

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ESTETİK TERCİHLERİ

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Mustafa Cevat Atalay

Ankara
Ocak-2013

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ESTETİK TERCİHLERİ

DOKTORA TEZİ

Mustafa Cevat Atalay

Danışman: Prof. Hülya İz Bölükoğlu

Ankara
Ocak - 2013

Mustafa Cevat Atalay'ın “Yükseköğrenim Gören Öğrencilerin Estetik Tercihleri ” başlıklı tezi 11/02 /2013 tarihinde, jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Adı Soyadı

İmza

Başkan: Prof. Dr. Adnan TEPECİK

.....

Üye (Tez Danışmanı): Prof. Hülya İz Bölükoğlu

.....

Üye: Prof. Dr. Alev Kuru

.....

Üye: Prof. Dr. Temel Çalık

.....

Üye: Doç. Dr. Meliha Yılmaz

.....

ÖN SÖZ

Estetik “güzelliğin” bilimi olarak yalnızca güzeli değil, bir sanat yapısından herhangi bir nesneye varıncaya kadar bütün bilgi objelerinin beğeni değerlendirmesini araştıran felsefenin bir alt dalıdır. Estetik, tercihinin yargılanması olarak da kabul edilen duygusal-duygusal değerleri de konu edinir. Sanat felsefesi ile yakından ilişkilidir, insanın başta manevi yönü olmak üzere yaşamını güzelleştirip ona coşku ve değer katarak olumlu anlamlar kazandıran bir bilim felsefesidir.

Eğitim bireye “istendik davranışlar” kazandıran bir yöntemdir. Her eğitim etkinliğinin kendine özgü amaç ve yan amaçları vardır. İlgili, meraklı ve duyarlı bireyler yetiştirmek de eğitimin amaçlarındandır. Örgün öğrenim sonunda bireyler, öğrendikleri bilgi ve becerileri kullanarak yaşamlarına olumlu maddi, manevi değerler katarlar.

Birey, estetik eğitimi almışsa karşılaştığı nesnelerin güzel yönlerini derhal fark eder, güzelin nedenlerini araştırır, sorgular. Bulduğu yanıtları kullanarak yaşadığı toplumun üyelerini sanat ve estetik iletilerle birbirine bağlar. Estetik eğitim alan birey toplumun sıra dışı, özgün bir bireyidir, yaşadığı topluma da, geleceğe dönük umut ve yaşama coşkusu aşılar.

Üniversite öğrencilerinin estetik tercihlerini saptamayı amaçlayan bu çalışma, üniversite öğrencilerin daha önce aldıkları sanat eğitiminin “sosyo, demografik yönden estetik, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görseller tercihleri” arasındaki ilişkileri araştırmıştır.

Çalışma sürecindeki bilimsel, psikolojik ilgili her alanda olumlu katkılarından ötürü ve rehberliği için danışmanım Prof. Hülya İz Bölükoğlu’na, akademik ve sanatsal olarak şahsımı güdüledikleri için Prof. Dr. Alev Kuru, Doç. Dr. Meliha Yılmaz, Prof. Dr. Melek Gökay’a ve Prof. Dr. Adnan Tepecik’e ölçme, değerlendirme ve istatistik konusunda geniş bilgisinden faydalandığım Dr. Tülin Acar’a, amacımı gerçekleştirmek için ortaya koyduğum uğraşlarımı destekledikleri ve her daim yanımda olduklarını hissettiğim annem, babam ve aileme, araştırma sorularına içtenlikle yanıt veren öğrenci arkadaşlarıma teşekkür ederim.

M. Cevat ATALAY
Ankara, 2013

ÖZET

YÜKSEKÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ESTETİK TERCİHLERİ

ATALAY, Mustafa Cevat

Doktora, Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Hülya İz Bölükoğlu

Temmuz-2013, 216 Sayfa

Bu araştırma yükseköğrenim gören öğrencilerin estetik tercihlerini belirlemek amacı ile planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini Konya ili Selçuk Üniversitesi örneklemini ise Selçuk Üniversitesinden seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen 8 fakülte ve 2 meslek yüksekokulundan, 1000 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Uygulanan anketlerden geçerli olan 836'sı değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, nicel desenle betimsel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Örneklem grubuna farklı veri toplama araçları tatbik edilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, Görsel Sanatlar ve Görsel Sanatlar dersiyle ilgili görüşlerini belirlemek için anket, estetik tercihlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla beşli Likert tipi tutum ölçeği uygulanmıştır.

Buna göre, nicel veriler ayrı ayrı toplanmış ve puanlanmıştır. SPSS 15 (Statistical Package for Social Sciences) ve paket yazılımlarından faydalanılarak frekans (f), aritmetik ortalama (X), t-testi, Chi-Square Test uygulanmış; madde analizi yapılmış “Estetik Kuramlara Ait Görsellerin Tercihlerinin Anlaşılması” için de varyans analizi (Anova) yapılmıştır. Yapı geçerliliğini kontrol etmek için de faktör analizi uygulanmıştır. Anket formunun güvenilirliği için iç tutarlılık katsayısı olan “Cronbach Alpha” hesaplanmış ve elde edilen veriler sonuçta bir araya getirilmiştir.

Bulgulara göre, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin kitsch’e ait görselleri tercih düzeyleri sanat yapıtlarına ait görselleri tercih düzeylerinden daha yüksek bulunduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların, estetik kuramlarına ait görsellerden, yansıtmacı estetik kurama ait görselleri birinci derecede yüksek işlevsel estetik kurama ait görselleri ikinci derecede

yüksek anlatımcı estetik kurama ait görselleri üçüncü derecede orta biçimci estetik kurama ait görselleri ise en düşük düzeyde tercih etmiş oldukları saptanmıştır.

İstatistik, üniversiteli öğrencilerin daha önce aldıkları Görsel Sanatlar öğretimine, yaşlarına, cinsiyetlerine göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunduğunu göstermektedir. Ancak ailelerin gelir düzeyleri ile sanat yapıtına ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bütün bu verilerden katılımcıların tercihlerine bakılarak, daha önce alınan sanat eğitiminin, öğrencilerin estetik tercihlerinde etkili olduğu görülmüştür. Parsons'un estetik gelişim basamaklarına göre öğrencilerin çoğunlukla 2'inci ve 3'üncü aşamalarda değerlendirildiği, 4'üncü aşamaya çıkabilen öğrenci sayısının azınlıkta kaldığı anlaşılmıştır. Bu bulgular ışığında estetik öğretimine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcük ve Kavramları: Estetik Tercih, Estetik Kuramlar, Sanat Eğitimi, Kitsch.

ABSTRACT

AESTHETIC PREFERENCES OF STUDENTS AT HIGHER EDUCATION

ATALAY, Mustafa Cevat

Ph. D, Department of Fine Arts Teaching, Painting Education Programme

Supervisor: Prof. Hülya İz Bölükoğlu

November-2012, 216 Pages

This study was planned and carried out with the aim of determining the aesthetic preferences of the students at higher education. Selçuk University in Konya Province constituted the universe of the research and the research sample included 1000 university students selected randomly from 8 faculties and 2 vocational colleges in Selçuk University. Of all administered questionnaires, 836 valid questionnaires were evaluated.

The descriptive research method and the quantitative design were applied in this research. Different tools were used to collect data in the sample group. Personal information forms prepared by the researcher, the questionnaires to collect data about visual arts and visual arts class and the five point likert attitude scale about aesthetic preferences were applied.

The quantitative data were separately added and graded. With thanks to SPSS 15 (Statistical Package for Social Sciences) and package softwares, frequency (f), arithmetic mean (X), t-test, Chi-Square Test were applied; item analysis were done and variance analysis (ANOVA) were carried out “to make clear the preferences of the visuals belonging to the aesthetic theories”. Factor analysis was applied to check the construct validity. “Cronbach Alpha”, the coefficient of internal consistency, was calculated to check the reliability of the questionnaire forms and then the acquired data were collected.

According to the findings, it was determined that the level of preferences of the visuals belonging to Kitsch of the students was higher than that of the preferences of the visuals belonging to art works of them

It was found out that among the visuals belonging to the aesthetic theories, the participants preferred the visuals belonging to the reflective aesthetic theory on the first degree the visuals belonging to the functional aesthetic theory on the second degree the visuals belonging to the expressionist aesthetic theory on the third degree and the visuals belonging to the formalist aesthetic theory on the lowest degree.

The statistics showed that there is a significant difference among the levels of preference in relation to the visuals belonging to Kitsch and art works according to the university students' previous education on visual arts, their age and gender. However, there isn't a significant difference among the levels of preference in relation to their families' level of income and art works.

According the results, it was determined that in relation to the preferences of the participants the previous art education had an effect on the students' aesthetic preferences. It was understood that according to Parsons's stages of aesthetic development the students were mostly evaluated in the second and third stages and that the number of the students reaching the fourth stage was so low. The suggestions related to teaching aesthetics were presented in the light of these findings.

Key Words: Aesthetic Preference, Aesthetic Theories, Art education, Kitsch

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ İMZA SAYFASI.....	i
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
BÖLÜM I.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	8
1.3. Alt Amaçlar	9
1.4. Araştırmanın Önemi	9
1.5. Varsayımlar	10
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	11
1.7. Tanımlar	11
BÖLÜM II	14
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	14
2.1. Estetik	14
2.1.1. Estetik Kavramı	14
2.1.2. Estetiğin Tarihi	15
2.1.3. Bilim Olarak Estetik	16
2.2. Estetik ve Güzel	18
2.3. Estetikle İlgili Görüşler	19
2.3.1. Pythagoras (MÖ. 580–504)	19
2.3.2. Platon (Eflatun) (M.Ö.427–438)	21
2.3.3. Aristoteles (M.Ö. 384–322).....	22

2.3.4. Plotinus (M.Ö. 205–270).....	24
2.3.5. Aurelius Augustinus (M.Ö. 354–430).....	25
2.3.6. Aquino’lu Thomas (1225–1274).....	26
2.3.7. Gottfried Wilhelm Leibniz (1646–1716).....	27
2.3.8. Jean Baptiste Du Bos (1670–1742).....	28
2.3.9. Francaı Hutcheson (1694–1747).....	28
2.3.10. Alexander Gottlieb Baumgarten (1714 – 1762).....	29
2.3.11. Ludwig Josef Johann Wittgenstein (1889-1951).....	30
2.3.12. İmmanuel Kant (1724–1804).....	30
2.3.13. Friedrich Schiller (1759–1805).....	32
2.3.14. Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770–1831).....	33
2.3.15. Benedetto Croce (1866–1952).....	35
2.3.16. Charles Lalo (1877–1953).....	37
2.3.17. Arthur Schopenhauer (1788–1860).....	37
2.3.18. Henri Bergson (1859 –1941).....	38
2.3.19. Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844 – 1900).....	39
2.4. Estetik Kuramlar.....	41
2.4.1. Yansıtmacı Estetik Kuramı.....	41
2.4.2. İşlevselci Estetik Kuram.....	43
2.4.3. Anlatımcı Estetik Kuramı.....	44
2.4.4. Biçimci Estetik Kuramı.....	46
2.5. Beğeni Yargısı.....	48
2.5.1. Beğeninın Özerkliği.....	52
2.5.2. Beğeninın Özerkliği, Genelliği.....	55
2.5.3. Estetik ve Duyum.....	61
2.5.4. Beğeni, Güzel ve Haz.....	63
2.6. Kültür.....	67
2.6.1. Beğeni ve Kültür.....	71
2.7. Kitsch.....	73

2.7.1. Kitsch ve Sanat Eğitimi	76
2.8. Eğitim.....	77
2.8.1. Eğitim ve Estetik Eğitim	77
2.8.2. Estetik Eğitimi - Sanat Eğitimi	81
2.8.3. Estetik Eğitimin Gerekliliği	84
2.8.4. Estetik Eğitim ve Duyu Eğitimi	91
2.8.5. Estetik Beğeni ve Sanat Eğitimi	92
2.8.6. Eleştiri ve Sanat Eğitimi	94
2.8.7. Estetik Eğitimi ve Herbert Read	94
2.8.8. Estetik Gelişim Evreleri	96
2.9. İlgili Araştırmalar	98
2.9.1. Yurtdışında yapılan Araştırmalar	98
2.9.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	105
BÖLÜM III.....	110
YÖNTEM	110
3.1. Araştırma Modeli (Desen)	110
3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklem	110
3.3. Veri Toplama Teknikleri	111
3.3.1. Görüş Belirleme Formunun Geliştirilmesi	112
3.4. Verilerin Analizi	114
3.4.1. Veri Toplama Aracı	115
BÖLÜM IV.....	116
BULGULAR ve YORUMLAR.....	116
4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Bilgiler	119
4.1.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri	119
4.1.1.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet, Yaş, Anne Baba Öğrenim Düzeyi ve Ailenin Aylık Gelirine İlişkin Bilgiler	119
4.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümler	120

4.2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar ve Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşleri.....	121
4.2.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersinde Yeni Çalışmalar Yapıp Yapmadıklarına Dair Bilgiler	123
4.2.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersinde Genellikle Orijinal Eserlerin Kopyalarını Yapmalarına Ait Bilgiler	124
4.2.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersinde Doğayı Taklit Eden Resimler Yapmalarına Ait Bilgiler	126
4.2.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine Branş Öğretmenin Girmesine Ait Bilgiler	128
4.2.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin, Görsel Sanatlar Dersinde Başka Dersler Yapmalarına Ait Bilgiler	130
4.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kitsch ve Sanat Yapıtlarına ait görselleri Tercihleri.....	131
4.3.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin, Kitsch ve Sanat yapıtlarına Ait Görselleri Ortalama Tercih istatistikleri	131
4.3.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Kitsch'e ve Sanat Yapıtlarına Ait Görselleri Tercihleri.....	132
4.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Estetik Kuramlara Ait Görselleri Tercihleri	133
4.4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yansıtmacı, Biçimci, Anlatımcı, İşlevsel Estetik Kuramlara Ait Görselleri Tercih Ortalamaları	133
4.4.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Biçimci Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri.....	134
4.4.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anlatımcı Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri.....	135
4.4.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin İşlevsel Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri.....	136
4.4.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yansıtmacı Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri.....	136
4.4.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri	137

4.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Estetik Kuramlar, Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait görsellere İlişkin Tercihleri.....	139
4.5.1. Biçimci Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Eden Öğrencilerin Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	139
4.5.2. Anlatımcı Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Eden Öğrencilerin Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	139
4.5.3. İşlevsel Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Eden Öğrencilerin Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	140
4.5.4. Yansıtmacı Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Eden Öğrencilerin Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	140
4.5.5. Kitsch'e Ait Görselleri Tercih Edenlerin (Ortalama Puanı 4.20 ve Üzeri Olanların) Estetik Kuramlara İlişkin Tercih Ortalamalarına İlişkin Bulgular.....	141
4.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	142
4.6.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Kitsch ve Sanat Yapıtına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	142
4.6.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşa Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	143
4.6.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Babanın Öğrenim Durumuna Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	144
4.6.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annenin Öğrenim Durumuna Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	144
4.6.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailenin Aylık Gelirine Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	145
4.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	146
4.7.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşa Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	146
4.7.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.....	148

4.7.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Babanın Öğrenim Durumuna Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri	149
4.7.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annenin Öğrenim Durumuna Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri	150
4.7.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailenin Aylık Gelirine Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri	152
BÖLÜM V	154
SONUÇ ve ÖNERİLER	154
5.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Bilgilerin Sonuçları	154
5.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar ve Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşlerinin Sonuçları	154
5.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin, Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görselleri Ortalama Tercih İstatistiklerine Ait Sonuçları	158
5.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Estetik Kuramlara Ait Görselleri Tercih Sonuçları	159
5.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Estetik Kuramlar, Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Sonuçları	161
5.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre, Kitsch Ve Sanat Yapıtına Ait Görsellere İlişkin Tercih Sonuçları	162
5.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşa Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Sonuçları	165
5.8. Öneriler	168
KAYNAKÇA	172
EKLER	190
EK – 1 ANKET	190
EK – 2 Araştırmaya katılan öğrencilerin, estetik tercihlerini anlamak için ölçekte gösterilen görseller	212
EK – 3 Ankette bulunan görsellerin ait oldukları kuramlara ilişkin uzman görüşleri	214

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Üniversiteli öğrencilere ait demografik bilgiler	119
Tablo 2: Üniversiteli öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere dağılımlarının yüzde frekans istatistikleri.....	120
Tablo 3: Üniversiteli öğrencilerin Görsel Sanatlar ve Görsel Sanatlar dersine ilişkin görüşlerinin yüzde frekans istatistikleri.....	121
Tablo 4: Üniversite öğrencilerinin anketteki 4. Soruya ait istatistiksel sonuçları	123
Tablo 5: Üniversite öğrencilerinin anketteki 8. Soruya ait istatistiksel sonuçları	124
Tablo 6: Üniversite öğrencilerinin anketteki 9. Soruya ait istatistiksel sonuçları	126
Tablo 7: Üniversite öğrencilerinin anketteki 11. Soruya ait istatistiksel sonuçları	128
Tablo 8: Üniversite öğrencilerinin anketteki 12. Soruya ait istatistiksel sonuçları	130
Tablo 9: Üniversite öğrencilerin kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercihleri.....	131
Tablo 10: Üniversiteli öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görselleri tercihleri	133
Tablo 11: Üniversite öğrencilerinin estetik kuramlarına ait görsellere ilişkin tercihleri ...	134
Tablo 12: Üniversite öğrencilerinin biçimci estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihleri	135
Tablo 13: Üniversite öğrencilerinin anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihleri	135
Tablo 14: Üniversite öğrencilerinin işlevsel estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihleri	136
Tablo 15: Üniversite öğrencilerinin yansıtmacı estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihleri	137
Tablo 16: Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih ortalamaları	137
Tablo 17: Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri	142

Tablo 18: Üniversite öğrencilerin yaşlarına göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri	143
Tablo 19: Üniversite öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri	144
Tablo 20: Üniversite öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri	145
Tablo 21: Üniversite öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri	146
Tablo 22: Üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri	147
Tablo 23: Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri	148
Tablo 24: Üniversite öğrencilerinin babalarının eğitim durumlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri	149
Tablo 25: Üniversite öğrencilerinin annelerinin eğitim durumlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri	151
Tablo 26: Üniversite öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri	152

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Araştırmanın yürütülüşü, veri toplama araçları akış şeması	116
Şekil 2: Amaç ve Tema Bağı Şeması.....	117
Şekil 3: Araştırma Bulgularının İlişkileri Şeması	118
Şekil 4: Üniversiteli öğrencilerin görsel sanatlar ve görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinin yüzde frekans istatistikler grafiği.....	122
Şekil 5: Üniversiteli öğrencilerin kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercihlerin grafiği.....	132
Şekil 6: Üniversiteli öğrencilerin estetik kuramlarına ait görsellere ilişkin tercihlerin grafiği	134
Şekil 7: Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre estetik kuramlarına ait görsellere ilişkin tercihlerin grafiği	138
Şekil 8: Üniversiteli öğrencilerin cinsiyetlerine göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri grafiği	142
Şekil 9: Üniversiteli öğrencilerin yaşlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihleri grafiği	148
Şekil 10: Üniversiteli öğrencilerin yaşlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihleri grafiği	153

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
f	: Frekans
X	: Ortalama
SPSS	: Statistic Package for Social Science
ABD	: Anabilim Dalı
s	: Sayfa

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, amaç, alt amaçlar, önem, sınırlılıklar, varsayımlar ve tanımlar üzerinde durulmuştur.

Problem Durumu

Bir varlığa dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak işine algı denmektedir. Algı, bir varlığın kendi iç ve dış çevresi ile ilgili bilgi kazanmasıdır (Bock, 2001: 28). Genç ve Sipahioğlu'na göre, görsel algılama mutlak olarak uyarıcılara göre gerçekleşir (1990: 12). İnsanın tinsel tarafının en temel yanının algı olduğu kabul edilir. Algı bütünün kavranması şeklinde de tanımlanabilir. Özellikle duyulur algı, duyumlarla sıkı sıkıya bağlıdır. Algı en temel bilgi aktı olarak kendini gösterir (Tunalı, 1984: 90). Poper'e göre, duyumlar, bilincin araçsız verilerini oluştururlar duyumlarla bilinç akışı süreklilik kazanır. Zihin, duyulardan gelenleri kişiye görüldüğü boyutta kavrar. İnsanın algıladığı evreni zihnindeki kavramlarla ilişkilendirir. Duyumlarından gelenleri anlamlandırır (Magee, 1990: 193). Hume, bu durumu şöyle açıklar: Gözlerimizle çevremizdeki görüp görebileceğimiz her şeyi görür ve algılarız (Hume, 1997: 70). Algılamamızın gerçekleşmesi duyularımızın *tümelliğinden* ileri gelir (Lukas, 1978: 267). Göz duyuları aracılığıyla algılanan, görme olayı, fiziksel bir uyarım duyumudur. Bu duyumları algılamalara çeviren mantığımız ve bilincimizdir. Bu algılamalar dünyaya ilişkin "bilinç ürünü tasarımlarımızı" yapılandıran öğelerdir; bu nedenle söz konusu yaratım, önemli ölçüde deneyimi ve bilgiyi temel alır (Gombrich, 1993: 288; Locke, 2000: 46; Kant, 2007).

Duyumlar insanın bu iç ve dış dünyasını tanımasında başta gelen bilgi kaynaklarıdır. Duyumlardan gelen bütün bilgiler beyinde yorumlanır ve insan davranışlarının şeklini oluşturan kişiliğimizi oluştururlar. Duyumları alabilmek için, belli bir hazırlık gerekir. Berger'e (1992: 120) göre, sanat yapıtının ilettiği fiziksel duyumların farkında olabilmemiz kendimizin son derece bilincinde olmamızla sağlanabilir. Guattari'ye (1993: 151) göre, insan kişiliği, duyumlar bileşiminin parçası oldukları zaman var olabilirler. Duyumlar sadece kişiliğimiz değil estetik yorumlamamızı da belirler. Weber'e göre, estetik duyguları tininde duyumsamamış,

hissetmemiş olan kişi kültür yoksunu, değersiz bir kimsedir (1995: 19). Kant'a göre de ince duyum eksikliği, görelî bir duyarsızlık meydana getirir (Kant, 2010: 22). Duyumsama sadece kişinin nesne ile olan ilişkisi ile sınırlı değildir. Bu diğer aşamada bir etkileşime dönüşür. Merleau'a (2010: 52) göre, var olduğumuz duyumsanın duyumla olan ilişkisinde diğer nesnelerle–kişilerle iletişime girdiğimizden duyumsarız. Estetik duyum kavramı, gösterdiğimiz tepki ile bağlantılıdır (Strauss, 2010: 160). Altuğ' da Kant'ın (2007: 33) bir duyuyu nesnesinin bilgisinde, bu her iki *ilişki tarzı* (özneye ve nesneye gönderim) birlikte sunulur dediğini belirtmiştir. Özetle; Kant, nesneleri bilmek için duyumlar gereklidir, demiştir (Copleston, 1989: 82).

Estetik (İng. Aesthetics) klasik anlamıyla, estetik güzelin ne olduğu sorusunu yanıtlamakla ilgilenen felsefe dalı olarak tanımlanabilir. Duyularla estetiğin ilişkisi vardır. Bundan dolayı, estetik kelimesi duyuşal ve duygusal değerleri inceler.

Estetik; duyum, duyulur algı anlamına gelmektedir (Yurtsever, 1988: 116; Sözen, Tanyeli, 1999: 79; Jimenez, 2008: 22) Ferry'e göre, duyulur dünya estetiğin konusudur.¹ Duyulur dünya insan için vardır ve bundan dolayı estetik insanın özüdür (Ferry, 2012: 34). Estetik, güzelle çirkini ayırma değerlendirme yargısını da kapsar (Weber, 1995: 11).

Timuçin'e (2008: 5) göre, estetiğin daha önce algılanışında metafizik kuramsal bir anlayış bulunuyordu Ancak çağdaş estetik, sanattaki güzelle ilgilidir. Bu anlamda estetik, güzel ile sanatın özdeş olduğunu düşünen anlayışın bir ürünüdür. Estetik kelimesinin geçmişi oldukça yenidir. Estetik kelimesi Tunalı'ya göre, Alexander G. Baumgarten tarafından estetik bilimi adını almıştır (Tunalı, Estetik, 13; Arat, 1996: 12; Gadamer, 2003: 76). Bilimin şekil değiştirmesi 18.yüzyılda değişimlerle estetik anlayışı büyük bir değişiklik içine girmiştir. Tabii ki bu durum, estetiğin daha önce incelenmediği anlamına gelmez. İnsanlık var olduğundan bu yana *güzel* insanın üzerinde düşündüğü bir kavramdır. Antikite² düşünürlerinin özellikle üzerinde durduğu güzel, güzelin kaynağı, konusu felsefesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Sena'ya (1972: 9) göre, estetik üç ayrı temelde incelenir; genel estetik, özel estetik, sanat tarihi.

¹ Estetik, sanat eserlerini konu olarak alır, geniş anlamda duyuşal alımlamanın konusudur (Heidegger, 2003: 68).

² “Grek estetik”i güzel ve sanat eseri ve genel olarak sanat üzerinde düşünmüş ve bunun sonucu olarak da bir güzellik felsefesi ve bir sanat felsefesi halinde meydana gelmiştir. Bu söylediklerimizden çıkan sonuca göre, felsefi estetik, daha Antikitede kurulmuştur” (Tunalı, 2007: 19).

Antikitede ki önemli söylevleri, Platon, Aristoteles, Plotinus'un, estetikle ilgili modern çalışmaları ise, Kant, Schelling, Hegel, yapmışlardır (Farogo, 2006: 17). Aydınlanma dediğimiz estetiğin modern dönemi, güzellik, beğeni yargısı ve sanat olgularının birbirinden bağımsız olduğu düşüncesinin ortaya çıktığı bir dönem olmuştur (Erzen, 2011: 20).

Beğeni yargısı estetiğin aydınlanma döneminden sonra önemi artan bir kavramdır. Beğeni, güzeli değerlendirebilme zihinsel yeteneğidir (Croce, 1983: 73; Altuğ, 2007: 15; Kant, 1964: 50). Tunalı'ya göre, herkesin bir beğenisi vardır. Doğruluğu ve haklılığı da kişiseldir (Tunalı, 1996: 259). İçsel duyu veya beğeni yargısı; Ziss'e (2011: 209) göre, sanat yapıtlarını, gerçeklikte var olan olayları, güzel ve çirkin değerlendirmesi bakımından en başta değerlendirmedir³

Beğeni yargısı kişinin kendi değerlendirme potasından geçerek, çeşitli boyutlarda kendi zevkleri, altında şekillenir (Bolla, 2006: 39). Estetik beğeni yaşadığımız her anda bir yargı olayı olarak karşımıza çıkar. Yalnızca yapıtı üreten sanatçılar değil, estetik eğitiminden geçmiş kişiler de sanat yapıtlarını inceleyip çözümlerler (Edman, 1977: 65). Hume göre, estetik eleştirinin ve beğenin hislerimizle ilgili olması amacı vardır (Hume, 1997: 40).

Beğeni yargılarında kendine özgü bir durum vardır.⁴ Olgusal yargılar aynı deneysel sonuçları gösterirlerken, beğeni yargısı kişiden kişiye zamandan zamana değişiklik gösterir.⁵ Hegel'de beğeni problemine, değinerek beğeni organının bilimden dışlanması nedeninin sanatsal etkinliğin içinde bulunan, hayal gücü ve fantazyaya dayanan bir etkinlik olmasına bağlamaktadır (1994, Hegel: 6). Bundan dolayı beğeni yargısı, bir estetik yargılar problemidir (Croce, 1983: 73).

Beğeni yargısının özerkliğine rağmen,⁶ Kant beğeni yargısının doğasının, beğeni yargısının “doğasındaki kuşatımını açıklamak” suretiyle ortaya konabileceği söylemiştir (Altuğ, 2007: 16). Hegel ise, insan doğasında ki güzelin sonsuz çeşitlilikte bir

³ Hegel'e göre, bu anlamda, beğeni, bir sanat eserinin dışsal görünüşüne ait olan şeyin düzenlenmesine ve işlenmesine, uygunluğuna ve mükemmelliğine ilişkindir (Hegel, 2007: 16).

⁴ Tunalı'ya göre, estetik yargılar, kişinin yorumladığı, düşündüğü bir yargı olmasından dolayı, objektif değil sübjektiftir (Tunalı, 1996: 248).

⁵ Feurbach'a göre, Beğeni yargılarının öznel olması ortak ölçülemezliklerinden kaynaklanmaktadır (Feurbach, 1991: 285).

⁶ Kant, bir kişinin sanat ürününü beğenmesi ya da beğenmemesi onun “kişisel görüşüdür.” demiştir (Kula, 2008: 155).

tanımlama fikri olduğunu söyleyerek, herhangi bir beğeni yasasının olamayacağını belirtmiştir (Hegel, 1994: 7).

Kant estetiği beğeniye bir yargı problemi olarak alır. Beğeni yargılarının tümel⁷ geçerliliği olduğunu belirtir (Altuğ, 2007: 16). Ancak Kant'ın “tümelliği” genel bir hüküm vermeyi gerektirmez (Tunalı, 1996: 252). Bunun nedeni, bizim sanat yapıtını beğenme durumunu sonrasında gerçekleşen haz, duysal bir hoşlanmadır (kişiseldir) nitelik bakımından yargının kişiselliğini belirten Kant, nicelik bakımından beğeni yargısının genelliğini, estetik yargının herkes için güzel olması gerektiğini ileri sürmektir.⁸

Bütün beğenilerin kişisel olma ve haklı olma düşüncesi de bütün değerlerin doğruluğunu ve tartışılmazlığını getirir. Ancak bütün beğenilerin kişisel olması bir “beğeni karmaşasına götürmez mi?” sorusu beğeni problemin de önemli bir tartışma olarak estetik beğenin başlıca konusudur (Tunalı, 1996: 259; Kula, 2008: 34). Burke, beğenin ortaklığı, görüşün de, tat duygusun da görme duygusunda benzer ortak yargılar olduğunu, örneğin “aydınlığın karanlıktan daha keyifli” olduğunu, gerçekten güzel bir nesneyi veya varlığı gören bütün insanların güzel yargısına sahip olduğunu belirtir. Beklenti farklılığı ya da güzeli kategorilere ayırma işi olsa da güzel yargısı bir genellik taşımaktadır (Burke, 2008: 20). Kant beğenin güzel yargısındaki ortak isteği, tarihsel toplumsal gelişimin kültürün çevrelediği yaşam dünyasının kazandırdığı bir algılama olarak değerlendirir. Kant estetik güzel yargısında, hoş ve güzelin farklı olduğunu, güzelliğin ortak bir tümel yargı içerdiğini ve bunun incelenmesi gerektiği belirterek, tümelliğin estetik yargıda bir genel yargı isteğini bildirdiğini belirtir. Kula'ya göre, Kant yargı gücü kavramı ile tikel olarak verili kavramları tümel kapsam da toparlar (Kula, 2008: 88).

Sanat yapıtları ve estetik nesneler insanda özel olarak duyuları uyaran özellikler barındırırlar. Duygulardan alınan bilgiler yoluyla biz bir nesneyi ya da yapıtı estetik yargıya tabi tutarız (Yıldırım, 2008: 240). Tüm sanat yapıtları birçok beğeni yargılarına maruz kalsa da her yapıtın alıcı da oluşturduğu kişisel beğeniler vardır. Bir yapıtla ilgili beğeni yargıları kişilerden kişilere değişiklik gösterir. Kişisel, beğeni tercihlerinde bir

⁷ “Belli bir sınıfa bağlı bireylerin tümünü içine alan. Bütün kapsamıyla alınmış olan (önerme)” (tdk.gov.tr).

⁸ “Estetik yargının genel-geçerliği, bu duygunun, aslında da, bilgi yetilerinin ve hayal gücünün bu a priori oyununda temellenir. Estetik yargı, sübjektif olmasına karşın, bundan ötürü bir genel-geçerlik, bir a priori'lik elde eder” (Tunalı, 1996: 256).

nesne “çok güzel” olabiliyorken diğerk kişi için sadece “güzelle” nitelendirebilir. Bilinen bütün estetik kuramlar, belli estetik yargıların kapsamı içinde tanımlanır. Dolayısıyla estetik kuramlara ait eserleri bir kişi diğerk kurama tercih edebilir bunda tercih yapandan yana bir fayda aranmaz, özgür ve öznel bir seçimdir.

Estetik tercihleri, yargıları birçok faktör belirleyebilir. Bunlardan en başta gelen, tercih yargısında bulunan kişidir. İnsanın kişiliğı yargısını belirlediğıne göre, insanın kişiliğini kazandığı ortamın bütün etkileri kişiliğini belirleyen etmenlerdendir.

Connoly’e (1995: 251) göre, coğrafi koşullar aile ortamı ve toplumsal ilişkiler içinde insan şekillenir. Faktörlerden ikinci önemli olan da kültür faktörüdür. İnsanın dünyada var olmasıyla meydana gelen kültür kavramı, inançlar, adetler, folklorik yaklaşımlar olarak insan hayatını belirleyen bir olgudur.

İnsanların toplumları, ülkeleri birbirinden farklı da olsa biyolojik olarak birbirlerine benzerler, ama inanç, düşünce, tutum ve olayları algılayış tarzı bakımından farklıdırlar (Erkman, 1987: 11).

Caudwell’e göre, kültür toplumsaldır. Bireyin değil, topluluğun düşünce, inanç ve davranış örüntülerini, deneyim ve birikimini içerdiği kabul edilir (Caudwell, 1998: 25; Dewey, 1987). Kültür insan tarafından yaratılmıştır. Var olma nedeni de insanlıktır (Erdinç,2004). Kültür insanlar tarafından insanlar ve insanlık için insana ait olarak yaratılmış maddi manevi ve toplumsal siyasal var olan her şeydir. Kültür, insanlar tarafından belirli ilkelere çevrenin biçimlenmesidir (Lukacs, 1978: 321; Güvenç, 1994: 98; Kaynardağ, 1997: 51). Kültür insandan ortaya çıkmıştır. Kültür insanlık tarihi boyunca üretilmiştir. Estetiğın bir başka ilişkili kavramı da kültürdür. Hünler’e (1998: 12) göre, “Estetik’ in kültür ile bağıntısı” vardır. Bu bağlantı nedeniyle, estetik tercihlerde kültürün yeri kaçınılmaz olarak önemlidir. Erzen, insanın toplumsallıkta, beğeni ilkelerinin bazılarını paylaştığını, yaşadığı coğrafya ve tarihsel dönemde de, kültür ve eğitim birikimine göre, kişisel ve toplumsal değerlerini eklediğini söylemektedir (2006: 67). Kültürel ortam içinde yer alan sanatçı ve izleyici etkileşimlere uğrar. Croce’ye (1983: 15) göre, beğeni ve deha aynı özdedir. Sanatçı kültürel bir nesne yaratır. İzleyen de belli kültürün değer yargılarının etkisinde tercihlerde bulunur.

Estetik yargıların üzerinde belli bir dönemin kültürü de rol oynar. Beğeniyi açıklarken neyin beğenisine dair bulunduğumuz bildirim dönemin kültürünü betimlemekle başlar (Wittgenstein, 1997: 22; Dewey, 1987: 23). Duyumsal olandan çıkarımlanan iletiler, çağdan çağa, ideolojiye bağlı olarak değişir (Berger, 1992: 218).

Abraham Maslow, estetik ihtiyaçları altıncı kategoride ele almıştır. İnsan güzel şeyleri sever. “Nesne ve olgulardan zevk alma ihtiyacı duyar.” Estetiğin farkında olmayan kişi için estetik çok önemli değildir. Ancak estetik duyarlılığı fark eden insan her zaman estetik haz almak ister (Bacanlı, 2005: 206). Murdoc’a göre, bir sanat biçimiyle tanışıklık kurma ve beğenin gelişmesi, elbette ki güzele ilişkin bir eğitimidir (2008: 93). Kagan’a (1993: 203) göre, estetik eğitimi insanoğlunun evrenin deki bütün nesnelerle estetik ilişkilerinin kendi kişisel durumuyla, sanatsal ve estetiksel olarak biçimlenmesidir.

Herbert Read “Sanat için eğitimi değil, daha iyi bir deyişle, görsel ya da plâstik alanda bir eğitimi değil, eğitimin belli bir formunu amaçlıyorum; kendini ifade etmenin tüm biçimlerini, yazın, şiir, müziği de içine alan birleştirici ve bütünleştirici bir yöntemi talep ediyorum. Belki bunun için estetik eğitim deyimi en uygun kavramdır. Bununla amaçlanan, insanın bilincinin, us’unun ve yargılama gücünün temelinde yatan duyuların eğitimi olmalıdır” demiştir (akt. San,2003: 134).

Schiller’e göre, estetik eğitimi ile olgun ve mükemmel bir olgunluğa sahip insanlar var olur (Schiller, 1999: 25). Estetik eğitimden iki şey anlayabiliriz; bir, geniş olarak toplumun estetik açıdan, yani sanata, güzelliğe, duyumlara hitap eden fiziksel biçimlerin niteliklerine karşı, duyarlı kılınması ve beğeni düzeyinin yükseltilmesi olarak anlaşılabilir (Erzen, 2005: 77). Estetik eğitimi sanat yapıtı ile değersiz olanı birbirinden ayırmayı, sanat eseri analizi yapabilmeyi, estetik eserleri incelikli ve yapılma amacına uygun değerlendirebilmeyi, Geçmiş yaşantılarla ilişki kurabilmesini sağlar.⁹ Estetik eğitimi; kişinin estetik bir eserle iletişime girebilmesini, etkileşmesini ve duygulanmasını, estetiğe bakışında olumsuz yaklaşımlardan uzak kalmasını sağlar (Kehnemuyi, 2006: 37). Estetik eğitimi, Bireylerin sanat yapıtları hakkında konuşabilmesini, beğenip-beğenmediğini, Esere dahi estetik yaklaşabilmesini, estetik nesnelere karşı beğenilerini eyleme dökebilmesini, sağlar.¹⁰ Tunalı’ya göre, beğeni

⁹ “Estetik, günlük yaşamın her tutum ve davranışını etkiler. Estetik bir tutku olur ve estetize edilmiş bir yaşama dönüşür: Zariflik gibi, zarafet gibi, şıklık gibi” (Erinç, 2009: 106).

¹⁰ Estetikle, sanat yapıtına bakış değişir, beğeniler gelişir, yaşam değişikliğe uğratılmış olur (Uz, 2002: 48).

durumun belirleyen ikinci faktör de eğitimidir (Tunalı, 2010: 36). Sena'ya göre, sanat eserindeki güzeli anlayabilmek için ondan haz alabilmek için toplumun genel seviyesinin ve bireyin estetik ve kültür eğitiminin tamamlanmış olması gerekir (Sena, 1972: 88; Russel, 2004: 172).

Eksik estetik eğitime sahip olan bir bireyin, beğenileri basite kaçır, tercihlerini yaparken beğenilerin genellikle belli basit mesajlara sahip yapıtlardan edinilmesi söz konusudur. Danto'ya göre, yanlış estetik yargılar sahip kişilerin bu yargılarda ısrar etmesi kusurlu bir ve kaba bir beğeniyi gösterir (Danto, 2010: 142).

San'ın Aktardığından Gardner'e göre, zihinsel gelişimin en son varacağı yer sanattır (2004: 129). Pedagog, Eğitim ve alan uzmanları, insan zihninin, duyuları aracılığıyla sunulan her türlü olayı işleyerek düşünmeyi yapabildiğini, geliştirdiğini belirtmişlerdir. Arnheim'e göre, en etkili algısal düşünme eğitimi estetik eğitimin yapıldığı atölyelerde verilebilir (Arnheim, 2012: 328). "Öğrenme süreci duyumsamadan algılamaya doğru değil, fakat belirsizden belirlenmiş doğru ilerler. Öğrendiğimiz, algılar edinmek değil, algılar arasında ayırım yapmaktır" (Gombrich, 1993: 41). Bundan dolayı seçme sanatı, eğitim almış olmayı gerektirir (Connerton, 1999: 50).

Özer'e (2009: 85) göre, Ülkemizde, sanat algısı ve yorumlanması bakımından hızlı ve yeni kapsamlı bir eğitim ihtiyacı vardır. Estetik eğitimin önemine değinen Yavuzer, öğrencilerin estetik duyarlılığa sahip olmaları gerektiğini estetik eğitiminin anaokullarından başlaması gerektiğini belirtmektedir (Yavuzer, 2001: 195). Çünkü sanat, estetik tavır almasını bilenler tarafından anlaşılabilir. Bu ise eğitimle gerçekleşebilir (Weber, 1995: 133; Tunalı, 2010: 36; Timuçin, 2008: 130; Arat, 1996: 112; Sena, 1972: 81). Özetle, Erinç'in de (2004: 85) belirttiği gibi, sanat eğitimi insanlardaki duyarlılıkları artırır. Duyarlılık sınırlarını zorlar, duyarlılıkları yükseltir, bu duyarlılık eğitimi ve genişlemesi sonunda insan kendisini, dünyayı bu yönü ile tanıma olanağı bularak kişi olabilmenin koşullarına doğru daha bir karalılıkla ilerler. Özsoy' da ülkemizdeki eğitim sistemi içinde yetiştirilen öğrencilerin, gelişmelerinde en önemli basamaklardan birisinin de estetik eğitimi olduğunu belirtmiştir (1996: 39).

Estetik beğenin geliştirilmesi bireyin ve toplumun, mutluluğu ve uyumu açısından vazgeçilmezdir. İnsanların estetik eğitimleri, onların ilerdeki güzelliğe duyarlı çevresine karşı saygılı, uyumlu ve mutlu insan olarak yaşamaları bakımından eğitim sürecin de üzerinde sürekli durulması gereken bir eğitim sürecidir. Sanatları anlayabilen ona yaklaşabilen, yorumlayabilen, beğenip-beğenmediği bütün sanat yapıtlarını estetik

açıdan değerlendirebilen, insanlar yetiştirmek estetik eğitimin başlıca amaçlarındadır. Estetik duyarlılığı tam olarak gelişmemiş bir kişi eksik bir eğitime sahiptir.

Araştırma, sosyal bilimcilerin bulguları elde etmek için yararlandığı, kullandığı araçların başında gelir. Temayül yoklamaları, psiko analizler, anket ve benzeri yöntemlerle insanın, insanların yönelim ve ilgileri ölçülerek öğrenilebilmektedir. Estetik eğitimi, insanın yaşadığı evreni, toplumu estetik bakış açısıyla yorumlayabilmesi, güzel olanı fark ederek anlayabilmesi, güzelden haz almasını ve onu maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılaması için kullanabilmesini amaçlar. Estetik eğitiminde okutulan sanat eğitimi dersleri estetik eğitiminin amaçlarından olan “estetik duyarlılığın geliştirilmesi ve yaşamları toplumla kurduğu ortak yaşamında estetiksel bir ilişki kuran, estetiği çevresindeki nesnelerle estetik olarak yansıtan bireyler yetiştirmek; ulaşılabilecek amaçlardan olan estetik duyarlılık kazanmış bireyler toplumun uyumuna, mutluluğuna katkıda bulunacaklardır.

Bu durumda yükseköğrenim gören öğrencilerin beğenilerinin düzeyi, geleceğe yön verecek bireyler olmaları nedeniyle önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, Selçuk Üniversitesi öğrencilerinin estetik tercihlerinin belirlenebilmesi ve ortaya konulmasıdır. Buna göre katılımcıların estetik kuramlarına ait görselleri, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görselleri tercih edip-etmemeleri, ayırıp-ayırabilme arasındaki ilişkiler çalışılarak; görsel sanatlar dersi, görsel sanatlara dair görüşler, sosyo demografik özelliklerin ilişkileri olgusal olarak ortaya konacaktır.

Üniversiteli öğrencilerin estetik tercihlerinden ortaya çıkarılacak sonuca göre, örgün ve yaygın yapılan eğitimle öğretimin bütün kademelerinde yer alan öğrencilerin estetik eğitim süreçleri ve uygulamaları, ailede, çevrede estetik duyarlılıkların zenginleştirilmesinin sağlanması ile ilgili önerilerin geliştirilmesine çalışılacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Selçuk Üniversitesi örneği ile yükseköğrenim gören öğrencilerin estetik tercihleri nedir? Sorusuna cevap aranmıştır. Bu genel amaç kapsamında aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır:

1.3. Alt Amaçlar

1. Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin demografik özellikler nelerdir?
2. Araştırmaya katılan öğrencilerin görsel sanatlara ve görsel sanatlar dersine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Araştırmaya katılan öğrencilerin kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercihleri nelerdir?
4. Araştırmaya katılan öğrencilerin estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihleri nasıldır?
5. Araştırmaya katılan öğrencilerin estetik kuramlar, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercihleri nasıldır?
6. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine göre, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercihleri nasıldır?
7. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine göre, estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Estetik ve sanat eğitimi alanında çalışan ülkemizin bilim insanları farklı konularda çok değerli yapıtlar üretmişlerdir.

Estetik duyarlılığını kazanmış, geliştirmiş bireyler toplumsal uyumu ile bireyin mutluluğunu sağlama konusunda önemli bir etkileyicidirler.

Günümüzün üniversite gençliği geleceğin toplum bireylerinin birbirleriyle olan ilişkisi ve toplumsal mensubiyet duygusunda bağlayıcılık ve katalizörlük görevini yerine getirecektir.

Estetik duyarlılığı gelişmiş kişi, güzeli-çirkini fark ederek, ayırdını yapabilen, yorumlayabilen ve bunu yaşam felsefesiyle pratiğine uyarlayabilen kişidir. Duyarlılığı gelişmemiş kişi ise kişiliğine ve bedenine yabancılaşmış, toplumsal uyumu sorunlu olan, çevresine olumlu katkılar yapamayan kişidir; bu kişi potansiyel mutsuz kişidir.

Estetik duyarlılık sanat eğitimi yoluyla öğretilerek kazandırılır. Bir nesnenin estetik değerinin belirlenebilmesi için estetik olan nesne ile olmayan nesnenin birbirleriyle karşılaştırılması gerekir. Günümüze kadar sosyo ekonomik ve kültürel konuların da çok sayıda araştırma yapılmasına karşın estetik tercihlerle ilgili çalışma çok azdır.

Estetik eğitimi yoluyla duyarlılık kazanmış birey, yükseköğretim öğrencisiyse, bu bireyden yola çıkarak; yükseköğretimden önce estetik eğitimi alan öğrencilerin tercihleri ile eğitim-öğretim kurumlarındaki kazanımları arasındaki ilişki anlaşılabilir. İlaveten bireyin ileriki yaşlarında kazanımlarıyla estetik duyarlılığını kullanıp kullanmadığı da anlaşılabilir.

İlgili katılımcıların yargılarıyla ve bilgileriyle yapılacak, kişilerin bireysel ve grup estetik tercihlerini anlayacağımız bu araştırma sonuçları, daha önce elde edilmiş estetik eğitiminin kazanımlarını anlayabilmemiz, yorumlayabilmemiz ve öğrencilerin, gelecek ve bugünün estetik eğitiminde yapılması gerekenleri bize göstereceği gibi öğrencilerin ailesi, maddi manevi çevresi, sosyo ekonomik ve kültürel durumu ile akademik çevre özelliklerinin durumunun estetik tercihlerine olan etkisini de anlamaya yardımcı olacaktır.

Estetik eğitimi felsefesi ve uygulamalarıyla estetik duyarlılığı kazanmış bireylerin amacına uygun yetiştirilip yetiştirilmediğini saptamak da, estetik eğitimi konusunda bize önemli veriler sağlayacaktır. Elde edilen bu bulgulardan hareketle oluşturulacak öneriler estetik eğitimi yöntemlerine katkı sağlayabilecektir.

1.5. Varsayımlar

Araştırma aşağıda yazılı varsayımların doğru olup olmadığını saptamak için yapılmıştır:

1- Deneklerin, anket kitapçığındaki sorulara içtenlikle yanıt verdiği kabul edilmiştir.

2- Çalışma grubunun evreni temsil ettiği kabul edilmiştir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma için hazırlanan anket ve tutum ölçeği soruları sadece Selçuk Üniversitesi öğrencilerine sorulmuştur.

1- 2011–2012 öğretim yılında öğrenim gören Selçuk Üniversitesi öğrencilerini kapsamaktadır.

2- Araştırma 2012 yılı bahar dönemi mayıs ayında toplanan verilerle sınırlıdır.

3- Araştırma deneklere sunulan sanat yapıtlarıyla, kitsch'e ait görseller ile sınırlıdır.

4- Araştırma dört adet temel estetik kuramıyla ilişkili görsellerle sınırlıdır.

5- Bu araştırma için çalışmaya katılan deneklerin verdiği yanıtlar da, onların alandaki yetenekleri ve içtenlikle davranıp davranmadıklarıyla sınırlıdır.

6-Tutum ölçeğinin kapsamı resim ve heykel sanatından seçilen görsellerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Bağımlı değişken: Tahmin edilen ya da hesaplanan değişkendir. Bağımlı değişkenin değişmesi yani artması/azalması bağımsız değişkene bağlıdır. Bağımsız değişkenin etkisi bağımlı değişken üzerinde ne kadar hissedilirse bağımlı değişken o kadar artar-azalır (tdk.gov.tr).

Bağımsız değişken: Tahmin edilen değişkendir. Hiçbir şekilde başka bir değişken tarafından etkilenmez. Her zaman bağımlı değişkeni etkileyecek durumdadır. Bir şeyin içerdiği nicel ve nitel özelliklerini bilmek amacıyla yapılan incelemedir (tdk.gov.tr).

Değerlendirme: Değerlendirme, bir yargılama işlemidir. Değerlendirme işlemi ölçme işleminden elde edilen sayısal sonuçlara anlam kazandırmak üzere sayısal değerleri değerlendirme kriterleri ile karşılaştırıp anlamlandırmaktır (tdk.gov.tr).

Değişken: “Bir araştırmada veya deneyde farklı değerler alabilen ve bu değerlerle ölçülen, gözlenen, deneysel işleme tabi tutulan, kontrol edilen, değiştirilen

veya sabit tutulan, maniple edilen herhangi bir nesne, özellik, davranış, test, olgu, gözlem, durum” (Budak, 2001).

Deneysel Desen: Bu araştırmada örneğin işbirliğine dayalı öğrenme (deney) ve geleneksel öğrenme (kontrol) grupları diye adlandırılan iki farklı grubun araştırmaya dahil edilmesi sonucunda incelenen olayla ilgili neden-sonuç ilişkilerini saptamak üzere deney grubunun işleme tabi tutulmasından sonra elde edilen sonuçların her iki gruba karşılaştırılmasından oluşan yöntem deneysel desen denilmektedir. Örneğin, bu araştırmada işbirliğine dayalı öğrenme (deney) grubu ile geleneksel, öğrenme (kontrol) grupları deneysel deseni oluşturmaktadır (Balcı, 1997: 240).

Duyum: Kişinin duyular yoluyla elde ettiği izlenim (tdk.gov.tr).

Estetik: Güzelliği, güzelliğin insan usu ve duyuları üzerindeki etkilerini konu olarak ele alan felsefe dalı (tdk.gov.tr).

Estetik eğitim: “Özü ve amacı, uyumlu bir şekilde gelişmiş, gerçekliğin dönüştürülmesine, estetik idealin gerekleriyle uygunluk içinde yeniden örgenleşmesine etkin bir payla katılmaya can atan bir kişilik yetiştirmektir. Bu yoldaki başarıya yol açan araçlar, sanatsal eğitim araçlarıdır; yani değişik toplumsal grupların (yaşa ve mesleğe göre) ve bütünüyle toplumun, insanlığın kültürel ve sanatsal kazanımlarının elden geldiğince yetkin bir biçimde özümsemelerini hedef alan önlemlerin oluşturduğu, büyük ve dallı budaklı bir dizgedir. Estetik eğitim, beğeniyi ve estetik algı yetisini geliştirmekten başka, dolaylı bir yolla yüksek moral nitelikler oluşturmak, imgelemin ve yaratıcı düşüncenin serpilip gelişmesini sağlamak zorundadır” (Ziss:2011: 215).

Görsel Kültür: Bir kültürün değerlerini ve inançlarını çeşitli yollarla görünür duruma getirmesine görsel kültür diyoruz (Barnard, 2002).

Gözlem: “Kendiliğinden oluşan ya da bilinçli olarak hazırlanan olayları, nesneleri, belirledikleri sırada sistematik ve amaçlı bir biçimde incelemektir” (Selçuk, 2012).

İmge: Gerçeklikten edinilen izlenimlerin dönüşüme uğraması olarak insan bilincinde yeni duyuşal/düşünsel yansılar oluşturma yeteneğidir (Çalışlar, 1991).

Kavrama, karşılaştırma, değerlendirme vb. yollara başvurularak kişi, durum veya nesnelerin eleştirici bir biçimde değerlendirilmesi (tdk.gov.tr).

Kitsch: (Kiç, aşağılık, pespaye) Var olan bir tarzın aşağı bir kopyası. Almanca bir terimdir. Kibirli veya bayağı bir tada sahip şeylere ve ticari kaygılarla üretilmiş olan banal, rüküş ve sıkıcı olan nesneler (tdk.gov.tr).

Kültür: Toplum, insanoğlu, eğitim süreci ve kültürel içerik gibi değişkenlerin ve bunlar arasındaki karmaşık ilişkilerin bir işlevidir (Güvenç, 1999).

Tutum: En genel anlamıyla, “kişinin belli bir insana, gruba, nesneye, olaya vb. yönelik olumlu/olumsuz bir şekilde düşünmesine, hissetmesine veya davranmasına yol açan oldukça istikrarlı, yargısal bir eğilim” (Budak, 2001).

Tümel: Belli bir sınıfa bağlı nesnelerin hepsini içine alan, külli veya bütün kapsamıyla alınmış olan (önerme) külli, tikel karşıtı (tdk.gov.tr).

Yargı: Genel anlamıyla mevcut verilere, kendi deneyimlerine, kişisel değer yargılarına, tercihlere ve iç gözlemlere dayalı olarak bir kanı oluşturma, karar verme yetisi veya süreci, bu şekilde oluşturulan kanı ya da karar (Budak, 2001).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Estetik

2.1.1. Estetik Kavramı

Estetik nedir? Sorusuna şu şekilde cevap verilebilir: Evrende güzel olan her nesne ilgi konusu olmuştur. Güzeli duyumsama, anlama ve yargılama sürecinde estetik sözcüğü hep kullanılmıştır. Her zaman kullanageldiğimiz bir kelimedir. Yabancı bir kelime olan “Aisthesis” kelimelerinden gelen estetik duyum, duygular ve beğenin yargılanması olarak değerleri inceleyen bir bilim dalıdır. Estetik, güzel üzerine düşünmedir. Ancak estetik, “güzeli” değerlendirirken yorumlamayla çirkinini de bünyesinde barındırmıştır. Günümüz estetiği genel kabulünde “estetik”, sanat eserindeki güzeli araştıran bir bilim dalıdır. Bir yapıta estetik değerlilik verme sürecinde birey, duyumlarından, algılarından, çevresindeki nesneleri yorumlama yeterliliğinden yola çıkarak tercihini yapar ve yargılar. Duyumsamalar ne kadar estetik içerikliyse insanın, evreni keşfinde güzelden edinilen hazzı, tercihlerinin niteliğini keşfetme yolunda, kendisiyle bütünleşen bir yaratma durumu ile hayata yeninden anlam vermesini ve onu kendi yaşamında kullanabilmesini sağlar. Bundan ötürü estetiği fark ederek algılayan insan, kendi varlığını yücelten, incelten, güzelleştiren insandır, estetik durumun bilim dalıdır.

Estetik, insanlığın kültür ve sanat üretmeye başlamasından itibaren bir felsefe, bilim dalıdır. Her estetik beğenin öncesinde bir bilgi objesi bulunur. İnsanın bilgi objesi, kendisinin dışındaki evrenidir. Sanat, insanın insan olma sürecinde insan tarafından gerçekleştirilmiştir. Sanatın ortaya çıkışında, insanın kendini ifade etme ihtiyacı en başta gelen nedendir. Sanat hangi nedenle ortaya çıkarsa çıksın onu şekillendiren insan, ona estetik bir biçim kazandırmaya, sıradan ve bayağı olandan ayırmaya çalışmıştır. Bu nedenle, insanlığın geçirdiği aşamalarda sanat estetik bir görünüm, biçim ve içerikle mevcut duruma gelmiştir.

2.1.2. Estetiğin Tarihi

Estetik sözcüğü “duyum ve algı” anlamlarında kullanılmasının yanında, duyular ile algılamak anlamına da gelmektedir (Tunalı, 1996: 13; Turanî, 1995: 40; Stich, 2005). “Estetik” teriminin anlamsal zenginliği ve kullanımdaki çeşitlilikleri nedeniyle bilgi teorisinin bir paraleli olarak da felsefeye dâhil olmuştur. Bu nedenle bir konunun felsefesini yapan filozoflar diğer felsefe disiplinlerinin yanında onu inceleme altına almışlardır (Mengüşoğlu, 2008: 213).

Estetik konulu ilk yayını olan Baumgarten’den daha önce İmmanuel Kant konu üzerinde çalışmıştır. Baumgarten 1750 tarihli “Estetik” adlı yapıtında, “Duyulardan gelen bilginin bilimi” tanımını yaparak ilk estetik tanımını yapmıştır (Doğan, 2003: 15; Bodei, 2008: 12; Yetişken, 2009: 14).

Mengüşoğlu, “felsefedeki sistemcilik anlayışının sarsılmasından dolayı varlık ve insan anlayışından birçok perspektiften gözlemek zorunluluğu oluşmuştur” der. Felsefi sistem içindeki bu anlayış günümüz fenomenlerinin değerlendirilmesinde kullanılan belli bir sistem anlayışını değiştirmiştir. Dolayısıyla estetik de bundan nasibini alarak eski estetikle olan anlayışını klasik dönemin son dönemi olan Hartman’ın eseri ile tamamlamıştır (Mengüşoğlu, 2008: 213).

Estetik yakın geçmişte incelemeye başlanmıştır. Ancak estetik ya da güzelle ilgili olan kavramı bütün insanlık tarihi boyunca değerlendirmeye tabi tutulmuş bir değer yargısı olarak kelime telaffuzundan ziyade yaşamın kendi içinde değerlendirilmiştir. Estetiğin bilinen tarihçesi 2500 yıl öncesine kadar gider. İlk çağ düşünürlerinin hemen hepsi estetik (güzel)le ilgili görüşler ileri sürmüşlerdir. Estetik kelimesi 18. yüzyıldan sonra günümüzdeki anlamıyla kullanılmaya başlanmıştır.

Baumgarten, estetik sözcüğünü felsefe diline kazandırmıştır. Balcı’ya göre, estetik tanımlayıcı Baumgarten’in sonrasında da çalışmalar sürmüş, bazı kuramcılara göre felsefenin bir dalı, bazı görüşlere göre ise bilimin bir dalı olmuştur (Balcı, 2005: 11).

1750’lerden itibaren estetik üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Ancak 1750 yılında ilk kez Alman filozofu Baumgarten estetik adlı kitabını yayınlamıştır. Düşünür, estetik dalının epistemoloji, mantık ve etik gibi ayrı bir bölüm olarak incelenmesi gerektiğini yazmıştır. Estetik on sekizinci yüzyıla kadar, “duyusal algılama ve güzellik”

kapsamında devam etmiş, Baumgarten ve Kant'ın çalışmaları ile özerk bir disiplin haline gelmiştir (Maisero, 2006: 11).

Estetik, felsefenin bir dalı olarak; başlarda felsefenin içindeydi. Daha sonra özerk bir bilim dalı olarak kabul edildi. Felsefenin içindeyken, önceden var olan “estetik olan” terimi 18. yüzyılın ortalarında “maddi olan ile maddi olmayan” nesnenin ayırımı yapıyordu. Estetik maddi bir nesne ve insana özgü olması nedeniyle teorik felsefenin içinden sıyrılmıştır (Eagleton, 2003: 30).

Kagan'a göre, 18. yüzyılın ortalarında güzellik sanat ve teolojinin içinde iken felsefede birleşerek edebiyat, plastik sanatlar adlarıyla yeni kollara ayrılarak somut sanatların incelenmesi kaynağına ulaşılmıştır (Kagan, 1993: 14). Bu gelişim estetiğin daha önceki yıllarda olmadığı anlamına gelmez. Arat'a göre, estetik sorunları üzerine daha önce de çalışılmıştır. Estetik problemi antikiteden beri felsefenin problemidir. Çoğu düşünürün bu konu üzerinde çalışmasına karşın estetik sorunlar her zaman felsefe içinde ele alınmıştır (Arat, 1996: 12). Düşünürler, estetiğin özerk bir bilim dalı olmasında duyumların önemli bir etken olduğunu belirtirler.

Günümüzde estetiğin konusunu anlamından ziyade duyumlara yapılan “göndermeler” oluşturmaktadır. Baumgarten, estetik kelimesini, terimsel bir anlama sokarak güzellik konularını inceleyen özel bir bilim dalı olarak felsefeye mal etmiştir (Sena, 1979: 9). Baumgarten, insanın zihinsel dünyasının duygular, akıl ve irade olarak kollara bölmüş; Leibniz'in fikirlerinden yola çıkarak her birisini felsefenin yeni bir araştırma konusu yapmıştır (Kagan, 1993: 15). Yetişken'e göre, Baumgarten estetiğinin konusunu mantığın içine dâhil etmiştir. Bu belirleme ekseninde antik zihinsel bilginin etkinliği, estetik ise duygusal bilginin etkinliği olarak güzeli araştırır (Yetişken, 2009: 13).

2.1.3. Bilim Olarak Estetik

Estetik genelde felsefe-bilim olarak kabul edilir. Estetik, felsefe ile bağlarını koparmamıştır.

Estetik konu olarak, doğrudan bir bilim dalı ya da felsefi yönünden ziyade terimin içerik ve dilbilimsel anlamının tartışılıp, özellikle güzel teriminin yanlış anlaşılmasına çok uygun bir kelime olmasından ve sıfat olarak da tartışmaya muhtaç bir ifadedir. Bu yüzden felsefeyle yakınlığı bulunur (Wittgenstein, 1997: 11).

Estetik bir bilim dalıdır. Bilimdeki deneysel çalışma estetikte de olabilir mi? Örneğin beğeni yargısı her seferinde kişilerde deneysel olarak benzerlik gösterebilir mi? Estetiğin kavramsal, öznel, sübjektif olması estetiğin bağımsız bilim dalı olmasını engellemekte midir?

Estetiğin duyumlarla ortaya çıkması, bazı ortak yargıların bulunması, onun duyumlara dayanan bir bilim olduğunu söylememizi zorunlu kılar.

Kagan, estetiğin, güzellik felsefesi yanında sanat felsefesini de tanımladığını ifade ederek, estetiğin insanlığın sanat eserlerini yapmasından bu yana düşünce halinde olduğunu söyler... Estetik tanımı içinde sadece güzelin bilimi değildir... Estetik, insanın çevresinde yatan, pratik etkinliği içinde yarattığı ve gerçekliği yansıtan, sanatta saptanabilen tüm estetik değerlerin zenginliğini araştıran bilimdir” (1993: 15).

Atalayer’e göre, estetik güzellik bilimidir. Metafizik Estetik, Ontolojik,¹¹ Objektif Estetik, Sübjektif Estetik, Psikolojik Estetik, Sosyolojik Estetik, Deneysel Estetik vb. felsefi görüşlere göre, estetiğin pek çok çeşidi bulunmaktadır (Atalayer, 1994: 81). Yetişken’in, Geiger’den aktardığına göre, estetik değerler dediğimiz sanatlar, bir bilim olarak estetiğin alanına girmektedir (Yetişken, 2009: 14). Estetik bilimsel bir bilgi alanıdır. Estetikte bilgi sanat yapısı ve nesnedeki bilgidir.

İnsan, içindeki ve çevresindeki uyarıcıları duyularıyla alıp kısa ve uzun süreli belleğinde işledikten sonra bilgilenir. Tunalı, “estetik fenomeni” ya da sanat fenomeninin bir bilgi problemi olduğunu ve bu durumun baştan beri devam ettiğini söyleyerek, sanat ve estetik olgusunun sanat eseri ile insan arasında oluşan bir bilgi olayı olduğunu belirtir. Antik felsefe bu düşüncüyü Platon’da bulur, yeniçağda Baumgarten ve çağımızda da Benedetto Croce, estetiği bir bilgi problemi olarak değerlendirmişlerdir (Tunalı, 1983: 20). Estetik, bir bilgi teorisi olarak felsefenin içinde klasik felsefe disiplinlerinden mantık, bilgi teorisi, etik, metafizik gibi bir koludur (Mengüşoğlu, 2008: 211). Sanat yapıtları, bilginin oluşmasındaki eylem gibi özel bir eylem ürünüdür. Plastik, müzik ve ebedi sanat yapıtları vb. estetik tarafından ele alınmış, bunun sonucu “ontik ve çağısal” yapısı da estetiğin konusu haline gelmiştir (Mengüşoğlu, 2008: 210).

¹¹ “Ontoloji, var-olan bir şey olarak var-olana dayanmakla, onun varlık temelini araştırırken var-olanda bütün varlığı ya çeşitli varlık nevilerini, varlık tabakalarını kavramaktadır” (Tunalı, 1984: 21)

2.2. Estetik ve Güzel

Estetik güzelin ne olduğunu yanıtlamaya çalışan bir bilim dalıdır. Felsefecilerin eserlerine dâhil ettiği güzellik, bir çok açıdan incelenmeye alınmıştır.

Erinç tarafından değerlendirilen, güzellik konusu her ne kadar ortak tanımda “güzelliğin bilimi, güzelliği sorgulama yöntemi, güzelliğin nedenlerini araştırma alanı gibi” tanımlansa da bunların hiçbirisi estetiği doyurucu olarak açıklayamaz (2004: 127). Balcı’ya göre, “estetik”, güzellik duygusu ile eş anlamda kullanılmaktadır. Güzel estetik biliminin temel kavramıdır. Estetiğin bu anlamda “güzelin bilimi” olma, durumu söz konusudur. Estetik güzelle olduğu kadar çirkinlikle de ilgilenir. Sonuçta bir şeye güzel denmesinin arkasında güzel bulunmayan ya da güzel sıfatı ile nitelendirilmeyen birçok durum söz konusudur (Balcı, 2005: 11).

Bunun yanında yukarıda tanım bulan “güzelin bilimidir” kavramı çirkinin de konu edilmesinden dolayı estetiği günümüzde tam olarak tanımlamaktadır. “Genel sanat bilimidir” tanımı estetiğin günümüzdeki kabul edilen tanımıdır (Balcı, 2005: 13).

Kagan, güzel sözcüğünün farklı anlamlara gelmesinden dolayı estetikteki güzelin bilimsel bir terim olarak belli bir anlamda kullanılması gerektiğini söyler (Kagan, 1993: 16). Yetişken güzelin ne? Nerede? Olduğuna dair sorularına verdiği yanıtta “insanlara ait duyu, düşünsel durum ve doğru ile ilgisini” sorgular. Güzellik ile doğruluk arasından bir “paralelliğin” olmaması gerektiğini belirtir (Yetişken, 2009: 45).

Güzelin sıfat olarak anlamı ile “estetiksel güzel” arasındaki farklılığı şöyle açıklayabiliriz: Güzel yağmur, güzel kadın... Buradaki iki güzel arasında farklılık vardır ve aynı nitelemeyi içermezler. Aslında iyi yağmur demek daha doğrudur. Çünkü güzellik, burada esas anlamında kullanılarak estetiğin içine dâhil edilir. Güzel estetiğin asıl konusu olduğu için araştırma konusunun da baş elemanıdır.

Yetişken’de estetik ve güzel kavramına değinirken estetik güzelin veya diğerinin kendimle olan iletişimde bulduğu anlamın ya da uygunluğun ortaya koyduğu değerden bahsederek, güzel önermelerinin ya da güzel değil önermelerinin “bilginin bir niteliği değil, var olan üzerine söylenen önermenin yüklemi ya da öznesidir” (Yetişken, 2009: 17).

Croce'ye göre, ahlaki olan da iyi anlamında kullanılmıştır. “Şöyle ki, güzelin dehası olduğu gibi, doğrunun da, ekonomik etkinliğin yani faydalının da, nihayet ahlaki eylemin ve iyi değerinin de bir dehası vardır” (Croce, 2012: 21).

İyi ve güzelin ayrıştığı birleştiği konumları belirleyen Kant, estetik hazzın duygusal hoşlanmadan farklı olduğunu söyleyerek, güzel kavramının sınırlarını çizmiştir¹² (Yetişken, 2009: 13).

Estetiğin yalnızca “sanat felsefesi” olmasını isteyen düşünürler olduğu gibi “güzelin bilimi” olması gerektiğini söyleyen düşünürler de vardır. Bu düşünürler, savlarında estetiğin, her toplumun özgün bir estetik anlayışı olmasını, buna bağlı olarak da estetik tercihlerini gerçekleştirmelerini ve güzel olan estetiğin diğer sanat dallarından konuları olan çirkin, trajik'i, dramatik'i değerlendirme dışında tuttuklarını ileri sürmüşlerdir (Tunalı, 1996: 78).

Bunun yanında Tunalı'ya göre, “Estetik içinde güzellik değeri gibi başka değerleri de barındırır; yüce, trajik, komik, zarif, ilginç, çocuksu (naif) ve hatta çirkinlik. Üstelik bütün bu değerler en az güzellik kadar estetik'le ilgilidir” demektedir (Tunalı, 1996: 15).

2.3. Estetikle İlgili Görüşler

2.3.1. Pythagoras (MÖ. 580–504)

Aynı zamanda bir bilim adamı da olan düşünür; ruh, yaşam kültürü kuralları üzerinde önemli çalışmalar yaparak felsefenin başlatıcıları arasında yer almıştır.

Tunalı, düşünürü betimlerken, onun evreni kavramak için aritmetikten yararlandığını belirtmiş, hatta canlılardaki güzelliğin nedenlerini de simetri ve sayılara dayandıran bir düşünür olarak tanımlamakla yetinmeyerek, onun güzeli anımsamasında

¹² Doğa ile bilgi yetimiz arasındaki uyumun bir belirtisi doğadaki gizli bir düzenden duyulan estetik haz, estetik beğenidir. Doğanın kristallerinde olsun, bitkileri ve hayvanlarında olsun, çok düzgün, simetrik formlar bulur ve bunlarda birtakım kanunların varlığını sezinleriz. Gerçi bu kanunları bilemeyiz; ama onların var olduğunu bir haz ile duyarız. İşte bu haz duygusu, estetik hoşlanmadır. Doğanın bilgi yetimiz ile nasıl uyumakta olduğunu, ikinci olarak, *organizmalar* karşısındaki duruşumuzda bulabiliriz. Önce organizmalar karşısında şaşırıp kalırız; çünkü onları, doğanın bu özel formlarını yalnız nedensellik kanunu ile açıklayamayız. Ama erekler koyan bir *zekânın* bu organizmaları tasarlayıp yaratmış olduğunu kabul edersek, şaşkınlığımız sona erer; böylece de organizmaların yapıları ile görevlerini kavramanın yolu bize açılmış olur (Gökberk, 1974: 424).

müzik ve dolayısıyla ritmin anlaşılmasının gerekli olduğunu söylemiştir (Tunalı, 1996: 209).

Evrenin temel ilkesini sayılarla açıklayan bu görüşe göre, sayıların başlangıcını ve en sonda toplanmayı dahi kapsayan bir tümel vardır. Dolayısıyla evrendeki her nesnenin karşılığında bir sayı bulunur. Sayılar olmadan evreni anlamak mümkün değildir ve hatta bilinemez.

Sayılarla bilgelik yükleyen bu anlayış sayıların ögesinin karşıtlarında sayı ögesi diye devam eder (Bayladı, 2008: 79). Bodei’de düşünürün anlayışını betimlerken, dünyanın evrenin ölçülerinin bilinebilir olduğunu bunun da sayılarla mümkün olduğunu, dolayısıyla sayılarla varlıklar arasındaki ilişkinin sayıların olmadığı bir dünyada bizim bilgisizliğe olacağımızı belirtir (2008: 22).

Pisagor felsefesi Platon ve Aristoteles’in ana ilham kaynağı oldu; Eco’ya göre bu düşünürün estetikte en eski anlayışa sahip olması Sokrates öncesi filozoflara kadar uzanan “oran, sayı, düzen” kavramlarının sayılarla açıklanmasıdır (1999: 51). Düşünür, uyum ve güzelliğin objektif ölçütlerle uyumu ve doğruluğu savını ileri sürmüştür. Felsefi sistemde din, bilim, sanat hep birlikte anıldı. Evrenin güzellik ve harmoni içinde düzenli olarak hareket ettiğini ifade etti.

Gizli bir din okulu kuran düşünür, öğrencilerine dine ilaveten ahlak ve siyaseti de öğretmektedir. Bu bilimlerin hepsine “Mathematalar” demiştir (Sena, 1993). Düşünür, sayı ve ses uzayını da sanatı yorumlamasında kendi bakış açısının içinde tutar (Eco, 1999: 54). Bunun yanında başlangıçtan beri bilim ve sanatla ilgilenen düşünür matematik ve musikiyi baş tacı olarak incelemiştir. Matematik ve musikiyi bağıntılandıran bu düşünce sistemi, nesnelerin düzeninin sayılar sistemi olarak temellendirmişlerdir (Gökberk, 1974). Felsefe ve mistisizm yanında estetik heyecanı da öğrencilerine öğreterek maddenin yapılışından musikiye kadar her şeyde bir uyum görmüştür. Uyumla güzelliğin ilişkisine değinerek güzelliğin ancak uyumla olabileceğini iddia etmiştir (Yurtsever, 2008: 6). Ona göre, sayılar arasındaki bu ilişki güzellik ilişkisidir. “Uyum, uyumsuz şeydeki değişimin ve uygunluğun birliğidir” (Bozkurt, 2004: 42).

Günümüz tercihlerinde estetik etkilenişlerinde, sayıların önemini, Pythagoras’ın o dönemki savlarının bir takım etkileri olarak değerlendirebiliriz (Timuçin, 2008: 171).

Eğitim de ona göre her zaman çok önemlidir. Badiou'ya göre, sofist Pythagoras, eğitimin anahtarının sanat öğretimi olduğunu işaret etmiştir (2009: 11).

2.3.2. Platon (Eflatun) (M.Ö.427–438)

Filozof Platon, matematikçi Sokrates'in öğrencisidir. Günümüz felsefe geleneğinde çok önemli bir aktördür. Düşünür, günümüze kadar oluşturulan estetikte yansıtma teorilerinin kurucusudur. Platon dönemi, günümüz estetik düşüncesini birçok açıdan etkilemiştir.

Batı kültürü Platon'un etkisi altında kalarak bugünkü sanat kuramlarını da birçok yönden etkilemiştir. Platonun esas çalışması sayılan *Devlet'te* sanatçıya çok fazla değer verilmez, hatta görsel sanatlar tümüyle dışlanır. Platonun ideal devletinde sanatçı bir doğru gerçekliği değil ideaların taklidini yapar. O halde sanat gerçeğin kopyasının kopyasıdır, bu nedenle sanat bir imitasyon sayılır ve zararlı olmaması için onu devletin kontrolüne vermek gerekir.

Sena'ya göre, Platon estetik ve güzellik anlayışını geliştiren düşünürdür. Metafizikteki idealar teorisini sanat eserlerinden ön planda tutmuştur. Güzellik kendini parlatır ve idealar dünyasının en yukarısındadır o halde güzel en çok sevimli olan bir töz olarak bulunur... İyilik ve kötülük onur, düşüklüğü anlatan şiiri ve şairi devletine sokmaz. Bununla beraber bazı şairlerin tanrısal bir ilham ve aşkla ebedi hakikati anlatmasının yolunu bulabileceklerini söyler (Sena, 1993: 22).

Bozkurt'a göre, Platon şairlerin ve ressamların ideal devletine girmelerini yasaklar, sanatçıların taklit yapmasından dolayı hem ahlak kurallarını hem de dünyadaki akıl bilgisini dejenere ettiklerini belirtir (Bozkurt, 2004: 36).

Platon, devletinde sanatçıya yer vermemiştir. Kendi sözleriyle, sanatçılığın zor bir iş olmadığını, herhangi bir aynaya bakmakla dahi evrenin yansımaları görmek mümkün olduğunu söylemiştir. Ona göre yansıyan görüntülerin hepsi anında yaratılmıştır. Ancak bu görüşler yalnızca gerçek olmayandan ibaret olduğuna göre ressamın yaptığı resmin de gerçeğe bir ilgisi yoktur. Sanatçıları bu anlamda taklitçi olarak niteleyen Platon, tabiatın üç derece yani "idea" ideaların yansıması denen bu dünya ve yansıyan bu dünyanın resmi olarak üçüncü hali. "Güzel" demek, tabiattan üç

derece uzak bir eseri yapana taklitçi diyorsun” (Platon, 2010: 362). Sözleriyle sanatçıların hakikati resmetmediğini söyler.

Yansıma ya da genelde bilinen adıyla taklit kuramını sanatçılara yakıştıran Platon, bu yüzden sanata da değer vermemiştir. Taklidin değersizliği nedeniyle sanatçıların eylemlerini beğenmez. Bu düşüncelere karşın Platon’un güzellik anlayışı belli dönemlerde değişikliğe uğramıştır (Mutluel, 2008).

Yetkin’e göre Platon düşüncesi, idealar dünyası gelip geçici yani sonludur. Esas gerçek olan idealar dünyasıdır. Gördüğümüz cisimlerin oranları değişken olabileceğinden görünüşten başka bir anlam ifade etmezler. En üsteki idealar dünyası akılla kavranılan bir dünya vardır. İyi fikir burada en genel anlamı taşır. Canlı ve cansız bütün varlıkların varlık oranları iyiye katılmalarına göredir. İyilik dediğimiz olgu en üste olduğuna göre en üstün güzellik de budur ve bu da Eflatun’un Tanrısıdır (Yetkin, 2007: 5).

Platon, Tanrının evreni yaratırken zeki varlıkların en güzeline benzetmek istemesinden dolayı doğaları gereği onlara benzeyen tüm varlık olarak yaratmıştır. Bu ilişkide oranın payı çok büyüktür (Eco, 1999: 57).

2.3.3. Aristoteles (M.Ö. 384–322)

Platon’un öğrencisi Aristoteles’in babası bir doktordu. Platon’un estetik görüşünü değiştirerek form, nesne, maddeler için idealize edilmiş bir evreni savundu. Doğa sevgisini ve güzelliğini her zaman yücelterek¹³ sanatın bir mimesis olduğunu söyledi. Ancak bu mimesisi de sanatçının doğayı idealize ederek yeni bir kuruluş yaptığını savundu. Platon’la ayrıldığı nokta ise idealar dünyası noktasıdır. Ona göre sanat idealar dünyasına ait değildi.

Platonun idealar fikrini eleştiren Aristoteles önemli olanın ve realitenin bu dünya olduğunu belirtmiştir (Yetkin, 2007:78).

Gökberk’in aktardığına göre Aristoteles de, sanatın taklit işi olduğunu söylemiştir. Sanat çeşitliliğinin sebebi de buydu. Sanat neyi taklit ediyorsa yöntemini de belirliyordu. Sanatın taklit edici özelliğinin amacı ise etikti. Bilginin bir yöntemi de

¹³ Doğal olan şey hoş olduğuna göre ve birbirine benzer şeyler birbirine doğal göründüğüne göre, bütün yakın ve benzer şeyler genellikle birbirine hoş gelir; örneğin, bir insan, bir at ya da bir delikanlı, bir başka insana, ata ve delikanlıya hoş gelir (Aristoteles, 1995: 77).

sanat idi (Gökberk, 1979). Bu düşüncenin içinde sanatların büyük kısmının taklit olduğu görüşü hakimdir. Bu görüş “taklit edilenler, taklit eden araçlar ve taklit yöntemi” bakımında farklılık göstererek dallara ayrılır (Tunalı, 2009: 8).

“İster bir sanatçı yetisi, isterse alışkanlığa dayanan bir ustalıkla olsun, bazı sanatlar renkler ve figürler aracılığıyla taklit edilir. Bazı sanatlar da ses aracılığıyla taklit edilir. Buna göre adı geçen her sanat da genel olarak taklit, ya ritim, ya söz ya da harmoni aracılığıyla gerçekleştirilir. Öyle ki, bu üçü ya ayrı ayrı, ya da birlikte kullanılır. Örneğin, flüt ve kitara, aynı şekilde kaval (syrinx) çeşidinden olan sanatlar sadece harmoni ve ritmi kullanılır; dans sanatı ise harmoni olmadan yalnız ritmi kullanır. Çünkü dans edenler, ritmik beden hareketleri aracılığıyla karakter özelliklerini, tutkuları ve hareketleri taklit ederler” (Aristoteles. 2009: 12).

Bozkurt’a göre Aristoteles estetiği, Platon’ca estetiğin düzenli bir hale getirilmesidir. Poetika eseri, sanatın tanımı, doğa, güzellik vb. konularını barındıran bir eserdir. Birçok eseri olmasına karşın bu eseri sanat felsefesini açıklayan bir eserdir (2004: 103). Platon gibi duyumlar dünyasını küçümsemeyen Aristoteles bu konuyu incelemek istemektedir. Platon bu dünyayı idealar diye tanımlamıştı. Oysa Aristoteles bu duyumları yeryüzünde aramak ister. Bu yüzen de tabi bilimlere katkıları olmuştur. Estetik düşüncesini bu tabiat düşüncesi doğrultusunda oluşturulduğu söylenebilir (Yetkin, 2007). Timuçin’ de, Aristoteles estetiğini ahlak estetiği olarak kabul eder. Sanatı güzelî açıklayan olarak ele alır. Sanat eyleme yönelik düşünsel bir “erdemdir” (2008: 19). Sena, Aristoteles’in sanatın esasını taklit olarak betimlediğini söyler. Sanatçının ortaya koyduğu eser, “esnek ve heyecanlı ifadeler arama güdüsünden” ve canlılar içinde yalnızca insana ait olan taklit ve bunun insana verdiği mutluluktan oluşur ve sanatçı doğayı yansıtarak doğayı taklit etmiş olur. Bu doğayı bir ayna ile göstermektir. Bu anlamda sanat eseri daha sonra Hedigger’de devamını bulacağımız “olması gerekenin iç tözünü, eşyanın istemesini” ifade eder (1993: 23). Eco, bu durumu Aristoteles’in biçimi, maddenin gizil güçlerini gösteren bir son durum olarak maddeyle birlikte tözü oluşturduğunu söyler (1999: 127).

Jones’a göre, (2006: 329) Aristoteles evreninde en başta güç olarak hayat bulan form maddeye bir heykeltıraş gibi şekillendirir ve en sonunda heykeltıraşın estetik formu gibi heykeltıraşın zihnindeki gibi bilinçli bir amaç olarak var olur. Aristoteles’in evrenin burada sanatçı ve estetik arasında yorumlandığından esas kendiliğinden var olan

formları bu amaçlı formlardan ayırır. Gökberk’de Aristoteles’in yaratmasını düşünme ve davranışsal bir eylem olarak açıklar. Burada sanat bir yansıtma ve öykünmedir (1979: 15).

2.3.4. Plotinus (M.Ö. 205–270)

Platon’un görüşlerini benimseyen düşünür, genellikle Platon’culuğun kurucusu olarak bilinmektedir.

Düşünüre göre, madde içsel hayalini kendi biçimlendirmesinde gösterir. Sanatçının gerçekleştirdiği düşüncede bu süreçten daha fazla sanatçının zihninde var olan “hayali” temsilin ulvi yapısı önemli idi (Eco, 1999: 39).

Plotinus’un ifade ettiği yeni Platon’culuk sonraki düşün dünyasına etkileri oldukça fazladır. Bu yolun lideri Plotinus’tur. Düşünce gücünü Platon felsefesine göre açıklamayı amaç edinen düşünür, Platonun öğrencisi olduğunu aklından çıkarmaz. Bu yüzden bu sistem “Yeni Platonculuk” adını almıştır. Düşünür materyalizme karşı çıkmıştır. Felsefi sistemin kendisi tinsel niteliktedir. Estetiğin çıkış noktasında Platon’un tinsel dünyanın üzerinde bir parıltıdan güzelliğin ortaya çıkacağını savunur. Fakat bu güzellik hem çirkin hem de güzel olabilir. Bu da cismin en başta güzel olmadığının daha sonra tümel güzellikten oluştuğunu ifade eder¹⁴ (Gökberk, 1974: 138). Bozkurt’a göre Plotinus, Platonun diyalektik düşüncesinden mistik bir anlayışa kaymıştır. Estetiğin hakiki kanaati iynin güzelliğidir ve güzelliği iyi ve doğru ile ilişkilendirerek iynin tözünün bir ve birle aynı tutar (Bozkurt, 2004: 118).

Plotinus, Platon’a eklediği bir düşünce olarak; sanatı suçlamaz. Belli bir alan içine hapsolmaz ve Platondaki ideaların dünyada yansımaları olarak gördüğü düşünceyi reformize ederek var olan reel dünya ile idealar dünyasını sanat ve güzel ekseninde birleştirir... Biçimlenen dolayısıyla düşünüp tasarlanan biçimler güzel ve biçimlenmemiş şeylerde çirkin olarak düşünülmüştür (Cömert, 2008: 80).

Somut biçimlendirme anlayışının temellendirmesinde yer alan güzellik arzusunun sanat eserinin plastik ilkelerine uygunluğu ilkesi nedeniyle güzelliği parçalar bütün arasındaki temel ilişkiye dayandırır. Bir tümel varlığın güzel olabilmesinin

¹⁴ “Onlar da birlik oluşturdıkları kadarıyla varlık haline gelirler. Sağlık, beden birlik içinde bulunduğu, güzellik ise bedeni, doğa birlik içinde tuttuğunda olur,” (S. Babür, B.Çotulkesen, 1989, 42).

parçalarının da güzel olması gerektiği düşüncesi hakim bir görüştür. Dolayısıyla güzellik için sadece orantı değil parçaların da güzellik ilişkisi içinde olması gereklidir (Farago, 2006: 55). “Plotinus’un, cisimler dünyasının güzelliğini açıklaması, sonraları hemen hemen bütün idealist estetiklerin kaynağı olmuştur” (Tunalı, 2007: 49).

Sena’ya göre iyi ile güzeli birbirinden ayıran düşünür, gayesinde iyilik bulunan güzellikleri “iyi” saymıştır. Güzellik mutlak ruhun nesneler üzerine bir yansımasıdır. Güzelliğin hoşla gitmesini de bu “*bir’e*” ulaşma düşüncesinin her zaman içimizde olmasından kaynaklı olduğunu söylemektedir. Güzelliği de bu yüzden kendi ruhumuzun güzellikleri ile ilişkilendirir (Sena, 1993: 25).

Güzelliğin orantı olmadığını söyleyen Plotinus’un orantıda parlayan bir güzel olduğunu belirtir. İçten gelen güzelliğin bedende ruhta görünmesi zekânın ruhta görünmesidir. Madde ruhun sureti, ruh da zekânın sureti ile güzeldir. Bütün güzelliklerde “birin” etrafında ona doğru gitmektedir (Yetkin, 2007: 16).

Guthrie’ye Şöyle ki, güzelin dehası olduğu gibi, doğrunun da, ekonomik etkinliğin yani faydalının da, nihayet ahlaki eylemin ve iyi değerinin de bir dehası vardır göre bütüne parçaların oranında buluşulur. Bu durumda genel olarak, cisimlerin güzelliği oranlardan ibarettir. Sadece orantılı Güzellik bu nedenle tüm parçaları arasında yayılmış olmalıdır.

Tanrının kendinde oluşan evrende her madde bir “ışınmayı” gösterir. İşte bu ışıma sadece güzellik değil aynı zamanda doğruluktur (Tunalı, 1996: 145).

2.3.5. Aurelius Augustinus (M.Ö. 354–430)

Filozof ve teolog olarak bilinmektedir. Batı düşüncesinde etkilidir. Sanatın tamamını iyilik ve güzellik kaynağı olarak görmektedir.

Düşünür kuzeybatı Afrika’da Thagaste’de doğmuştur. Düşünürün doğrudan estetik üzerine yazılmış bir eseri bulunmamaktadır. Birçok eserine güzellikle ilgili düşüncelerini yaymıştır (Yurtsever, 2008: 8).

Sena’ya (1993: 24).göre düşünür Platon’dan etkilenmiştir. Kanısına göre, insanda güzeli ve iyiyi anlamaya dair doğuştan gelen bir duygu vardır. Sanatı güzellik ve ahenkle ilişkilendiren düşünür, bütün her şeyin üzerine bulunan güzellik kavramı

sanatçılar eserlerine yansıtabilirler. Sanatçılar, bilgiler bu güzellik ve bilgelik kavramlarını barındırır. Birlik ve uyum bir sanatçının imgesinin kuruluşunda görülür

Eco'da düşünürün “güzellik ve iyiliği” aynı tözde birleştirdiğini söyler. Bu nitelikler tür, sayı ve düzendir (Eco, 1999).

Güzellik, kendi dinsel yapısı içinde uyum ve birliktir. Düşünüre göre bu vahdet duygusu en yüksek değerini birlikte bulur. Bundan dolayı birlik yalnız tanrıdır. Başka yaratılmış her şey onun izlerini taşırlar ve onlar sadece iz olmalarından dolayı tanrısal birliği en yüksekte gerçekleştiremezler.¹⁵ Oran orantı bütün sanatların güzel olmasının başlıca gerekliliğidir (Yetkin, 2007: 27). Orantı ve uyum, birlik ile bütünleşir ve ulaşılmak istenilen güzel fikrin ortaya çıkmasına neden olurlar (www.enveryolcu.com).

Birlik tanımı ve birlikten bir miktar uzaklaşmış olan oran, sayıların alanlarına girer (ki burada sayılarla Pythagoras'çı bir düşünce hakimdir). Bütün nesnelerin ilişkili olduğu şey sayılardır. Sayılar hoşumuza gider. Yani güzeldir. Düzen ve kurala uygun olan sayı sistemi aslında güzeldeki sayı ilkesini de açıklar düzen güzelliğin ölçütüdür (Yetkin, 2007: 29).

Sanatın açıklanmasında dinsel bir metot kullanan düşünür, görülen şeylerin de eğer birliğe yöneliyorsa güzel olabileceklerini söyler (Yolcu, 2004: 66).

2.3.6. Aquino'lu Thomas (1225–1274)

A. Thomas, Napoli'ye yakın Aquino yöresinde doğmuştur. Babası Aquino kontudur. Albert Magnus'un büyük öğrencisidir. Skolastik dönemin en büyük filozofu sayılır. Yolcuya göre, skolastik felsefenin temsilcisi olan düşünür, Yunan estetik düşüncesinin teorik sonuçlarını da dikkate alarak çeşitli estetik konularını tartışmaya açmıştır. Estetiği mistik bir metafizik anlayışla açıklamaya çalışmıştır. Birliğe çok önem vermiştir. Birlik öyle büyük ve önemlidir ki birlik olmadan sanat eserinde güzeli betimlemek olanaksızdır (Yolcu, 2004: 66).

Yetkin'e göre, “güzelliğin neden ve nasıl” oluştuğuna dair sorularına şu şekilde yanıtlar vermiştir.

¹⁵ Ey en yüce” diye ilahî söylemeni buyuruyorsun. Çünkü sen, ey biricik varlık, tüm ölçülerin ilkesi, ey en yüce güzel, her türlü güzelliğin ilkesi, yasasıyla her düzenin ilkesi olan sen, hiç kimsenin yapamayacağı şeylerden başka bir şey yapmasan bile, yetkin ve iyi Tanrı'sın (S.Babür, B.Çotulkesen, 1989: 62).

“Güzellik tabiattaki şeylerde bulunmaktadır; bilinçte bir izlenim uyandıran veya uyandırabilen bir ışıldamadır. Daha kısacası: Güzellik, *nesne* ile *özne* arasındadır; birinin öbürüne olan sıkı ilişkisinden meydana gelmektedir” .

Düşünür, düzenin güzelliği oluşturan etmenlerden birisi olduğunu vurgular. Ancak düzenin sadece yeterli olduğu durumlarda, güzellik gerçekleşmez birlik faktörü güzelliğin en önemli ortak paydası olarak yer alır (Yetkin, 2007: 35).

Eco’da düşünürün bu düşüncesini açıklayarak güzelliğin, tür, sayı ve düzen gibi öz niteliklerden güzelliğin oluştuğunu söylemektedir (1999: 38).

Öyle anlaşılmaktadır ki düşünür daha önce Platon’daki; “iyi güzeldir” yargısını irdeleyip şöyle demektedir. “Eğer her şeyin ortak noktası iyi ile güzele doğru yönelmekse, o zaman iyi ile güzel aynı şeydir” Ancak bu konuda kesinlik yargısında bir sonlandırma yapmadan iyi ile güzeli mantık ve kavram açısından ayırır. Tanrının iyiliğini yaratılmış şeylerin varlığının yaratılmış olmasına, güzelliği ise yaratılmış şeylerin düzenlenmiş olmasına bağlayarak ikisini farklı yollardan mutlak varlık da birleştirir (Eco,1999: 37). Tomassa’nın güzellik anlayışının olmazsa olmazı “düzen” yaratılan varlığa yetkinliğe ve birliğe yaklaşmıştır. Güzellik düzen anlayışının kendisi ve insan varlığında bıraktığı hazda bulunmaktadır (Yetkin, 2007: 70).

2.3.7. Gottfried Wilhelm Leibniz (1646–1716)

Alman filozof, bilim dünyasının en önemli düşünürlerinden birisidir. Birçok bilim dalında ileri sürdüğü görüşler vardır. Gökberk’e göre Leibniz’in felsefesi, “her şeyden önce, mantık ve matematik ile özde bağlantı halindedir. Maddi dünyaya ve manevi dünyaya determinist bir anlayışla varlık ilkesini bağlamıştır. Evren tablosunda her şey sonsuz düzene ve uyuma sahiptir ve bu sonsuz düzen ve uyum zorunluluktan oluşur. Leibniz’in daha önce belirttiğimiz “maddi ve manevi dünya” bakışı, çok yönlü olmasının getirdiği bir sonuçtur (Gökberk, 1977: 316).

Tunalı’ya göre Leibniz’in estetik anlayışında, evrendeki yaratılmış “monadlar”¹⁶ arasında sonsuz bir uyum bulunmaktadır. Evren hakkındaki yansız düşüncemizi bu

¹⁶ Pitagorasçılara göre “monad”, ruhla özdeği aynı zamanda içeren, evrensel matematik bir birimdir ve “1” sayıdır. Sonra Platon’un ideaları için kullandığı bu deyim Yeni Platon’cuların dilinde Tanrıyı dile getirmiştir (felsefekibi.com).

uyum oluşturur. Bu düzen anlayışı metafiziktir.¹⁷ Bu evren tasvirleri estetik bir tanımlama içerir. Evren tablosunun tanımlamasında kullanılan sanat özelliği nedeniyle sanat yapısı gibi o da güzeldir (Tunalı, 1996: 217).

Leibniz'in estetik anlayışı, hazzı tanımlayarak, onu varlığın kendisi ve etrafının kâmil olması ile açıklamaya çalışmıştır. Kamillik ona göre, “ bir yoğunlaşma, etkin bir şeyler içeren bir varlığın artışı, tüm duygusal ve ahlaki enerjilerimizden fışkıran ve zorunlu olarak düşünsel olmayan bir güç ” tanımı ile açıklanmıştır. Uyum diğer Yunan filozoflarında olduğu gibi Leibniz içinde çok önemlidir. Onda, yetkinlikle uyum arasında temelden bir ilişki bulunmaktadır. Uyum düşüncesinde evren tasviri de vardır. Güzelliğin temeli uyumdur ve güzel düzenden meydana gelmektedir (Timuçin, 2008: 31).

2.3.8. Jean Baptiste Du Bos (1670–1742)

Fransa'nın, Beauvais'in de doğdu. Teoloji, hukuk ve siyaset okudu. Yetkin'e göre rahip Du Bos, sanatı bir oyun olarak görmüştür. Modern birçok kuramın başlangıcını oluşturduğu söylenebilir. Sanatçının görevi bizi “ilgilendirmeli”, ruhumuzu duygulandırmalıdır. Sanatın gitmesi gereken yol da budur (2007: 51). Sanatları oluşturan duygu bizi akıldan daha fazla eğitir. Bunun yanında sanatı seven insanların bunu akla tercih etmesinin nedeni sanatı beğenmemizden ileri gelmektedir. Düşünsel yapıtlar olan sanat eserlerinin kurallarını bilip bilmememiz o eseri değerlendirmemizde de etkilidir.

Du Bos'un estetiği duygularla açıklamak istemesi onun duygu estetikçisi olarak görülmesine neden olmuştur (Jimenez, 2008: 70).

2.3.9. Francais Hutcheson (1694–1747)

Bozkurt'a göre filozof, bilgi kuramının içine estetiği de katmıştır. Bunu yapmasındaki amaç bir nesnenin güzelliğini bilmektir. Estetik güzeli anlamada duyumsal ve deneysel yöntemi tercih etmiştir. Estetik yargılar algılama sonucu oluşan yargılardır (Bozkurt, 2007: 36).

¹⁷ Metafizik, felsefenin bir dalıdır. İlk felsefeciler tarafından, “fizik bilimlerinin ötesinde kalan” anlamına gelen “metafizik” sözcüğü ile felsefeye kazandırılmıştır (Felsefeci.com).

Güzellik duygusu bir şeyin güzel olduğunu hissetmek için gereklidir. Güzelin hissedilmesi ve algılanmasında bizi, ruhsal olarak etkileyen güzelin boyutu değil derinliğidir (Yetkin, 2007: 58). Dolayısıyla güzellik duygusunda çıkarıcılık yoktur. Güzellik duygusunu hissetmemiz için ilgili varlık hakkında bilgi sahibi olmamız gerekmez.

Yetkin'e göre, güzelden aldığımız hazza karşın hoş olan her şey her zaman güzel olmayabilir. Örneğin güzelliği ile koku duyularımızı uyaran kokulu şeyler dahi görünüşlerinde hiç de güzel olmayabilirler. Güzelliği duyum ya da akılla açıklamak olanaksızdır (2007: 68).

2.3.10. Alexander Gottlieb Baumgarten (1714 – 1762)

Berlin doğumlu filozof, estetiğin genellikle felsefenin gelişmesinde önemli bir rolü olduğunu düşünmüştür. Estetiğin “duyarlılık”, “duyuların uyarılmasının tepkisi” gibi klasik betimlerini de kabul etmiştir. 1750 yılında Estetik (Aesthetica) isimli kitabını yazmıştır.

Tunalı'ya göre, estetik sözcüğünün anlamında bulunan duyu yoluyla kavrama, Baumgarten de vurgulanarak, tarihsel gelişimi içinde estetiğin duyularla ilgisini barındırır. Estetiği “duyusal bilginin bilimi” olarak tanımlayan düşünür “Estetik, açık ve seçik olmayan bir bilginin, duyu bilgisinin bilimi olur.” demektedir. Estetik bilginin rational ve mantıksal bilgiden yoksun olduğunu söyler. Güzelin mantıksal anlamadaki doğrulukla içten bir ilgisi vardır (1996: 138).

Esasen estetiğin kuramcının yaşadığı çağda ortaya çıktığını söyleyebiliriz (Özer, 2009: 36-37). Çağdaş estetiğin kurucusu olan filozof, Timuçin'e göre, Leibniz'in felsefesinden hareketle, estetiği özerk bir bilim olarak belirlemiştir. Bununla estetiğin felsefe ile olan ilişkisine yeni bir boyut kazandırmıştır. Estetikte belirli kurallar olması gerektiğini söyleyen düşünür, modern estetiği bilim ile ilişkilendirerek günümüz estetik'in öncüsü konumunda değerlendirilmesini sağlamıştır. Duyulurla ilgili olan estetik, bilgi zorunluluğu gerektirmez. Bundan dolayı evrensel olduğunu ya da olabileceğini söyleyebiliriz (Timuçin, 2008: 32).

2.3.11. Ludwig Josef Johann Wittgenstein (1889-1951)

1889 yılında doğan düşünür, “mantık, matematik felsefesi, zihin felsefesi, dil felsefesi” üzerinde çalıştı. Wittgenstein, beşeri ve sosyal bilimler ile diğer alanlarda etkisini hissettirmiştir. Dil ve mantık çalışmaları ile öne çıkan düşünür felsefeyi bir etkinlik olarak tanımlamıştır.

Tunalı, Wittgenstein’in “güzel” kavramının değerlendirmesinin zihninde yanlış, önyargılı bir duygu oluşturmamasından ötürü estetiğin çok geniş bir alanı olduğunu söyler. Hatta estetiğin kendisinin dahi yanlış anlaşıldığını öne sürer. Estetiğin yalnızca güzel nitelendirmesiyle bağlanıp sınırlandırılmasına karşı çıkan düşünür, “estetik, güzelin ne olduğunu bize anlatan bir bilim olarak düşünülebilirdi; ama bunu dile getirmek tümüyle gülünçtür. Umuyorum ki, o zaman estetiğin, hangi kahve türünün bize daha çok tat verdiğini de söylemesi gerekir” demektedir. Güzeli sadece bir sıfat olarak değerlendiren düşünür estetiğin güzelden ziyade güzelin haz verme fenomenini incelemesi gerektiği söyler (Tunalı, 1996: 16).

Düşünür, estetiğin yorumlanmasında dil üzerinden farklı yaklaşımlar geliştirmiştir.

“güzel” türünden bir sözcüğün kullanılışı, sözcüğün geçtiği tümcelerın dilseı biçimine bakarsanız, yanlış anlaşılmaya diğer pek çok sözcükten çok daha yatkındır. Güzel [ile “iyi” -R] sıfattır. Bu şöyle düşünmeyi sağlayabilir: “Bunun belli bir özelliğı vardır: Güzel olmak” (Wittgenstein ,1997: 11).

2.3.12. İmmanuel Kant (1724–1804)

Eleştirel felsefenin en etkileyici kuramcılarındandır. Alman uyruklu bu filozof Antropoloji ve Felsefe disiplinleri üzerinde çalışmıştır. Felsefe tarihi görüşü sonraki kuramcıları tartışmasız etkilemiştir. Bozkurt’a göre Kant, estetiğın özerkliğini sağlamıştır (2004: 125). Kant’a göre estetik yargı, nesne dışında yalnızca özne ile ilgili değerlendirmelere sahiptir.

Estetik haz¹⁸ duyuy temeline dayanır. Ancak estetik hazzın devamlılığı söz konusudur. Bireyi etkileyen estetiğın nesnesi ortadan kalksa dahi uzun süre etkisini sürdürür. Estetik haz olumsuz da olabilir. Güzelliğın insanda yarattığı bu öznel durum

¹⁸ “Sujenin, sanat eseri karşısında duyduğu en temel duygu, estetik hazdır” (Tunalı, 1984: 52).

bir değer nitelik ifade eder. Estetik haz, insanın duygularını derinden sarsarak, canlandırır.

Kendi dışımızda bulunan her şey birbirine bağlantılıdır. Bütün varlık değerlendirmelerimiz ruhsal yapımıza göre bir değer anlam ve şekil kazandırmaktadır. Bundan dolayı güzeli anlamlandıran bizler olarak bizim dışımızda bir güzel yoktur. Bir eseri değerlendirmemizdeki güzelin değeri yine bizdedir, bu da oldukça öznel bir durumdur. Sanat eserinin amaçlarından biri de ruhumuzda bulunan bize anlam ve ifade kazandıran ruhsal gerçek güzelliği bağışlamaktır. Maddi kuvvetsizliğimizin içinde yatan ahlaksal büyüklüğümüzü böylece hisseder, özgürlüğümüze sahip oluruz (Sena, 1993: 34).

Timuçin'e göre estetik'i erklilikten daha önemli daha belirleyici bulmuştur. Kant'ın estetik yargılar olarak tanımladığı olgu bilimlerdeki yargılara benzemez. Estetik yargılar nesnel evrenselliğe ulaşamazlar. Onların evrenselliği öznel evrenselliktir. Yargı gücü bundan dolayı bize daha az öznel yargıların geçerliliğini söylemektedirler. Evrensel hazda evrenselliğe ulaşmanın yolu bireyin kişisel hazzından yola çıkmaktır. Öznel bu noktada evrensel bir niteliğe ulaşır. Yargı gücünün çözümlemesinde bireyler arası bir iletişimin çözüm yolunu açtığını söyleyebiliriz (Timuçin, 2008: 76).

Kant estetiği estetiğin en derine inmeye çalıştığı için diğer estetik araştırmalardan çok daha fazla temellenmiştir... Estetik yargı yetisini özel bir yeti olarak gören Kant, ereksel yargı yetisi de özel bir yargı yetisi değil demektedir. Estetiğin alanını belirlenmişliğin alanı ile özgürlüğün alanı arasında olduğunu söyleyen Kant, sadece bilimsellik ya da sadece özgürlükle estetiğin kendini gösteremeyeceğini söyler. O halde estetik bilimsel durumla özgürlük durumu arasındadır. Estetiğin, deneyden önce, olmayan bir yanı vardır (Timuçin, 2008: 78).

“Güzel ve Yüce Duygularına Dair Gözlemler ile Estetik Yargıların Eleştirimi” adlı eserlerinde derinlemesine güzel sanatları incelemiştir. Güzelle ilgili çeşitli yargılarda bulunun düşünür, güzeli anlamamızı sağlayan bazı tanımlar verir.

1. “Güzel hiç bir çıkara bağlı olmayan özgür bir kamın (satisfaction) konusudur”
2. Güzel kavramsız olarak ve tümel bir surette haz vericidir.
3. Güzellik, nesnedeki amaç (Fin), tasarımsız olarak algılanmak şartıyla o nesnedeki amaçlılığın şeklidir.

4. Güzel, kavramsız olarak zorunlu bir kanımın konusu gibi bilinendir (Sena, 1993: 31).

Kant'ın estetiğinin “beğeni eleştirisi” olduğunu söylemek mümkündür. Beğeni dediğimiz güzeli yargılama durumudur. Güzelliği yargılama ve güzelliği değerlendirme durumumuz “beğeni yargıları” diye adlandırır (Altuğ, 2007: 15).

Copleston göre, Kant “Sanat çalışmaları *numenal*¹⁹ değer alanının *fenomennal*²⁰ anlatımlarıdır. Bu tür çalışmaların estetik algısı yoluyla doğal nesnelerde görebildiğimiz güzellik doğanın kendisini Kant'ın kimi zaman ‘duyulur üstü dayanak’ dediği aynı numenal olgusallığın fenomenal bir belirişi olarak görebilmemizi sağlamaktadır ve doğanın erekselliği kavramı ki anlatımını erekbilimsel yargıda bulmaktadır. Doğadaki erekler doğanın yasaları ile uyum içinde edimselleşmelerinin bir olanağını düşünebilmemizi olanaklı kılmaktadır. Kant'ın estetiğini önemli ve etkili kılan, onun, estetiğin köklerine inme çabasıdır. Bu çaba estetiği önemli bir disiplin haline getirmiştir (Copleston, 1989: 240).

2.3.13. Friedrich Schiller (1759–1805)

Şair, filozof, tarihçi ve dram yazardır. Estetikle ilgili fikirlerini “Estetik Üzerine Mektuplar” adıyla yayınlamıştır. Düşünür olma sürecinde Kant'ın estetik ve felsefi görüşlerinden etkilenecek ahlak anlayışını belirginleştirmiştir. Schiller, Kant'ın çıkarsız, kasıtsız güzellik anlayışından etkilenecek kendi beğeni ve estetik anlayışını geliştirmiştir.

“İleri süreceğim düşüncelerin çoğu, Kant'ın prensiplerine dayanmaktadır, bunu sizden saklayacak değilim” (Schiller, 1999: 14) diyerek Kant estetiğinin prensiplerini kabul eden Schiller, güzelliğin bütün büyüsunü sır içinde olmasında bulur. Parçaları birbirine bileştiren bağlar olan güzellik aradaki iletişimlerin kaldırılmasıyla da ortadan kalkmış olur.

Düşünür bilim, ahlak ve kültürü sanat vasıtasıyla sanatı ve sanatçıyı coşkun duygularla savunur, mest eder (Batman, 2011: 16). Schiller mektuplarında bu durumu gayet açık olarak dile gelmektedir.²¹

¹⁹ Kant görünüş-gerçeklik ya da fenomen-numen ayrımını insan varlığına uygulayarak, ahlak olanağını kurtarır. (tdk.gov.tr)

²⁰ Kant, fenomeni duyularla algılanamayan mutlak gerçek anlamında kullandığı numen terimine karşıt olarak, duyularla algılanabilen şeyler için kullanmıştır. (tdk.gov.tr)

²¹ “Güzelin insanın üzerinde olan tesirinden, teorilerinden güzelin hükmü ile meydana gelişi üzerindeki tesirlerine geçtim ve her şeyden önce güzellik teorisinden neler beklenebileceğini, bilhassa meydana

Sena'ya göre, Schiller'in deha tarifinde sanat, fikirler ile evrensel ruhu ifade etmek zorundadır. Mutlak varlığın tinsel varlığını anlamlandırmadan çok, esrarlı iç tepeye itaat etmek suretiyle eserin bilinç ruhuna teslim olunur. Bundan dolayı deha tabiatı taklit etmez. Yaratıcı ruh gibi hareket eder. Sanatın eşyaya yansımaları kadar canlı doğal ve doğru yoktur... Sanatın insan temsili yapması ruh ve duygunun inceliğini gösterir. Sanatta incelik; ruhun inceliğidir (Sena, 1993: 43).

Schiller, güzeli tanımlarken güzelin tanımını iki dünyaya bağlar, bu dünyaların biri duyuşal dünya diğeri de akılsal dünyadır. Güzelliğin bir yanı duyuşal duruma bağlıdır; öbür yanında ise ahlakın, iyyinin kaynağı olan akıl vardır. Bundan dolayı güzel aynı zamanda iyidir (Tunalı, 1996: 133; Atalayer, 1996: 85). Schiller'in bu yaklaşımı Kant'ın yaklaşımına çok benzemektedir. Zaten kendisi de Kant'ın düşüncelerini kabul ettiğini en başta da belirtmişti.

Altar'a göre, güzele ve güzelliğe ana kaynağı güzel sanatlara yönelimleşmesi insanoğlunun ahlak durumunu olumlu bir dengeye sokabilecek bir amaçtır. İnsanlar tutkularının en güçlü anlarında estetik kuralları ve dinden yararlanarak daha dengeli olurlar (1996: 105).

2.3.14. Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770–1831)

Almanya'nın güneybatısında yer alan Stuttgart, Württemberg'de doğmuştur. İdealist bir felsefeyi esas almıştır. Birçok felsefeci üzerinde derinden etkileri olmuş bir filozoftur.

Alman idealist düşünürlerin en önemli olanlardan Hegel'in estetik anlayışında Kant felsefesinin etkileşimleri görülür. Hegel'in felsefesi düşünme, kültür, yaşam, tarih, idealist ve romantik felsefe konularını, alanlarını genel bir kapsamda bir araya getirmiştir.

Hegel estetiği Platon'la başlatır. Hegel'e kadar gelen estetik anlayışlar düşünür sonrasında tamamen yeni kulvarlar bulmuştur. Onun felsefesi ile güzellik felsefesinin çok iç içe geçtiğini söylemek mümkündür (Tunalı, 1996: 150). Hegel estetiği güzelin bilimidir. Duyularımıza çarpan dünyada güzelin değişik biçimlerde kendini göstermesi

gelecek olan sanat bakımından neler vaat ettiğini araştırdım. Sanatta bütün genişlemeler dehadan gelmelidir; tenkit sadece yanlış yapmamak için ikaz eder. Burada ampirik ilimlerden beklenen şeyleri, kendi esaslarından çıkarmayı fırsat biliyorum; güzellik ilminin nasıl meydana geldiği tarzından da, ne başarabileceğini göstermek istiyorum" (Schiller, 1999: 17).

onların tanımına ve sistemli olarak gruplandırılmalarına imkân vermemektedir. O halde güzellik biliminin başlıca konusu sanat ve eserlerdir (Yetkin, 2007: 88).

Hegel'in kendi açıklamasından biliyoruz ki, estetik ona göre “duyu bilimi, duygu bilimidir.” Güzellik, sanat güzelliği doğa güzelliğinden daha yüksektir, ancak bu ifade üzerinde çok durulmamış bir ifadedir. Üzerinde durulmalıdır (Hegel, 1994: 2).

Sanatın güzeli doğanın güzelinden her zaman daha yukarıda durur. Çünkü sanatın tinde sürekli yeniden doğan güzelliştir. Tin ve ürünlerinden olan sanat eserleri doğadan ve görüngülerinden ne kadar yüksekte duruyorsa sanatın güzeli de doğanın güzelinden o denli yüksekte durur (Hegel, 2011: 8).

Hegel'in sanat anlayışı içinde sanat güzelin açıklandığı yerdir. Estetik de güzelin bilimidir. Güzel doğada ve sanatta bulunmasına karşın doğadaki sanat, sanattaki güzelden daha aşağıdadır. Bundan dolayı gerçek güzeli doğanın dışında yani sanattaki güzelde aramak gerekir. İnsanla ilgili olan doğayla ilgili olandan daha değerlidir. Gerçek güzel özgürlük ister, onda gerçekleşir (Timuçin, 2008: 79).

Hegel'e göre, estetiğin adı ile anlamı çelişmektedir. “Estetik duyunun bilimini belirtir” (Hegel, 2011: 7).

Hegel estetiği bir bilgi estetiğidir. “Her gerçek ussaldır, her ussal gerçektir.” Bu anlamda Hegel'in Platon'un görüşünü de paylaştığını söyleyebiliriz. Sanatta ideanın açıklandığı fikri de bu görüşü destekler. Sanat güzelin açıklandığı yerdir. Estetik ise güzelin bilimidir. Doğadaki güzel sanattaki güzele göre daha aşağı bir konumda demektir.

Gerçek güzeli, doğanın dışında yani sanatta aramamız gerekmektedir. Gerçek güzelin özgürlüğü gerektirdiğini söyler. Doğal güzelliğin üzerinde bulunan sanat yapısındaki güzelin insan ürünü olarak görmeliyiz demektir (Timuçin, 2008: 79).

Estetiğin sanatçının yarattığı eseri duyan kişi ile sanat eserindeki ilişkilerin önemi büyüktür. Sanat Hegel tarafından içine çekilen bir görünüş olarak değerlendirilmiştir. Sanat yapıtı insan duygularına seslendiği için somuttur ve akıl yürütme yönüyle değil duysal algı yoluyla hissedilebilir. Ancak bu, zihinsel durumu ortadan kaldırmaz. İnsan aynı zamanda sanat eserinde tinsel bir içerik aramaktadır (Bozkurt, 2004: 43).

Hegel'deki gaye şekille tinin birebir uzlaşmasından ibarettir. Güzel de fikrin ya da tinin görünüşünün duyumlarla algılanmasıdır (Sena, 1993: 43). Hegel'in sanat felsefesi estetik tarihinde başlıca eserlerden birisidir. Sanatın özerkliği, sanat ahlak ilişkileri, çeşitli sanatlar hakkındaki düşünceleri sanat eseri gibi çok önemli görüşlerini anlattığı eserleri bulunmaktadır (Yetkin, 2007: 122).

2.3.15. Benedetto Croce (1866–1952).

İtalya, Abruzzo Pescasseroli'de doğdu. 20. yüzyılın ilk yarısı filozoflarından en etkileyici filozofudur. Estetiğin de en etkileyici düşünürlerinden biridir. İdealist felsefeyi benimsemiştir. Felsefe, tarih, yöntembilim ve estetik alanlarında çalışmıştır.

Zihin ve sezgi kaynaklı bilginin en parlak şekilde kendini ifade etmesine “sanat ve bilim” adını veren Croce bu yönüyle Kant'ın estetik görüşlerini kabul ettiğini gösterir. Sanat ve bilim, bundan ötürü birbirlerinden hem ayrılırlar ve hem de birbirlerine bağılırlar. Kendi sözleriyle ifadesini bulan sanat-bilim kavramı ve bilimle sanat, bilimin akılcılığı sanatın ise sezgi ile olan ilişkisini göstermektedir (Croce, 1983: 135). Bilginin iki biçimi vardır: Sezgisel ve mantıksal. Sezgi düş gücü olarak değerlendirilebilir. Kavramsal bilgi, “şeylerin bağıntılarının bilgisidir, şeyler ise sezgidirler, izlenimlerin oluşturduğu geçersiz sezgi olamayacağı gibi, sezgisiz kavramlar da olanaksızdır. Bu nehir, bu göl, bu ark, bu yağmur, bu bir bardak su, hepsi birer sezgidir. Kavram ise şudur; suyun şu veya bu görünüşü ve özel durumu değil, her zaman ve her yerdeki genel durumudur, bu sudur” (Cömert, 2006: 27).

Croce'nin estetiği dünyaya bağımlılıktan çok özerkliktir. Sanat eseri normal yaşamın dışından özel özellikleri olan, çıkarsız sevgi ile kavranabilen ve sezgi yoluyla ulaşılabilen bir gerçekliktir. Yapıtlardaki estetik niteliği incelerken yapıtın biçimsel özellikleri ile ifade ettiği nesnel anlamı incelemek gereklidir (Bozkurt, 2004: 45).

Senaya göre, Croce sanatı saf öznel durum ya da sezgi olarak sayan bir filozoftur. Buna da “iririk” demektedir. Bu değerlendirme ile estetik dil ve dil felsefesi teorisi ile özdeşleşen estetikten bahsedebiliriz. Sanatçının yaşayan kişiliği sanat eserinde duygulara karşılık gelen anlatım dilini yaratır. Dille ilişkisi de bu durumdan kaynaklanır (Sena, 1993: 66).

Croce'nin estetiğinin odak noktasının ifade kavramı olduğu için estetikle dil felsefesinin ilişkisi olduğu varsayılır (Tunalı, 1983: 15).

Yetkin'e göre, estetiğin dille ilişkisini Croce görmüş ve kabul etmiştir. Dil bilimi estetik sorunları içerdiği için dil bilimi ve sanat felsefesi aynı gövdede yer almıştır (Yetkin, 2007: 171).

Sanat eserindeki sezgi kavramı Croce'de sezginin temelini oluşturduğu söylenebilir, Yetkin'e göre sezgi henüz bilimsel verilerle açıklanmış bir dil anlamı taşır. Sanat eserindeki bu sezgi durumu yalnızca sanat eserinde değil gündelik yaşamda da yola çıkılan bir yöntem olarak özerktir. Bazı gerçekler tanımlanamaz o yüzden bunlar sezgi ile öğrenilmelidir (Yetkin, 2007: 167).

Sezginin Croce estetiğindeki önemi Tunalı'ya göre, estetiğin konusu tümel varlık alanı 'sezgi' dir. Sezgi bilgide kavramsal bilgiden önce gelmekte ve onun temelini oluşturmaktadır. En yalın bilme biçimidir. Algılar bize reel olanı verdiği halde sezgiler gerçek ve gerçek olmayanları da bize bildirirler. Ruhsal bir performans olan sezgi, sezgi kavramdan, kavramın zihinsel bir etkinlik olması, duyumdan ve tasavvurdan da, duyum ve tasavvurun eylemsizliğe, maddeye dayanmaları, algıdan da algının gerçekliğe zorunlu olarak bağlı olması ile ayrılır. Sezgi burada anlam olarak ifade anlamına gelmektedir. Sezgi ve ifade alanını inceleyen bir bilim olarak estetiği gösteririz (Tunalı, 1996: 17).

Croce'nin estetik anlayışı Hegel'in "sanat doğada ve eserde bulunur." sözünden çok daha ileriye taşıyarak tabiatta güzellik denen bir şey yoktur çoğu zaman hissedilen şey aslında bir dinginlik, huzur ve izlenimlerden oluşur. Bu da estetik olguya tamamıyla yabancı bir faaliyettir demektedir (Yetkin, 2007: 171). Sanatta bulduğu güzelliği değerlendiren Croce'ye göre sanatın asıl işlevi anlatmak, duyguları aktarmaktır.

Sanat eserindeki temsil edilen fikrin ifade bulmasından modelle sanat yapıtı ilişkisinde bir ayrım bulunduğu varsayarak, görsel sanatları müzik ve mimarlıktan ayırır. Soyut sanattaki biçimci anlayışa da gönderme yaparak dış gerçekliğe göndermede bulunmadığını varsayar (Bozkurt, 2004: 46).

2.3.16. Charles Lalo (1877–1953)

Paris, Perigueux doğumlu Fransız estetikçi ve düşünür, pozitivist felsefeye bağlı kalarak “biçimsel estetik,” toplumsal yaşamın çeşitli fenomenleri vb. ile estetik sanatına sosyolojik bir bakış ve yaklaşım geliştirmeye çalıştı.

Estetiğin tanımı ile ilgili olarak “insanlık idealinin çeşitli şekillerinden birisi de güzelliştir “ demiştir. Bu tanımlamanın doğruluğuna ideal kelimesinin içindeki anlamla ilişkilendirilirse varılabilir (Lalo, 2004: 11). “Güzel denilen şeylerin, bizim dışımızda oluş tarzları değil, bizim insanları ve eşyayı düşünme tarzımızdır ki, onların çirkinlik veya güzelliklerini meydana getirir. Zira onlar kendiliklerinden ne güzel, ne de çirkindir. Ne iseler ondan ibarettir. Onlara izafe edilen sıfatlar, kendilerinden dışarıda olup, doğrudan doğruya bizden onlara gitmektedir” (Lalo, 2004: 15).

Lalo, daha önceki estetikçilere de gönderme yaparak insanın algılamasından sonra zihnindeki güzelin aslında kendine ait bir değer olduğunu ifade eder. Bu durum çeşitli örneklerle daha iyi anlaşılabilir: Örneğin, karın yağması ve bununla ilgili üşüme duygusunun insanda var olması durumunun estetikle bir ilgisi olmadığı varsayılabilir. Estetik Lalo’yo göre ruhun ifadesidir ki burada Hegel’le aynı tanımlamayı yapar (Lalo, 2004: 15). Sanat eseri ile değer arasındaki ilişkiyi inceleyen Lalo değer olmadan sanat eserinin olamayacağını savunur.

2.3.17. Arthur Schopenhauer (1788–1860)

Düşünür, Almanya, Danzig kentinde doğdu. Metafizik ve psikoloji dersleri okudu. “İrade” konusunda araştırmalar yaptı. Estetik anlayışında sanatın “insan istencini” yatıştırıcı bir yönü olduğu düşüncesi vardır.

Schopenhauer’a göre, sanat eserinin, estetik hazzın başlıca tözünü oluşturduğunu ve en temelde “ideanın” kavranmasını kolaylaştırdığı, sanatın özle ilgili olanı sunup olmayanı dışarıda bırakarak nesneleri apaçık anlatması değil; onların tözünü bütünüyle yansız bir şekilde kavranması için var olması gerekli olan mutlak iradenin “sessizliğinde” kavranılandır. Nesnenin iradeyle olan ilişkisinin irtibatı olabilecek şeylerin alanının bütünüyle dışında yer aldığına, artık sanat eseri de görülen ya da duyumsanan bir *formdan* ibarettir; bu varsayımla, çıkar gözetmeyen içinde irade bulunmayan nesnel bir kavramdan doğar (Schopenhauer, 2010: 13).

Nietzsche'ye göre, Schopenhauer estetiğin de özel olanla nesnel olanın değer ölçütü aynı türden değildir. Özne isteyen ve çıkar peşinde koşandır. Özne konumunda olan sanatçı kendi bireysel iradesinden çözülmüştür. Sanatçının eserle ve esere yansıttığı kavramla apaçık duruma gelmesi söz konusudur. O halde insan dediğimiz canlı irade sayesinde insan sanat evreninin gerçek yaratıcılarıdır (1994: 35).

Schopenhauer, estetikteki güzeli açıklarken, insanların genelinde bulunan ancak farklı derecelere sahip yetenekten bahsederiz. Çünkü güzelliği görmekte az veya çok bu yetenekliliğe ihtiyaç vardır. Bundan hareketle bütün insanlara da şeylerdeki, ideanın görme yetisi vardır. Doğadaki estetiği izlemek ile sanattaki estetiği izlemek arasında bir ayrım yoktur, sonuçta aynı haz alınabilir. Sanat yapıtı burada yalnızca bir araç olabilir. İdea sanat yapıtın içinde doğrudan ve daha kolaydır, bunun kaynağı seçilmiş ve ayıklanmış olmasındandır. Sanat yapıtına ideanın aktarılmasıyla idea yeniden üretilmiştir. Sanatçının estetik yargısı hazzı içerir, çünkü onun bu algısı bilme biçimlerinden duyduğu hazdır... “Bütün estetik seyirler, isteksiz, saf bilme durumunu ister, gerektirir.” Kant'ın estetik yapıttaki “idea” yargısını Schopenhauer'da kabul etmiştir. Her nesnenin organik ya da inorganik nesnelerin idealarının olduğunu dolayısıyla her şeyin kendine ait bir güzelliğe sahip olduğunu belirtir. Klasik estetiğin oran güzelliğini kabul eden düşünür. “Öyleyse, bir yapının güzelliği, onun tüm parçalarının eğilimindedir. Bu eğilim, dıştan düşünüp taşınmış insanca bir amaca değil (bu bakımdan yapıt kılğısal mimarlığa aittir) doğrudan bütünün dengesine yöneliktir.” demektedir (Schopenhauer, 2005: 38).

2.3.18. Henri Bergson (1859 –1941)

Paris'te doğan, Fransız filozof Bergson, sezgiciliği savunan felsefecilerdendir. Bergson sezgiyi bir düşünme yöntemi olarak ele alır. Sezginin amacı iki karşıt olan bilinen ve bilinmeyi göstermektir.

Gerçeği yakalamayı sağlayan tek olgu sezgidir. Sanatçının yapıtı yapma eylemindeki bütün süreçlerle sanat yapıtının ortaya çıkardığı estetik durum estetik heyecan ve sezgiyi yüceltmektedir.²² Bergson'daki sanat anlayışına göre sanat herkes

²² “Sezgicilik, sezgiyi akıldışı gerçekliği bilmenin mantıkdışı bir edimi olarak yorumlayan akıldışı bir öğretilerdir. Henri Bergson, entelektüel sezginin olanaksızlığının kanıtlanmasında Kant'ın seçkin bir hizmeti olduğunu öne sürer. Ama Bergson, bundan, Kant'ın kendisinin asla düşünmediği bir şeyi çıkarsamaya; yani, dünyanın özgül felsefi görüntüsünün temelini oluşturan entelektüel üstü (süper entelektüel) sezginin biricik olanaklı sezgi olduğunu çıkarsamaya girişir” (Oizerman, 1988: 124).

tarafından yapılmaz. Eğer yapılabilseydi sanata ihtiyaç kalmazdı. “Gerçekliği duyularımızla doğrudan algılasaydık, şeylerle ve kendimizle doğrudan iletişime girebilseydik, sanat gereksiz olurdu, buna kuvvetle inanıyorum; ya da hepimiz sanatçı olurduk, çünkü ruhumuz doğa ile sürekli olarak tek saz halinde titreşirdi.” demektedir (Lenoir, 2005: 176).

Yetkin ise, Bergson’un, estetiğinde sanatın kendini telkin ile gösterdiğini belirtir. Burada telkin, bir başka duyumsayanda isteyerek kabullenerek sanat yapıtının yinelenmesidir. Sanatın insanı etkilemekteki amacı algılanandan başka dışarıdan uyarı almamasına neden olmaktadır (Yetkin, 1979: 48).

Bergson estetiği, sezgi kavramı içinden temellenir. Şeylerin algılanmasında zihnin ya da tının şeyin asıl kaynağına yönelmesi, sanat yapıtının sezilmesine götürür. Sanatçının bu durumu yapıtına yansıtmayı “Sezgisel olarak şeyin niteliğini” sezmektir. Ancak sanat yapıtı oluşurken özgür bir duruş olmadan sanat yapıtı yapılmaz. Bundan dolayı Bergson estetiği bir “Sezgi estetiğidir” demektedir (Bozkurt, 2004: 183). Timuçin’e göre de Bergson estetiği kuramsal olarak bakmaktadır. Bergson estetiği “gizli” ya da “gizil” estetik, “sezgi duyuma benzemeyen bizi nesnelerin içine yönelten davranış biçimidir” (Timuçin, 2008: 85–90).²³

2.3.19. Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844 – 1900)

Özgün fikirleriyle tanınan ünlü alman filozoftur. Din, ahlak, çağdaş kültür, felsefe ve bilim gibi konularda eleştiri yazıları yazmıştır.

“Değerler” düşünüre göre görecelidir. Özgün ve aykırı görüşleri ile insanı “akılcılığın” kısılcısından kurtarıp kendisi üzerinden düşünmeye çağırmıştır.

Flaccus’a göre, Nietzsche, başlangıçta Schiller, Schopenhauer ve Wagner’den etkilenmiştir. Ona göre doğa özünde güzel ya da çirkin değildir. İyi ya da kötü yargılarına tabi tutamayacağımız gibi, insanın yansımasıdır. Sanat yapıtı güçlü ve zayıf ile yüksek enerji, harekete geçirici, zenginlik ve hayata karşılık vermeyi ifade

²³ “Bergson’un felsefesinin en önemli kavramlarından biri de sezgidir. Onun sezgici bir filozof olarak adlandırılmasının nede-ni, aradığı mutlak bilginin sezgisel bir bilgi ve metafiziğin yönteminin sezgiden ibaret olduğuna dair görüşüdür. Süre hakkında ortaya konulmuş olan düşünceler de zaten sezginin bir yöntem olarak düşünülmesinde önemli olmuştur” (Gündoğan, 2007: 89).

etmektedir. Estetik anlayışında sanatçının kendi kafasındaki idealin yapıta yansıdığını ifade etmiştir (Flaccus, 2011: 172).

Nietzsche mantıksal olarak bir değerlendirme yapıldığında sezginin anlık ve keskinliği ile sanattaki gelişimin, Apollonian'cu ve Dionysos'cu bir ikiliğe, sahip olduğunu belirtmiştir. Nietzsche'nin Apollonian ve Dionysos anlayışında, düşünürün sanat anlayışının da temelini oluşturduğunu görebiliriz. Bu estetik anlayış nedeniyle felsefe kuramının merkezinde sanat yer alır (Farago, 2006: 29).

Sena'ya göre estetik üzerine bir kitabı olmayan düşünür estetik görüşlerini ilk olarak "*Tragedyanın Doğuşu*"nda açıklamıştır. Trajedinin doğuşu eserinde görsel sanatlara Apollonian'ca sanatlar demektedir. Bunlarla insandaki yaratma, rüyalar ve hayallerin yaratma yeteneğine vurgu yapar. Dionysos'un ise hal ismi vererek insanın sarhoşluğunun esnasında kendi varoluşundan çıkarak alemin sunduğu trajik manzarayı sevdiğini söyler (Sena, 1993: 45).

Estetik anlayışında Nietzsche mantığa özgü bir görüşü tercih etmez. Sanatı iki bölümde ele alarak Apollan ve Dionysos üzerinden iki yönlü olarak açıklar (Lassere, 1994: 13). Bu durumu açıklarken güzelin niteliği "düzendir" demektedir. Güzelle hoş arasında da bir farkın olmadığını söyleyerek, güzelin gerçekliğin bir üst basamağı olduğunu söyler. Düşünürün estetik anlayışında, sanat yapıtı taklit ettiği bütün nesneleri kusursuzlaştırır. Yargısını Nietzsche eksik bulup, sanatın aynı zamanda yoktan var ettiğini belirtmiştir. Nietzsche estetiğinde, Apollonian'cu biçimin kabulü vardır. Bu ise, düzen ve uyuşumun zihne yeterli gelmediği yerde başlamaktadır. Nietzsche bir şeyin yaşamdan ne denli uzaksa o denli güzel ve iyi olacaktır sözü ile Platon'un görüşüne karşı çıkmıştır (Lassere, 1997: 17-19).

Edman'a göre de Nietzsche'nin estetik anlayışı "Apollonia" bir yürütme içindedir. Sanat tragedya gibi huzursuz dramatik ve canlılık ve sükûneti de kendinde barındırır (1977: 87).

Nietzsche estetiğinde trajedinin önemli bir etkinlik olarak durması boşuna değildir. Trajedi de sanat-yaşam ayrımı bulunmamaktadır. Apollonia'yla Dionysos arasındaki karşıtlıkla dünyanın özünde bulunan karşıtlıktır. Kendilerini gerçekleştirmek

için savaşı bu güçler barıştıkları anda trajedik yaşam ortaya çıkmaktadır (Kuçuradi, 2009: 26).

Bozkurt'a göre, Nietzsche'nin sanatı en merkeze alması da sanatın varoluş hiçliğinin karşında bulunan bir yalan olarak değerlendirmesindeki "Sanatın özü, belli türden bir yalandır." Fakat bu yalanın ifadesinde, idealist bir yutturmaya değil; yaşamı "ileriye doğru götürmesi gereken bir yalan" diyerek savunur (2004: 18).

2.4. Estetik Kuramlar

Mevcut sanat kuramları kendi yöntemlerini yaratarak amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır, yani kendi yöntemlerini icat etmişlerdir. Bir sanat yapıtını izlerken, eleştirel bir analiz yapılır. Eleştirmen eleştiri sürecinde, estetik ve sanat felsefesindeki başlıca dört kuramdan yola çıkar.

Evrensel olarak sanat ile sanat yapıtı incelendiğinde, kuramları analiz etmek ve yorumlamak ve onları yeniden ortaya koyma işi estetikçilerindir. Sanat kuramları, yapıtın biçimini, içeriğini ve nesnelerle ilgisini sınıflandırmaya dair temel yönelimleri incelemekte, onların sanat eseri olması-olmaması konusunda yargıda bulunmaktadır.

Sanat kuramları, sanat disiplinleri genel olarak kabul edilmiş ortak görüşler içinde temel yönelimleri belirler, bunlardan tasarım kurallarını da analiz etmede kullanır. "Tasarım kuramları olarak da anılan sanat kuramlarının çok yaygın olanları iyi bilinirse bir sanat eserinin neden önemli olduğu daha iyi anlaşılabilir" (Yetkin, 2009: 79) Bu kuramlardan; Yansıtmacı (Taklitçi) Kuram, Biçimci Kuram, Anlatımcı Kuram / ve İşlevsel Kuram olarak temel dört kuramdır.

2.4.1. Yansıtmacı Estetik Kuramı

Sanatçı, sanat yapıtını üretirken aslına bağlı kalarak bir ürün ortaya çıkardığında, bu yapıt estetik sanat felsefesi kuramlarından, yansıtma kuramına dâhil olur.

Yansıtma kuramı, görsel sanatlar da, aslına bağlı olarak üretildiğinden, sanatçının nesneden farklılaşmadan yapıtına aktardığı, onu aynen göstermeye çalıştığı bir estetik sanat felsefesi kuramıdır. Bu kuramda sanatçı ideal konuları aktarabildiği gibi konusu acı olan, hoş gitmeyen gerçek konular üzerinde de çalışmayı tercih edebilir. Bu kurama

bağlı sanatçılar, yapıtlarının gerçekçi olduğu kanaatini taşırlar (Kırıçoğlu ve Stokrocki, 1997: 19).

Tunalı’ da taklit kuramı yani yansıtma için, mimos ifadesinin daha uygun olacağından bahsetmektedir. Ancak bugünkü kullandığımız anlamdaki taklit kavramı Platon’un devletinden sonra anladığımız kavramla bütünselleşmiştir (Tunalı, 2007: 73).

Sanat bize gerçeği değil bir yansımayı gösterir. Sanatta görünen gerçekler değil görüntülerdir. Sanat yapıtında ve sanatçının ilgisi ile gerçekleşen yansıtma kuramı bir taklittir. Sanatın taklit ettiği şeylerin anlamlandırılmasında Platon’un devletindeki ideaların taklidi yani taklidin taklididir (Tunalı, 1983: 18; Alakuş, 2005: 40). Yansıtma kuramı sanat olgusunu ve sanat yapıtının açıklanmasında izlenen bir kuram olarak, Sokrates’ den günümüze kadar sıklıkla incelenmiştir. Sokrates’in değerlendirmesinde doğa tasviri vardır ki bu tasvirlerin içinde insanın doğa içinde varoluşunu bulması yatar.

Yansıtma kuramında Platon ile Aristoteles’in farklı yaklaşımı söz konusudur. Platona göre sanat, taklidin taklidi ve bundan dolayı bilgiye daha uzaktır derken Aristoteles ise bilgi kaynağına ulaşmak için insanın kullanılabileceği meşru ve saygıdeğer bir araç sayılmıştır (Doğan, 2003: 172).

Aristoteles yansıtma kuramını açıklarken, sanatçıların eylemde bulunanları taklit ettiklerini dolayısıyla taklit edenlerin aslında iyiliğe ya da kötülüğe sahip olduklarını belirtmiştir. “Adı geçen taklitlerden [sanatlardan] her biri, birbirinden farklı olan [iyi, gerçeğe uygun ve kötü] eylemleri taklit etmesi bakımından ötekinden ayrılmakla yine bu ayrılığı gösterir” (Aristoteles, 2009: 14).

Da Vinci, “Resim dilsiz bir şiir, şiir de kör bir resimdir; her ikisi de, güçleri elverdiği ölçüde doğayı taklit eder, her ikisiyle de birçok ahlaki görenek sergilenebilir.” demektedir. Uyumlu oranların duylara hizmet ettiğinden bahseden sanatçı, yansıtma kuramında doğadaki eşsiz uyumun yansıtılması ile ilişki kurar. Yine sanat yapıtlarındaki “oranlı güzelliklerin” çok daha büyük bir etki yapacağına da değinir (Vinci, 2007: 54).

Balcı’ya göre yansıtma kuramı sanat ve toplumun estetik düzeyde yansımasıdır (Balcı, 2005: 16). Tezcan da yansıtma kuramını yapıtın dış dünya ile olan ilişkilerinde arar. Sanat yapıtı insan yaşam kültürü ve gerçekliği yansıtan bir anlayıştır (2003: 14). Sanatın yansıtma taklit olduğu görüşü Yunan’dan beri görülmekte ve uygulanmaktadır. Gerçekliğin yansıtılması olarak sanat yapıtında gerçekleşir. Sanat yapıtı bu anlayışa

göre dünyaya doğru tutulmuş bir ayna gibi dünyayı yansıtmalıdır. Tabi ki bu gerçekliğin yorumlanmasında yansıtma kuramında bile farklı görüşler bulunmaktadır. Yansıtma kuramında belli başlı üç görüşten bahsedebiliriz.

“1. Görüneni olduğu gibi yansıtma (Yüzeysel gerçeklik), 2. Genel’i, tümel’i ya da özü yansıtma, 3. İdeal gerçekliği, düzeltilmiş gerçekliği yansıtma.”...Platon birçok yönden yansıtma kuramının temsilcisi sayılmaktadır (San, 1985: 29).

Yolcu’ ya göre yansıtma kuramının mimesis anlamına geldiğini Türkçe’ de mimesis kavramının yansıtma ya da öykünme olduğuna karşılık geldiğine değinerek yansıtma kuramının da açıkladığı gibi kökünü Platon’dan alan bir felsefi yaklaşım olduğunu ifade eder. Yansıtma kuramında sanatçı gerçekliği taklit etmektedir. Taklidin başarısı aslına bağlılığı yapının da değerini artıracaktır (Yolcu, 2004: 72).

Townsend’e göre taklit kuramı tüm estetik nesnelerin taklit olduğu yargısında bulunur. Ancak tüm taklide bağlı işler estetik olmayabilir (2002: 111). Sanatın en önemli özelliği dünyayı, yaşamı ve insanı yansıtan bir ayna olmasıdır. Sanatçının kişiliği, duyguları ve yaşam kültürü üzerinde durulmamıştır (San, 1985: 51).

Balcı’ya göre yansıtma kuramı, doğa ve toplumu ayna gibi yansıtma esasını dikkate alırken, anlatımcılık sanatçıyı ele geçirir. Sanatçının yapıp ettikleri ve her türden anlatımı burada öne çıkar. İşlevsel kuramda ise, sanatı izleyene dönük bir sanatsal yapıt üretmeden yana bir yön izler. Biçimci sanat kuramı sanat eserinde tamamıyla eserin esas alındığı bir yol izler (2005: 15).

2.4.2. İşlevselci Estetik Kuram

Sanatı yaşamla birleştiren, onun faydalı yapısını işlevleştiren bütünleştiren kuramdır. Politika, din ve tasarım eşyaları bu kuramla betimlenen yapıtları kendi amaçları için değerlendirerek bu düşüncelere kendi lehlerinde ifade edebilecek yapıtların oluşturulmasını desteklemişlerdir. Gündelik yaşamda içine dahil edilen bu kuram sanat yapıtı ile günlük kullanım eşyasının bütünlüğünü de ifade edebilir.

Balcı, işlevselci kuramı şöyle tanımlar; sanat izleyicisini esas alarak formülize ederek sanat yapıtını açıklayan kuramdır. Sanatın işlevsel olması fonksiyonel olması üzerinden kendini açıklayan kuram, gündelik yaşama entegre olmuş sanat yapıtının güzel ve kullanışlı yanları ile ilgilenmektedir (Balcı, 2005: 17).

Kırıçoğlu ve Stokrocki'e (1997: 20) göre, işlevsel kuram hem fayda hem de sanatsal yapıyı bir arada tutan sanat anlayışı kuramıdır. İşlevsel yapı birçok açıdan değerlendirilebilir. İşlevselcilik sanat din, politika durum ve toplum üzerinde mesajlar aktarmakta da araç edinilmiş bir kuramdır.

Bozkurt işlevselci kuramın sanat yapısına aktarılması ile belli yöntemler dahilinde yaşanan yerlerin, araçların estetik bir hale getirebileceğini belirtmiştir (Bozkurt, 2004: 20).

İşlevselci kuram; ahlak, din, politika, her türlü araç üzerinden sanatı bir araç olarak benimseyen kuramdır. Bu görüşe göre toplumları değiştirme gücü vardır. Geliştirme, düzenleme, yüceltme işinde sanatın etkileyici ve değiştirici yönünden yararlanarak, işlevselci kurama ait yapıtlar üretilmiştir (Yolcu, 2004: 74; Alakuş, 2005: 41).

Sıradan gereksinimlerden günümüz çağdaş ihtiyaçlarına sanatın işlevselliği, sanat yapısına ve araca üstün bir özellik katarak yarar sağlamıştır. Bu tamamen ihtiyaca dönük olduğu gibi her türlü insan ya da toplum yararı gözetilerek değiştirilmesini, insanın yalnız olmadığı fikrini veren, tek düzelilikten kurtaran bir yapı olduğunu belirtir (Doğan, 2003: 184). Brecht (1997: 154). “Bir yapıtın estetik değerini saptamaya yönelik ölçütlerin, o yapıtın kullanım değerini saptamaya yönelik ölçütlere yerini bırakması gerekiyor” demiştir. Bölükoğlu'na (2004: 75) göre, “Endüstri devriminden önce, insanların yarattığı biçim ve görüntülerin güzelliği toplumdaki işleviyle bağlantılı olmuştur”.

2.4.3. Anlatımcı Estetik Kuramı

Sanatçının iç dünyasının sanat yapıtında doğrudan gösterildiği sanat yapıtlarının dahil olduğu bir kuramdır. Daha çok sanatçının duygusal simgesel özelliğini yapıta yansıttığı, alımlayıcıların da bu doğrultuda sanat eserindeki uyarıcılardan etkileşerek sanat yapıtını eleştiriler.

Ötün'e göre, anlatımcı kuram, sanatçının iç dünyasını oluşturan duyguların bütünüdür. Yapıtı duyumsayan her birey, sanatçının duygularını yapıtta görerek sanatçının içinde bulunduğu duyguları görür. Bazen kendisi yapıtla da özdeşleşir (2008: 162).

Rönesans'ın arkasından gelen romantizm akımında ortaya çıkan ilgiler, sanatçının kişisel olarak ifade ettiğinin önemini artırmıştır. Artık önemli olan sanat eserinde gerçeğin doğru olarak yansıtılması değil, gerçekliğin sanatçıda uyandırdığı duyguları dile getirmesidir. Sanat “duyguların anlatım” aracıdır. Sanatçı duygularını dile getirirken hiçbir kuraldan etkilenmez. İç dünyası ile baş başa ve yalnızdır. İçindeki duygularının tek ölçütünün kişiliği olduğu bir boyutta dile getirir. Sanatçı açısından izleyen de önemli değildir. Bu kurama göre izleyeni önemseyen bir anlayış ancak “zanaat” olabilir (San, 1985: 51).

Anlatımcı, sanatçının “duygu, düşünce ve izlenimlerini dışavurumudur” (Balcı, 2005: 16). Anlatımcı luk duyguların anlatımıdır (Tezcan, 1997: 14). Yolcu'ya göre, sanatçının duygularını dile getiren ya da anlatan dışavurum hareketinde, artık sanat eseri bir ayna olmaktan çıkıp, sanatçıların duyguları ile değişim uğramış bir farklı bir yapıt uygulaması vardır. Bu sanatçının dünyayı yorumlaması duygulanımı ve bunun yanında aktardığı bir süreçtir. Bu kuramda, sanatçı duygularını yapıt aracılığıyla anlatır (Yolcu, 2004: 74).

Bir sanat yapıtında duygusal ve simgesel özelliklere önem veren anlatımcılık kuramı, izleyenlerin gördükleri sanat yapıtlarından etkilendiği ve duygusal yönlerinin harekete geçtiği bir kuramdır. Bu kuramı üç başlıkta toplayabiliriz. 1) Sanatçı duygusal yoğunluğunu yapıt aracılığı ile seyirciye aktarır. 2) Sanatçının gizli duyguları yapıt aracılığı ile ortaya çıkar. 3) İç görü sahibi seyirci duyguların dışavurumunu sanatçı ile özdeşleşim kurarak yaşar” (Kırıçoğlu ve Stokrocki, 1997: 19).

Anlatımcılık kuramında sanat, duyguların anlatımıdır. Bu görüşte sanatçı ve yapıt duyumsayan kişi oldukça önemlidir. Duyumsayan ya da alımlayan kişinin duygulanımı estetik yargıları, heyecanları sanatın özü ile ilişkilidir (San, 1985: 98).

Bayi'e göre, evrensel bir bakış açısıyla bakıldığında anlatımcılık gerçeklerden yararlanılarak ve duygulanımlarla yapılan özgün bir yapıt yaratma işidir (1999: 267). Alakuş'da anlatımcılık için, yansıtma görüşüne alternatif olabilecek bir görüş olarak tanımlamıştır. Duyguların simgesel ve sembollere dayanan araçlarla aktarımı olan bu kuram, gerçeklikle onun aktarımında en çok insan faktörünün yer aldığı bir kuram olarak dikkati çeker (Alakuş, 2005: 41).

Yansıtma kuramının sanatçının anlattığı dünyayı taklit ettiğini söyleyerek, taklidin başarısının da yansıtmanın başarısını belirlediği şeklinde tanımlarken, Dışavurum, anlatımcılık²⁴ ise sanatçının yapıtı üretmedeki en önemli aktör haline getirmiştir. Yansıtmadan farklı olarak dışavurum kavramında, sanatçı kendi duygularını hiçbir sınır tanımadan aktarmıştır. Yapıt artık duyguların anlatımıdır olarak kendini göstermiştir.

Sanatçı özgürdür. Sanatçının kendi içi dünyası dış gerçeklikten daha önemlidir. Anlatımcılık kuramı teoride, Benedetto Croce ile R.G. Collingwood'da, L. Tolstoy'da ifadesini bulur. Duygulanımın aktarımı olarak dışavurumda sanatçının biricik anlık duygulanımı diğerlerine hiç benzemeden ve tekrar edilmeden yapılmasıdır. Bu duyguların tekrarı mümkün olmadığından bu eseri de bir daha gerçekleştirmek mümkün değildir (Doğan, 2003: 240).

2.4.4. Biçimci Estetik Kuramı

Biçimcilik kuramı yansıtma kuramının karşısında algılanan bir kuramdır. Bu kurama göre sanat yapıtı yalnızca kendi özgül hali için tasarlanır. Sembollere ile yeryüzü gerçekliğine önem verilmez. Bu anlayışlar ironi olarak sanat yapıtlarında eleştirilmiştir. Geometrik formlar, biçimi renge, dokuya, şekle ve saltlaşmış²⁵ hale indirme bu kuramda görülen tasarım özelliklerindendir. Sanat yapıtı yalnızca kendisini araştırır ve sergiler.

Biçimcilik kuramının anlatımına uyan tanım da, “Sanatın özü, doğrudan sanat ürününün kendinde aranmalıdır” Sanat yapıtlarını üretilmiş zanaat ve her türlü insan nesnesinden ayıran şey, kendisine özgü inşası, tasarımı ve kendiliğidir. Biçimcilik gerçekle ilgili değil; biçim bakımından haklı kendiliğidir (Brecht, 1997: 87). Bu durumda sanatın özü, biçimcilik kuramındaki gibi sanat yapıtının kendi içerisinde. Sanat yapıtının bu özelliği ise kendine özgülüğüne dayanmaktadır. Bu kuramın derinleşmesi 20 yy. da özellikle soyut sanat hareketinin devamı ile gerçekleşmiştir.

Çeşitli sanat akımlarının nesneleri deforme etmesi ile biçimciliğin daha somut olarak ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Yolcu, 2004: 73).

²⁴ Expressionism

²⁵ Felsefe İçine, kendisine yabancı hiçbir şey karışmamış, arı (tdk.gov.tr).

Kırıçoğlu, Storcriky'e göre, yapısal özellikler, konuya bir açıklık getirmektedir. Biçimcilikte sanat yapıtının plastik elemanları ile elemanların kavramlarla ilişkisi yapıtın görünüşünü belirlemektedir. Biçimcilikte sanat yapıtının esas konusu kendisidir ve değeri de ondadır (1997: 202). Sanat yapıtının sanatçısının kim olduğundan daha önemli olan sanat yapıtının nasıl yapıldığıdır. Estetik ölçütler sanat yapıtının her şeyini oluştururlar. Kant'ın ifade ettiğı "Sanatsal özerlik" kavramı da bu anlayışa uygun düşmektedir (Kula, 2008: 153).

Biçimci anlayışın ana fikri; gerçeğı oluşturanlarla sanat eserini birbirine karıştırmamaktır. Sanat yapıtını yapana, kendinden başka her şeye ve izleyenlere karşı özgür bir yapıttan bahsedilebilir.

Biçimci anlayış sanatçıdan tamamen bağımsız, plastik ve tasarım özellikleri ve soyutlama ile ilgili araçlarla sanat yapıtı üretilir. Biçimci sanat üreten kişiler; "özel gerçeklikle, kavramlarla, düşüncelerle, planlarla" ve bunların da toplandığı kurallarla çalışırlar (Caudwell, 1988: 16).

Sanat elemanlarını her zaman kullanıldığından farklı bir yöntemle yapıtta buluşturan ve bunu özgün bir yolla yapan bir anlayış bulunmaz. Biçimcilikte, gerçek yaşamla ilişki kurmadan, tasarım ilkeleri gibi çeşitli sanat yöntemlerine ait elemanların sanat yapıtını oluşturan elemanlar olduğunu ifade eder (Alakuş, 2005: 40).

Taklit kuramının karşısında olan biçimcilik kuramının, çok fazla tartışılmıştır. Biçimci Kuramda yapıtın içinden gelen vardır. Konunun kendi biçimini oluştur, taklit etmez, bu kuramda sanat yapıtının estetik özellikleri, "çizgi, kütle, ı ışık ve gölge, renk" gibi öğelerin uyumu içinde düzenlenişleri sonucunda ortaya çıkan "anamlı biçim" olması gerekir. Sanatla insan arasında yaşam kültürü arasında bir benzerlik aranmaz. Sanat yapıtı tamamen kendine özgüdür (Doğan, 2003: 249).

Yansıtma kuramı, takliti seçmişti. Biçimcilik bu seçime karşı çıkarak "Sanat, gördüğümüz şeye benzemeli midir?" sorusunu sormuştur. Biçimci kuramın estetik yapıtlarında, sanat tasarım elemanları en önde yer alırlar (Alakuş, 2005: 80).

Ancak, Camus'a göre biçimci sanat ya da gerçek sanat arasında herhangi bir ayırım bulunmaz. Biçimcilikte bile gerçekten bağımsız bir konu tamamıyla yoktur. Biçimcilik ne kadar gerçekten kaçmaya çalışsa da aslında gerçeğın sınırları içinde

bulmaktadır kendisini. Bu yüzden gerçekçi sanatla biçimci sanat arasında mutlak birlik vardır. Bu birlik esas itibarıyla sanatın kendisini oluşturmaktadır (1990: 247).

2.5. Beğeni Yargısı

Bir sanat yapıtı ile ilgili bulunan bütün değerlendirmeler estetik yargılardır. Estetik yargılar, sanat yapıtı ya da bir nesne için güzel, çirkin ve ortada bulunan diğer yargıları tanımlar. Estetik yargının bir boyutu veya kendisi beğeni yargısıdır. Beğeni yargısı, ahlak yargılarından tamamıyla farklı olan bir yargıdır.

Hume'e (1997: 274) göre beğeni nedir? Sorusuna verilecek cevap, " Kavrayış inceliğinden haz duyumu " ya da kavrayış inceliğinden bir rahatsızlık duyumdur.

Tunalı'ya göre, daima üzerinde tartışılan; güzeli değerlendirme yetisi olan beğeni, daha çocukluktan itibaren güzel yargısı olarak, hayatımızın sonuna kadar hayatımızın içindeki yetenektir. Bu yeti beğenidir (Tunalı, 1983: 73).

Beğeni yargısı sanat yapıtına, yaratıldığı coğrafyaya ve tarihsel koşullara göre değerlendirilen nesnellikle kullanılan yeti kimliğidir (Cömert, 2008: 11).

Estetik beğeni kavramı ile sanata yönelmiş beğeniyi tanımlarız (Erinç, 2009: 22).

Estetik sanat yapıtı nesnelerdeki beğenilerin şekli ve anlamıyla ilgilenir. Sanat felsefesi ise estetiğin bir bölümüdür. Estetiğin güzellik olarak değerlendirilmesi, kabul görmesi, güzelliği de kapsamına alması farklı tartışmalara yol açmıştır. Beğenin değerlendirmesinde güzelle iç içe geçmiş ama aynı olmayan bir ön kabulden bahsedebiliriz.

Estetik beğenin ek bir duygu olduğu düşüncesi, sonuçta 'beğeni' teriminin temel bir estetik terimi olarak 'güzelliğin' yerine geçmesine yol açmıştır. Beğeniden ikili bir işlevi yerine getirmesi beklenmiştir. Bu terim, hem doğrudan dokunmakla ortaya çıkan duyuyu hem de nesnelerin estetik özelliklerine tepki olan ek duyuyu için kullanılmıştır (Townsend, 2002: 33).

Güzeli beğenme ve yargılama beğeniye olan "duyarlılığı" artırmaktadır. Sanat yapıtı ile sanat yapıtı olmayan ürünlerin değerlendirilmesinden anlaşılacağı üzere beğeni yargısında farklılıklar vardır. Bu farklılıklar değerlendirmede bir ölçüt olamaz mı?

Altar'a (1996: 20) göre, güzeli değerlendirme bütün duyularımızı etkileyen yeni iletişimlere neden olmaktadır. İyi ile kötü arasındaki tercihlerimizin değerlendirmesinde beğenin neden olduğu tepkide sürekli bir gelişim görebiliriz. İyi ile kötü arasında değerlendirme olduğu gibi, bir nesnenin ya da yapının estetik özelliklerini, duyumsayarak tercih yapabilenler beğenilerini geliştirmişleridir.

Bir şeyin estetik özelliklerini takdir edenler beğeni sahibidir. Çeşitli eserler arasından tercihinin yapabilenler kişisel yargılamalarıyla bu sonuca varmışlar, bundan ötürü de beğenilerini oluşturmuşlardır. İyi bir beğeni nesne ile kişi arasında temelden bir etkileşime sahiptir. İzleyicinin ve sanatçının birbiri ile ilişkili olmasından ötürü, beğeni de estetik “deneyimin özüdür” (Townsend, 2002: 305).

Estetik beğeni düzeyleri hep farklı olmuştur. Estetik farklılığını etkileyen en başlıca etki, bilgi ağırlıklı ve çeşitliliğidir. Estetik inceleme, keşfetme, değerlendirme bitip tükenmeyen kişisel bir süreçtir. Erinç'e göre, Estetik beğeni düzeyinin öneminden ziyade kendi başına araştırma inceleme sürecidir. Duygusal bir tatmin ihtiyacı olmasaydı beğeni yargısı da olmazdı. Bundan ötürü estetik son değil, başlangıcın ilk adımıdır (Erinç, 2004: 127).

Beğeni yargısı, sanat yapısı ve alımlayıcının etkileşimi ya da iletişiminden ortaya çıkan bir sonuç eylemliliği olduğuna göre, o beğeni aynı zamanda kişinin daha başlangıçta yargılamaya tabi tutulduğu nesnenin ya da sanat yapısının kişide uyandırdığı izlenimdir²⁶. Bundan dolayı, Erinç'e göre, beğeni duygusal bir tatmini gösterirken; aynı zamanda beğeni yargısının içinde birini diğerine tercih etme durumunda olma eylemini de göstermektedir. Buna göre güzel, birini tercih etmekten diğerini daha fazla tercih etme güdüsünü ifade etmektedir. Bu bir tercih edıştır. Güzelin karşında diğerinin de değerlendirmesi vardır.

Beğenide önemli olan bir şeyi “duygusal” olarak yaşamaktır. Beğeni de yargı akıl faaliyeti olmadan gerçekleşir. Beğeni faaliyetinde nesne ile kişi arasında doğrudan etkileşim vardır. “Beğenin kaynağı nesnedir” “Estetik yargıları diğer yargılardan farklı kılan şey, yargının algılayana bağlı olmasıdır” (Townsend, 2002: 34-44).

²⁶ “Kendinde Şey” (Das “an sich”) - Vaktiyle şöyle sorulurdu: Gülmek nedir? Gülmek nasıl oluşur? İnsan düşündü ve sonunda aslında hiçbir iyi, güzel, yüce ve kötü şeyin olmadığını, ama bizim kendi içimiz ve dışımızdaki şeylere bu tür isimler verdiğimiz ruh hallerimizin olduğunu saptadı! (Nietzsche, 2003: 165).

Beğeni, bir sanat eserinin dışsal görünüşüne ait olan şeyin düzenlenmesine ve işlenmesine, uygunluğuna ve mükemmelliğine ilişkindir. “Sanat yapıtlarının, alımlayıcının kendi iç görüşü ve kendi duyguları olarak kavranması bir olgudur” (Hegel, 1986: 35).

Beğeni güzele ayırt edici ve tepki verici bir yetenekliliklerdir. Kant estetiğinin değerlendirilmesinde Hume’ın düşüncesine göre, beğeni insanın özel, kişisel durumunda aranmalıdır. Doğru ve yanlış dediğimiz değerlendirmelerin hepsinde insanların ortak paydalarından beğeni değerlendirmeleri çıkartılabilir. Beğeni yargısının rationalistlerce ²⁷ değerlendirilmesinde beğeni yargılarının farklılığının insanların kişisel özelliklerindeki farklılık olarak değerlendirmek mümkündür. Bu kişisel yargıların çeşitliliği ve insanların birbirlerine benzemeyişi beğeni yargısındaki çeşitliliği açıklayabilir (Altug, 2007).

Güzeli değerlendirme beğeni yargılarının kapsamındadır. Beğeni yargıları “tînimizin bir ürünüdür” bu hem akli hem de duygu ve duyumlarında şekillenen bir değerlendirmedir. Beğeni özgül bir yargıdır. Beğenilerin yaratılmasını sağlayan asıl kaynak maddi ve manevi çevredir (Erinç, 2004: 17).

Kant beğeni yargısının çıkarsızlığını savunur. Dolayısıyla beğeni yargısındaki beğenme durumunun beğenmeden başka bir şey olmadığını da anlatır (Copleston, 1989: 49).

Güzel bir nesnenin resmine bakarken aldığımız haz eğer nesneye sahip olmayla ilişkilendirilirse bu beğeni yargısından daha başka bir şey olacaktır. Estetik yargının çıkarsızlığına karşın estetik yargının değerlendirmesinde çıkar aranabilir, Beğenin iletilmesinde toplumsal bir çıkar bulunmamaktadır (Copleston, 1989: 49).

Kant’ın beğeni yargısında bu ilkeleri benimsemenin ardında geleneksel beğeni değerlendirilmesinin bir ölçüde benimsendiğini görmekteyiz. Kant, burada beğeni yargısının doğasının ortaya konulabileceği düşüncesine sahiptir. Kant’ın beğeni

²⁷ Rationalizm, doğru bilgiye varıran organın kendisinde tümel olarak geçen kavramların, bilgiler ile kuralların yerleşik (a priori) bulunduğu akıl olduğuna inanır (www.journals.istanbul.edu.tr).

değerlendirmelerinde tümel’le açıklamada ise, a priori ²⁸geçerliliğin ya da kabulünün estetik yargılardaki beğeniye göre değerlendirmektir (Altuğ, 2007: 15).

Kant, beğeni kavramını açıklarken, beğenin kişisel göreceliğine ait olduğunu kabul etmez. Bunun beğeni diye bir şey bulunmadığı demek olduğunu, dolayısıyla “Bütün insanların onayını alma iddiasında bulunabilen estetik yargı yoktur.” demektedir. Kant beğeni tablosunun bu durumunu “tümel” olarak değerlendirir ve beğenin bu özelliğini ona kazandıran etmenin “tümel” olduğunu söyler. Beğenin bu genel geçer durumu hangi temelleri içermektedir? Sorusuna Kant, “Beğeni, genel geçerliliğe sahip hoşlanmanın gücüne dayanarak yargı verme yeterliğidir” demektedir (Altuğ, 2007: 83).

Kant’a göre insan nesneyle buluştuğunda, nesneyi kendi yaklaşımı ile “algılar” bu algının içinde durumu etkileyen birçok iletişim ağı vardır. Bu ağın oluşup değerlendirmesinde beğenme-beğenmeme durumu anlaktır. Beğenme nedenini analitik olarak açıklamak da mümkün değildir. Beğendiği nesneyi değerlendirmesinde kendince yola çıktığı bütün yollar diğer yapıtı değerlendirmesinde tamamen farklı bir sonuca yol açabilir. Bundan dolayı bir yapıtın beğeni değerlendirmesinde evrensel kurallar bulunamaz... Fakat beğeni durumu kişi tarafından evrensel ölçütlerde algılandığından kişi, beğenin herkes tarafından algılanmasının paylaşılmasını istemektedir (Erzen, 2011: 84).

Tunalı’ya göre, her beğenin kişisel olması yargısı arasında her beğenin hükmen doğru olduğu yargısına çıkar ki bu bir kaosa götürür. Estetik beğenin bundan sonra gidecek yeri ise beğenin tartışılmayacağı yargısıdır. Beğeni yargısının işlevselliği ile ilişkisi sanat yapıtı üzerindeki anlaşmalar ile çelişir (Tunalı, 2010: 29).

Kuçuradi’ye (2009: 94) göre, beğeni yargısında yapıtla kişi arasında iletişim kurulur; yapıtla ilişki kuran kişi yapıtta özel olarak gördüğünü yargısından dolayı

²⁸ “Önerme: ‘Güzel’, kavramsız bir şekilde, genel olarak hoş giden şeydir. Burada, genel olarak ve “kavramsız bir şekilde” sözlerinin altı çizilmelidir. “Genel olarak” derken Kant, beğeni (zevk) işinde bir keyfilik olamayacağını söylemek ister; bu alanda da bir a priori vardır; bu a priori de bizi güzel formlar karşısında belli bir duruşa zorlar, çünkü a priori zorunludur, genel (tümel) niteliktedir. Yalnız, “Salt Aklın Kitiği”nde tümel geçerlik, ortaklaşa kavramlarımız yüzünden olabiliyordu. Estetikte ise işin içine kavram, *kavramlı bir bilgi karışmayacaktır*. Bir resim sergisine giden birisi, bir manzara resmi karşısında “Ben burayı biliyorum”, bir portre karşısında “Bu kadını tanıyorum” derse, kavramlar ile hüküm vermiş olur. Böyle bir davranışta da, estetik ilgi arka plana atılmış olur. Bu ikinci önermede “estetik yargı” ile “bilgi” — “güzel” ile “doğru” — arasındaki sınırlar çizilmektedir (Gökberk, 1974: 424).

beğenir ya da beğenmez. Bu yargı yapıtı inceleyen kişinin özgül duygusu olduğu söylenebilir. Bu beğeni kişisel bir ifadedir.

Bozkurt'a göre, estetik durumun insan dışında olması ile estetiğin içerisindeki idea ile ilişkilenebilir ya da görülebilir. Estetik yaşantı dediğimiz beğeni yargısının da içinde olduğu olgu, estetik durumdaki yapıtla içindeki ideanın anıksal karşılaşmasıdır (Bozkurt, 2004: 42).

Sanat yapıtları üzerinde genel bir tutum beğenisi vardır. Öyle ki sanat tarihindeki düzenli gidişin yolu aslında beğeni yargısının bu öznel durumu ile çelişir. İşte bu değerlendirmeler ve tartışmalar “beğeni problemini” daha da güçleştiren problemlerdir (Tunalı, 2010: 29).

Jimenez'e göre, 17. ve 18. yüzyılda yaşanan değişiklikler özellikle sanat piyasasındaki sanat yapıtlarında ekonomik değerleri belirlemiştir. Ekonomik seviye beğeni yargılarında belirleyici bir etmen olmuştur. Özetle, yapıtın estetik değerine dair sorular sanatçıyı ve alımlayanları etkileyen bir kavram olmuşlardır (2008: 35).

2.5.1. Beğenin Özerkliği

İnsanların çoğu yargısında ortaklık bulunmaz. Uzlaşma, sanat konularına gelindiğinde çok daha fazla artar. Sanat yapıtının özellikle anlık olması yani sanatçıda hemen gelip sonuçlanması (ilham) dolayısıyla sanat yapıtlarında genelleme güzel olmayacaktır.

Birçok farklı konuda anlaşmazlıkları bulunan insanların, estetik alanında daha çelişkileri, uzlaşmazlıklarında daha fazladır (Croce, 1983: 228). Croce buradaki sözü ile de belirttiği gibi ortak yargılara ve üzerinde anlaşılacak estetik yargıların evrenselliğine karşı çıkmaktadır. Beğeni yargısının üzerine tartışılmaz öznel ve kişiseldir, yargısında bulunan birçok düşünür, bütün özerk beğeni savları ile beraber beğeni yargıları üzerine farklı kuramsal değerlendirmeler de yapmışlardır. Çünkü Tunalı'nın da belirttiğine göre beğeniler üzerinde tartışılabilir, belki de tartışmak zorundayız. Beğeni yargısı, estetik yargısı esas alınarak pekâlâ tartışılabilir. Beğeni yargısının bir genelliği, dayandığı bir prensibi vardır (Tunalı, 2010: 30-31).

Bu görüşe kısmen katılan kuramcı Eco'ya (2006: 264) göre; ‘güzellik’ herhangi bir kavramla bağlantılı olmaksızın keyif verendir. Nesne ya da sanat yapıtı hakkında

yansız bir tutumla karar vermektir. Bu kararın konusu tabi ki de güzelliştir. Güzel yargısının içinde bunu evrensel olarak beğendiğimin ölçütü olması gerektiği düşüncesine de sahibimdir. Zevk yargıları evrensel olmayacağından, güzelin evrenseli de kişiseldir. Beğeniler tarafından arzu edilen bu düşüncenin evrensel nitelik kazanması mümkün görünmemektedir.

Bu görüşü destekleyen diğer çalışma da, Kula' ya (2008: 190) göre, Estetik beğeniler, kesinlik savında bulunamazlar. Bir kişinin herhangi bir sanat yapıtını beğenmesi ya da beğenmemesi onun kişisel görüşüdür. Onu genellemeye tabi tutamaz, genele yayamaz. Beğeni yargıları da toplumsal ilişkiler yoluyla sanatçıları ve yargıları değiştirebilir.

Beğeni yargılarının çağa uygun değişiklik göstermesi de bundandır. Sanatçıların estetik yargıları, toplumun beğeni yargıları, sınıflara özgü olarak, değişiklik gösterebilir. Bu çevre en etkili belirleyicidir. Yargılarda beğenin mutlak bir değerlendirmesi olamaz. Mutlak ölçütlerin olduğu yerlerde bilimsel estetik var olamaz (Freville, 1991: 13).

Diğer tanımlama beğeni yargısının özerkliğini daha çok kişisel benlik ve kültürle ilişkilendirir. Kuçuradi'ye göre, estetik beğenide yapıtla ilişkiye geçen kişi estetik olanı beğenir ya da beğenmez. Bundan dolayı o yapıt "güzel" "çirkin" beğendim ya da beğenmedim gibi yargılarda bulunarak değerlendirilir. Ancak bu değerlendirmenin kişisel tavrı yapıtın içeriğini ortaya koymak, onu irdelemek, "değer atfetmek" ise yapıtla ilgisi yoktur. Bu beğeni beğenmeme yargısının kişiye daha önce belirlenmiş bir yargı olarak yapıt hakkındaki kişinin değer yargılarıdır. Ancak, bu durum tamamen kişisel olduğundan, kişinin değerlendirmesinde haksızlığından bahsedemeyiz (Kuçuradi, 2009: 94). "Çünkü sanatın güzeli çirkinini yoktur" (Tepecik, 2007: 152).

Estetik yargı bilindiği gibi beğeni yargısıdır. Estetik yargıların kuramsal temellere dayanması nedeniyle estetik yargıların genelliğinden bahsetmemiz olanaksızdır (Düvenci, 2006: 47).

Farklı beğenilerin kişiselliğinden yana olan diğer görüşte şöyle açıklamaktadır: Sanat yapıtını duyumsayanlar, hayata dair tercihlerinde özgün kişiliklerine bağlı kalarak yapıtları inceleyeceklerdir. Dolayısıyla herkesin farklı bir beğenisi olacaktır. Benzer beğeniler de farklı basamaklara ayrılacaktır (Bolla, 2006: 39; Parsons, 1978). "Başkalarının ortaya koyduğu sanat yapıtına, kendi gereksinmelerimize göre bakarsınız,

kişisel yargılarımızın paralelliğinin arandığı sanat yapıtlarının insana verdiği zevk de değişkenlik gösterir” (Giacometti, 2005: 336).

Beğeni yargısının evrenselliğini bazı yönlerden kavramın temelinde kabul eden Copleston’a (1989: 49) göre, Kant, beğenin özgülüğünü şöyle açıklamıştır: ‘Yargılayıcı’, beğeni yargısında dolaysız düşünülmelidir. O halde beğeni yargısı da ‘öznelliği’ düşündürmektedir. Özne ile obje arasında haz ya da hazzsızlık duygusunun ilişkilendirilmesidir. “Bir şeyin güzel ya da çirkin olduğu biçimindeki yargımızın zemini duygu gücümüzün nesnenin tasarımı tarafından etkileniş yoludur”.

Özne duyguları ve yorumlamasında sanat eserini değerlendirmekte birinci koşul olduğuna göre beğeniler arasındaki farklılık daha fazla birbirinden derece ve yöntem bakımından ayrılacaktır. Sanat yapıtının duyumsal eylemindeki duygulanımın tanımında kişisel ölçütlerde farklılık olacaktır. Sanat adına ortaya konan nesnelerin kişisel özelliklerinin alımlayıcıda yaratacağı duygusal farklılık, sanat yapıtlarını inceleyen her kişi benzer kurallardan hareket edilemeyeceğini kanıtlar. “Sanatın tüm genel kuralları yalnızca deneyimi ve insan doğasına özgü ortak duyguların gözlenmesini temel almakla birlikte, insanların duygularının bu kurallara her durumda uyacağını düşünmek gerekmez” (Lenoir, 2005: 85). Sanat yapıtının özerkliği ve alımlayıcının farklı eylemlerden hareketle eserde gerçekleştirdiği farklı analiz, kültürel birikim yanında kişinin öz benliği de birleşince, sanat yapıtındaki iletişim faktörü tamamen öznel bir konumlamaya dönüşür.

Beğeniden duyulan hazzın gerekenleri vardır: Bunlar estetik süje, alımlayıcı ve uygun iletişim araçlarına sahip duyumlardır. Bütün bu gerekliliklerin yanında kişinin dış dünyadan o ana kadar beslendiği ve yaşamın etkisinde bulunan uyarıcılardan söz edilebilir.

Sanat yapıtını alımlayıcı, kendi kültürel birikimi ve kişisel özellikleri ile değerlendirmeye gelir. Bu sanat yapıtıyla her türden bir iletişimdir. Süje, obje, evreninde iletişimsizlik varsa beğeni gerçekleşmez (Doğan, 2003: 55). İletişim kurmamış, bir alımlayıcı ile sanat yapıtı haliyle güzelliği ya da çirkinliği beğeni konumlandırmasında dışarıda kalmıştır.

2.5.2. Beğenin Özerkliği, Genelliği

Estetik yargıların evrensel “tümel” de ortaklığı olduğu yargısı Kant tarafından temellendirilmiştir. Ancak bu derinlemesine çalışma da, düz bir evrensel estetik tercih anlayışının tanımını içermez.²⁹ Kant evrensel beğenide, çıkarsızlığı ve beğenin ortaya çıkışındaki eylemleri dikkate alarak evrensel, öznel kavramını estetik beğenide temellendirmiştir.³⁰ Kant’ın bu iddiasına, kısmen ya da tamamen katılan, evrensel ve ortak beğeniye bazı açılardan, kabul eden azımsanmayacak kadar görüş de vardır.³¹

Ortak beğenilere dayanan bir tutumdan söz etmek, “kanıtlanmış” bir durumdur (Erinç, 2009: 32).

Ortak beğeni ve ortak akıldan bahseden kuramlar, sanat eserinin insanlarda benzer duygu oluşturmalarını, çıkarsızlığı, güzel yargısının bütün insanlıkça aynı anakarada birleşilmesi beklentisine ait olmasının ortak ve zorunlu bir durum olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu görüşlere göre, ortak beğeni ve us yargılarından bahsedebiliriz. Zira tüm insanlarda bazı ortak yargı ve duygu ilkeleri bulunmasaydı, insanların fikirlerini ve tutkularını günlük hayattaki ilişkileri sürdürmeye yetecek ölçüde kavramak mümkün olmazdı.

“Beğeni konusunda ortak bir ölçüt yoktur” (denmesine karşın) “ben beğeniyle ilgili bu tür ilkeler bulunduğunu sanıyorum” Beğeni imgeleme ait olduğundan,

²⁹ “Bir tabak meyve tablosu, onları yemek isteğini duyurursa *hoş* ve ancak bu isteği duyurmadıkça ‘*güzel*’ dir. *Yararlı* elde edilmek istenir, *güzel*’se sadece seyredilir. Hiçbir karşılık gözetilmeden beğenilmek onun temel niteliğidir. *Güzel*’in başka bir niteliği de *tümel geçerli* oluşudur. Kant böylece *önsel bireşimsel yargı*’yı burada da yakalamış oluyor. Demek ki *güzel* de de bir önsellik var, bu önsellik bizi kendisine karşı belli bir tutuma zorlar. Bu tutum, özel değil, genel bir tutumdur; sadece bizim için değil, herkes için geçerlidir” (Haçerlioğlu, 1993: 288).

³⁰ “Kant, “estetik evrensellik” ile mantıksal ve bilimsel yargılarımıza özgü olan “genel geçerliliği” kesin olarak birbirinden ayırır. Ona göre, estetik yargılarımızda biz, nesneyle nesne olarak değil, nesnenin salt seyri ile ilgileniriz. Estetik evrensellik, güzelliğin yüklemine belli özel bir bireyle sınırlanmadığı, tüm öznelerin yargılama alanı üzerine yayıldığı anlamına gelir” (Cassirer, 1997: 175).

³¹ “Estetik algının da niteliği, onun haz duymayı beraberinde taşımasıdır. Şimdi, bir şiir okuyorum, bir müzik parçası dinliyorum ve bunları güzel diye değerlendiriyorum. Ama şimdi sorabilirim: güzel dediğim bir şiir ya da müziği, herkesin güzel bulmasını isteyebilir miyim? Burada yargı verirken dayandığım temel, estetik haz duymamdır. Estetik haz dediğimiz fenomen, bir yargı temeli yapılabilir mi? Skolastikten gelen bir söz, bunun olamayacağını söylüyor: *De gustibus non est disputandum* . (Beğeniler üzerine tartışılmaz.) Hazza bir yargı temeli yapmak ve onun üzerinde tartışmak, verdiğim bir estetik yargının herkes için geçerliğini kabul etmek anlamına gelir. Estetik yargı, haz temeline dayandığına göre, sübjektif olması gerekecektir; çünkü haz, estetik haz, benim süjem ile ilgili olan bir fenomendir. Buna göre, benim sübjektif bir duygum olan estetik hazza, nasıl olur da herkesin duymasını isteyebilir, bunu bekleyebilir ve böylece de ona bir *genel-geçerlik* yükleyebilirim? Bu noktada Kant’ın bu problemi nasıl çözmeye çalıştığını hatırlayalım.³⁰⁶ Kant’a göre estetik değer ve beğeni yargısının genel geçerliği vardır; gerçi bu sübjektif bir temele dayanır. Ama bu estetik haz, bütün insanlar için ortak bir duygudur: *Sensus communis aestheticus*. Bu fictiv ortak estetik duygu, estetik değer genel geçerliğini sağlar” (Tunalı, 1984: 196).

beğenin ilkesi bütün insanlarda aynıdır; insanlar arasında etkilenme biçimleri ya da etkilenmenin nedenleri açısından bir farklılık yoktur. Ancak derece açısından bir fark vardır ki, bu da temel olarak iki nedenden kaynaklanır; ya daha yüksek derecede bir doğal hassasiyetten ya da nesnenin daha yakından ve daha dikkatle gözlenmesindendir (Burke, 2008: 17).

Ferry'e göre, güzel üzerine yapılan değerlendirmedeki kişisel beğeni durumunun etkinliği, görecelik ile belirlense de, beğenin bazı ortak eserlerde üzerinde anlaştığı yargısı sanat yapısının niteliği ile ilgili olmaktadır (Ferry, 2012: 38). Ferry'nin sözlerinden de anladığımız kadarıyla, sanat yapıtları üzerindeki ortak beğeni yargıları insanların, ortak beğeni yargı evrenselinde buluşmalarına neden olan faktörlerden birisidir.

Kültürel ya da insan olma evrenselliğinden kaynaklı³² *tümelle* ait olma görüşü nedeniyle, evrensellelikle ilgili en temel yargı Kant'a aittir. Kant bir evrensel haz'a vurgu yapmaktadır. Tümel geçerlilik beğeni yargılarının geçerliliğini belirlemektedir. Kant'ın beğeni yargısında diğerlerinden ayrılan bir yönü de, beğeniyi duysal bilme olarak almamasıdır. Burada deneysel estetikten daha yeğ tuttuğu "a priori" ilkesi, beğeni yargılarının paylaşılabılır tümelde birleştiği ana kavramın açıklanmasında aramaktadır (Altuğ, 2007: 15).

Kant'ın güzellik yargısının evrenselliğe dair söylemi, aslında evrensel olarak haz veren anlamında tanılandığını görüyoruz. Yargının kişisel yönünün evrensele taşınması söz konusudur ki doyum dediğimiz beğeni yargısını kişide şekillenmesi sadece benden kaynaklanan bir durum olmaktan öte evrensel özellikler taşımaktadır. Bundan dolayı Kant'ta hoş ile güzel arasında bir ayırım bulunmaktadır (Copleston, 1989: 49).

İnsanın bu yönü daha önceki kuramcılarca da kabul edilmiş şekilde bütün toplum adına verilmiş bir beğeni yargısıdır. Kendi beninde var olan insan, tümel olan beğeni yargısı ile metafora girmektedir. Burada sadece kişisel ben değil diğer benler de işin içine dahil olurlar. "Estetik yargı, başkaları ile potansiyel bir uyuşma dayanır" (Altuğ, 2007: 84).

³² "Uyma davranışını meydana getiren bu mikro düzeydeki etkenlerin dışına çıkarak daha geniş sosyal çevrenin ve kültürün de etkisi incelenebilir" (Çiçekcibaşı, 2008: 96).

Kant'ın beğeni yargısı evrensel kişiselin yan yana gelmesinden oluşur. Özne ve nesnel bütünselleşir. Beğeni yargısı duygusallığın belirlendiği bir durumdur. Beğeni yargısının Kant tarafından algıların duyular üstü dayanağının bir kavramıdır. Doğal düzenin bize haz verdiğini belirten Kant daha önceki estetik anlayışlarla da ilişki kurar. Doğal güzelliğin insandaki estetik beğeniye temel olduğunu belirtir. Doğadaki biçimler temel yasaları duyurur (Timuçin, 2008: 51).

Estetik yargı, kendine özgü geçerliliği, işte bu potansiyel “uylaşımdan” elde eder. Estetik beğeniye tamamlayan birey kendi yargısını tümel görmektedir. Aynı şekilde kendinden bağımsız bireylerin de benzer yargıları göreceğini düşünmektedir. Bu duygu bireyin beğeni yargısının “özdeş” olmasını değil paylaşılabılır etkileşimli olduğunu görmeleridir... Bu savını şöyle devam ettirir: “Özne bir duyguya dayanmasına karşılık, beğeni yargısının nasıl olup da genel geçerlilik iddiası taşıyabildiğidir.” Bu durumu Kant, kişisel bütün özelliklerden kişinin bağımsız kalması özgürleşmesi olarak kabul eder (Yani öznenin hoşlanmada özgürleşmesi idi). “Buna göre beğenme durumu kişinin özgül zihinsel faaliyetinin bir sonucudur” (Kagan, 2007: 87-95).

Estetikte kavramsal bilginin olmaması ve kavramı düşündüren genel geçerliliğin olması zorunluluğu hazzın evrensel düzeyde yaşanabilmesini sağlar. Kant burada beğenin kişisel olamayacağı savını ileri sürerek, güzelin herkes tarafından güzel olarak düşülmesi gerektiği çıkarımında bulunur. Estetik haz evrensel olarak paylaşılabılır. Dehanın bir doğa ürünü olması sanatın da bir doğa ürünü olması sonucunu doğurur. “Doğa dehadan giderek sanata yasalarını verir” (Timuçin, 2008: 78).

Coğrafya ve bilincin nesnel, öznel değişimi estetikte de değişikliğe yol açar beğenin göreceliğinin kaynağı da buradan gelir. Bir insanın beğenisinin genişliğini anlamada kullanılabilecek beğeni normları vardır. Bu normlar belli bir dönemin normlarıdır. Bundan ötürü her tarihsel dönemin insan niteliğiyle bakış açısı ve coğrafyası beğeni ölçütlerini verir. Beğenideki görecelik de bundan kaynaklanır. Bu ölçütler önceden devredilerek gelen ölçütler olduğu gibi toplumun katmanları arasında da değişik ölçütler ortaya çıkabilir (Kagan, 1993: 112-113).

Ferry'ye göre, güzelin bütün öznelliğine beğenin değerlendirme kıstaslarına uymayan özelliğide birleşince, sanat yapıtının ya da doğanın güzelliği konusunda oluşan mutabakat, “mutlak” bir hakikatin var olabileceği fikri sağlamlaşır... Büyük sanat

yapıtları üzerinde birleşilen beğeni yargıları ile oluşan mutabakat “daha büyük ve sağlamdır” (Feryy, 2012: 39).

Sanat beğenisi tamamen kişisel değildir. Beğeni ne kadar kişisel de bulunsa, insanların sanat yapıtını seçmelerinde eseri kendi yargıları yanında diğer insanların da onu nasıl görmelerini istemeleriyle ilgilidir. Ustalık dediğimiz sanat yapıtının evrensel düzende beğenme ya da beğenmeme yargısı sanatçının gücünde yatar (Gombrich, 1992: 498).

Lenoir’in (2005: 85) aktardığına göre, Hume, “güzellik, her bireyin ayrı ayrı değerlendirmesine bağlı olmaksızın, hangi ülkeye ya da döneme ait olursa olsun bir yapıtın hoş gitmesine yol açan ilkelerin ortaya çıkarılmasını sağlayan bir deneyimin ürünüdür. Dolayısıyla aynı zamanda hem deneyi temel alır, hem evrenseldir, çünkü insanın doğası her yerde, her zaman aynıdır.” Demektedir.

Olaylar ve nesneler insanda estetik yargıları uyandırır. Ancak estetik yargılar neye göre uyanırın cevabı onların “içinde yaşadıkları ve yetiştikleri” koşullara bağlıdır. Estetik beğeniler, insan, halk, toplum ve sınıf gibi yaşamları sosyal ortam gibi durumlarla edinilir (Freville, 1991: 25). Buna göre maddeci estetik, tarih, sınıf çatışmasından hareket ederek, estetik beğenilerin, toplumsal evrim içinde değerlendirilmesini ister. Emeğiyle doğayı değiştirirken insanoğlu kendisi de değişir. Düşünceleri, beğenileri, özlmleri, alışkanlıkları yaşadığı koşullara göre değişikliğe uğrar. Her toplum kendine özgü bir düşünce dünyası kurar (Freville, 1991: 30).

Beğeni kavramı, öznel olmasına karşın evrenseldir. “Günlük yaşamdaki beğenilerin sosyal ve siyasal nedenleri vardır. Ancak, bağımsız olması gereken beğenilerin ölçütlerini tartışmak için hiçbir kesin kavram ortaya konulamaz; çünkü bunlar tamamıyla öznel dir.” Beğenileri sanat kuramından kaynaklanan kişiler kuramlardaki beğenileri genellikle onaylarlar. Beğenin kişisel olmasına karşın, daha önceki verilerle oluşturulan, süzgeçten geçen yargılar kendi doğrusunda somutlaşır (Erzen, 2011: 157).

Daha önce belirtildiği gibi, beğenin kişisel öznellik taşıması, hem de evrensel *tümel* olması, Kant’ın temellendirdiği bir görüştür. Beğeni üzerindeki ortaklık görüşü ancak bu düzeyde sav olarak ifade edilebilmektedir. Duyumlar beğenilerde, algıladığımız araçların ilk karşılayıcısıdır. Bilinen genel varsayıma göre, duyumları olan

insanlar eğer zekâ yoksunu değillerse duyumları aracılığıyla dış dünyayı (hangi eğitim seviyesine sahip olurlarsa olsunlar) belli bir bakış açısı ile yorumlarlar.

Sağlıklı insanın damağına tatlı gelen bir şeyin, hasta insana acı gelmesi gibi, bir yapıtı, sağlıklı, iyi, kötü, duyumlaştırmacı özeliğine göre güzel ya da çirkin bulabiliriz. Dolayısıyla beğeni, nesnenin niteliklerinin edilgen olarak algılanmasından başka bir şey değildir. Ne var ki, doğru algılamayı sağlayan koşulların çok ender olarak bir araya gelmesi ölçüsünde, güzel beğeni de ender rastlanan değerli bir niteliktir (Lenoir, 2005: 125). Güzelin ve beğenin -öyle görünmektedir ki- dereceleri vardır. Güzeli duyumsayanlarda farklı beğeni düzeyleri oluşur.

Beğeni yargılarının herkes tarafından onaylanma beklentisi de bu yargıların kamusal özelliğinden kaynaklanır. Beğeni kendi yasalarını belirler. Beğeni işlemlerinde nedenlerinin bilgisi yoktur. Beğenin göstereceği tepkilerle ilgili olarak “niçin böyle?” sorusunu açıklayamayız (Kagan, 2007: 151).

Gombrich’e göre, beğeni yargılarının çeşitliliği ve çokluğu her sanat yapıtının benzer güçlülükte olması beğenilmemesine neden olabilir.³³ Ancak bu gerçek bir sanat yapıtı ise özelliğinden bir şey yitirmez. Beğeniler değiştirilerek geliştirilebilir (Gombrich, 1992: 5-498).

Turgut da, estetik beğenin sanat eseri hakkında bilgi sahibi olmaksızın düşün ve olayının kişiyle ilişkisi olmadan hatta onunla duygudaşlık kurulmadan da beğenilebileceğini söylemiştir. Ona göre estetik duyguyu yaratan sanatçılar yaratma aşamasında “insansal ilgilerden” ayrılırlar. Bu süreci yaşayan kişinin ‘aşkın’ olduğu kabul edilir “Yaşamla ilgili duyguları ya hiç yoktur, ya da başka bir biçimde vardır” (Turgut 1990: 144).

Estetik yargılarda akıl ve duygular yargılamayı etkiler. Aklın çağa uygun yetişmiş kişi yaratma özelliği, sanat yapıtını beğenme durumu ile sanat yapıtının yaratılması boyutunu etkileyecektir. Algılama ve yorumlama gücünün geliştirilerek daha yüksek beğeni düzeylerine ulaşılabilir (Altar, 1996: 88).

³³ “Beğeni dediğimiz tamamen tutarlı ve sistematik bir tercihler dizisi değildir, hem evrensel, hem toplumsal hem kişisel ve kimi zaman birbirine zıt olabilecek değerler içerebilir. Çoğunlukla da böyle olmuştur” (Erzen, 2006: 67).

Bir tablonun estetik açıdan tam olarak beğeni özelliğine sahip olması, izleyen tarafından görülebiliyorsa başkaları tarafından da görülebilir. Mengüşoğlu burada “aslında sanat yapıtı eserlerde dahi estetik bir ortak güzelden bahsetmek mümkündür” der. Sadece izleyen açısından görülebilen ya da görünemeyen açısından bakmak gerekir. Mengüşoğlu’na göre, Yalnız buradaki “görebilme” kolay değildir. Bu anlamda sanatı anlayabilmek için sanata dair yeteneğe de sahip olmak gerekir (Mengüşoğlu, 2008: 87).

Beğeni yargısını insana ait diğer olgularla açıklarken, yargının kuramsal temelde maddeci anlayışla benzerlikler taşıdığı görülür.

Maddeci estetik de, sanat yapıtının “biçimsel ve içeriksel” olarak kendine özgü bir varlığı olduğunu belirtilir. Biçimsel niteliklerin “çoklukta-birlik” ilkesine, içeriksel niteliklerin de “insansal-toplumsal” bir özde toplandığını saptamış bulunuyoruz (Tunalı, 1993: 91).

Estetik nesneler topluma özgü heyecanlar uyandırdığı sürece estetiklerler. Estetik coşkunun, bağımsız, taraf tutmayan ve göreceli özelliği buradan kaynaklanmaktadır (Caudwell, 1988: 159).

Caudwell’e (2002: 202) göre, güzelin değerlendirmesine tabi olan beğeni yargısı “ortak duyum” la tümelde birbirine bağlıdır. Bu bağlılık nesnelerin neden bütün insanlar tarafından beğenilirken ortak değerlendirmelere tabi tutulduğunun bir kanıtıdır. “Güzellik ortak duyumdur”.

Plehanov’un estetiğinde, edebiyatın ve sanatın toplumsal yaşamın aynası olması nedeniyle; sanat ve estetik toplumsal gerçekliği aktarır, bundan dolayı Sanat yapıtları toplumsal ilişkilerden ve olgulardan doğarlar demektir (Freville, 1991: 9).

Bir sanat yapıtının niteliğini belirleyen şey onun “içeriğinin değeridir”... Mutlak sanat hiç bir zaman var olmamıştır. Bundan ötürü toplumların an, mekân, durumlarına bağlı olarak değerlendirmeleri insan türünün biyoloji, psikolojik ve sosyolojik özelliklerinden kaynaklanır. Dolayısıyla bu yargı tamamıyla “şartlı” bir durumu içinde barındırır (Plehanov, 1987: 41-45).

Caudwell’e (2002: 202) göre, Yeni oluşturulan estetik değerler eserin eski estetik değerini yansıtmayabilir. Ancak, eskinin güzellik yargısı halen devam etmektedir,

geçmişin estetiğinin en az kullanan yapıtlar değerlendirmede bize en “güzel” gelen çağın yapıtları olarak değerlendirmeye tabi tutulurlar. İnsanın nesnelere güzel demesini değerlendirirsek, güzelliğin değerlendirmesinde ortak bir güzel yargısının birliğinden bahsedilebilir. Bunun nedeni ise nesne ile insan arasındaki iletişimidir. O halde güzel yargısında verilecek cevap, değerlendirmede güzelliğin insanın “içinde” olması zorunluluğunun varlığıdır.

2.5.3. Estetik ve Duyum

Duyum algıdan önceki safhada gerçekleşen, bir bilinç, biliş olgusudur. Duyum tamamen duyu organlarıyla gerçekleşen bir olgudur. Duygu ile duyum farklıdır. Buna göre üzüntü bir duygu, biber yedikten sonra ağzımızın yanması bir duyumdur. İç ve dış uyarıcıların alınmasıyla oluşan duyumlar önce işler hafızaya sonra da uzun süreli hafızaya iletilerek yorumlanır ve bilgiye dönüştürülür. Bir yapıtın estetikliği ilk aşamada duyumlarla başlar.³⁴

Timuçin’e göre, sanat yapıtını incelemek demek “duyuların” yapıtın alanına girmesi anlamını taşır. Sanat yapıtındaki estetiğin insan tarafından duyumsanması özel bir dille gerçekleşir. Sanatçı tarafından esere yüklenmiş duyusal yapı, algılanan duyum yapısıdır (Timuçin, 2008: 13).

Her sanat yapıtı onu üreten sanatçının duygularından etkilenecek mevcut ruhi durumunu da gösterir (Schopenhauer, 2010: 92).

Masiero’ya göre, estetik başlangıç olarak araştırmaya girdiği “duyusal algılama” ile “bilinç” kavramları güzel sanatlar içindeki sanat yapıtına dair araştırmalarla farklı bir etkileşime girmiştir (2006: 11). Duyumların arkasından gelen algılar sonucunda insanda oluşan tasarımla duygulanma oluşabilir.

Atalayer’e (1996: 31) göre, sanat yapıtları beğeni duygularını oluştururlar.

Timuçin’e göre, bütün bu süreçlerin ilave olarak duyumları etkileyen birde yapıt faktörü vardır. Sanat yapıtını oluşturan insandır. Yoktan var olmamıştır. Eseri üretenin özelliklerini taşır. Bu özelliklerin tümünün yapıtta sanatsal bir dille anlatılması gerekir. Bu estetiği, akıl, duygu ve dış dünya birlikte oluştururlar. Sanat yapıtının düşünsel ve

³⁴ “Suje, sanat eseri karşısında bir hoşlanma ve bir haz duygusu duyar. Bu bağ ve ilgi ile o da estetik olaya katılır, ondan pay alır” (Tunalı, 1984: 55).

estetik özellikleri birbirlerinin tümleyicileridir. Duygu düşünceden ayrı tutularak ayrı ayrı bir estetikliklik düşünülemez. Sanat yapıtındaki duygusal-düşünsel yapı yapıtın özünü ne oranda dışlayabilirse yapıt o oranda estetik olur (2005: 46).

Eco'ya (2001: 10) göre, sanat yapıtı sanatçı tarafından birçok iletişimsel etki ile kendi özgün düzenlemesini izleyicinin de öznel yargıları ile değerlendirebileceği bir üründür. Sanatçının oluşturduğu her yapıtta önceki faaliyetlerinin ürünü olan bilgi ve becerilerini yeni yapıtta kullanır, bunun sonucu yapıt önceki yapıtların bazı özelliklerini taşır. Bundan ötürü her sanat yapıtı estetik bir obje olarak, obje yorumu yaptırır. Sanatçının bu yapıtla anlatmak istediği anlam ile kendi ilgisi iç içedirler. Anlamı ve ilgiyi anlatan yapıt bilgi objesidir.

Tunalı' da bilgi objesini tanımlarken, "her bilgi bir varlık yorumunu ifade eder" bu bilgidен dolayı, üretilen sanat eserlerinin yaratılmasında bir bilgi "objesi" olmalıdır. Sanatçı esasen var olan bir bilgiyi yorumlayıp sanat eserine yansıtarak somutluğu oluşturur. Artık bu eser yalnızca bir bilgi değil, bilginin yorumlanması sonucu "estetik obje" haline getirilmesidir.³⁵ Bilgi objesi daha en başta estetik objeyi çağırıştırır. Bu bilgi objesi mekâna, zamana ve topluma uyumludur. Onun için her 'estetik obje' üretildiği zamanın değerlerini taşımaktadır (2008: 12).

Bilgi objesi olan sanat yapıtını duyumsadığımızda elbette bilgisi bize ulaşır.

Lhote'ye (2000: 110) göre, sanat eseri karşında kendimizi sorgulamaya iten şey, sanat yapıtı ile kurduğumuz etkileşimli ortak beslenmedir. Sanat eserini seçmek için kullanılan yöntemler amacı ortaya çıkarmışsa eser daha iyi anlaşılır. Caudwell'e (2002: 209) göre, güzellik bireye hem özne hem de nesne olma görevi yükler. Güzel buna göre "genotiptir" güzellik değerlendirilmesinde çevre nesne, birey ise özne özelliği taşır.

Sanat yapıtının estetik algılanış sürecinde, etkileyici dış etmenler iç dinamiğe olan etkileri ile bilgi objesini alımlayan birey, estetik süje ile etkileşime girerek ortaklaşır. Alımlayıcı kendi kişisel özelliklerine bağlı olarak sanat yapıtını algılamasına dayanan "uyaranla" bu uyarana verdiği yanıt arsındaki bir oyuna katılır. Alımlayıcının verdiği yanıtlarda kendi varlığı, kültürleşme özelliği sürece katılır. Sanat yapıtını somut

³⁵ "Her sanat eseri, tinsel ve maddi olmak üzere zorunlu olarak iki varlık alanına dayanır. Bu, her estetik obje için geçerli olan bir *ontik kanunluktur*. "Estetik obje 'de, sanatın karakterine göre, madde taşır, tuncdur, tuval üzerindeki boyadır, kelimedir, yazıdır ya da ton' dur" (Tunalı, 1984: 45).

olarak izleyen, alımlayan değerli bulduğu nesneyi algılarından hareket ederek diğerlerinden ayırır (Eco, 2001: 10).

Algılama alışkanlıklarının sanat yapıtındaki göstergeleri birbiri ile ilişkilendirdiği zaman, alıcıda beğeni denilen yargı oluşur. Beğenisi önceden var olan; kültürel ve yaşam şekliyle ilişkili karmaşık bir bütünden gelir (Eco, 2001: 55).

Bu süreçte estetik iletişim tanımlaması yapılabilir. Atalayer'in de belirttiği gibi, estetik iletişim sırasında, estetiğin duyumsanması alımlayıcının duyduğu etkileişle gerçekleşir. Bu sırada gerçekleşen estetik alımlama ile beğeniyi, yatkınlık ve zihinsel etkileişim alımlayıcıyı harekete geçirir. Alımlayıcının sanatsal kişiliğinin, kültürünün, öğretiminin ve dolayısıyla gelişmişliğinin önemli bir payı vardır (Atalayer, 1994: 157).

Estetik iletişimle insanın duyguları harekete geçer. “Toplumsal iletişimi sağlama ve eğitme, sanatın amaçları arasındadır. Yazı resimden ayrılarak evrimleşirken sanat bir iletişim ve eğitim aracı olarak etkinliğini sürdürmüştür. Bütün bunların ötesinde, her sanat yapıtı, güzellik duygusunun, estetik bilincin yeniden üretimini zorunlu kılmıştır” (Teber, 1982: 311).

B biçimlerin güzelliği onunla kurulan iletişim ve etkileişimle ilişkidir. Beğeni tutumuna yol açan o yapıtta görülen “ben” in özgürlüğüdür. Eğer kişi yapıtta engellenmiş, baskılanmış hisseder ve bu hissın etkisinde kalırsa değerlendirme “beğenmeme” kararıyla sonuçlanabilir. O halde estetik haz insanın o nesneden ötürü kendinden duyduğu hazdır (Worringer, 1985: 30).

2.5.4. Beğeni, Güzel ve Haz

Tolstoy'a (2004: 102) göre, güzellik kavramı, güzel olandan kaynaklan bir zevktir (hazdır). Bu güzelliğın sübjektif bir tanımıdır. Objektif olarak ise, güzellik bazı kategorilerde açıklanabilir. Genel olarak “güzellik, insana maddi ya da manevî bir zevk veren çabadır” denilebilir.

Çirkinliğin ne kadar acı veren bir yanı varsa güzellik de haz üreten bir yapıya sahiptir... Bütün güzellikler, beğeniler ve duyumları onaylamamız bize ilettikleri hazda imlenir... Duygudaşlık ilkesinin insan doğasında çok güçlü bir etkileyen olması, güzellik beğenimizde etkileyici baş faktörlerden birisi olmasındandır (Hume, 1997: 410,493).

Estetik bilindiği gibi “duyusal ve duygusal yargıları, değerleri inceleyen bir duyusal bilim-felsefe” dalıdır. Konusu güzellik olan, güzelliğin niteliği, şekli ve güzelliğin beğenisi her zaman estetiğin içinde var olmuştur. Güzel yarar gözetmeyen çıkar gözetmeyen bir hazzın konusudur (Timuçin, 2008: 56).

Güzellikle beraber oluşan yargılar, çirkini duyumsamanın algısına tümüyle zıt, yanlı-yansız, taraflı-tarafsız olabilen; insan tarafından “beğendim” denilen objelerdir. Güzelin yorumunda basamaklı algılayışımız, beğenin geliştirilmesi ve güzel objenin yorumlanabilmesi anlamına gelir (Altar, 1996: 13).

Bir sanat yapıtını beğenmek, onun estetik özelliklerini az ya da çok duyumsamak, kabul etmek ve sanat yapıtının güzelliğinin “farkına varmak” demektir. Duyumsayan, sanat yapıtında güzellik arayan ve beğeni görmek isteyendir. Beğeni yargısının niteliği ve yargılama gücü sanat eserleri arasında hem ayırım yapmayı sağlar hem de sanat eserleri ile ön yargılarımızı ortadan kaldırır (Collingwood, 2011: 94).

Güzel beğenisi ile değerlendirilen estetik obje, duyumsayana haz verir. Bu güzelin bıraktığı bir etkidir. Bu haz mutluluk olarak da değerlendirilmektedir.

Estetik haz, bir sanat yapıtından, objeden “kendi kendimizden duyduğumuz hazdır” haz duymak burada alımlayanın kendini sanat yapıtında görmesidir (Worringer, 1985: 14). Platon’a göre “güzellik kendi başına” tartışılmaz. Bu anlamda hiçbir “saf estetik” bakış açısı yoktur. Estetik yargıların aslında bizim kendimizden beslendiği yargısı hüküm sürmektedir (Murdoch, 2008: 82).

Haz hoş giden duygulanma olarak; kendi bilincimizde duyduğumuz “hazzın nesnelleştirilmiş” halidir. Somut olarak estetik nesneden haz duymam kendimle onun arasında kurulan ilişkiden kaynaklı bende oluşan estetik duyuların toplamından olan bir hazdır. Bu aynı zamanda bir estetik nesne ile kurulan duygudaşlık durumudur (Bayi, 1999: 277).

Fakat güzellikle ilgili haz duyabilmek ve ilgili yapıtı beğenebilmek için kaçınılmaz olarak estetik yapıtı inceleyende temel bazı gerekliliklere ihtiyaç vardır. Bunlardan en başlıcası kişinin güzel yargısındaki daha önce gerçekleşmiş olan güzel yargılarının “tümelliğidir” güzellik yargısının değerlendirilmesi Kant estetiğinin başlıca konusudur. Kant’ın yorumundan hareket edilirse beğeni yargısının değerlendirilmesi güzele götürür.

Güzel üzerine yargı, öncelikle insanın hoşlanma duygusuna bağlıdır; fakat o, aynı zamanda duygu durumunun tümel niteliğine, yani estetik duygunun potansiyel olarak o nesneyi her deneyimleyende meydana gelebilecek bir etki olmasına da bağlıdır. Bir kişi, bir nesneyi estetik olarak deneyimlediğinde; bu kişinin duyumsadığı şey, herkesin duyumsayabileceği bir süreçten çıkmaktadır” (Kagan, 2007: 93).

Nietzsche’ye göre, sanat yapıtlarının yorumlanmasında “üstün değerlerimiz” vardır (Nietzsche, 1994: 140).

Güzelden alınan haz da güzelin değerlendirilmesindeki yarar açısından, Kant ve Schopenhauer tarafından kabul görmemiştir.

Estetik yapıtların verdiği haz durumunu bütün çıkarlardan arındırılmış, ancak sanatçının ve alımlayanın anlayışı ile ilişki içindedir denilebilir (Schopenhauer, 2010: 92).

Kant’a göre, Güzelin yarar gözetmezliği, onun hoş ve iyiyle ilişkisini ortadan kaldırır. Beğeni yargısının hoşla ilgisiz olması onun çıkarsızlığını ve yansızlığını gösterir. Hoşun gerçekliği ile uğraşmadığı için de iyiden bağımsızdır. Güzelin verdiği haz kavramlardan bağımsız olarak evrenseldir. İmgelem ve anlık güzelin uyumu estetik hazzı yaratan uyumun ta kendisidir (Timuçin, 2008: 33).

TDK sözlüğüne göre, olgu; birtakım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuç, vakıadır (<http://tdkterim.gov.tr>).

Bilindiği şekliyle olgu bilimsel verilere dayalı kanıtlanabilir özellikteki bilgidir. Kant, estetik anlayışında olgusal felsefe anlayışını kabul etmiştir. Kant’ın olgusal felsefe anlayışındaki güzeli de olgu olarak değerlendirerek, insanda ne şekilde oluştuğunun bulunmasını olgusal anlayışla açıklamaya çalışmıştır.

Kant’ın beğeni yargısının güzeli anlama ve yargılama olarak aldığı ve kendinden öncekilerle benzer düşündüğü güzellik yargısı, güzelin gösterilmesine ve bilinç yasalılığı ile ilişki olduğunu düşünmektedir. O halde güzel yargısının açıklanmasında güzelin değerlendirilmesi altına tutulan insan faktörünün bilme tarzımızın, olgularını araştırmak gerektiğini öne sürer. Özetle, güzel yargısını güzel neşenin doğasını anlama işi güzel dediğimiz yargının çözümlenmesini gerektirir (Altuğ, 2007: 17).

Güzelin araştırılması ise felsefenin, estetiğin, bilimsel estetiğin konusudur. Güzelin çeşitliliği ve faktörleri birçok kaotik tepkiye neden olur ki estetiğin konularından biri de bunu ortaya koymaktır.

Caudwell'e (2002: 202) göre, güzele verdiğimiz tepkiler arasında farklılıklar vardır. Güzelin değerlerinde öz "niteliği" alımladığımız, hissettiğimiz heyecana kişisel bir özellik ince ayırım kazandırır. Eğer böyle olmasaydı tepkilerimizde, duygulanımız da birçok nesneden farklı estetik beğeni arama içine girmezdik. Buna karşın, bütün bizi etkileyen estetik nesnelerin tümel bir yapıdan gelme zorunluluğu vardır.

Bu teoriyi paylaşan diğer kuramcı Kagan'dır. Kuramcıya göre, "güzelden duyulan hoşlanma, herhangi bir kavrama bağlı olmaksızın tümel" dir. Estetik yargı veren her şey "özneyi kuşatır, bu hoşlanmayı bildiren beğeni yargısı da. O halde, genel geçerlilik umalabilir." Beğeni yargılarının içerilen tümellik talebinin zorunluluğu, bizim bireysel ve edimsel yargılarımızın değerlendirme gücü ile ilgilidir, bir şeyi güzel diye adlandırma gücü, yani "değerlendirme gücü, insanın zihnindeki "kamusal olan şeye" ilişkin bir ilkeyi "ortak duyu" olarak önceden gerektirmektedir (Kagan, 2007: 95-146).

Bütün bu değerlendirmelerin sonucunda, güzellik yargısının tümel bir yargı olması gerekliliği çıkar ki, güzel yargısının kişiselliğinin arkasında güzelin herkes için güzel olduğu yargısı da bulunur. Kant'ın beğeni yargısında amaca uygunluk ya da yapılaş amacına uygunluk ilkesi erek başlığı altında toplanır (Copleston, 1989: 49).

Yetkin de, güzeli izleyenin verdiği hazzı belli bir kavrama dayandırmadan evrensel oluşa bağlar; "bir şeye duyduğum güzelliğin diğerlerinde de hissedilmesini isterim" der. Güzelin verdiği hazzın evrenselliği deneyden önce oluşur. Güzellik yargısı evrensel olmasına karşın bir objenin hazzından alınan belli bir kavramına dayanmaz. Güzelliğin içindeki çıkarsızlık duygusu hazzın yalnızca güzelde oluşmasına sebep olur (Yetkin, 2007: 67).

"Estetik Dersleri" kitabının yazarı Hegel'e göre, "Güzelin oluşumu ne kadar büyük ve geniş bir yapıdan kaynaklanıyorsa, güzelin aldığı şekiller de o kadar farklılık ve türülük gösterir"³⁶.

Bu yüzden "genel bir güzellik yasasının konmasının zorluğu açıktır" (Hegel, 1986: 35).

³⁶ Güzellikten beğeniye dönüşüm, tarihsel bir dönüşümün daha geniş bir parçası olarak düşünülebilir. Kendimize ve dünyaya ilişkin olguları bilgi yeteneğimizin temeli olarak gören evrensel bir zekânın egemenliği, 17. ve 18. yüzyıllarda yerini bireysel duyuya bıraktı. Ampirizm (deneycilik) denilen felsefi ve bilimsel hareket bilgiyi, duyularımızın verdiğiyle ve doğrulayabildiğiyle sınırlandırdı. Dünyaya ilişkin bu yeni düşünme biçimi sonucunda, bilim hızla gelişmiş ve felsefe, doğa bilimlerinin gösterdiği "18. yüzyılın ortalarına geldiğimizde, 'beğeni' en önemli estetik kavram olarak, büyük ölçüde 'güzelliğin' yerini almış bulunuyordu" (Townsend, 2002: 32.)

2.6. Kültür

Kültürel yapı estetiği etkileyen etmenlerden birisi olarak insanın toplumsal yaşamında etkilidir. TDK sözlüğüne göre kültür³⁷ “tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” (<http://tdkterim.gov.tr>).

Kültür sözcüğü Latince Cultura’dan gelir. Cultura, inşa etmek, işlemek, süslemek, bakmak anlamlarına gelen Colere’den türetilmiştir. Kültür, kelime olarak Grup ve birey davranışı biçiminde birbirine aktarıldığı maddi ve manevi olmayan insana ait üretimlerdir.³⁸

Dewey’e göre, kültür insan doğasına ait bütün “öğeleri” düzene sokan ve davranışlarımıza büyük bir anlam kazandıran yaşam ve düşünce kültürlerinin tümüdür (Dewey, 1987: 23).

Gündelik yaşam içerisinde var olan insan davranışlarının, kültürün ve insanlığın kültürel gelişmesi ile çok derin bir ilişkisi vardır (Lukacs, 1978: 75).

İnsanın dünyada iki ayağı üzerinde yürümesi ve ellerini serbestçe kullanmaya başlamasıyla kültür de başlamıştır. “Bununla beraber insan belirgin anlamıyla yaratıcı ve üretici olma durumuna ise ancak MÖ. 10.000 sıralarında, göçebelikten yerleşik düzene geçtikten ve onun ardından da MÖ.3000 dolaylarında yazıyı icat edip kullanmayı başardıktan sonra ulaşmıştır” (Akurgal, 2008: 2).

Kültür insan tarafından insan ve insanlık için insana ait olarak yaratılmış maddi-manevi, toplumsal ve siyasal var olan her şeydir. Kültür insanlık tarihi boyunca üretilmiştir. İnsanın dünyada var olmasıyla üretilen kültür kavramı, inançlar, adetler, folklorik yaklaşımlar olarak da insan hayatını belirleyen bir olgudur.

³⁷ Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü:3. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi” (<http://tdkterim.gov.tr/bts/>)

³⁸ “İnsanlar (başka bazı canlılar gibi) toplu halde yaşarlar. Toplu yaşayan hayvanlar da vardır. Ama birçok özellik, insan topluluğunu hayvan topluluklarından ayırır. Kültür de bu özelliklerden biridir. Yani insanın araç yapması, bu araçları kuşaktan kuşağa geçirmesi, konuşması, dolayısıyla edindiği bilgiyi aktarabilmesi, doğaya egemen olmaya çalışması, toplumsal yaşamı bir takım oldukça karmaşık kurallara bağlaması ve bütün bunların da tarih boyunca evrimleşerek gelişip değişmesi” (Erkman, 1987).

Kültür, toplumdaki “duyuş” ve zihinsel birliği sağlayan her türlü insan yapmalarının tümü olarak tanımlanmaktadır (Balcı 2005: 88).Toplunun bütün kavramsal ve nesnel yapıları denilen, bireye ait bulunmuş, gelenek, görenek, tarihsel olaylar, sanatsal geçmiş, çok çeşitli ritüeller, yeme-içme, davranış ve türleri gibi oldukça geniş bir kavramsal dizi kültürü çağırıştırır. Kültür, bir ulusun veya toplumun “yaşam biçimidir.” Bu kavramın içine o ulusa ait her türlü maddi-manevi değer girmektedir³⁹ (Mercin ve Buyurgan, 2005: 14). Emek ürünleri, insanın davranış biçimlerini, sembolik eylemleri, tutumları, kültür kavramının içindedir (Malinowski, 1992: 25).

İnsan ve doğadan başka, insana ait nesnenin olmadığı çağlarda insana ait bir materyal da yoktur. Bu durum zamanla değişerek insana ait bütün yaratımlar da ortaya çıkmıştır⁴⁰ (Sartre, 2000: 86).

Kültür insanın doğadan özgürleşmesi ile başlar. “Kültürün olduğu yerde, özgür insan ortaya çıkar.” Kültür madde ve tinsel bütün... “Aralarında birlik olan veya belli bir düzen veya zaman içinde tekrarlanan, ilerleyen, gelişen olay ve hareketler dizisinin bütünlüğüdür” (Tunalı, 2003: 16).

Tarihsel yaşamda olduğu gibi belirli sınırlar içinde yaşayan bireyler arasında ve ülkesine göre kültürler farklıdır. Bu farklılık içinde yaşanan çevreyle de açıklanabilir. Bu ise yaşanan dünyada her türlü bilgiyi farklı şekillerde yorumlamayı sağlar. Bu farklar insanlığın ortak ürünü olan kültürlerde de farklılıklar yaratır (Rapaille, 2010: 7,15).

İnsan varlığının dış uyarıcı, toplumsal yaşamda medya, para, popüler eğlence kültürü biçimlendirerek ona yeni bir boyut kazandırarak yeniden oluşturmaktadır (Kuspit, 2004: 190).

³⁹ İnsanların toplumları, ülkeleri birbirinden farklı da olsa biyolojik olarak birbirlerine benzerler, ama inanç, düşünce, tutum ve olayları algılayış tarzı bakımından farklıdırlar. “Kültür daha sonraları anlamını değişik doğrultularda geliştirmiş ve insanın “beden-ruh-akıl” gücünün ileri aşamalarda yücelmesi zorunluluğunu karşılamak üzere kullanılmıştır. Böylesine bir anlayış, zamanla “beden-eğitimi”, “akıl-ruh kültürü” anlamlarına gelen bilim dallarının özel uğraş kolları halinde oluşum ve gelişimlerine olanak sağlamıştır” (Altar, 1996).

⁴⁰ “Yeni Taş Çağında baltalar, hançerler, bıçaklar ve çekiçler kaba yontmalarla değil, ince bir form verme ile birlikte fonksiyon ve estetik de düşünülerek meydana getirilmiştir. Bir kanyaya göre, taşların Cilalanması, madeni aletlerin o pürüzsüz parlaklığının taşta verilmesi düşüncesinden doğmuştur” (Turani, 1992: 35).

Caudwell'e göre, kültür ekonomik üretimden ayrılamaz bir bütündür (1988: 25). Strauss'a göre, günümüzde pratik ve kuramsal olarak insan kültürlerinin çeşitliliği zengindir, büyüktür, çok fazladır (2012: 22). Kültürel durumdan tam bir dönüt alabilmek için birey toplumsallaştırılmalı, toplumsal zevk ihtiyacı karşılanmalıdır (Kuspit, 2004: 190).

Farklı kültürlerde renkler, şekiller de farklılık gösterir. Gruplar aynı nesneye, birbirlerinden farklı tepkiler göstermektedirler (Arnheim, 2012: 48). Farklılıklar eylemlerin de farklı olmasını sağlamıştır. Farklılıklar kültürde ortaya çıkar. Kültürlerin kendine özgü dili, sanatı ve yaşadığı coğrafyası vardır. Ancak insanı en temelden belirleyen şey DNA'lardır. Bu sayede her bireyden farklı bir kişilik oluşturulur. Bundan ötürü kişinin kimliğinin kültürüyle birleştiği söylenebilir (Rapaille, 2010: 65).

Bock'a göre, insan davranışları insanın çevresi, iç dünyası, hormonları, kültürü gibi temel faktörlerden etkilenir. Bütün bu faktörler bir bileşke oluşturarak karar vermeden önceki sürece kaynaklık eder (2001: 20).

İnsanın tininden atasının özellikleri silinemez. İnsan ile kültür iç içedir birbirine bağlıdır ve bu bağ çok güçlüdür. Anne-babanın etkisi toplumun kültürü kişide apaçık görülür (Nietzsche, 1990: 207).

Estetikle, kültür etkileşim içerisindedir, coğrafya, mekan, yaşam biçimi olarak kültür, maddi ve manevi açıdan estetiğin içindedir (Erinç, 2004: 17). İnsanlığın geçirdiği tarih çağlarının dünya görüşleri içinde estetik görüşleri de taşır, yansıtır (Turani, 1992: 9).

Her kültürün kendine ait bir zihin kümesi vardır. "Bu zihin kümesi" insana kim olduğunu etkili bir şekilde öğretir. Bundan dolayı her kültürün kendine özgü güzellik standartları vardır (Rapaille, 2010: 65).

Erzen'e göre, coğrafyanın sınırlarına karşın birçok kültür tamamen yalıtılmamışsa birbirlerini etkilerler. Kültürel farklılıklar birçok estetik değişikliklere yol açmaktadır. Yaşam kültürünün seçimi, kültürün etkileyici olmasındandır. Farklı kültürlerin farklı sanatları da vardır bu sanatlar arasında dönemsel olarak kültüre bağlı estetik benzerlik dahi bulunabilir (Erzen, 2011: 39). Bundan dolayı, kültürel durumla beğeni arasında doğrudan bir ilişki vardır.

Caudwell'e (2002: 209) göre, bütün sanat dallarındaki değişim, sanatın durağan olmadığı fikrini verir. İnsanın bilinmeyi keşfetmesiyle başlayan buluşlar, estetiği değerlendirme ve beğenilerde değişikliklere yol açmıştır.

Tansug'a (2008: 22) göre, bilindiği gibi coğrafi şartların değişmezliğinde dahi sanat yapıtının yaratımı ve estetik değerlendirmeler hareket etmeye devam ederler. Beğeni ile kültür arasında bütün kuramcılarının temelde kabul ettiği gibi büyük bir ilişki vardır. Beğenin kültürle ilişkisinin temelinde yatan her kültürün kendine özgü bir beğeni de geliştirebileceği durumdur.

Arat'a (1996: 121) göre, estetik yargı bütün şekillerinde gelenekten aktarılır. Felsefi doktrinlerinde ne tür yenilemeler olsa da "önceki kültürlerin uygulanmasından etkilenmemesi olanaksızdır"

Güzelliğin göreceli olması ve kişiden kişiye farklılık göstermesinden ötürü farklı kültürel katmanlarda da görecelilik oluşur. Her kültürün kendine özgü güzellik algısı vardır. Örneğin Afrika'nın siyah derili bazı kabileleri beyaz insanı hiç güzel bulmaz (Balci, 2005: 15).⁴¹ Anadolu'da bile çoğu türkü esmer tenli kızlar için yakılmıştır.

Güzellik algısıyla kavramı toplumun yaşadığı coğrafi koşullar, yaşadığı çağ ve geçirdiği her türlü değişikliği paralel değişir.⁴² Sanat yapıtlarındaki estetik her yeni kurama uygun olarak değişir, güzellik algısı farklılaşır (Doğan, 2003: 30). Erinç'e göre, güzellik her değişik zamanda farklı değerlendirilmiştir (Erinç, 2004, 17). Onun için atalarının kültürünün özelliklerini taşıyan ırkların güzelliği beğenmeleri yaşadıkları çağa göre değişiklik gösterir.

Beğeni, kültürel toplumsal ve tarihsel özelliklerinden arındırılmış olsaydı, tarihsel dönemlere özgü değişimler ile gelişmeleri ve bunların sonucu ortaya çıkan farklılıkları açıklayamazdık. Zaman beğenin muğlaklığını ifade etmiş olurdu (Hünler, 1998: 215).

⁴¹ Örneğin Milo Venüsü'nü Afrika kabillerinden Hotanto güzel bulmamıştır. Güzelliğin değişen özelliği nedeniyle estetiğin sanat bilimi olmasının nedenlerinden bir de budur. Ancak bu göreceliliğin seviyesi ve çokluğu nedeniyle estetiğin kendisine ait münhasır bir bilim olması da zorlaşmıştır. Bilimsel olgularda bulunan denge ölçütünde estetik de kullanılabilmesi gerekmektedir... sanat eserleriyle ilgili yargılar arsında olan öznelci görüş, sanat yapıtını değerlendirmede kişisel yargılara ve beğenilere dayandırır (Balci, 2005: 25).

⁴² sanayileşme doğrultusunda girilen cabalar, büyük kent ölçeklerindeki kültürleşme sorununu gündeme getirdi. Eğitim ve gelir düzeyi farklı kesimlerde doğal olarak beğeni farklarının sürüp gitmesine karşın, çağdaş uygarlaşmanın bir gereği olarak kültür ve sanat alanında bütünleşmeye olanak verecek ekonomik refahının çözümü yolunda çabaların harcandığı bir sürece de girilmiş oldu. (Tansug, 2008: 158).

Beğeni ile kültür arasındaki ilişkide ise beğeni kültür ilişkisi vardır. Kültür insanı simgeler. İnsan tarihin içindedir ancak tarihi yazan insandır, insan heterojen yapıda bir canlıdır. Kültürlerin farklılıklarından dolayı, estetik beğeni de kendini farklı ifade eder (Tunalı, 2010, 35).

Kişisel gelişim, kültürel kaynakların etkilemesiyle sanat yapıtları değerlendirilerek duygusal tepkiler oluşur (Bolla, 2006: 30). Toplumların değer yargıları beğeni yargılarını etkileyerek yön verir (Gombrich, 1992: 367).

“Eğitilmiş güzellik duyusu beğeni diye adlandırıldı, ama yine de güzelin eğitime dayalı bir değerlendirmesi ve bulgulanmasına rağmen, beğenin dolayimsız duygu kılığında kaldığı varsayıldı.” “Hem maddî hem de bireysel olan doğası bakımından sanat eseri özünde çok çeşitli türden tikel koşullardan, bunlar arasında da özellikle yaratıldığı çağ ve yerden, sonra sanatçının özgül bireyselliğinden ve her şeyin ötesinde de sanatının teknik gelişiminden doğar” (Hegel, 1986: 35).

Nutku’ya (1997: 44) göre, hiçbir insan hiçbir yerde sabit kalamaz; değişimi kaçınılmazdır. Nesneler hakkındaki bilgilerin artması bizim buluşlarımızı artırmaktadır. İnsanın ürettiği ürün ile etkileşimi ikinci evrim olarak da adlandırılan kültür evrimi, eğitim yöntemiyle gerçekleştirilir.

2.6.1. Beğeni ve Kültür

Sanatı etkileyen en önemli öğelerden birisi de inançlardır. Birçok sanat yapıtındaki anlamın özünü inançlar belirler. Birçok sanat yapıtı toplumun, kişinin kültürel özellikleri esas alınarak yapılmış olabilir. Bu yüzden sanat eseri inancın simgesidir denilebilir. Bu durumu, sanat tasarımcısının doğal koşullanmalarına bağlayabiliriz. Onun için seçilen her simge model ve diğerleri kültür ve yaşam coğrafyasıyla da ilişkilidir. Kültür de tercihlerinde bu simgeleri kullanmaktadırlar.⁴³ (Gombrich, 1992: 22).

Yaşanılan coğrafyanın kültürü estetik yargı sürecini doğrudan etkiler (Wittgenstein, 1997: 20).

⁴³ “Toplumların duyguları, beğenileri, felsefeleri ve bilim anlayışları ve dünya görüşleri, en somut biçimde onların görsel sanat yapıtlarında dile gelir” (Tansug, 2008: 197).

Duchamp'a göre, estetik eylem ve davranış toplumsal bir eylem ve davranıştır, (yalnızca) sanatçının yapıp etmesi ise çelişkili bir kavramdır⁴⁴ (Kuspit, 2006: 40).

Sanat eseri gelenekleri ve kültürel özellikleri taşır, simgeler (Ergüden, 1990: 68). Bicliniski'ye göre, farklı dönemlere ait estetik beğenilerin, değerlendirmesinde, estetiğin bilimsel ilkelerinden söz edilebilir; bu durum toplumsal yaşamın bütün alanlarını incelemekle anlaşılabilir (Ziss, 2011: 11).

Kagan'a göre, güzel olan nesnenin insanda uyandırdığı duygu “beğenidir” ve güzel olanın yargısı mantıksallık yargısına sahip değildir. Beğenin oluşmasında insan bilinci, sanatın özü ve anlamı hep birlikte etkilidir. İnsanların duyguları ile düşünceleri birbirlerine derinden bağlıdır. Bundan dolayı sanat beğenisinin gelişimiyle insanın gelişimi arasında ilişki kurabiliriz ki bu olumlu bir şeydir (Kagan, 1993: 35).

Caudwell'e (2002: 209) göre, güzellik değerlendirmesini yapan insanın toplumsal değişiminin güzellik yargısını değiştireceği açıktır... Güzeli görmemiş bir insan güzelliği bilemez. Güzellik topluma özgü bir algıdır. İnsana ait yapıtların temelde insanın konumlaması onun daha önceki bütün tarihsel olgulardan da ayrı tutulamayacağı anlamına gelir.

Toplumun üyesi olan insan bağımsız olamaz; toplumsal öğeleri kişiliğinde taşır. İnsanın etkinliğini bu süreçler etkiler. Bundan dolayı sanat yapıtını yapan kişilerin bu olguya karşı çıkma ihtimalleri yoktur. İnsan bu etkilerin farkında olsun-olmasın, sanat yapıtını estetik yapan kendi beğenisidir. Beğenisi vardır. Bu yüzden “insan beğenisinin” birçok bireysel çeşitlenmeleri içinde belli bir “değişmezliği” vardır (Kagan, 1993: 112).

Sanat yapıtındaki estetik güzelliğin algılanmasında etkili olan kültür, aynı zamanda bireyin yetişmişliği ile de ilgilidir. Beğeni bireyin, kişisel gelişmişliği ile doğru orantılı olduğundan bilinç düzeyi ve değişikliğe açık olması beğenisini etkileyerek geliştirir. “Beğeniyi” kişinin iç dünyasından dış dünyasına çıkaran “güzellik” seçenekleri azaltan “güzellik” olduğu için estetikle ilişkilendirmek uygun olmaz (Erinç, 2007: 130).

⁴⁴ “Sanatçıyı en iyisi yapıtından ayırıp, yapıtı kadar ciddiye almamalı. Her şeyden önce, yalnızca yapıtının ön koşuludur o, “bir rahimdir, bir toprak, kimi zaman, yapıtın onun üstünde büyüdüğü gübre, gübreli toprak ve bundan, dolayı, yapıtın tadına varabilmek için birçok durumda, unutulması gerekli bir şey” (Nietzsche, 1990: 96).

Yapıtlardaki güzelliği anlayarak haz duymak toplumun eğitim-kültür düzeyiyle paraleldir. Birey, estetik konusunda eğitim almışsa, beğeni ve yargıları doğrudan etkilenir (Sena, 1972: 89).

Sanat yapıtlarının herkesçe beğenilmemesinin nedeni, sanat yapıtları ile onu alımlayan kişilerin, diğer kişilerden, “bilgi sűjelerinden” farklı olmasıdır. Sanat yapıtından haz duyma ve değerlendirme işi kendiliğinden olmaz. Değerlendirme ve haz duyma bazı koşulların oluşması ile gerçekleşir. Bu koşulların temelinde kişinin kişilik ve sosyo-kültürel özellikleri yatar. Onun için eğitim ve duygusal gelişmişliği farklı olan bireylerin beğenileri de farklıdır. Bu farklılık beğeni uyumsuzluklarını doğurur (Tunalı, 2008: 91).

Gombrich’e (1992: 69) göre, beğeni ve tepkileri toplumsal özellikler ile diğer değişkenlerden etkilenir. O nedenle önceki kuşakların gösterdiği “beğeni ve tepkiler” farklıdır. Farklılıklara karşın önceki kuşaklarca üretilmiş sanat yapıtları yaşayan kuşaklarca da beğenilir.⁴⁵

Kuban’a göre, bir kültürel dönemin/uygarlığın estetiklik değerlendirme ve yargısı eserlerinde gerçekleşir. Eserin evrensel bir beğeni yargısının sanat yapıtı eserlerin beğenilmesi, beğeni yargısının evrensel bir ölçütü olduğunu göstermez (Kuban,1981: 11).

Özetle, Balcı’ya göre de, Plehanov’un da yaptığı araştırmalarla iddia edildiği gibi kültürel farklılıklara bağlı olarak beğeni tutumları da farklılaşır. Kültür ortamında bireyin neye ihtiyacı varsa ve mevcut toplumsal beğeniden etkilenmişse göstereceği tutum o doğrultuda değişir (Balcı, 2005: 25; Artut, 1997: 14). Farklı toplumlar, gruplar ve kültürler nedeniyle estetik olanın tanımlanması da farklı olur. Farklılıkların oluşmasında gelenek ve kültür belirleyicidir (Williams,1981: 185).

2.7. Kitsch

Kitsch, 20. yüzyılda çeşitli nesnelerde görülen, estetik değer taşımayan tasarım anlayışına sahip nesneler için kullanılan Almanca asıllı bir sözcüktür. Mevcut bir tasarım ya da sanat yapıtının daha aşağısında ve ticari kaygılarla, bayağı, rűküş ve sıkıcı ürünleri tanımlamak için kullanılır.

⁴⁵ “Duyumsal olandan çıkarım sanan iletiler, çağdan çağa, ideolojiye bağlı olarak değişir” (Berger, 1992, 218).

Almanca'da yaygın olarak kullanılan "kitsch" terim olarak benimsenmiştir. Almanlar, popüler, ticari, sanat, edebiyat, dergi kapakları, resimler, reklamlar vb. ürünleri bayağı ve zevksiz iseler kitsch terimi ile ifade etmişlerdir.

Barner'e (2012: 8) göre, kelimenin kökünde biraz belirsizlik bulunmaktadır. 1860-1870 yıllarında Münih'te ortaya çıkan kelime, sanayi devriminin ardından sanatın bir tür dekor, eğlence, halkın kolayca elde edebileceği eğlendirici bir araç haline gelmesiyle, beklenen meta değerini ifade eden bir nesne olarak tanımlanmıştır. Turani'ye (1998: 74-76) göre, kitsch terimi (Almanca), değersiz bir ürün ve bu ürünü üretirken içinde bulunan zevk körlüğüdür.

Ziss'e göre, çirkin (Laid); "Estetik ideale ters düşen ve biçimsiz, bayağı, kaba, yürek kabartıcı vb. bir şey gibi algılanmış olan, somut nesneleri ve olguları belirleyip değerlendirmeye yarayan estetik kategoridir" (Ziss, 2011: 210; Turani, 1998: 74-76).

Kitsch'in endüstriyel dönemde üretildiğini söyleyebiliriz. Turani'ye (1998: 74,76) göre, kültürel eksiklik kitsch üretimini sağlayan sebeplerden birisidir. Kitsch çağımızda esas sanat eserini kopyalamak temelinde gelişebilir. Üründe taklit edilen özellikler kötü bir tasarım ya da uygulama ile taklit edilmiştir.

Ergüven'e (2007: 20-26.) göre, kitsch'in ön koşulu, eserin ana gövdesinden farklı onun kötü bir kopyası olmasıdır. Kitsch tasarım estetiğinde kötünün ve nesneye yapıştırılmış, kondurulmuş bir düzensiz nüanstır. Bu süsleme için de olabilir, biçimin içine ve en gündelik faaliyetin arasına bile eklenebilir. Hediyelik eşya dükkanların da satılan birçok kartpostal "kitsch" terimini örnek olarak çok iyi anlatıp, kavratılabilir.

"Güzel ve iyinin, bir resmin yapımının ve duygusal algılanışın arkasındaki yaratıcı dürtü ile ilişkili hale geldiği andan itibaren yeni sanat dünyası, etik ve estetik olmayan için, bir kavrama ihtiyaç duyduğu için kitsch kavramı doğdu" (Solhøj, 2010: 98).

Düşünür, Kukla (1996: 33) "Kitsch ve Sanat" adlı kitabında kitsch için "doğrudan tanımlanabilirlik" ölçütü ile betimleme yapar.

Nerdrum'a (2010: 12) göre, geleneksel olarak kitsch kelimesi süslü püslü, bayağı nesneleri veya basit ve anlamsız motifleri olan, seri halinde üretilmiş ucuz resimleri tarif etmek için kullanılır.⁴⁶

⁴⁶ "Kic (Kitsch) yalnız estetiğe değil, aynı zamanda ahlaka da aykırı idi. Kic'in doğmasının nedeni, el ile eser arasına makinanın girmesi idi. Diğer bir neden de, realizme yönelen sanat anlayışı oldu (Turani, 1992:509).

Özleyen'e göre, sanat adıyla ve kavramıyla kendini ifade eden, ancak estetik unsurlar taşımayan popüler eserleri taklit eden çalışmalar kitsch'dir (Özleyen, 2002: 6).

Kitsch sanat olamaz. Kitsch beğeniye "ilham" veremez. Kitsch'de yaratma değil üretme vardır (Solhøj, 2010: 99).

Turani'nin de ifade ettiği gibi, kitsch adi ve değersizdir. Bu değer yargısını kabul edenler arasında; Ruskin, Morris gibi düşünürler ve Bauhaus okulu vardır (1998: 74.).

Langer'e (2010: 26) göre, "kitsch, geçmiş kültürlerde yaratılan şeyin en iyisini çalar", "kitsch sindirime uğramış duygudur" (Tuv, Nerdrum.2010: 44). "kitsch'te yaşama karşı hazcı bir yaklaşım bulur ve en etkileyici düzeyde öylesine güçlü ve yaşamsal olur ki izleyici, aşkın değerlere kaptırır kendini (Tuv, Hansen, Nerdrum, 2010: 31).

Bu terim, yaşam kültürü ile tasarım bulunan birçok yere sirayet etmiştir (Turani,1998: 76). Kitsch terimi ile sanayileşmenin kâr kaynağı olan yeni pazar talebini karşılamak için, yeni bir meta icat edilmiştir. Kitsch mekaniktir. Aynen üretiminde olduğu gibi mekanik formüllerle ile çalışır. Kitsch, çağımız yaşamının sahteliklerinin en iyi timsalidir (www.blog.lib.umn.edu).

"Başkalarının sanatı ne tümüyle ne de kısmen taklit edilmemelidir; edilirse kitsch üretilmiş olur. Kitsch, kesinlikle ironik değildir. Onun kolayca, acıklı ve duygusal olarak algılanmasının nedeni de budur" (Tuv, 2010: 40- 41).

Yapay, taklitçi, ucuz ve bayağı kavramlarıyla örtüşen kitsch, incelikli ve hassas kültürel değerlere tamamen yabancı, ancak kalabalıkların beklediği gerçek sanat iklimine uygun kısa vadeli popüler bir etkinliktir (Yılmaz, 2004). Kitsch kavramı kötü beğenisi nedeniyle toplum biliminin araştırma konusu olmuştur. Plastik laleler, boyalı küçük seramik heykellerden tutun da kötü resmedilmiş ağlayan çocuk resimlerine kadar her şey bu kavramın içeriğinde toplanır.

Kulka için kitsch günlük yaşamdan kolay bir kaçış, şeffaf bir sembol olmuştur. Ağlayan çocuk resmi, ağlayan çocuk yazısı ile yer değiştirebilir, çünkü amaç imgenin kendisinde değil uyandırılacak duyguda yatar (Nedrum, 2010: 10).

2.7.1. Kitsch ve Sanat Eğitimi

John Locke (1632–1704), çocuk ve gençlerin duyularıyla öğrendiklerini ve bu nedenle belleğe dayalı öğretimin yerini duyular aracılığıyla yapılan öğretimin alması gerektiğini savunmuştur. Öğretimde, bol ve çeşitli yaşantılar yoluyla alışkanlıklar edinilmesinin, hayatta yararlı olabilecek bilgilerin kazandırılmasının, iyi düşünme yolunun öğretilmesinin önemli olduğuna dikkat çekmiştir (Büyükkaragöz, Çivi, 1990: 19).

Toplumların kitle iletişimleri etkisinde olması nedeniyle, kitsch bombasının etkisinde kalan bir toplum vardır: Kartpostal resimler, bayağı posterler, kitsch romanlar, kötü heykeller, çok hızlı paraya dönüşecek zevksizlik örnekleri vb. Bu durumun değişmesi sanat eğitime gereken önemin verilmesiyle mümkündür (Gençaydın, 2003: 65, 251).

Kitsch'in (bayağı, çirkin) ortaya çıkışı, günümüz de kişilerin dünyadaki her türlü görsellere ulaşma hızı artmıştır. İnsanlık bazı ortak değerler üzerinde buluşmaktadır. Örneğin, estetiğe dayalı endüstri tasarımları, bunlardan en bilinenlerdendir. Küreselleşen dünyada kendi yerel özelliklerini uluslararası bir dünyada ihtiyaçlarına göre şekillendiren, birey gerekliliği ortaya çıkıyor.

Resimde bir görüntünün aslında tıpatıp benzerliği gibi doğanın doğrudan yapıtlarda taklit edilmesini yeğleyip bunları gerçek sanat olarak kabul etmek, sanat eğitiminden habersiz, tutucu, bir eğitimle kazandırılabilir (Doğan, 2003: 168).

Gombrich, bu duruma dikkat çekerek, “sanat eğitimcilerinin yenmeye çalıştıkları ilk ön yargı, fotoğrafa tıpatıp benzeyen sanat yapıtları yargısıdır. Bu önyargı estetik yansıtma sorunundan vazgeçerek özgürleşir” (1992: 20) demiştir.

Sanat eğitiminin çocukluğundan itibaren öğrencilere, yanlış veya eksik verilmesi onların kitsch’e ait görselleri beğenmelerine neden olur. Bu durumdan kurtulmanın en etkin yolu öğrencilerin sanat yapıtı eserlerle kitsch’e ait görseller arasındaki farklılığı bilinçli olarak fark etmelerini sağlamaktır ⁴⁷ (Gençaydın, Eripek, 1993: 34).

⁴⁷ “Kitsch sanattan ayrılmalıdır. Bir Kitsch ressam sanatçıdan farklı amaçlar için çalışır” (Hansen, Nerdrum, Tuv, 2010: 26).

İlkyaz'a (2004: 93) göre, öğrencinin bir sanat yapıtından estetik haz alabilmesi, yeterli derecede donanıma bilgiye sahip olmasıyla olanaklıdır. Bunun için de sanat disiplinleri arasında estetik bağlar kurularak eğitim verilmelidir. Aksi halde kitsch dediğimiz nesnelerin beğenisi gerçekleşir ki bu herhangi bir ayırmlaşma yapmadan bütün kavramların kaotik iç içe geçmişliğinden dolayı beğeni bulan kitsch'in tercihini doğurur.⁴⁸

Her insan bir beğeniye sahiptir, ancak kültür eğitimi, estetik eğitimi ile bu beğeni, niteliği ve estetik yargının kararlılığı gerçekleştirilip kişisel beğeni yargılarındaki kararsızlıklar, belirsizlikler azaltılabilir.

2.8. Eğitim

2.8.1. Eğitim ve Estetik Eğitim

Kant'a göre, bizler yalnızca eğitimle insan olabiliriz. "Bazı şeyler ancak eğitimle verilebilir." Eğitimin sürekli geliştirilmesi ile nesillerin birbiri ardına, insanlığın mükemmeliyetine doğru bir adım atarak daha ilerlemeleri mümkündür; çünkü insan tabiatının mükemmeliyetinin büyük sırrı eğitimde saklıdır. Bu doğrultuda ancak şimdi bir şeyler yapılabilir." Eğitimin bir diğer önemli görevi kişiyi kültürleştirmesidir. Yeteneği ortaya çıkarmayı sağlayan kültür, aynı zamanda zihni faaliyetlerin, güzelliklerin, duyuların, imgesel düşünmenin, "anlama gücünün" geliştirilmesi ancak eğitimle yapılabilir (Kant, 2007: 96).

Eğitim, en başından itibaren yapılmaya başlanan üretim boyunca da devam ettirilmesi gereken bir süreç olarak insanın, toplumsal gerçekliği ve iyiyi bulabilmesini sağlar. Eğitim, toplumsal koşullar içinde oluşan, gelişen kısmıyla insana hizmet eden bir insan şekillendirme, geliştirme aracıdır.

Sanat Eğitimi ise, Ziss'e (2011: 215) göre, insanı yetiştiren uyumlu, gelişmiş mevcudu estetik bir bakış açısıyla değiştirebilen, güzeli beğenebilen, beğeni ve yargı

⁴⁸ İlkyaz'a göre, Kitsch üretimlerin beğeni tercihi yapılmaması için (post modern ironik Kitsch yapıtları dışlamıştır) eğitim öğretim aşamasındaki kişilere sanat eğitiminde farklı disiplinlere ait sanat yapıtları, sanat galerileri, müzeler, fuar, bienal, sergileri görmeleri söylenmelidir. Belli bir kurama bağlı kalmadan yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri malzemelerle çalışmaları, uygun fiziksel imkanın yaratılması. Sanat felsefesi estetik, sanat eserleri analizi gibi derslerle öğrencinin kötü ile estetik değeri yüksek eserleri ayırabilmesini sağlamak gerekir (İlkyaz, 2004: 93).

bilincini oluşturan bunların doğrultusunda tercih yapabilen kişilikte estetik eğitimin ana amacıdır.

“Sanatlar eğitimi, öncelikle örgün eğitimde, bilim ve teknik eğitimin kesinlikle yanında ve eş değerde yer alması gereken, elverdiğince çeşitli sanat dallarında yapılacak öğretimin adıdır” (San, 1998).

Yılmaz’ın belirttiği gibi, sanat eğitiminin amacı kişiye estetik bir duyarlılık kazandırmak, düzensizlikten, karmaşadan rahatsız olmasını sağlamaktır. Kişinin, başkalarına karşı duygudaş olmasını, saygı göstermesini sağlamak, çevresindeki her türlü estetik olmayan nesneler karşı ayrılmayıcı, seçici kişiler olmasını sağlamaktır (2009: 18). Sanat Eğitimi, kişilerin bilinçli sanat alımlayıcıları olmalarını ve estetik eserleri anlamayı düşündürmeyi de sağlayacaktır.

Badiou’ya göre, sanat eğitimi sadece insanın kendisine terk edilemeyecek kadar önemli bir duyu eğitimidir. Sanatın kabul edilmiş şekli eğitim aracılığıyla sağlanmalıdır. Sanat gerçekleri üretmektedir ve bundan dolayı eğitimle verilebilir (2009: 13).

Yüzyılın başından itibaren sanat eğitim okullarının etkinliği ve ağırlığı artmıştır (Tepecik, 2002:12).

Kurtuluş’a (2006: 45) göre sanat eğitiminin ülkemizde genel eğitimin temel bir parçası olması uzun bir geçmişe dayanmaktadır.

Meb’in sanat eğitimi programında görsel sanatlar dersinin algısal, estetik⁴⁹, teknik amaçları vardır. Türkiye’de Güzel Sanatlar Eğitimi Geliştirme Özel ihtisas Komisyonu Raporu da sanat eğitiminin gerekliliğini belirtmektedir.⁵⁰

⁴⁹ Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları (İlköğretim 1-8. Sınıflar)estetik amaçları, 1.Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenerek birer değer olduğunu kavramasını sağlamak,2.Öğrenciye doğadan, çevreden ve geçmişten günümüze miras kalan sanat yapıtlarından haz alma, onlarla gurur duyma ve onları koruma bilincini kazandırmak,3.Öğrenciye görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi yaşamın her alanına yansıta bilme, bunu davranış biçimi hâline getirebilme yetisi kazandırmak,4.Öğrenciye, doğada olan ve insan eli ile üretilen her şeyi estetik değerlendirme birikimi kazandırmak,5.Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmak. (<http://ttkb.meb.gov.tr/>).

⁵⁰ Türkiye’de Güzel Sanatlar Eğitimi Geliştirme Özel ihtisas Komisyonu Raporu, 1991 e göre, “Çağdaş sanat eğitimi, temelde sanatsal etkinlik ve etkileşimler yoluyla bireylerin ve toplumun içinde yaşadıkları çevreye ve ortama olabildiğince duyarlı olmalarını sağlamaya, söz konusu çevre ve ortamla çok yönlü, kapsamlı ve yararlı bir etkileşim içine girebilmelerine, estetik gereksinimlerini karşılamaya, beğenilerini geliştirmeye, yaratma ve yorumlama güdülerini doyurmaya, kendilerini sanatsal alanlarda da gerçekleştirmelerini, yaşamlarını daha anlamlı duruma getirme yolunda sanattan en iyi biçimde yararlanmalarını mümkün kılmaya yöneliktir” (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 23).

Aykut , “21.yüzyıl eğitim-öğretim yöntemleri açısından değişim ve gelişim çağıdır. Öğretim yöntemleri değişen eğitim anlayışına göre yenilenmektedir” demektedir (2006: 33–42).

Erbay ve Erbay’ın (2006: 198) aktardığından Read’a göre sanat eğitiminin amaçları anlık ve uzak dönemli olarak ikiye ayrılır. Kısa sürede ona gerekli olacak derecede önemli olanları yetenek, arzu ve ilgilerin gelişimini sağlar. Uzun süreçte ise, estetik duyarlılığı kazanarak sanatı yaşamında ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmasını amaçlar.

Estetik eğitimin amacı gerçekleşirse kültür ve toplum kazanır. Estetik eğitimle: Bireyin algısı oluşur ve gelişir. Hayal gücü artar, ahlaki değerleri oluşur ve pekişir. San (2000: 19) demektedir ki; “sanat (ve kültür) tarihi, estetik, sanat kuramları ve eleştirisi, sanat psikolojisi, sanat sosyolojisi, sanat coğrafya ve topografyası gibi, sanat olayına, sanat ürünlerine ve sanat-toplum-kültür ilişkilerini irdeleyen kuramsal bilgi dallarının da katılmasıyla tamamlanıp bütünleşir” .

Lowenfeld’e(Aktaran: Artut, 2007) göre, gelişim aktivitelerden birisi de estetik gelişimdir. Estetik eğitim duyguların eğitimidir. Estetik gelişim “düşünebilme görebilme, algılama, kavrama, hissetme, sezgi” gibi insana ait birçok zihinsel deneyimle tümel olarak değerlendirilir.⁵¹

Tunalı, (1996: 201) “doğada güzelliği fark edebilmek için, belli bir estetik tavra ulaşmak gerekir” bu tavrı ise, insan ancak sanat yoluyla, sanat eğitimiyle elde edebilir. Bununla beraber estetik gelişim kişinin beğenisini, duyarlılığını ve algısını yetiştirmek, geliştirmek dışında, bir nesneye, yapıta yaklaşım, tavır gösterme gücünü sağlayarak yaratıcı ve hayale dayalı düşünme gücünü de sağlar.

Estetik eğitimi; sanatçıyı, sanat eserinin işlevini, sanatın değeri gibi konularda kendi kapsamı içinde açıklamaya çalışır.

Estetik eğitimin genelde ki amaçlarından olan bireyin duyuşal, duygusal eğitimi gerçekleştirilmiştir. Ataç (1994: 1) “Sanat dünyasında en gerekli şey, sanat eğitimi içinde en yol gösterici şey, duyuşal kaynaklı estetik düşünce gerçeklikleridir”.

⁵¹ Einstein’ı bu değerlendirmesinin sezginin, mantıkdışı bir süreç olarak anlaşılmasıyla bir ilgisi olmadığı açıktır. Bu, daha çok, sezgisel bir sonucun, bir dizi tümdengelimlerden çıkarılmış bir sonuç olmayıp, kuramsal araştırmanın sürekliliği içinde bir tür kopuş; entelektüel yeteneğin belli bir derecesinde, sezgisel bir sonuca götüren bilgi ve deneyim birikimine dayalı diyalektik bir sıçrama olduğunu düşündürmektedir (Oizerman.,1988: 123).

“İnsan yaşamının ereği mutluluğa ermeştir” (Velioğlu, 2000: 131). Estetik eğitimi ile gelişen beğeni tercihleri ve estetik duyarlılık toplumsal ve bireysel yaşamın uyumuna ve mutluluğuna hizmet eder.

Evrendeki bütün nesneler duyularımızın alımlamasıyla anlaşılabilir. Her nesneyi öğrenmek, keşfetmek, dünyayı anlayarak yorumlamak bir zorunluluktur. Duyularımızla alınan her veri uzun süreli bellekte yorumlanır, ihtiyaç oldukça karar verilir. Çevresindeki güzel insana zevk ve mutluluk verir, ruhsal enerjisini artırır. O nedenle estetik, insanın mutluluğu, yaşam sevinci, üretkenliği için olmazsa olmaz kendi yarattığı bir felsefe, bilim veya sanattır.

Sanat eğitimi ya da estetik eğitim bireyin duyarlılığını ortaya çıkarmayı da amaçlayan, güzel yargısından duyulan hazzı ortaya çıkartmayı, güzeli tercih etmeyi, çirkinini ayırt etmeyi, güzelliği insan yaşamına katmayı amaçlar. “Bu temel kavramların belirlenmesiyle, benim yapıtlar karşısında vereceğim yargılar “ne güzel ya da “ne çirkin” gibi özel yargılar olmaktan çıkacak, belli bir nesnellik çerçevesinde bir bilimsellik anlamı kazanacaktır” (Timuçin, 2006: 53).

Estetik eğitim sadece bir beceri ve duyu eğitimi değil, nesneleri ayırt etmemizi, tercih etmemizi sağlayan bir eğitimidir. Estetik eğitimi bireyin yaşadığı kültürü de neden sonuç ilişkileri ve toplumsal bireysel psikoloji bakımından değerlendirilmesini sağlar.

Sanat eğitimi günümüzdeki uygulamaları ile kuramsal ve uygulamalı çalışmaların bir arada yürütüldüğü estetik bir eğitim olarak, sanat biliminden kaynaklanan bilgiyle yaratıcı sanatsal etkinliğin birlikte varlık gösterdiği, planlı bir kültürlenme süreci olarak anlaşılmaktadır (Kurtuluş, 2006: 46).

Vural’a göre, sanat eğitimi sadece sanatçı yetiştirmeyi değil; kişiye estetik duyarlılık kazandırmayı da amaçlamaktadır (2009: 35).

Sanat eğitimi, insanın, ince, modern, uyumlu ve çok boyutlu olmasını amaçlar. Estetik eğitim sanat eğitiminin içinde verilir, çünkü bu eğitimin bütün materyalleri, araçlarını sanat nesnelerinden ve sanatçılardan alır.

Sanat eğitimde sanat branşlarının hepsinde duyuları ve duyguları eğiten, güzeli arayan, sorgulayan ve yargılayan bir süreçtir. İfade aracı olan sanatın estetik bir değer içermemesi beklenemez. Bundan dolayı toplumun eğitimi için başlangıçtan günümüze kadar eğitimin ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Estetik eğitimin amaçlarından biri de estetik yapıtları anlamaktır. Eğer estetik yapıt anlaşılıyorsa açıktır ki insan sanat eserinden alınabilecek hoşlanma duygusundan yoksun kalmış demektir.

“Estetik hoşlanma, varlığını, sanat yapıtının varlığı ile seyircide uyandırdığı belli tepkilere borçludur. Seyirci kendisini sanat yapıtınca kuşatılmış ve onun etkinliğiyle kendinden geçmiş hisseder. Bu etkinlik ne kadar güçlü olursa biz onu o kadar yeğin olarak duyarız. Böylece sanatçının creği de en yetkin şekilde başarılmış olur” (Arat,1996: 166).

Sanat eğitimi insanların geliştirilmesini de sağlayan çok önemli bir alandır. İnsanların doğuştan bir rahatsızlıkları yoksa yaratıcı güçlere sahip olarak doğarlar. Yaratıcı olmayan insan yoktur. Ancak yaratıcılığı ortaya çıkarılmamış kişiden söz edilebilir. Sanat ve estetik aracılığıyla kişiliklerini geliştiren bireyler, çirkin, olumsuz ve basit değerlerden daha güzele daha estetiğe daha yüceye yöneleceklerdir. Estetik eğitimi bu yönüyle ahlak eğitimi de sayılır (Gençaydın ve Eripek,1993: 6).

2.8.2. Estetik Eğitimi - Sanat Eğitimi

Sanat eğitimi “bütün sanat dallarını kapsayan eğitim süreci”, olarak bilinmektedir. Okullarda verilen görsel sanatlar eğitimi dersi içinde verilen eğitim sanat eğitimidir. Sanat eğitimi bünyesindeki estetik eğitim, kişinin çevresini estetik olarak yorumlamasıdır. Bu eğitim türü, herhangi bir olayı ele alırken o olaya birçok farklı biçimden bakabilmemizi sağlar.

Kırıçoğlu'na göre, sanat eğitimi ya da iş edindiği şekliyle görsel sanatlar eğitimi, eğitim alanı içinde eğitimin bir bilim dalıdır. Görsel sanatlar eğitimi estetik, sanat tarihi ile ilgili bütün temel sorunlarla ilgilenir. Kişinin sanat gelişimi, estetik güzelliği değerlendirip yargılamasıyla gelişir. Estetik bilimi felsefe, antropoloji, psikoloji, sosyoloji bilimleriyle ilişkilidir ve ortak yönleri vardır (Kırıçoğlu, 2002: 3).

Tepecik, A. Demirci, A. (2009: 16) “Görsel algı, imge ve imgelemi etkilediği için önemli bir yer tutmaktadır. Görsel algılama; görsel uyarıları tanıma, ayırt etme ve daha önceki deneyimlerle birleştirerek yorumlama yeteneğidir”.

Sanat eğitimi yalnızca sanatçıların ya da sanatseverlerin değil, sanata az veya çok ilgili kişinin duyarlılığını ve görsel algılarını da geliştirir. “Algılamada görsel algılama önemli bir yer tutmaktadır Görsel algılama, bireyin gördüğünü kavrama, bilgiyi işleme ve yorumlama şeklinde tanımlanmaktadır” (Aral, Erturan: 1999).

Estetik eğitimi gerekliliklerine göre sanat eğitiminin temelde eğitimin bir parçası olması, düşünme yeteneğini, alımlamayı, duyumsamayı ve yorumlamayı teşvik etmesi, çok yönlü davranmayı desteklemesi sistemli, ayrıntılara çevresine yön veren ve yöneten birey için çok önemlidir.

Zachary'a (2000: 24-26) göre "sorunlara çok geniş açıdan bakınca, çok yönlü ve yaratıcı çözümlerin bulunabileceği söylenebilir. Daha yaratıcı olmak için de yaratıcılığın önündeki yakınsak düşünme engelini kaldırılması gerektiği çokça vurgulanır" (Aktaran: Üstündağ, 2005: 20).

Estetik eğitimi Lowenfeld'e (1967) göre "bilimin üzerindeki duyguların eğitimidir" Estetik gelişim, her türlü yaratıcı aktivitelerin doğal niteliklerinden birisidir (Aktaran: Artut, 2007: 33).

San'a göre, estetik eğitimi için bütün sanat disiplinlerini birleştirici bir sanat eğitiminden tanınımı yapılabilir. Estetik eğitim, insan kişiliğinin, zekasının, beğeni gücünün "temelinde yatan duyguların eğitimi olmalıdır" (San, 2003: 33).

Estetik eğitiminin iki işlevi vardır: Birincisi estetik duyarlılığın kazandırılarak beğeni düzeyinin artırılması; ikincisi ise kültür felsefesi eğitimidir... İnsanın gelişim ihtiyacını gideren en önemli bilim dalı estetikdir. Denilebilir. Kazanılan estetik duyarlılık yaşam felsefesini de olumlu yönde değiştirir⁵² (Erzen, 2006: 78-86).

Estetik eğitimi, uyumlu bir şekilde gelişmiş, gerçekliği her türlü güçlü ifade aracı ile sanatsal ifade edebilmesini sağlayan aynı zamanda bunu yaşantısında deneyimleyen uyumdan haz alabilen bir kişinin gelişimini sağlamaktır. "Organik'in ölçüsü, daima uyumlu olandır, denkleşmiş olandır, kendi içinde hareketsiz olandır; organizmamızın yaşama duygularıyla, bunun hareket ve ritmi ne kolayca kendimizi verebiliriz" (Worringer, 1993: 116).

Estetik eğitimle tercihlerdeki netlik, denge, uyum ve çirkinle güzeli ayıran kişi, sanattan anlayan, toplumsal süreç içinde kendini var edebilen bir kişi ile yaratabilir.

⁵² "Yüksek eğitimde estetik eğitimin daha kapsamlı ele alınması gerektiği bir gerçektir. Eleştiri, sanat felsefesi bölümlerinin geliştirilmesi, bunların estetik düşünce, sanat tarihi, çağdaş kültür felsefesi ile beslenmeleri gerekmektedir. Yoksa karşımızdaki eser ne denli derinlikli olursa olsun, ona getirilen şablon bakışlar hem eseri hem de izleyiciyi küçük düşürür. Türkiye'de üniversite düzeyinde estetik eğitimin, doğu ve batı literatürün deki sanat felsefesi metinleri yanında, Türkiye'de estetik ile ilgili tarih boyunca yapılmış farklı çalışmaların arşivlerinin oluşturulmasıyla zenginleştirilmesi ve bize ait kılınması gerektiğine inanıyorum" (Erzen, 2006: 82).

Doğadaki güzelin, niteliğini anlamak ve onu kendi varlığında bütünleştirmek belli bir yeterliliği gerektirir. Hegel'e göre, güzel olanı beğenebilmek için kültürlenmiş bir ruha ihtiyaç vardır. "Eğitilmemiş insan bir güzel yargısına sahip değildir, çünkü bu yargı tümel geçerlilik iddiası taşır" (Hegel, 1994: 58).

Estetik eğitimi modelinin kazandırdığı bir diğer yetkinlik, öğrencilerin kendi duygularını seçebilecekleri özel ortamın kişi içinde oluşmasıdır. Dünyada ve evrende gerçekten ilgimizi çeken şeylerin neden ilgimizi çektiğini, diğer eşyalarla benzerlikleri ve toplumsal duygulanımları vasıtasıyla da toplumsallaştırmalarda bulunur.

"Estetik duygu; güzelliğe ilişkin sorunlar konusunda yargıda bulunma yetisidir" (Gençaydın, 2003: 41). "Estetik duygululuk düzeyi, uzun süren bir gelişmenin, amaçlı bir yetiştirme ve kendini yetiştirmenin sonucu olmuştur" (Kagan, 1994: 118).

Örneğin, tarihsel süreçte yapılmış bir sanat yapıtının biçimsel, üretimsel ve toplumsal psikolojik şartlarını öğrenmesi o kişinin sanat yapıtındaki özellikleri de anlamasına ve o yapıyla ilişki kurup yaşamını zenginleştirmesine yardımcı olur. En geniş bakış açısıyla baktığımız estetik eğitimi bize analitik düşünme bilgisini de verir. "Böylelikle etkinlik sonucunda sorgulama, analitik düşünme, karşılaştırma, görüşlerini dile getirme, yorumlama, kavram ve anlama gibi becerilerin kazanılmasına olanak sağlanmış olur" (Artut, 2007: 75).

Bir sanat yapıtındaki bütün değerlerin ortaya konması sanat yapıtının bilgisini ortaya koyar. Sanatçının yapıtı aracılığıyla bildirdiği bilgi, bizim tarafımızdan ne kadar doğru anlaşılırsa o kadar amacına hizmet eder. Sanat eserlerini, doğayı, insan ve evrendeki tüm varlıklarla ilgili bilgiyi ne denli, düzenli ve açıklayıcı yorumlayabilirsek o denli nitelikli bir yorumda bulunabiliriz. Bundan dolayı estetik eğitimi varlıktaki gizi de dolaylı olarak bize bildiren bir eğitimidir. Hayatın bütün gizemini anlamak, onu kavramak ancak sanatla gerçekleşebilir (Jaspers, 1981: 23). Nietzsche'ye (1992: 84) göre, kişi ancak sanatla özgürleşebilir.

Estetik beğenisi gelişmiş bir kişinin eseri estetik açıdan bir sanat yapıtı olarak değerlendirmesi onu, sanatçı tarafından yaratması ile aynı amaca hizmet eder.⁵³ (Kuspit, 2006: 25).

⁵³ Öyleyse, tüm körlüğüne karşın *beğeni*, öğretisi olan bir yetidir. Bu öğreti, çözümlenebilir ve öğretilir" (Arat, 1996: 129).

Sanat yapıtından alınan zevk ve duyulan beğeni alımlayıcı tarafından isterse geliştirebilir. O halde özden gelmeyen beğeni yargısı sanatsal bir ölçek değildir. Sanat yapıtlarından alınan haz beğeni yargısı açısından değerlendirmeye alınmamış olabilir (Jimenez, 2008: 295).

“Beğeni dediğimiz yetenek doğuştan getirdiğimiz gibi kalan durgun bir eğitim değildir. Beğeni gelişen ilerleyen, zamanla tamamlanan bir özellik taşır. Bu bakımdan, alışılmış beğeni ölçülerimizi zorlayan, hatta ilk karşılaşmada bize olumsuz estetik yargılar bile verdiren birçok yenilik, onları tabanda besleyen ilke ve gerçekler anlaşıldıktan sonra içimize yeni kapılar açarlar, beğenimizin sınırlarını biraz daha genişletirler, yenilikleri daha sağlıklı ve gerçeğe uygun bir biçimde kabul edebileceğimiz bir düzeye ulaştırırlar” (Tekin, Turan, 2006: 6).

2.8.3. Estetik Eğitimin Gerekliliği

İlkçağ filozoflarından günümüz filozoflarına kadar çok sayıda filozof estetik eğitimin gerekliğinden bahsetmişlerdir. Estetik eğitim çağdan çağa farklılık gösterir. Her çağın bir estetiği olduğu gibi, estetik eğitimi de vardır.

Hançerlioğlu’na göre, duyumsayan kişinin içinde bulunduğu koşullar birbirinden farklıdır. Nesneler insana, bulunduğu yaşa uygun ve farklı görünür. Bu yüzden eğitim gören kişilerin duyumları da farklılaşır (Hançerlioğlu, 1993: 111).

Duyuların eğitimi olan estetik eğitimi sanatsal etkinlik düzeyinde yapılan ve izleme duyumsama boyutları ile yaşanması mutlaka gerekli olan bir eğitim öğretim sürecidir. “Toplumun sanatçı ile iletişim kurması ve çocuk doğası ile sanatçı doğası arasındaki benzerliği görmek için eğitilmesi gereklidir” (San,2003: 81).

Sosyal, duygusal, duygusal durum, zekâ estetik yapıyı belirleyen en önemli unsurlardır. Edman’a (1977) göre “sanat, yalnızca heykel, resim, senfoni demek değildir. Sanat, hayatı anlayan zekânın, onu en ilgi çekici, en güzel biçimlere sokması demektir”.

Öğrencilerin iyi bir estetik eğitim alması yargılarındaki niteliği ve netliği, duyarlılıklarını, güzeli, çirkini anlayabilmelerini sağlar. Bu anlamda, estetik eğitimi erken çocukluk döneminde verilmeye başlamalıdır. Özsoy’a (1998: 56) göre, Sanat eğitiminin içindeki estetik eğitimidir. İnsanın temelde sanat yoluyla eğitilmesi gerekir.

Sanat kişilerin yaşadığı kültürü anlamasını, yaşadığı kültürde hangi konumda olduğunu bulmasını sağlar (Erbay, 2000: 214). Estetik değerden uzak kişi, beraber yaşadığı insanları yeteri kadar anlamıyor, çevresine karşı duyarlı davranmıyor demektir. “Bununla birlikte, estetik kültür alanında, ortak olarak paylaştığımız insanlığı, güzel bir resim ya da muhteşem bir senfoni karşısında gösterdiğimiz tepkinin tüm dolaylımsızlığıyla deneyimleyebiliriz.” (Eagleton, 2003: 106).

Her sanat eserinin anlaşılması ve onunla doğru etkileşim kurmanın yolu onun dilini anlamaktan geçer. Sanatı doğru değerlendirmenin yolu da duyarlılık eğitimidir. Bu eğitim sanat yapıtına doğru yaklaşmamızı sağladığı gibi, ona karşı doğru ve açıklayıcı bir tavırda olmamızı sağlar. “Sanat dilinin anlaşılması, o dilde anlatılmış sanatsal bildirimi algılayabilmenin kapısını açar.” (Kagan, 1994: 453).

Sanat yapıtından beğeni duygusunu almak ve güzelliğe saygı göstermek için sanat eserinin sevilmesi ve sıklıkla bilgili kişilerin de yardımıyla öğrenmek gerekir (Leppert, 28: 2002).

Estetik eğitiminin kapsamı içinde duygudaşlık, iç duyarlılık, olması nedeniyle kişiyi geliştirir. Estetik eğitim yoluyla evrendeki insanlar arasındaki ilişki, netlik ve değer kazanır (Bahtin, 2005: 107).

Sanat yapıtlarının başlıca amacı, sanatçıya çıkar sağlamadan yaratılırlar. Sanat yapıtları bu yönü ile çıkarsızdır. Bu çıkarsızlık insanın, manevi ve yüksek amaçlar geliştirmesini sağlar ve estetik bir değer ile karşılaşmak insanı yücelterek mutluluğa taşır (Tansug, 2008: 117).

Estetik eğitiminin niteliğinin artması estetik bütün bilgi objelerinin doğru değerlendirilmesini sağlar. Estetik eğitim kişinin bir sanat yapıtına karşı kaldığı yabancılaşmayı ve yapıtla olan iletişimsizliğini de engelleyerek, o estetik objenin dolaysız olarak anlaşılmasını sağlar. “Estetik obje, dar anlamında sanat eseridir. Estetik objenin yapı analizini yapmak, bu anlamda sanat eserinin yapı analizini yapmaktır. Sanat eseri de şiirdir, müzikal bir komposition’dur, heykeldir, mimarî yapıdır” (Tunalı, 1984: 66).

Estetik objelerin yorumunu yapabilmenin diğer etkisi, yeni üretilecek yapıtların değerinin ve niteliği artmasını sağlayacak olmasıdır. Estetik beğenisi gelişmiş

sanatseverin talep ettiği, yüksek estetik beklenti mesajı sanatçıya ulaşarak onun değeri büyük yapıtlar üretmesinin yollarını açar.

Güzeli beğenebilme farkındalığında olmak, insanı bir sanat yapıtının basit olarak algılanmasının ötesine taşır. Bu insanların, duygu ve duyum bakımından yeterli olduklarında üzerinde anlaşıp uyuşabilecekleri bir şeyin doğru değerlendirilmesinden başka bir şey değildir. Nietzsche'ye (2003: 278) göre, güzel olan şeyleri fark eden insanın mutluluğu dünyanın güzelliğini artıracak, var olan her şeyi daha güzel yapacaktır. Bu yüzden güzellikle ilgili bütün ilgi ve bilgilerimiz nesnelerle ilgili sadece dışsal bir etki değil içsel bir etki de yapar.

Beğeni, kişinin yaşamına büyük yararlar katar ve toplumun da temel yapı taşını oluşturur (Lenoir, 2005: 125). Crawford'a (1989) göre, "Estetik sanatın gelişimini ve bizim deneyimlerimizin eleştirel yansımalarını içiren aktivitelerin bir koludur bu nedenlerden dolayı, estetik deneyimleri ve bunun insan hayatına, kültürüne getirdiği özel katkıları araştırılmaktadır" (Gökay, 2005: 87). "Hangi mesleğe yönelirse yönelsin, amacına uygun sanat eğitimi ile yetişmiş, estetik beğenisi gelişmiş bireylerin kendilerine ve toplumlarına katkıları daha fazla olacaktır." (Buyurgan, 2007: 18).

Shaftesbury'e (Aktaran: Arat, 1996) göre, beğeni türlerinin tamamı eğitimle geliştirilebilir. Erinç'e göre, estetik beğeni ne oranda gelişirse, insanın sanatla ilgisi de o oranda artar. İstenen bu durum eğitim sayesinde sağlanabilir (Erinç, 1998: 112).

Bir sanat yapıtını yargılamada kişinin toplumda kazandığı yeterli olmamaktadır. Kişiler aynı sanatçılarda özellikler yeterli değildir. Kişiler aynı kültürel coğrafyada bulunsalar bile içlerinde sanat eserleriyle iletişim kuramayanlar olacaktır. Bu olumsuz durumu önlemek için kişilerin beğeni düzeleri yükseltilmelidir (Doğan, 2003: 55).

Estetik beğeni geliştirilebilir ve beğeni ve öğrenmenin birey ve toplumla ilişkisi nedeniyle beğeni sosyal bir yapı içinde daha çok öğrenilir (Erinç, 2009: 104). Kagan'a göre beğenin temelinde, diğer yaratıcı etkinliklerde olduğu gibi doğuştan gelen yetenek belirleyicidir. Yetenek körleşebilme, gelişebilme özelliği olan bir potansiyeldir (Kagan, 1993: 451). Bundan dolayı sanat eğitimi vazgeçilmezdir. Ferry'e göre, beğeni yargısını oluşturan temel etmen insanın doğasıdır. Bu ilişki nedeniyle insanın doğasının göreceliliği ile ilişkilidir. İnsanı oluşturan kültür eğitilebilir, değiştirilebilir olduğuna

göre beğeni yargısı da eğitilebilir, değiştirilebilir, kültürleştirilebilir (Hünler, 1998: 208).⁵⁴

Güzellik eğitiminin (estetik eğitimi) amacı insanın duyuşsal ve akılsal özelliklerini uyumlu olarak eğitebilmektir. Estetik eğitimi insanı özerkleştirerek özgürleştirir (Schiller, 1990: 102–149). Çağdaş bireyin özgürlüğünü kazanmasında etkili olan araçlardan biri de kültürel ortamındaki estetik eğitimidir. Estetik eğitimi bireyin ve toplumun çevresini de işe yarar estetik sorumluluklar yüklenmesine yardımcı olur.

Estetik eğitim, eşitliği kazanmış ve özgür bir toplumsal ortamda yaşayabilecek bireylerin olmasını sağladığı ve bunu deneyimlediği gibi estetiği artan dünyanın yaşadığı toplumu güzelleştiren insanlar tarafından estetik olarak yorumlanmasını, yaşantılanması ve yararlanılmasını sağlayacaktır. Ranciere’ye göre, duyuların egemen olduğu bir dünyada ve özgür bir sosyal yaşamda uyumlu yaşayabilecek bireyleri yetiştirmek için “estetik eğitimi” yapılmalıdır (Ranciere, 2008: 16).

Eğitim, sanat eğitiminden ayrı düşünülemez. Sanat eğitimi, estetik yargı, estetik haz, estetik duyarlılık yanında estetik olan- olmayan nesne karşısında analitik ve duygusal tercihler yapılmasını sağlayan bir eğitimidir. Duyarlılıkların olmadığı bir kişi duyularını ve duyarlılıklarını yeteri kadar kullanamayan bir kişidir. Bu yüzden toplumda birey olamaz, sürünün bir parçası olur.

Bu eğitim modeli kişinin kültürel formlara, biçimlere karşı bağ kurmasını, onları değerlendirmesini dünyadaki bütün uluslarla doğrudan etkileşim içine girmesini sağlar.

Yolcu’ya göre, sanat eğitimi, estetik eğitimin yanında yeni formları fark ederek onlardan ayırdığı kavramları uygun ve uyumlu biçiminde yaşamda kullanılmasını amaçlar. Sanat eğitimi bilişsel, duyuşsal, duygusal bir eğitimi kapsar. Bu eğitim her öğrenciyi sanatçı yetiştirme amacıyla değil de estetik-farkındalık eğitimi olarak kabul edilebilir (Yolcu, 2004: 92).

Sanat eğitimi alan kişiler, “görsel sanatlar ın dilini doğru kullandıkları için fikirlerini de eksiksiz ifade ederler, estetik yargılara varmak ve savunmak için yetilerini

⁵⁴ “Dış duyular bile uygulama ve eğitimle, görev görme nitelikleri bakımından geliştirilebilirler” (Araç, 1996: 129).

geliştirirler.⁵⁵ Nitelikli sanat programında öğrenciler, kendi kültürlerinin temel teşkil ettiği geniş kültürel yapıyı anlar ve bu yapıya daha duyarlı hale gelirler” (Boydaş, 2004: 8).

Öğrenciler görsel sanatlar eğitiminin merkezinde ve ana ögesidirler. Çocukların küçük yaşlardan itibaren iyi hazırlanmış programlarla aldıkları sanat eğitimi, estetik olarak duyarlılığı gelişmiş bireyler olmalarını ve bu duyarlılık da bireylerin davranışlarını etkileyerek kendilerini dışındaki nesnelere estetik açıdan bakmalarını sağlayacaktır (Mercin, Buyurgan, 2005: 9).

Özsoy’a (2003: 45) göre, öğrencilere verilen okullarımızdaki görsel sanatlar eğitimi bunun tek yeridir. Onlara iyi tasarımı anlama ve ilgi duyma, bilinçli, doğru ve ciddi olarak çalışma bilinci vererek geliştirir. Temel sanatsal deneyimleri, düzeni, organizasyonu ve tasarım niteliklerini (sanatsal düzenleme ilkeleri olan denge, bütünlük, kompozisyon, ritim, birlik, çeşitlilik ve ikincil önemi) içerir ve örneğin estetik duyarlılık, tat alma zevki ve ulusumuzun kültürü gibi vazgeçemeyeceğimiz şeyleri içerir”.

Mercin ve Alakuş’a (2009) göre, sanat eğitimi bireyin “ben” gelişiminin önemli bir parçasıdır. Ayrıca estetik eğitimi sayesinde çevresindeki her sanat yapıtını estetik açıdan değerlendirebilmesini, başkalarının yerine kendini koyabilmesini, sanata ait ortak değerler anlam verebilmesini ve saygı duyabilmesini sağlar.

Güzel ve çirkin ile ilgili beğeni yargısına sahip olmak ve bu konuda iddiaya sahip olmak için, elverişli yaradılış, çevresindeki sanat yapıtları ile içli dışlı yaşama kültürü yani o sanat estetik ortama dâhil olmak gerekir (Ferry, 2012: 81).

“Sanat eğitimi insana ‘haz etme’, ‘hoşlanma’, ‘zevk alma’ kavramlarını ve bu duygusal doyum yollarını öğretir. Bu öğrenme sayesinde nelerin, ne gibi ürünlerin (sanat yapıtlarının) ‘zevkler ve renkler tartışılmaz’ savunması içine girebileceğini, nelerin evrensel sanat kavramı içinde değerlendirilebileceğini anlatır. Böylece önce beğenilerini daha rafine hale getirir, sonra da sanatsal arzın daha üst düzeyde oluşmasına olanak sağlar, böyle bir oluşumu zorunlu hale getirir” (Erinç, 2004: 86).

Sanattan haz duymak için sanatçı gibi eğitilmiş biri olması, sanat yapıtı ile ilgi kurmak, etkileşime geçmek ve güzeli değerlendirmek basit bir olay değildir. Sanat

⁵⁵ “Tablo, bize tek bir görme boyutu içinde verilir; normal görme algısına sahip herkes, hangi yaşta olursa olsun, bunu algılayabilir. Ama resim için daha özel bir kavrayışa ihtiyaç vardır, hatta özel çeşitten bir eğitim isteyen bir kavrayışa” (Tunalı, 1984: 140).

yapıtı ile kişinin hayal gücü etkileşime girmiyorsa gerçek bir beğeni oluşmamıştır (Tunalı.2003: 86).

Tarihsel geçmişine saygı duyan, kültürel mirasına sahip çıkan kişiler sanat eğitimi almış bireylerdir. Tansug'a göre, Türkiye'nin uygar ülkeler içinde yer alamaması, özgün bir sanat kültürü olmamasından değil, estetik beğenin yeterli düzeyde henüz olmamasındandır (Tansug, 2008: 353).

Nesne ve biçimleri “takdir etmeyi” öğretmeye yönelik programlar estetik eğitimi içerisinde verilebilir (Bacanlı, 2006: 12).

Özsoy eğitim eksikliğinin çevre kirliliğinde, toplumda ve bireyde görülen ilişki bozukluklarında açıkça görülebileceğini belirtir (Özsoy, 1996: 39). “Kentlerde yapısal çevrenin (built environment) oluşturulmasında insanın değer yargıları ve beğenileri, toplumsal yaşam biçimi ve gelenekleri doğrultusunda toplumun kültür yapısı büyük rol oynamaktadır. İnsanların değer yargıları, toplumsal yaşam biçimi, sanatla ilgili becerileri kentin estetik açıdan değerlendirilmesinde önemli birer faktördür. Aynı zamanda bu kavramlar kentin kirlilik boyutlarının değerlendirilmesinde de önemli bir rol oynar” (Bölükoğlu, 2003:104).

Arnheim'e (2012: 48) göre, “Estetik eğitim, bir bireyin erişebileceği kategorilere belli sınırlar dâhilinde incelik kazandırmaktadır.”

Estetik kusursuzluk tanımlaması zor olan bir kavram olmasına karşın, duyular eğitimi ile duyguyu yaratma yolunda, çocuklara sanatsal eserleri öğretmek, sanat eserlerindeki estetiği hissetmelerine yardımcı olacaktır.

Estetik duyarlılığın olduğu yerlerde görülmüştür ki sanatsal aktiviteler öğretilen çocukların, bu öğretim sonrasında küçük ayrıntılara dikkat etmeleri ve duyarlı olmalarını sağlar. Estetik duyarlılığı kazandırmanın en iyi yolu estetik olan nesneyi öğrencilere yaptırmaktır (Russell, 2004: 172).

Sanat eğitiminin kapsamlı ve gelişmiş şekilde öğretilmesi ancak çok konulu eğitimle amacına ulaşılabilir. Farklı disiplinlerin iç içe geçtiği birbirlerini tanımladığı, bu eğitim türünde, farklı sanat dillerini tanıyan öğrencinin estetik duyarlılığı gelişir (Artut, 2010: 3).

Özer'e göre, "Kişinin çevresindeki ister kullansın, isterse de kullanmasın çeşitli nesnelerle, objelerle estetik alışveriş içerisinde bulunması, onun mutluluğu açısından kaçınılmaz bir zorunluluktur (Özer, 2009: 28).

Arnheim'e göre, görsel dünyanın algılanması ve yorumlanması ile güzellik, mükemmellik, uyum, düzen, gibi elemanlar insana huzur verdiği gibi mutluluk duygusu da uyandırır. Görsel dünyadaki estetik nesneler ve kendisini değerlendirmesi sürekli ilişkilidir (Arnheim, 2012: 283).

Estetik beğenilerin tamamen kişisel olması ve bunun sayıca çok artması, kargaşaya yol açar. Herkesin kendine ait bir özel beğenisinin olması, bütün güzellerin kabulünü gerektirir ve bu toplumsal yaşamda mümkün değildir. İşte, beğeni üzerine oluşan anlaşmazlıkları ve kaosu dahi estetik eğitimi ortadan kaldırabilir.

Beğeni tamamen doğuştan gelen yeteneklerin belli bir mutlaklığından ifade edilemez. Eğitim, beğeniye belirleyen önemli faktördür. İnsan, hangi sanat ve estetik kültürel durumun içinde doğarsa doğsun eğitim olmadan var olmayan bir "fenomendir" sanat tavrı ve sanat ancak sanatı duyumsayanlara kendini açabilir (Tunalı, 2010: 36).

Sanatı algılamak için duyu eğitimi kaçınılmaz olarak estetik eğitimine dahil olur. Tunalı'ya göre, sanatı anlamak ve onu yorumlamak için estetik bilgi çok önemlidir. Bu ise estetik bir eğitimle gerçekleşebilir. Beğeni geliştirilebilir ve eğitimle gerçekleşen bir gelişim gerekir. Estetik duyarlılık estetik nesneler yardımı ile kazanılamaz ise, beğeni yargılarında karmaşa ve uyumsuzluk görülür. Bu eğitim verilmediğinde kişinin, sanat olan ve olmayan arasındaki ayrımı görmesi olanaksızdır. Eğitim görmüş bir beğeni ile eğitim görmemiş bir beğeni arasındaki farkı sanat yapıtı karşında ortaya çıkan tepkide görmek mümkündür (Tunalı, 2010: 36).

Timuçin'e göre, sanatın öğretilabilir olma yargısı, sanat yöntemini öğrenciye öğretmek anlamını da taşır ilgili ya da ilgisiz sanat okullarına gitmemiş kişilerle dahi sanat eğitimi yapılmalıdır. Onların estetik duyarlılık kazanmaları, sanatı ve sanatçıyı sevmeleri için bir gerekliliktir (Timuçin, 2005: 5).

Güzellikten tat almanın dolaysız oluşu ve aynı zamanda eğitim gerekliliği çelişiyor gibi görünür. "İnsan, eğitim yoluyla insan olur ve gerçek yaradılışını bulur. Maddi üretimin ve diğerlerinin gelişmesiyle yetenekler de gelişir" (Lifshitz, 1984: 86). Buna

bağlı olarak sanatın özgürleştirici etmeni bireydeki duyuşsal, duygusal etkinlikleri de artırır.⁵⁶

Kagan'a göre, estetik eğitimin yararı, estetik beğenilerin gelişerek insanları, estetik olanı anlama, kavrama, hissetme ve üretim yapmalarına katkıda bulunabilir. Estetik bilimi insanların estetik duyarlılıkları ve estetik beğenileriyle toplumun sanat kültür denkleminde sanat yeterliliklerini ileri taşıyacaktır (Kagan, 1993: 34,35).

Murdoc'a göre, bir sanat biçimiyle etkileşim kurarak beğenin, güzel yargısının gelişimi ile eğitimle mümkündür. Bu eğitimle iyi, saf, derinlikli, adil biçimde düşlenen, doğru gözükenin diğer karşındaki ironik kavramlardan arınmasını sağlar, bu bir tercihtir (Murdoch, 2008: 93).

Gelişmiş sanat beğenisine sahip kişi estetik içeren bütün yapıtların mesajını alır ve bu estetiği hayatının başka yerlerinde hayatını güzelleştirmek için kullanabilir. Gelişmemiş estetik beğeni ara nüansları göremeyecek ve yoktan inanılan güzel yargısına pek çabuk ikna olarak bir yapıtı sadece katı bir biçimde tek yönden ele alacaktır⁵⁷ (Kagan, 1993: 449).

Estetik duyarlılığı kazanarak, bu deneyimi hayatının her safhasına katabilen kişi, hem kendi hem de başkasının hayatını güzelleştirir. Estetik duyarlılığı olan kişi doğal tercihlerinde bile estetik olanı olmayana tercih eder.

2.8.4. Estetik Eğitim ve Duyu Eğitimi

Artut ' a (2008: 339) göre, duyuların eğitimi sanat eğitimi kapsamındadır. Estetiği fark etmek için duyuşsal eğitimi almak son derece önemlidir. Öğrencinin duyu organlarından gelen verileri değerlendirebilmeleri, estetik olanı alımlayabilmeleri için bu son derece gereklidir. Sanat eğitimi gelişen dünyamızda o kadar önemi bir hale gelmiştir ki, görsel sanatlar dersinin ve sanat eğitimi konularının geneli estetik derslerine tabi olmuştur

⁵⁶ “Kolektif tasavvurlar soy ya da ata ruhuna dayanır. Primitif kişilerin hayat şartı, kafalarının düşünce sınırlarını da tayin etmektedir. Kişisel görüşle hareket etmeyen ve toplumsal tasavvurun dar sınırı içinde düşünen bu insanın estetik görüşü de dar ve katıdır. Bu yüzden onların eserleri, bu görüşün bir kristalizasyonu olarak son derece katı formlu ve basit temel renkler içinde kalmaktadır” (Turani, 1992: 37).

⁵⁷ Kagan'a göre sanatsal eğitimlilik dört ana başlıkta incelenebilir, buna göre, 1.Çeşitli sanat dillerinden anlamayı 2.Sanatsal görüntünün hangi yollardan kurulduğunu 3.Hayale dair modellerin kuruluşun ve biçimini doğru olarak değerlendirmeyi 4.Sanat yapıtını özümlemeyi, çözümlemeyi, kişinin tinselliği ile yapıt arasında ilişki kurulmasını sağlar (Kagan, 1993: 465).

Kişi, yaşadığı çevreyi görür ve duyar, ona dokunur, birlikte, iç içe yaşar, ona istediği şekli verebilir, anlamlandırır. Duyumsanan her şey yaşamın niteliğini oluşturur (Erzen, 2006: 43). O halde duyular, eğitimi kaçınılmaz olarak yaşamın şekillendirilmesinde önemli roller üstlenir.

Anaokulundan lise son sınıfına kadar bütün çocuklar sanata özendirilmelidir. Çocukluğun daha ilk yıllarında, duygusal yeteneklerin kazanılması, çocukluk için kullanım aracı anlamında yararlı olabilir. Onların yetişkinlik ve gençlik döneminde de bilişsel ve duygusal başarısını artırır (Acer, Ulutaş, Ömeroğlu: 2007).

Yavuzer'e (2001: 195) göre, sanat çocuğa "düşünme dili" biçiminde yansır... Sanat eğitiminde önemli olan, çocuğun duyumsaması, algılaması, düşünmesi ve tepki vermesidir... Deneylerini çevreyle paylaşabilmeli, geliştirdikleri kavramlar ile kendilerini tanımlamalarına saygı göstererek fırsat verilmelidir. Estetik duyarlılık kazanmaları için uygun koşullar oluşturulmalıdır.

Bundan dolayı beğeni değerlendirmesine göre tüm bilimlerde ve sanatlarda çok yönlü bir öğrenme ve alıştırma çabasının varlığı gereklidir (Hegel, 1986: 8–17).

Estetik değerlere sahip yetişmiş kişiler, estetik deneyimlerini hayatlarına katarak, hayatlarını hem şekillendirecekler hem de onu güzelleştireceklerdir. Bu herhangi bir estetik nesneyi duyumsanarak yaşanabilir (Arnstine, 1990).

2.8.5. Estetik Beğeni ve Sanat Eğitimi

Estetik beğeni, tamamıyla estetik bir nesnenin yorumlanması ile ortaya çıkan bir kavrama dayanır. Bir şeyi beğenmek ya da beğenmemek estetik olarak değerlendirmektir.

Beğeni yargısının en temelde estetik bir yargı olması onu estetik eğitiminin içine dâhil eder. Herkesin özel duyulara ait bir beğeni yargısının olması, estetik yargıları da özelleştirir, kişiselleştirir. Beğeni yargısının genelliği de beğeni yargılarında ortaklık gereğini dile getirir. Bu nedenden hiç kimse gerçek bir sanat yapıtının değersizliğinden bahsedememektedir.

Erinç'e göre, beğeni iyi ile kötüyü güzel ile çirkini birbirinden ayırma yeteneğidir. Beğeni durumunda bir yapıt ya da nesne bir olgu bir durum içinden kendi grubundan

seçip çıkartmayı diğerlerinden de ayırmayı tanımlar, bir nesnenin beğenilmesi için o kişide duygusal etki yapması gerektiği bilinmektedir⁵⁸ (Erinç,2011: 79).

İnsan beğeni ile doğmaz, doğduğu kültürel ortam içinde beğenisi gelişir. Bu bazen iyi beğeni ile insan yaşamına büyük bir duygu, duyu zenginliği katarken, bazen de eksik eğitim nedeniyle karmaşık ve sıradan bir beğeniye yol açabilir. “Beğeni ülkesi, kültür dediğimiz büyük varlığın içinde yer alır” (Tunalı, 2010: 34).

“Bir sanat eserini, duyulara dayanan bir fenomen olarak değil de, bir sanat eseri olarak kavramak için, o kültür ile en azından bir temas gerekir” (Tunalı, 2010: 35).Kültürlenme, bireysel özellikler, ekonomik durum, coğrafya, beğeniyi belirlemektedir. Beğeni kalıplara sokulamaz, her dönemin, kültürün ve insan yaşamındaki dönemlerin farklı beğenileri olabilir. Kültürel etkinin beğeni yargılarındaki çeşitliliğin de büyük etkisi vardır. Kültürel etki ve beğeni ilişkisi, farklı kültürlerle ait farklı beğenilerin olduğu anlamına gelen bir kavramı çağırıştırır-şekillendirir.

Sanatın tek değil çok merkezden geldiğini ve bütün sanat türlerinde estetik bakışın olabileceği evrenselliğini öğrenmenin yolu estetik eğitimden geçer. Estetik eğitimin olmadığı yerde kötü beğeni ancak durağan bir seyir izler. Yılmaz’a (2009: 39) göre, toplumla sanatın sürekli etkileşimi “estetik beğenilerin gelişmesi, sanat kültürünün oluşması ve insanoğlunun duygusal dengesini bulmasında kendini göstermektedir”

Estetik güzellikle, estetik zevk arasında ilişki vardır. Güzelliğin estetikle olan ilişkisi ve güzelden alınan haz, güzelliğin değerlendirilmesi olan estetik beğeni yargısının da verildiği görsel sanatlar dersin de verilir. Görsel sanatlar dersinin gerekliliği, estetik ve duyarlılık etkileşimlerini gelişim basamaklarına göre yapılması gereken bir eğitim sürecini zorunlu kılar. Estetik yargının beğeni yargısını içermesi ve diğer insanlara bildirilme özelliği taşıması onun eğitimle geliştirilmesi gerekliliğini şart koşar.

⁵⁸ Güzel ile ilgili tavırları üç ayrı grupta toplayabiliriz.”Bunlar:a) Bilişsel-düşünsel-entelektüel tavır alma;b) Ekonomik-pratik tavır alma;c) Salt duygusal doyuma (haz etmeye, hoşlanmaya veya zevk almaya dönük) tavır alma. ‘Estetik beğeni’, bu üçüncü tavrın gerçekleşmesiyle ortaya çıkar diyebiliriz” (Erinç, 2011: 80).

2.8.6. Eleştiri ve Sanat Eğitimi

Sanat eğitiminin en önemli amaçlarından biri, öğrencilerin tutarlı ve estetik kararlar verebilmeleri için eleştirel düşünceleri sağlamaktır (Timuçin, 2008: 35).

“Estetikle eleştiri arasında büyük bir işbirliği söz konusudur. Estetikle sanat eleştirisi bugün birbirine çok yakın alanlar olarak görünüyor” Assunto (1958: 127). “Estetik, sanatı genel olarak ilgilendiren sorunlar üzerinde dururken, eleştiri, somut eser veya eserler hakkında nitelik yargısı verir” (Aktaran: Cömert, 2008: 34).

Sanat eğitimi, yalnızca uygulama ve biçimsel gereçlerle yapılan bir eğitim değildir. Bu sanat eğitimin sınırlanmasına neden olur. Bu yüzden sanat eğitimi; Sanat tarihini, uygulama ve eleştiriyi birleştirir, içine alır (Kurtuluş, 2006: 46).

Sanat yapıtlarının eleştirisi, ilgili bilgi objesinin hakkında bilgilenmemize, etkileşim kurmamıza, ona ait özelliklerden haz duymamıza, kültürlenmemize hizmet eder (Boydaş, 2002:25). “Sanatçı kendini var edebilmek için izleyiciye, çok zaman suskun bir eleştirici özelliği gösteren izleyiciye bağımlıdır. İzleyicisi olmayan bir sanat yapısının varlığıyla yokluğu aynı anlama gelir” (Timuçin 2008: 16).

Yılmaz’a göre, “Eğitimin her kademesindeki sanat derslerinde, sık başvurulması gereken yöntemlerden biri, eser eleştirisidir. Öğrencilerin sanat eserleri üzerinde konuşması, yorumlar yapması; onların görsel algı, imgelerinin ve estetik beğeni düzeyinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Ancak eseri inceleme, tanıma, üzerinde konuşma, sorgulama ve yorumlar yapma rastgele değil, belli bir disiplin içerisinde yapıldığında daha etkili olacaktır” (Yılmaz, 2010: 291).

“Eleştiri, neyin iyi neyin kötü olduğu konusunda görüşler sunmaktan daha fazlasını içerir” (Townsend, 2002: 233).

2.8.7. Estetik Eğitimi ve Herbert Read

Herbert Read, 1893 yılında Yorkshire’de doğdu. 1968’de öldü. Kendisi filozof, şair, romancı, eleştirmen, sanat tarihçisi ve eğitim kuramcısı olarak tanınmaktadır. Sanat eğitimi yoluyla tam dengeli kişilik geliştirme ilkeleri köklü büyük uluslararası anlayış ve bütünlük kavramı sunan, yaratıcı bir eğitim sosyo-kültürel boyut geliştirdi.

Read'e (1943: 24) göre, estetik "benliğin nesnelleşmiş bir hazzı" olarak tanımlanır. Estetik bir "algılama biçimidir, duygudaştır. Empatik, sadece kelimelerle ifade edebileceğimiz veya hesaplayacağımızı dikkate alarak derin düşüncenin amacını anlayarak birinin duygularını diğer bir kişiye veya nesneye, hayal gücüne dayanarak yansıtmının gücüdür. Bu algılamada gözlemci, duyguların unsurlarının kendi özünde ortaya çıktığını nesnel ve somut gerçekliği incelerken keşfeder.

Edebiyat ve sanat önde gelen eleştirmenlerinden, Herbert Read, 1900'lü yılların başında "güzellik ve işlev arasında gerekli bağlantıyı bulmak için estetik biraz sezgi teorisi gerekir" demiştir.

"O'na göre estetik duyarlılığın eğitilmesi, eğitimin en önemli ve temel görevlerinden biridir. Read'in kuramına göre, tüm anlatım ve kendini ifade tezleri, şiir ve edebiyat, müzik ya da sözlü diğer anlatım biçimleri ve gerçekliğe birleştirici biçimde yaklaşan her çeşit form, estetik eğitimin kapsamına girerler. Yani kastedilen bilincin zekasının, yargılama ve usavurma güçlerinin aslında dayalı olduğu tüm duyuların eğitimidir. Read'e göre, ancak bu duyular dış dünya ile uyumlu bağlantı ve ilişkiler içine konabilirse bütünleşmiş bir kişilik oluşabilir. Demek ki sanat eğitimi kavramıyla, salt görsel ve plastik alandaki eğitim değil, tüm ifade tarzlarını kapsayan bir eğitim anlaşılmalıdır" (Erbay, 1997: 14).

Read'a göre geleneksel eğitim yaratıcı yetenekleri bastıran bir özelliğe sahiptir. Herkes sanatçı olabilir ve bundan dolayı özel yetenekler teşvik edilmelidir. Kollektif yaşam sonsuz bir zenginliğe sahiptir. Eğitim sanat yoluyla yapılmalıdır (Read, 1958: 7).

Read'a göre, sanat eğitiminde iyi ve güzel birdir. Sanat iynin öğretilmesinde ve benimsetilmesinde en iyi araçtır. Çocuk ve sanatçı aynıdanlık taşıyan bir olgudur. Her sanat ürünü bir ifade aracı olarak yapıtı yapanın kişiliğini taşır. Yaratmanın özgürlüğü yapıtın belirgin bir göstergesi haline gelir. Sanat eğitiminde ifade etmeyi engelleyen bütün etmenleri ortadan kaldırıp, uyum içinde bir toplum estetik duyarlılığının gelişmesidir (Aktaran: San, 2003: 135).

"Estetik eğitim, eğitimin temelidir" birlik bütünlük ve düzen sağlayıcı olan estetiğin sanatlar eğitiminde temellerden birisi olması gerekir... Duyularla kazanılan estetik eğitimler, deneyimler, akılsan alanın tümünü ve ilgili kişisel davranışları etkiler. Duyuların eğitimi bu nedenle insan coğrafyasının en temel özelliklerinden olan zeka ve

yargı yeteneğini kullanmamızı sağlar. Bu duyuların toplumla uyumlu bireyler ve bütünlüğü sağlanmış olur⁵⁹ (Aktaran: Kırıçoğlu, 2002: 123).

Çağdaş araştırmalar estetik objelerin insanın olumlu duygularını etkilediğini, öğrenmeyi teşvik ederek, düşünce süreçlerini genişlettiğini meraklandırarak yaratıcılığı ortaya çıkardığını saptamıştır (Read, 1953).

2.8.8. Estetik Gelişim Evreleri

Estetik, sanatın oluşumunu, gelişimini ve onunla ilgili kavramları inceler. İnsanların bir sanat yapıtını incelemeleri, eleştirmeleri sırasında, bulundukları estetik gelişim evresini saptamak için onların yapıta verdikleri tepkiler analiz edilir.

Michael Parsons (1987) estetik gelişim evrelerini göstermek için estetik dönemlerin tablosunu geliştirmiş, başlangıcını da Piaget'e dayandırmıştır. Parsons şu özellikleri kullanır: Konu, anlatım, gereç ve yargı (www.cfa.arizona.edu).

Michael Parsons estetik gelişimi beş aşamada geliştirilebilir demektedir: Birinci aşamada kayırma, herhangi bir yargılama olmadan sanattan sezgisel bir zevk alma vardır.

“İki-yedi yaş grubundaki küçük çocuklar, alışık oldukları konulara ya da sevdikleri ya da denedikleri temalara karşılık verdikleri zaman kendine özgü; idiosyncratic evrededirler. Bu çocukların sanat yapıtının etkileyici özelliklerine yanıt verişleri kendi kişisel duygularına dayandırılır. Bu çocuklar sanat yapıtının yapılmasında kullanılan gereçle ilgilenmez ve yargılan temel olarak kendilerine özgürüdür” (Kırıçoğlu, Stokrocki, 1997: 323).

Parsons'ın estetik gelişim evre tablosu, gelişimsel modellerde birçok araştırma kapsamına girmektedir. Bu gelişim aşamalarının, sanat hakkındaki düşüncenin daha derin ve içeriğine girmek için hazırlandığı anlaşılmalıdır. İkinci aşamada güzellik, gerçekçilik güzel şeylerin benzer ortak yönlerini anlamak için sanatın gerekli olduğunu anlama,

“Yedi-dokuz yaş gruplarındaki öğrenciler gerçek konulara, gerçekçi temalara yanıt verdiğinde Estetik Gerçekçilik evresindedirler. Sanat yapıtında

⁵⁹ “Yaratmanın, daha çok duyulur olanın ve sanatların alanına özgü olduğu yollu bir itiraz olamaz, sanat zihinsel bütünlükler [entites] var ettiği ölçüde, felsefeciler kavramlar da “duyumluluklar”dır [sensibilia]. (Deleuze, Guattari, 1993: 14).

resmedilen kişinin duygularıyla özdeşleşirler (Anlatım). Sanat yapıtının yapılmasında kullanılan gereç ya da tekniği görmezden gelirler. Bu çocukların yargılan ideal gerçekçiliğe dayandırılır" (Kırıçoğlu, Stokrocki, 1997: 323).

Üçüncü aşamada anlamlılık, sanat, tema ve yorumlamayla ilgili bilinç geliştireceğini,

"Ergenlik dönemindekiler; dokuz-on iki yaşlar "Estetik Karmaşa" evresindedirler. Bu yaştakiler hoşlarına giden düzenlemelere yanıt verirler, hayvan temaları, ilginç konular, hayat ve ölüm ilgilerini çeker. Bunların sanat yapıtlarının anlatımsal özelliklerine yanıtlan, sanatçının anlatım özgürlüğüne dayandırılır. Bir gerecin anlatımsal niteliklerine örneğin, kilin doğal duyumsanmasına yanıt verirler. Yargılan karmakarışık olmuştur. Gerekçeleri sanatçının farklı olma hakkına dayandırılır" (Kırıçoğlu, Stokrocki, 1997: 323).

Dördüncü aşamada stil, form, tarihsel ve kültürel bağlamda sanat eserlerini görüntülü olarak vermeyi beşinci ve son aşamada da bireyin özerk kişiliği ile bağımsız kararlar verebildiğini söylemiştir.

"Gençler; ergenlik dönemi ve daha ileri yaşlardakiler; sanat eğitimi almış olanlar, ana konunun simgesel özelliğine yanıt verdikleri zaman "Estetik Bakış Açısı" evresindedirler. Sanat yapıtının anlatım özelliklerine verdikleri yanıtlar biçimlerin uyandırdığı duygulara dayandırılır. Bir gerecin yarattığı çizgi niteliğine ve kompozisyon elemanlarına yani yapıtın biçimine yanıt verirler. Yargılan, üslupsal ölçüte, çizgi, şekil, renk, uzam gibi biçimsel kararlara dayandırılır ve belli bir sanat dünyasıyla bağlantı kurarlar. Örnek olarak bir müze ya da galeri standartları gösterilebilir. Estetik eleştiri evresine öğrenciler zor ulaşır; ancak, eğitilmiş sanatçılar ulaşabilirler ki bu oldukça zor başanılır. Konuya ilişkin bilgiyle ilişki kurduklarında "Estetik eleştiri" evresine ulaşırlar. Bu standartın nasıl değerlendirilmesi gerektiği bilgisini içerir, ve bu da ancak uzmanlık işidir. Örneğin kimi zaman anlatımsal nitelikler sanatın ustalıklı ilgili standardını değiştirebilir; işte bu son aşama estetik eleştiri evresi olarak adlandırılır. Zaman zaman yetişkinlerin yanıtlan bütün aşamalarla çakışır. Küçük çocuklar üst düzeye erişemezler." (Kırıçoğlu, Stokrocki, 1997: 323).

Parsons ve Blocker'a (1993: 154) göre, sanatta yetkin olabilmek için, öğrenme stratejileri geliştirebilmek, bireyleri anlamak, bireylerin estetik özelliklerini geliştirmek, kültürel bağlam da köklü sembol sistemleri kodlamak ve bu kodları çözmek için eleştiri araçları geliştirilmelidir. Bu çaba ve eleştiriler sanat eserinin analizini yapacak kişileri

dışlamamalıdır. Bütün bu nedenlerle sanat eğitiminin geliştirilmesi çözümlenmesi zorunlu olan bir sorundur.

Parsons'un Estetik Gelişim Evre Tablosu

Evre	Konu	Anlatım	Araç-Gereç	Yargı
Öznel İki-yedi yaş	Çok sevdikleri nesnelerle deneyimli, o nesnelere duyarlı	Öznel duyguların etkisi	Önemli değil	Kişisel tercih
Akılcı Gerçekçi Yedi-dokuz yaş	Ev, kuş, çiçek gibi bilinen konulara ilgili	Resimdeki kişi ve olayların duygularını yaşama	Önemli değil	İdeal gerçekçi resimler
Estetik karmaya, biçim güzelliği ile konu güzelliğini karıştırma Dokuz-on iki yaş	Hayvanlara karşı duyarlı, ilginç ve yaşam/ölüm gibi konularla ilgili	Sanatçı duyguları ve sanatçı özgürlüğüne ilgi	Gerecin ifade gücüne ve tekniğine ilgi	Farklı olma isteği ile karmaşık duygular
Estetik görüş ve anlayış; eğitilmiş yetişkinler ulaşabilir.	Simgesel konular, mecazlar	Sanatsal eleman ve ilkelere duyarlı	Her çeşit gereç	Üslupsal ölçüt ve biçimsel kararlar
Estetik eleştiri; eğitilmiş sanatçılar eleştirmenler yer alır, çok az rastlanır	Konular hakkında bilgili	Anlatımsal kavramlar	Her çeşit gereç	En idealini değerlendirme kesin ölçütler.

(Parsons, 1987).

2.9. İlgili Araştırmalar

2.9.1. Yurtdışında yapılan Araştırmalar

Rapaille (2010), tarafından hazırlanan "*Kültür Kodu*" kişileri ve toplumları yönlendiren kodların tanınmasına, açıklanmasına ve kullanımlarına ilişkin bilgiler vermektedir. Pazarlama ve reklamcılıkla ilgilenenlerin ötesinde, kendi kişiliğini, çevresini, ülkesini ve dünyayı anlamak isteyenler için de bulunmaz bir kaynak oluşturduğu iddiasıyla, daha önce akademik dünyada üzerinde çalışmakta olduğu Archetype'ler kavramını, üç aşamalı beyin fikri ile birleştirerek pazarlama dünyasına yeni bir kavram olarak sunmuştur. Bu senteze göre, her ulus, kültürü içinde yer alan belli kavramlara çok değişik çağrışımlar (kodlar) yüklemektedirler.

Barnard'ın (2002), tarafından kaleme hazırlanan "*Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür*" adlı araştırma, bir yandan görsellik, sanat ve tasarımın farklı boyutlarına eğilerek aralarındaki ilişkileri açıklamayı; bir yandan da bunların anlamlarının yere, zamana, farklı toplumsal katmanlara, ülkelere vs. göre nasıl değişebileceğini göstermeyi

amaçlıyor. Yazar, şu soruyu sorar “Etrafımızda gördüğümüz, tamamen insan tarafından icat edilen nesneler ve bunların yeniden üretilmiş görüntüleri, sanat ve tasarımın hangi boyutuna girer?” yanıt olarak; Görsel kültür içinde, ‘sanat olan’ ve ‘sanat olmayan’ arasındaki sınırın ortadan kalktığı ya da iyice muğlaklaştığı bir dönemde yaşadığımızı artık gerçekten ikna edecek ölçütler koymak olanaksızmış olabileceğini kültürel yaşantımızda, hangi görüş ileri sürülürse sürülsün, hangi eğilim baskın olursa olsun, hiçbirisi tarafsız olmadığını ve her türlü tarafsızlık ve evrensellik iddiasının ideolojik bir kurgu olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Mirzoeff (2002), tarafından hazırlanan “*Görsel Kültür*” başlıklı araştırma da cinsiyet, film ve televizyonun arasındaki ilişkilerine değinerek, üniversitede Amerikan Görsel Kültür bir parça için tanıtım fikirleri vermektedir. Görsel kültür üzerine yapılan bu çalışmada teori ve çıkarsamalar dikkat çeker.

Freedman (2003), tarafından hazırlanan “*Program, Estetik ve Sanat Sosyal Yaşam: Görsel Kültür Öğretimi*” başlıklı çalışmada, “küresel kültür hızla imaj doygunluğu metin tabanlı iletişime kaymaktadır” tanımlamadan hareketle, görsel kültürün her yerde: televizyonda, dergilerde müzelerde, reklam panolarında sinemada, internet ve alışveriş merkezlerine hakim olan bir “fenemondir” olduğunu belirterek, sonuçta, görsel kültürün karmaşıklığı insanın her zamankinden daha fazla ilgilenmesi, öğrenmesi gerektiğini belirtir. İnsani kalkınma için kritik bir sürecinde başladığını belirtir. Yazar post modern sanat eğitimi için zemin oluşturmaya çalışmaktadır. Bilişsel, sosyal ve müfredat teorisi temelleri üzerine dikkat çeken Freedman kültürel açıdan görsel sanatlar öğretimi için kavramsal bir çerçeve sunar.

Howells ve Negreiros (2012), tarafından hazırlanan “*Görsel Kültür*” başlıklı çalışmada, görsel kültürün anlamı, görsel kültürün nasıl uygulandığını araştırmış ve giderek görsel dünyadaki keşfetme ve görsel okuryazarlık konularına eğilmiştir. Görsel kültürde, çizimler, resimler, fotoğraflar, filmler, reklamlar, televizyon programları ya da yeni medya biçimleri gibi görsel metinlerin analizinin eğitimde öğrencilere tanıtmak amacıyla tasarlanan çalışmada. Bol örneklerle görsel kültür üzerine yapılan bu çalışmada görsel analiz için teorik yaklaşımlar bulunan çalışmada. iconology, form, sanat tarihi, ideoloji, göstergebilim ve hermeneutik üzerine bölümler bulunmaktadır. Araştırmada bu kavramların yararları ve dezavantajları tartışılarak ikinci bölümde güzel sanatlar, fotoğraf, film, televizyon ve yeni medya üzerine varsayımlar öne sürer. Kitapta

da gerçeklik ve görsel temsili arasındaki karmaşık ilişki araştırılarak, sonuçta görsel analiz için bir “polysemic” yaklaşımı savunan araştırmada tek bir çatı altında bir araya görünüşte farklı yaklaşımlar getirmiştir.

Infirma (2005), tarafından hazırlanan “*Görsel Kültür ve Coğrafya*” başlıklı çalışma ile “tartışmalı sınırlar ve kargaşa, milletlerin nasıl bir yer ve kimlik sorunları var?” Aidiyet ve dışlama, bir "etnik temizlik" bir yaş ve zorunlu göç, görme kültürü nasıl temsil edilmiştir? Sorularına yanıtlar aranmıştır.

Freedman (2002), tarafından hazırlanan “*Görsel Kültür İçinde Bir Demokrasi Eğitimi*” başlıklı araştırma makalesinde makalesinde sanat eğitimi sosyal perspektifleri ile ilgili bir incelemede bulunmuştur. Bu çerçevede konu ve cinsiyet, ırk, etnik köken, cinsel yönelim, özel yetenek ve etkileşimleri ile bir endişe ve diğer vücut kimlikler kültürler arasında sanal ortamlar da dahil olmak üzere sosyo ekonomik, politik koşullar, topluluklar ve insanca yapımı doğal ortamları konularına değinmiştir.

Jeffers’in (1997), tarafından hazırlanan “*Bir Boşluğu Keşfetmek: Öğrenci Ve Öğretmenlerin Kişisel ve Eğitim Durumlarına Göre Estetik Tercihlerini Karşılaştırma*” başlıklı araştırma makalesinde, reproduksiyon, sanat eserleri, estetik tercihler, aracılığıyla geliştirilen ölçekle öğrenilebilir savından hareket ederek farklı eğitim durumlarına sahip kişiler üzerinde estetik araştırmaları yapılmıştır. Araştırmanın yöntemine göre, reproduksiyon görsellere puanlar verilmiştir. Verilerin analizinden, estetik tercihlerin eğitimle değiştiği sanat eğitimi alanların benzer estetik tercihlerde bulunduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Taylor (1971), tarafından hazırlanan “*Estetik Ölçüm İçin Eşleştirmeli Karşılaştırma Test*” başlıklı estetik değerlendirme ölçeği, dört ve beş yaşındaki çocukların estetik yargılarını ölçmek üzere çift karşılaştırmalı bir test geliştirilmiştir. Sanat uzmanları tarafından bağımsız yargıç olarak geliştirilen ölçek, çocukların on bir noktayı izleyen kategoride ölçekte çeşitli uyaranları temsil ederek, altı hafta arayla iki kez kırk çocuk üzerinde uygulanmıştır. Edilen veriler ölçeğin geçerli bir ölçüm olduğunu belirtilmiştir.

Sonuç verileri açısından, ölçeğin güvenilirlik düzeyi bireysel olarak ölçek kullanımını tavsiye etmek için yeterince yüksek değildir, ama çok küçük çocuklar ile araştırma grup farklılıklarını ölçmek için yeterli olmuştur.

Staudek (1999), tarafından "*Birkhoff'un Estetik Ölçütünün Vazoları*" başlıklı araştırmada, Birkhoff'un estetik ölçüsünün, düzenli geometrik objelerin yani Çin vazolarının resmi estetik değerlendirmeye katkısı tartışmaktadır. Estetik ölçü fonksiyonun özellikleri bu tür uygulamaların doğruluğunu kanıtlamak için düşünülmüştür.

Iwao ve Irvin (1971), tarafından hazırlanan "*Farklı Kültür Kapsamı, Kişilik ve Estetik Duyarlılığı: Genç Yaş*" başlıklı araştırma makalesinde, estetik hassasiyet ve kavramsal bağımsızlık ölçüm anketi uygulanmıştır. Estetik duyarlılık ve bilişsel bağımsızlık ve açıklık anket önlemler arasında pozitif bir ilişki, daha önceden bulunmuştur. Bundan dolayı da aralarındaki olumlu ilişkiyle ilgili rapora iki adet onay verilmiştir. Amerika'da ortaokul öğrencilerine üzerindeki, çalışma her iki cinsiyet genç yaş ve çeşitli nüfusu (farklı kültürden) kabul eder. Japon öğrencilerin tercihlerine göre, kişilik ve estetik hassasiyeti arasındaki ilişki bulunan toplumların bazılarında estetik değerlere tercihlere kültürel etkilerin varlığı görülmektedir.

Heidt (1977), tarafından hazırlanan "*Görsel Estetik Tercihler: İkili Öğrenim Yapan Bölge Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uyarılar Ve Bilgi Etkileri*" başlıklı doktora tezinde, kolej öğrencilerinin görsel estetik tercihleri üzerinde sanat uyarıları ve önceki alt yapının ne kadar önemli olduğu keşif zamanını da dâhil ederek bulmaya çalışmıştır.

Yöntem olarak " $2 \times 2 \times 2$ "⁶⁰ kullanılarak aşağıdaki değerlendirmeleri test edilmiştir. Öğrencilerinin görsel estetik tercihlerini nasıl etkilediğini kadar tespit olmuştur. Sanat uyarısının kalitesi önceki bilgiler ve sanatsal arka plan 2 değişkenli haz verici ton ve keşif zamanı süre ölçer yardımı ile görsel seçimleri ölçülmüştür. Bu araştırma 85 öğrenciye uygulanmıştır. Sanatla ilgisi ve ilgisiz olan arka plan seviyesinde olan dört çalışma grubuna sorular sorulmuştur. Müzede on resim üzerinde yapılan çalışmada katılımcılar seçimleri esnasında kamerayla kayıt altına alınmıştır. Araştırmada öğrencilerin önünden sanat eserleri ve röprodüksiyon değerlendirmeleri geçirilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, sanat eğitimi alan ve almayan öğrencilerin arasında keşif zaman farkı bulunmaktadır. Öğrencilerin haz verici ton ile tercihleri arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Bunun yanında sanat uyarısı ile haz verici ton arasındada etkileşim vardır. Sanat alt yapısı ile sanat uyarısının karşılıklı etkileşimlerinin etkilerinin sonuçları görülebilir.

⁶⁰ Anova

Gerçek sanat eserlerini izleyenler uzmanlar arasında kopya sanat eserlerinde inceleyenler arasında bağlantı vardır. Sanat eğitimi olan kolej öğrencilerinin bu sonuçlarına olanlara göre fazla örnekler verecektir. Kopya slaytlardan ziyade gerçek eserleri gördüğünde anlamlı farkın artacağı bulunmuştur.

Katılan öğrenciler sanat arka planına sahip se süreç ve haz verici durum arasındaki ilişki artar. Ayrıca gerçek sanat eserlerinin karakterini yargılayan uzmanlar kopya eserleri inceleyen dil farklılıkları hesaba katılarak bilgisayar ve sonuçlarına göre öğrencilerle sanat eğitimi arasında bağlantı kurulabilir.

Smith (1975), tarafından hazırlanan “*Bir Estetik Eğitimi Teorisi*” başlıklı doktora tezinde, estetik deneyimi, estetik eğitimi için bazı hususlar, estetik eğitim duyguları yetiştirmek, okullaşma, estetik eğitim ve şekillendirilmesi, görecelilik, eleştirel düşünce yakınsama, sanat eseri özellikleri, estetik iyilik, insan değeri, estetik tercihler üzerinde durulmuştur.

Estetik seçimlerdeki bölgesel nitelikler değerlendirilmiştir. Öğrencilerin geliştirilmesi gereken zorluk ve farklılık bilinçlendirmeleriyle değil estetik eğitimin hayatla ilgili olarak bağı vardır. Öğrenci kendisini kıyaslamaz. Demografik özelliklerin doğası ve karakterinin estetik tercihlere hatırı sayılır derecede etkileme yönü vardır. Estetik eğitimin hayat sonuçları ile bir alakası vardır. Çok yönlü birisinin estetik yargılamalarıyla görmezden gelinmesi tavsiye edilmektedir.

Hovanec (1992), tarafından “*Tercihler ve Görsel Sanatlar Alanında Kararlar: Algı, Kavram ve Kültürel Çeşitlilik Tutumları Analizi*” başlıklı yüksek lisans tezinde, öğrencilerin sanat algılarında arka plandaki rol ve kültürel temaları daha fazla incelemek, sanat hakkında hissedilenlerin arka planında görsel sanatlar olduğunu ortaya koyabilmektedir.

3. Sınıf seviye öğrencilerin estetik ya da kültürel alt yapıları onların artistik yargı seçimlerinde karşı oldukları algı kavram tavırları üzerinde etkilimidir? Sorusuna odaklanmıştır. Acaba çocukların kültürle arka planlarında sanatı algılama ve yorumlarında sanat hakkında ne düşündüklerinde ne histeriklerinde sanatı nasıl değerlendirdiklerinde ve görsel sanatlardaki seçimleri üzerinde nasıl bir rol oynar. Bu çalışmanın amacı bunu daha iyi anlamaktır.

Yöntem olarak eylem araştırma ve vaka çalışması uygulanmıştır. 13. Sınıfların seçimleri ve sanatla ilgili yargıların bilgisini elde etmek için araştırmanın ilk kaynak

olarak “Token tepkisini”⁶¹ ölçmektir. Toplam 13 sınıftan 229 öğrenciye uygulanan çalışma Pelsinvayya’da çoklu kültüre sahip bir ortaokulda uygulanmıştır.

Silvera, Josephs, Robert, Giesler (2002), tarafından “*Daha Büyük İyidir: Estetik Tercihini Kanaatimize Fiziksel Boyut Etkisi*” başlıklı araştırma makalesinde, uyaranlar olarak soyut biçimler çift halde çift denek gruplarına sunulduktan sonra tercihleri kayıt altına alınmıştır. Tercihlerde denekler büyük objeleri diğerlerine tercih etmişlerdir. Çalışma sırasında birçok uyaranın çeşitli boyutlardaki uyaranların ve hem yetişkin hem de üç yaşındaki çocukların katılımlarının bulunduğu deneylerde çoğunlukla büyük tercih edilmiştir.

Mitchell (1974) tarafından hazırlanan “*Estetik Tercihler Üzerine Bir Çalışma*” başlıklı master tezinde, estetik yargıların nesnellik problemi üzerine çalışmalar yapmışlardır. Yöntem olarak iki yol tercih edilmiştir: Buna göre insan gruplarının algıları üzerinde estetik olarak uyaranların sınıflanmasına ve puanlama uyaranının kendisinin çelişme “erdem” üzerinden estetik sınıflandırma yapılmıştır. Resimler, fotoğraflar, gösterilerek önce girişimleri tarafından yapılan seçim korunması gibi estetik değer bazı alanlarda tayin yapılabilir. Araştırmada yaş, yerleşim yeri ve eğitim düzeyi gibi çeşitli faktörlerin etkisini incelemenin mümkün olduğu, yaşamın çeşitli kesiminden, İnsanlar tarafından hoş kabul ediliren ne olduğu, İnsanların tercihlerinin bir nüfusa bir gözlemcinin öznel görüşü uygulanabilirliğini zor olduğundan, Estetik yargıların yapılabilmesi için süre tanınması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Metcalf (2001), tarafından hazırlanan “*Beğeni ve Sanat Eğitimi Estetik Algısı*” başlıklı doktora tezinde nitel bir desen ile denek grup olarak ilköğretim öğretmenliğinden 59 üniversite öğrencisi seçilmiştir. Öğrenciler sekizli gruplara ayrılmış ve her gruptan ikişer öğrenci ile çalışılmıştır. Denek grubu ilköğretim öğretmenliği bölümü öğrencileridir. Bir sınıf yapısı oluşturularak grup çalışmaları aktiviteler oyunlar kullanarak sanat konuları öğretilmiştir. Bunun uygulamanın amacı eleştiri yapmak için öğrencileri yüreklendirmektir. Bu eğitimlerde beğeni ve estetik vurgulanarak araştırmaya katılanlara estetik eğitim verilmiştir. Öğrencilerin sanat beğenileri ile yüzleşme sorunlarından çok sayıda bulgu elde edilmiştir.

Mcmanus, Weatherby (1997), tarafından hazırlanan “*Altın Seçim ve Biçim ve Kompozisyon ve Estetiği: Bilişsel Bir Model*” başlıklı makalede, estetik olgusu farklı

⁶¹ Öğrencilerin oyun oynarken sanat hakkında açıkça düşünceleri ve sanata dair kişisel tepkilerini ölçmeye dayanan her yaşta oyuncular için gerçekleştirilebilen içeriğinde sanat ayrımları, dinamik tartışmaların bulunduğu bir eğitim modeli.

düzeylerde çalışabilir yargısından hareketle, en basitinin duyusal estetik olduğu. bunların saf hislerden gelen basit hazlar olduğu; çileğin tadı, gökyüzünün mavisi, deri ciltli bir kitabın verdiği his ve gongun sesi gibi duyuların bu alan içerisinde incelenebileceği, araştırmaya göre, estetik olgusunun ikinci tipi, özel içeriği göz ardı edip, biçime vurgu yaparak öğeler arasındaki karşılıklı ilişki ile ilgilenir. Üçüncü estetik olgusu ölçekle alakalıdır. Bazı objeler sadece yüzey özellikleri ya da biçimsel özellikleri yüzünden değil tam ölçüleri veya ölçekleri yüzünden güzeldirler.

Sonuç olarak öğrenciler bilinçli bir biçimde beğeni estetik arasındaki ilişkileri görmüşlerdir. Zevk ve estetik sorunları fark etme ve karşı karşıya öğrencilerin deneyimlerini ortaya çıkmış, Öğrenciler sanat ve eleştirel eğitimle ilgili düşünme bilgi sahibi olmanın çoklu yönünü keşfedilen kendileri öğretmenleri ve diğerleri hakkında üniversiteler kendilerini tanımışlardır.

Bamossy, Scammon, Johnston (1983), tarafından hazırlanan “*Bir Estetik Kararda Güvenilirlik ve Geçerlilik Test Bir Ön Araştırma*” başlıklı araştırma makalesinde, ürün, tüketici davranışı ve deneysel ve teorik olarak henüz araştırmanın en başlarında olduğu, geliştirilen ölçekte estetik yanıtın niteliğinin tartışıldığını bilişsel ve gelişimsel bir bakış açısı kullanılarak estetik yargı yeteneğinin ölçülebileceği bir ölçme aracı bulunmuştur. Enstrümanın geçerliliği ve güvenilirliği için kanıtlar tartışılmıştır.

Uyaranlar ve Ölçümleri PJBT üç tablonun renkli slaytları oluşturur: Man Klee'nin Başkanı, Goya Horrors ya da War, ve Albright'ın Dünyasına da. Slaytları bir ekran üzerine yansıtarak konular sunulmaktadır. Konuların tablolarını incelemek için talimat ve ardından da birkaç değerlendirme ölçekleri ile ilgili resimler katılımcıların cevaplarını kaydetmek için teker teker her resim için on, dokuz, on (sıraya göre) kavramsal ifadeler vardır. Bu test için ürünler estetik gelişim aşamalarını tanımlayan Parsons araştırma (1975) ile kişisel görüşmelerin toplanan tipik cevaplar seçilmiştir. Bu araştırmada, yaklaşık 250 çocuk, ergen ve yetişkinler tartışma resimlerinde çeşitli kullanılarak görüşülmüştür. Genellikle dört konu alanlarında temsilcisi tabloların temin edilen üç resim test için seçilmiştir. Bu konu alanları temsil, konu, ifade ve muhakeme içerir. Ürün estetik yargı iki aşamada arasında paralel bir anlayış kapsamında seçilmiş ve test geliştirilmiştir bu ürün test edilmiş ve rafine edilmiştir.

2.9.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Akın (2006), tarafından hazırlanan “*İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitiminde Estetik Öğretimi*” başlıklı doktora tezinde, ilköğretim öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde estetik bilgi ve tutumlarının geliştirilmesi amaçlanarak, ÇAGSEY (Çok Alanlı Görsel Sanat Eğitimi Yöntemi), aktif öğrenme ve yapılandırmacı anlayış ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Araştırmada nicel ve nitel desen kullanılarak veriler elde edilmiştir. Nicel veriler başarı testi ve tutum ölçeği ile nitel veriler ise, ders etkinlik formları, ders gözlem formu ve uygulama sonu öğrenci anketi ile toplanmıştır. İlköğretim 6.sınıf görsel sanatlar dersinde uygulanan estetik tutum geliştirmeye yönelik programda ilk olarak, hazırlanan başarı testi ve tutum ölçeği random atama yoluyla birbirine denk oluşturulan deney ve kontrol gruplarına uygulanmıştır. Uygulanan ÇAGSEY ve aktif öğrenme ile yapılandırmacı anlayışın, geleneksel yöntemle göre öğrencilerin estetik tutumlarını geliştirdiği tespit edilmiştir. Görsel sanatlar dersinde geleneksel yaklaşımın yerine kullanılmasının, estetik tutum geliştirmede geleneksel yöntemle göre daha etkili bir yöntem olduğu için, görsel sanatlar derslerinde uygulanması gerektiği önerilmiştir.

Aykut (2008), tarafından hazırlanan “*Güzel Sanatlar Fakülteleri Programlarında Yer Alan Estetik Derslerinin İncelenmesi*” başlıklı doktora tezinde, güzel sanatlar fakülteleri programlarında estetik dersleri ile estetik konularını içeren derslerin amaç, içerik ve öğretim yöntemi açısından durumu incelenmiştir. Araştırma çalışma grubunu güzel sanatlar fakülteleri programlarında estetik dersi veren 7 öğretim elemanı, 135 öğrenci ve 4 alan uzmanı oluşturmaktadır. Nitel ve nicel veriler öğretim elemanları, öğrenciler ve alan uzmanları görüşme ve ölçek formları ile dokümanlardan elde edilmiştir. Veriler nitel ve nicel yolla analiz edilmiştir. Nicel bulgular tablolar, frekans ve yüzde olarak ortaya konarken, nitel bulgular N Vivo 7 programında analiz edilerek sunulmuştur. Betimsel araştırmanın sağladığı en önemli veri, güzel sanatlar eğitimiyle ilgili olan ve olmayan estetiğin amaçları arasındaki farklardır. Birbirleri içerisine giren bu iki alanın ayrılması, felsefi estetik ve estetik bir model olarak sanat süreçlerinin farklarını ortaya koyabilmek mümkün olmuştur.

Aslan (2003), tarafından hazırlanan “*Görsel Olanı Okumak*” başlıklı çalışmada; Bir literatür değerlendirmesi yapmak amaçlanmıştır. Bu makalede, görsel kültürün farklı kuramsal yaklaşımlar içinde nasıl ele alındığı incelenmeye çalışılmaktadır.

Öncelikle, modern görme rejimi olarak nitelendirilen “Kartezyen Perspektifcilik” ve Batı kültüründe *görsel* olanın hükümlerine yönelik eleştirel yaklaşımlara yer verilmektedir. Bunu, kültürel çalışmaların *görsel olana* yaklaşımının sergilenmesi takip etmektedir. Bu yaklaşım, görsel temsillerle siyasi mücadele arasında kurulan güçlü bağa vurgu yapmakta ve tıpkı dil gibi, görsel alanın da farklı siyasi güçlerin birbirleriyle yarıştığı politik bir mücadele alanı olduğunu öne sürmektedir. Bu nedenle, politik mücadelenin bir parçası olarak gördüğü eleştirel görsel okur-yazarlığın geliştirilmesi amacındadır. Son olarak, farklı kültürlerin farklı görme biçimleri olduğunu öne süren kültürlerarası iletişim yaklaşımı incelenmektedir. Bu üç yaklaşımı özne, bilgi ve gerçeklik kavrayışlarını öne çıkararak tartışan makale, görsel kültüre ve modernliğe dair dinamik, müphem ve akışkan bir yaklaşıma sahip olmak gerektiği sonucuna ulaşmaktadır.

Kumral (2008) tarafından hazırlanan, “*Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Resim Öğretmenlerinin ve Yöneticilerinin Öğrencilerin Estetik Gelişimlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Görüşleri*” başlıklı doktora tezinde Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi görsel sanatlar öğretmenleri ve okul yöneticilerinin öğrencilerin estetik gelişimlerini etkileyen faktörler üzerine görüşleri alınmıştır. Çalışmanın amacı, öğrencilerinin estetik gelişimlerine yönelik olarak var olan durumu ortaya koymak, sorunları belirlemek ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirmektir. Daha somut bir şekilde ifade etmek gerekirse, öğrencilerin estetik gelişimlerini; öğretmenin sınıf yönetimi yaklaşım biçimlerinin, sınıf yönetimi değişkenlerinin, öğretim yöntemlerinin nasıl etkilediği araştırılmaktadır.

Davun (2009) tarafından hazırlanan “*Okul Öncesi Dönemde Etkinliklerle Desteklenmiş Sanat Eğitiminin Estetik Beğeni Düzeyine Etkisi (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Örneği)*” başlıklı doktora tezinde, okul öncesi dönemde etkinliklerle desteklenmiş sanat eğitiminin çocukların estetik beğeni düzeylerine etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Ayrıca çocukların estetik beğeni düzeylerine etki ettiği varsayılan cinsiyet düzey değişkenleri de incelenmiştir. Araştırma kapsamında, deney grubuna, haftada bir gün görsel sanat eğitimi etkinlikleri uygulamalı olarak verilmiş, kontrol grubunda ise geleneksel yöntemle ders işlenmiştir. Deney ve kontrol grubuna dahil çocukların estetik beğeni düzeylerini ölçmek için ön test, son test ve kalıcılık testinde, Taylor-Helmstadler Çift Karşılaştırmalı Estetik Yargı Ölçeği kullanılmıştır. Veriler; Mann Whitney U testi ve Wilcoxon işaretli-sıralar (eşleştirilmiş

çiftler) testi ile analiz edilmiştir. Mann Whitney U testi, iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test etmek için; Wilcoxon işaretli-sıralar (eşleştirilmiş çiftler) testi ise ilişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla kullanılmıştır. “Görsel Sanat Eğitimi alan deney grubuna dahil çocukların estetik yargılarında anlamlı bir farkın olduğu ($p < 0.05$) belirlenmiştir. Geliştirilen Okul Öncesi Görsel Sanat Eğitimi Etkinliklerini almış çocukların, geleneksel yöntemle öğretim yapılan çocuklara göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir”.

Türkhan (2008) tarafından hazırlanan “*İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Bağlamında Görsel Kültür Çalışmaları: Bir Eylem Araştırması*” başlıklı doktora tezinde görsel kuşatmalar altında yaşanan günümüz dünyasında görsel dilin baskın rolü yadsınamaz bir gerçektir görüşüne yer vermiştir. Kitle iletişim araçlarının ve hareketli görüntülerin egemen olduğu yaşam koşullarında toplumsal üretimlerin “görme” üzerine ayrı bir vurgu yapması kültürün yeni görselliğini anlamayı gerektirir. Günümüz yaşam dinamiklerinin önemli bir boyutunu oluşturan görsel deneyimlerin anlamlandırılabilmesi için eğitim önemli bir rol üstlenmektedir. Eğitim uygulamalarında gerçekleştirilecek görsel kültür çalışmaları, öğrencilerin görsellere ilişkin anlam katmanlarını sorgulayarak kendi yaşamlarını da anlamlandırmalarına katkı sağlayabilir görüşüne yer vererek, ilköğretim okullarındaki görsel sanatlar dersinde uygulanacak olan görsel kültür çalışmalarının nasıl yürütülebileceğini belirlemektedir. Araştırma görsel sanatlar dersinde görsel kültür çalışmalarının öğretim uygulamalarına dayandığından nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

Uysal (2009) tarafından hazırlanan “*Çağdaş Görsel Kültürde Resimsel İmge ve Sanat Eğitiminde Yeni İmge Düzenleri*” başlıklı Doktora tezinde; çağdaş teknolojinin gelişmesine bağlı olarak sanatsal anlayışlarda, sanatçının işlevi ve konumunda değişimlerin yaşanması, bunun doğal sonucu olarak sanat eğitimi yaklaşımlarında da değişimin olması gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Geleneksel tuval resmi karşısında, özellikle son 50 yıllık zaman diliminde gelişimlerle, değişen estetik kaygılarla ortaya çıkan farklı sanatsal oluşumlar, toplumun sanatın ne olduğu konusunda bir çıkmaza girmesine neden olmuştur. İzleyicinin günümüz çağdaş sanat yapıtlarını anlayamamasının, ona bu yeteneğin kazandırılmamasından ileri geldiği düşünülmektedir. İşte sanat eğitimcisinin, öğrencilere bu yeteneği kazandırmakla önemli bir eksiği tamamlayacağı düşünülmektedir. Sanatçı ve sanat eğitimcisi yetiştiren

kurumların lisans ve lisansüstü düzeyinde yürütülmekte olan programlarda sanat eserleri inceleme vb. gibi dersler verilmektedir. Bu ders ya da derslerin yanı sıra, çağdaş görsel kültürün imgeleri ve sosyo-kültürel olguları bir arada tartışan teorik ve disiplinler arası etkileşimli çalışan atölye (örneğin proje önerileri ile çalışan) derslerinin programlarda yer alışıyla bu konudaki açığın giderilebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, ülkemizde sanat eğitimi alanında görsel “kültür-sosyo-kültürel” olgular ve bunların öğrencilerin resimlerindeki imgelere etkileri ile ilgili böyle bir çalışmanın eksikliği araştırmaya yön vermiştir. Görüşüyle çalışmasını tamamlamıştır.

Gökay ve Demir (2006) tarafından hazırlanan “*Farklı Eğitim Seviyelerinde Estetik Beğeni*” başlıklı araştırma makalesinde eğitim düzeyleri farkı bulunan bireylerin öğrenimleri sırasında almış oldukları görsel sanatlar dersleri estetik beğeni düzeylerine ne kadar etki yapmıştır? Sorusuna yanıt aranmıştır. Diğer araştırma bulgusu olarak; görsel sanatlar derslerinde estetik eğitimin ve öğretimin gerçekleştirilmesi sonucunda öğrencilerin estetik beğeni düzeylerinde olumlu yönde bir gelişim gözlenebilir mi? Konularını ele alan bu çalışmada “eğitimin estetik beğeni düzeyinde değişikliklere neden olduğu fakat estetik beğenin daha çok popüler kültür etkisinde kaldığı belirlenmiştir. Estetik beğeni düzeyinin niteliğinin artırılması ve hayattan daha fazla haz alınabilmesi için estetik eğitimin gerekliliği ortaya çıkmaktadır” sonucuna ulaşılmıştır.

Artut (1994) tarafından hazırlanan “*Ç.Ü Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde Öğrenim Gören Öğrencilerin Estetik Beğeni, Düzeylerine İlişkin Bir Araştırma*” başlıklı araştırma makalesinde, Eğitim Fakültesinden öğrencilere uygulanan çalışmaya göre, Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencileri ile yapılan çalışmada izlenimci akım, çağdaş sanat ve sanat değeri taşımayan resimlere ilişkin estetik beğenileriyle bazı değişkenlerin (cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan lise, ilgili bölümün tercih sırası, aile yerleşim birimleri, aile gelir düzeyi) arasında anlamlı farkların olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma kapsamında, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü; birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda okuyan öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Çalışmada, “öğrencilerin izlenimci (Empresyonist) resimler, modern (çağdaş sanat) resimler ve sanat değeri taşımayan (Kartpostal resimler- kitsch) resimlere ilişkin görüşlerini almak üzere” bir ölçek formu geliştirilmiştir ve uygulanmıştır. “Araştırma bulguları, (a) cinsiyet ve sınıf öğretmenliğini tercih sırasının, öğrencilerin estetik beğenilerini önemli ölçüde etkilemediğini, (b) sınıf düzeyi, yerleşim

birimi, mezun olunan lise ve gelir düzeyi ile estetik beğeniler arasında anlamlı farkların olduğunu, (c) sınıf düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin estetik beğeni düzeylerinde olumlu gelişmeler gözlemlendiğini göstermektedir.”

Selvi (2008) tarafından hazırlanan “*Kitsch Olgusunun Lise Öğrencilerinin Estetik Algı ve Beğenilerine Etkileri*” başlıklı yüksek lisans tezinde, kitsch’e ait görsel ve sanat yapıtlarının ayrılıp ayrılamadığına dair bir ölçek geliştirilmiş ilgili ölçekle öğrenciler üzerinde araştırma yapılmıştır. Liseli öğrencilerin kitsch’e ait görselleri beğenip beğenmediği, popüler kültürün etkileri, kitsch kavramının popüler kültürle olan ilişkisi detaylı olarak çalışılmıştır. Sonuç olarak; öğrencilerin aile eğitim düzeylerinin kitsch’e ait görseller seçimi ile ilişki olduğu bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, örneklem (çalışma grubu), veri toplamayla ilgili yöntem ve teknik bilgileri vardır.

3.1. Araştırma Modeli (Desen)

Araştırma Türkiye’de Selçuk üniversitesi örneğinde öğrenim gören öğrencilerin estetik tercihlerini ölçüp, kitsch’e ve sanat yapıtı tercihleri ile tercihi etkileyen etmenleri bulabilmek ve değerlendirebilmek amacı ile planlanmıştır.

Estetik tercihler, karmaşık bir süreç içinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu etkilerin incelenerek analiz edilebilmesi için katılımcıların “tutumlarının, ilgilerine ait görüşlerinin alınmasına ihtiyaç vardır” (Karasar, 2005: 142, Özgüven, 2000: 27, Sönmez, 2005). Araştırma, ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Bu çalışmada, araştırma kapsamına alınan üniversite öğrencilerinin mevcut estetik tercihlerini ortaya koyabilecek verilerin elde edilmesinde anket ve likert tutum ölçeğinden yararlanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin seçkisiz seçilmesine, anketin bizzat araştırmacının gözetiminde uygulanmasına ve çalışmaların orijinal haline en yakın olarak gösterilmesine dikkat edilmiştir. Çalışmaya katılan öğrenciler seçkisiz seçilmiş ancak özellikle birçok farklı üniversite bölümünün olması için çaba gösterilmiştir.

3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Konya Selçuk Üniversitesi örneklemine ise Selçuk Üniversitesinden seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen 8 fakülte ve 2 meslek yüksekokulundan, 1000 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır.

Selçuk Üniversitesi, 24 fakülte, 6 yüksekokul ve 6 enstitü, 23 meslek yüksekokulu 27 araştırma ve uygulama merkezi, 68536 öğrenci, 2507 akademik personeli bulunan ÖSYM’nin “2010–2011 Yükseköğretim İstatistiklerine göre, Türkiye’nin en büyük ikinci üniversitesidir” (www.selcuk.edu.tr, <http://osym.gov.tr>).

Örneklem dâhilinde İlahiyat Fakültesi, Tıp Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Veterinerlik Fakültesi, İletişim Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Tarih Bölümü, Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı, İngilizce Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı, T. Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı, Teknik Meslek yüksek okulu, Sağlık Teknik Meslek Yüksek Okulu vardır.

Araştırmaya 16 bölümden 1000 öğrenci katılmıştır. Hazırlanmış olan anket formu, alanında bilgi ve deneyim sahibi uzmanlara da incelenilerek, çalışmanın yüzey geçerliliğinin değerlendirilmesi sağlanmıştır.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin mevcut estetik tercihleri ortaya koyabilecek verilerin elde edilmesinde anket tekniğinden yararlanılmıştır.

Çalışmanın verilerini analiz etmeden önce literatür çalışması yapılmıştır. Bu taramada, yerli ve yabancı kaynaklardan (bilimsel makaleler, yerli ve yabancı üniversitelerin kütüphanelerinin çevrimiçi veri tabanlarından, yüksek lisans ve doktora tezlerinden) yararlanılmıştır. Anket uygulaması önceden oluşturulan soru formuna bağlı kalınarak yüz yüze görüşme biçiminde gerçekleştirilmiştir. Soru formunda yer alan sorularla, üniversiteli gençlerin kimlik değerlerindeki değişimler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu üniversiteler ve araştırmaya katılan üniversiteli gençler “basit rastlantısal örnekleme” yöntemiyle seçilmişlerdir. Araştırmada örneklemden veri toplama tekniği olarak anket ve tutum ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmaya katılanların durumuna ilişkin saptamalarda bulunabilmek amacıyla hazırlanan ölçme aracının soru formunda yer alan bölümlerde, öğrencilere sosyo demografik sorular yanında sanat eğitimleri ve sanat yaklaşımlarını değerlendiren sorularda bulunmaktadır. Araştırma da uygulanan dört estetik kuramın, tercihini ortaya çıkartan ölçme aracı da: “Kesinlikle katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmam, Kesinlikle katılmam” biçiminde derecelenmiş ölçek içinde 2.ve 3.bölüm bulunmaktadır.

Anket formunun uygulanması; Anket, 2011–2012 öğretim yılı, Bahar dönemi, Mayıs ayında ilgili fakültelerdeki öğrencilere uygulanmıştır.

Anket çalışmasını uygulamak için ilgili bölüm öğretim üyeleri ile irtibat kurulmuş, ilgililerden izin alınmış, sınıflarda ders esnasında projeksiyon yardımı ile, önceden oluşturulan soru formuna bağlı kalınarak bizzat araştırmacı tarafından

gerçekleştirilmiştir. Projeksiyon bulunmayan sınıflarda taşınabilir (portable) projeksiyon kullanılmıştır. Araştırmaya 16 bölümden 1000 öğrenci katılmasına karşın, değerlendirmeler sonucunda 836 öğrencinin anketi ve tutum ölçeği değerlendirmeye alınmıştır.

Anket çalışması sırasında, “Üniversiteli öğrencilerin estetik tercihleri” gibi önemli bir konunun ele alındığı araştırmacı tarafından belirtilmiştir. Anket formuna karşı katılımcılar birinci bölümde az istekli ikinci ve üçüncü bölümde çok istekli tutum göstermişlerdir.

Üniversite Fakülte Ve Bölümlerine Uygulanan Geçerli Bulunan-
Bulunmayan Anket Sayısı.

Fakülte/Bölüm	Uygulanan Anket	Geçersiz Anket	Geçerli Anket
Müzik	70	10	60
İlahiyat Fak.	15	14	1
Tıp Fak.	30	6	24
Hukuk Fak.	80	5	75
Sanat tarihi Bölümü	42	5	37
Mühendislik Fak.	135	22	113
Teknik M.Y.O.	55	20	35
Sağlık Teknik M.Y.O.	55	19	36
Veteriner Fak.	70	12	62
Resim-İş Öğretmenliği	30	4	26
İngilizce Öğretmenliği	80	9	71
Tarih Bölümü	130	10	120
Halkla İlişkiler	40	5	35
Sınıf Öğretmenliği	13	12	1
T. Dili ve Edebiyatı	95	8	87
Sosyoloji	60	7	53
Toplam	1000	164	836

3.3.1. Görüş Belirleme Formunun Geliştirilmesi

Araştırma verilerin toplanmasında ek 1 deki anket formu ve Likert ölçek kullanılmıştır. Anket formu ve Likert ölçek denekler tarafından anlaşabilecek şekilde, konu ile ilgili kaynaklar ve daha önceki yapılmış bazı araştırmalardan yararlanılarak kapsamlı bir şekilde hazırlanmıştır.

Selçuk üniversitesi, öğrencilerine uygulanacak araştırma anketi ve likert ölçeği geliştirmek için aşağıdaki uygulamalar yapılmıştır:

1- Estetik, estetik kuramlar, kitsch ve estetik eğitimi konularında literatür taraması yapılmıştır.

2- Örnekleme giren öğrencilerin görüşlerini belirlemek için hazırlanan ölçme aracı uygulamadan önce uzman görüşüne sunulmuştur.

3- 130 soruluk taslak anket ve Likert ölçeği, alanında uzman kişilerin değerlendirmesinden geçirilerek 101 soruya indirilmiştir.

4- Araştırma anketi sorularından 7 tanesi sosyo demografik, likert ölçeğinden 14 tanesi görsel sanatlar ve görsel sanat eğitimi, 40 tanesi estetik kuramlara ait görseller, 40 tanesi de kitsch ve sanat yapıtını içeren görsel sorulardan oluşmuştur.

Estetik tercih ya da beğenilerin belirlenmeye çalışıldığı araştırmalarda, estetik yargıların birçok yönden ölçülebileceği belirtilmektedir. Bu araştırmalardan olan, Jeffers'in (1997) ABD'de uyguladığı araştırmada olduğu gibi; çocuklar, gençler, yetişkinlerin estetik tercihleri ve tercihler arasındaki ilişkiler araştırılabilir ve öğrencilerin almış oldukları sanat eğitimi düzeyinin estetik tercihlere etkisi bulunmaktadır.

Selvi'nin (2008) de çalışmasının da olduğu gibi, katılımcılar gösterilen dörtlü seçenek arasında bulunan sanat yapıtı ya da kitsch'e ait görselleri birbirinden ayırıp ayıramadığı araştırılmıştır. Bu çalışmada Selvi'nin de belirttiği gibi kitsch'e ait görsel ve sanat yapıtı tercihleri ölçülebilir.

Yapılan diğer araştırmalardan biri de Demir ve Gökay'ın (2006: 329–342) çalışmasıdır. Bu araştırma farklı eğitim seviyelerindeki öğrencilerin estetik beğenilerinin farklılığını ölçmek için yapılmıştır.

Artut'un (1994: 2) yaptığı çalışmaya göre de, öğrencilerin estetik beğenisini ölçmek amacıyla, iki bölümlü anket uygulanmıştır. Anketin 1. bölümüne sosyo demografik sorular konulmuş, "İkinci bölümünde; izlenimci, çağdaş sanat-modern sanat ve sanat değeri taşımayan görsellere ilişkin estetik beğenileri saptamaya yönelik, "çok beğendim, beğendim, biraz beğendim, beğenmedim, hiç beğenmedim" seçeneklerinden oluşan bir ölçek bulunmaktadır.

Bu araştırma kapsamında, geliştirilen anket formu, likert ölçeğe daha önceki araştırmalardaki modeller ve bulgular temel alınarak, dört temel bölümden oluşmaktadır:

Birinci temel bölüm; Selçuk üniversitesi öğrencilerin sosyo demografik yapısını ortaya koymayı amaçlayan soruları içermektedir. Bu kapsamda; öğrencilerin yaşı, öğrenim gördükleri bölüm, annelerinin öğrenimi, babalarının öğrenimi, cinsiyetleri, daha önceki yaşadıkları yer, ailelerinin gelir durumlarına ilişkin sorular yer almaktadır.

Birinci alt bölümde; sanat sevgileri, ilgileri, görsel sanatlar dersinin daha önceki yıllarda öğretilişi, görsel sanatlar öğretmenin olup olmaması, görsel sanatlar dersine giren öğretmenin branş öğretmeni olup olmaması, taklit çalışmalar yapıp yapmadıkları, soyut çalışmalar yapıp yapmadıkları, sanat galerilerine gidip gitmediklerine ilişkin yargıların yer aldığı bu bölümün değerlendirilmesinde “Katılıyorum”, “Katılmıyorum” seçenekleri kullanılmıştır.

İkinci temel bölümde de; dört estetik kurama ait görsellerin dengeli olarak dağıtıldığı 40 görsel bulunmaktadır. Hazırlanan sanat eserlerine ait biçimci, anlatımcılık, anlatımcı, yansıtmacı ve işlevsel estetik sanat kuramlarına uygun özellikleri olan görseller, portreler, natürmortlar, figüratif resimler, afiş, heykel gibi sanat yapıtlarının reproduksiyonları beşli likert olarak “kesinlikle beğendim”, “beğendim”, “hiçbir fikrim yok”, “beğenmedim”, “kesinlikle beğenmedim” şeklinde görsellerin değerlendirildiği cümleler yer almaktadır.

Üçüncü Bölümde ise; kitsch’i betimleyen görsellere ait 20 görsel soru ve sanat yapıtlarına ait 20 görsel soru yer almaktadır. Kitsch’i betimleyen görsellerle, sanat yapıtlarını betimleyen görseller dengeli olarak dağıtılmış ve beşli likert olarak “kesinlikle beğendim”, “beğendim”, “hiçbir fikrim yok”, “beğenmedim”, “kesinlikle beğenmedim” şeklinde görsellerin değerlendirildiği cümleler yer almaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın genel amaçları doğrultusunda hazırlanan anket formu aracılığıyla toplanan veriler üzerinde istatistiksel çözümlemelerin yapılabilmesi için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) yazılımlarından faydalanılmış ve paket program kullanılmıştır. Verilerin analizinde; SPSS paket yazılımından faydalanılarak frekans (f),

aritmetik ortalama (X), t-testi, Chi-Square Test ve Anova ile öğrencilerin estetik kuramlara ilişkin görüş ve tutumları, kitsch'e ait görsel ve sanat yapısı tutumları analiz edilmiştir. Bulgular tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

İstatistik bilim dalında varyans analizi, “Anova” (Analysis of variance) gözlenen varyansı çeşitli kısımlara ayırma yöntemiyle bazı değişkenlerin başka bir değişken üzerindeki etkisini incelemeye yarayan bir grup modelleme türü ve bu modellerle ilişkili işlemlere verilen genel isimdir.

3.4.1. Veri Toplama Aracı

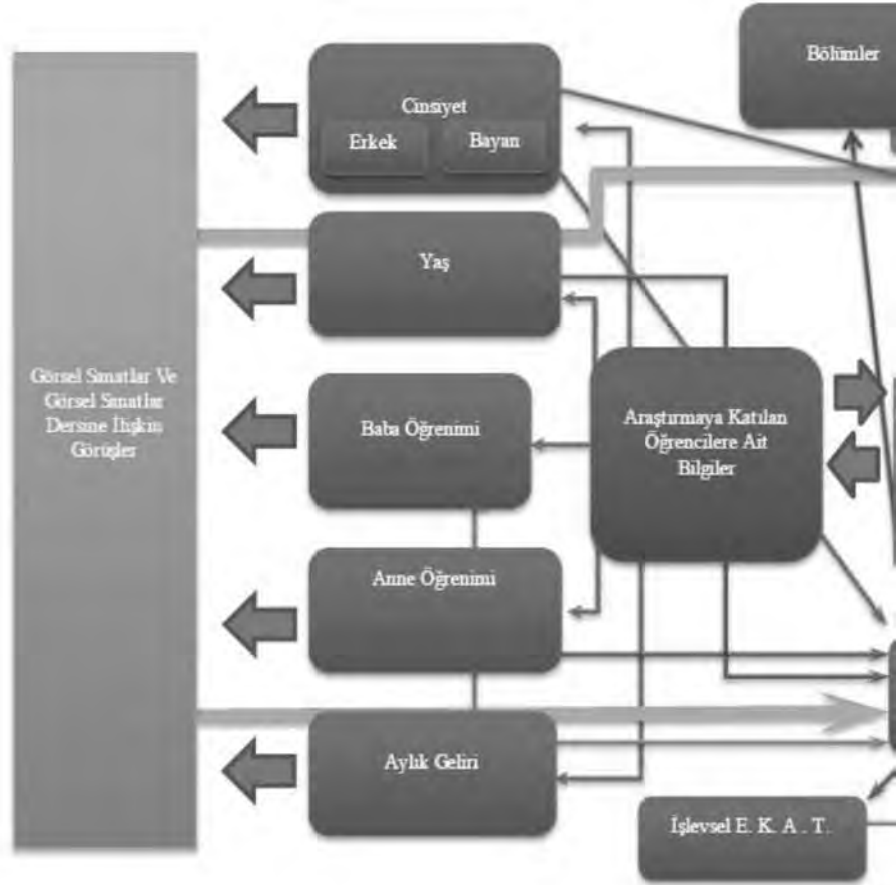
Öğrencilere, estetik kuramlara ait görselleri görerek değerlendirebilecekleri görsel anket dağıtılmış, onlar da beşli likert ölçeğinde yanıtlamışlardır. Yukarıda belirtildiği üzere, çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. 1.Bölüm anket ve tutum ölçeğinden oluşan, sosyo-demografik sorular, sanat geçmişleri ve ilgileri konulu toplam 21 sorudan, 2. ve 3. bölümler ise Likert tutum ölçeği biçiminde görsel konulu toplam 40’ar sorudan oluşmaktadır. Her üç konuda da uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Katılımcılara uygulanan, ölçeğin güvenirliğine Cronbach Alpha katsayısı ile bakılmıştır. Güvenirlik katsayısı, 0 ile +1 arasında değişkenlik gösterir. Güvenirlik katsayısının 1’e yakın değerler alması güvenirliğin yüksek olduğu, maddeler arasında iç tutarlılığın yüksek olduğu anlamına gelir ve istendiktir (Büyüköztürk, 2002; Kalaycı, 2005). Estetik kuramlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeylerini ölçmeye dönük hazırlanmış 40 maddelik ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.888 ve kitsch’e ait görsel ve sanat yapıtları temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeylerini ölçmeye dönük hazırlanmış 40 maddelik ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.889 olarak yüksek bir güvenirlik elde edilmiştir.

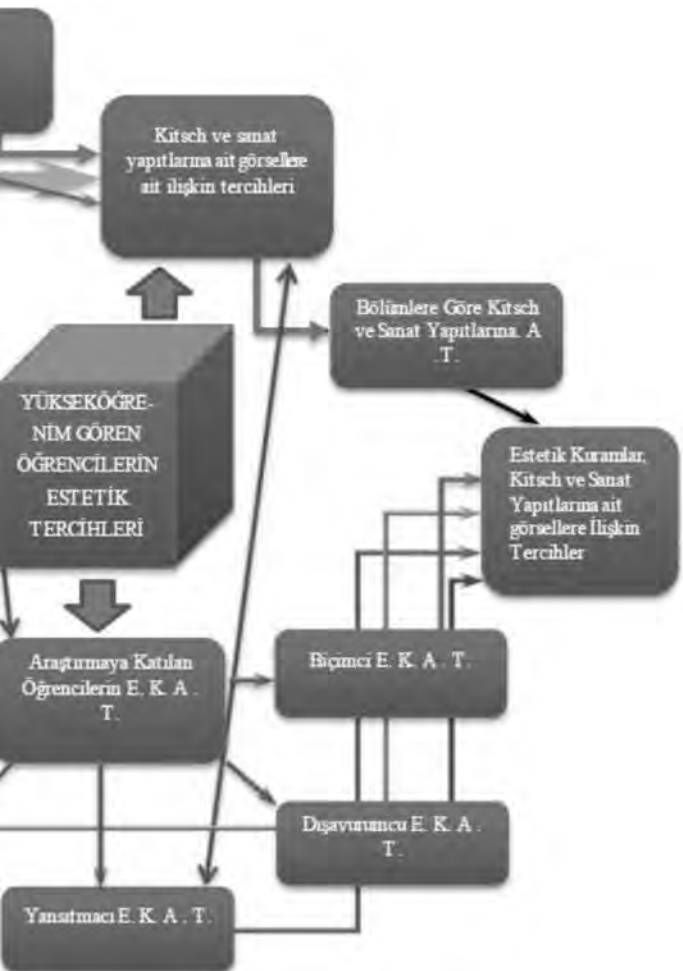
Şekil 2: Amaç ve Tema Bağı Şeması

Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgulara ana tema ve alt temalardan oluşmaktadır. Bulgular içerisinde yer alan ana tema; araştırmanın esas amacını, alt temalar ise; alt amaçları oluşturmaktadır. Amaçlar ve Temalar Arasındaki ilişki aşağıda verilmiştir:

Şekil 3 : Araştırma Bulgularının İlişkileri Şeması

4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Bilgiler

4.1.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Ankete katılanların demografik özelliklerine ilişkin dağılımlarının yüzde frekans istatistikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

4.1.1.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet, Yaş, Anne Baba Öğrenim Düzeyi ve Ailenin Aylık Gelirine İlişkin Bilgiler

Tablo 1: Üniversiteli öğrencilere ait demografik bilgiler

		n	%
Cinsiyet	Kız	474	57,3%
	Erkek	353	42,7%
Yaş	18–20	134	16,4%
	21–22	291	35,7%
	23–24	285	35,0%
	25–26	105	12,9%
Baba öğrenim düzeyi	İlköğretim	374	45,8%
	Lise	186	22,8%
	Üniversite	196	24,0%
	Yüksek lisans	53	6,5%
	Doktora	7	0,9%
Anne öğrenim düzeyi	İlköğretim	553	70,1%
	Lise	139	17,6%
	Üniversite	69	8,7%
	Yüksek lisans	23	2,9%
	Doktora	5	0,6%
Ailenizin aylık geliri	500–1000	118	18,2%
	1000–1500	132	20,4%
	1500–3000	279	43,1%
	3000–6000	118	18,2%

Verilerin değerlendirilmesinden, öğrencilerin % 57’sinin bayan, % 42,7’sinin de erkek olduğu anlaşılmıştır. Anketin uygulandığı öğrenci ebeveynlerinin öğretim düzeyleri babaların % 45,8’ ile en fazla ilköğretim, % 0,9 ile en az doktora; annelerinin

ise % 70,1 ile en fazla ilköğretim, % 0,6 ile en az doktora olduğu saptanmıştır. Yüzdeliklerden de anlaşıldığı gibi anneler daha az eğitilmiştir.

Öğrenci aileleri aylık 1.500 – 3.000 TL gelir elde etmektedirler (% 43,1). Mevcut yaşlar grubun % 70,7’lik kısmı, 21–22–23–24 yaşlardır.

4.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümler

Ankete katılanların öğrenim gördükleri bölümlere dağılımları yüzde frekans istatistikleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Üniversiteli öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere dağılımlarının yüzde frekans istatistikleri

	n	%
Müzik	60	7,2
İlahiyat	1	0,1
Tıp	24	2,9
Hukuk	75	9,0
Sanat tarihi	37	4,4
Mühendislik	113	13,5
Teknik okul	35	4,2
Sağlık Teknik	36	4,3
Veteriner	62	7,4
Resim-İş Öğretmenliği	26	3,1
İngilizce Öğretmenliği	71	8,5
Tarih	120	14,4
Halkla İlişkiler	35	4,2
Sınıf Öğretmenliği	1	0,1
T. Dili ve Edebiyatı	87	10,4
Sosyoloji	53	6,3
Toplam	836	100

Anket uygulamasına en çok tarih bölümünden öğrenci katılmıştır. İlgili bölümden katılan öğrenci sayısı 120 kişidir. Katılımcıların sayısal farklılıklarının nedenlerine göre; okulların öğrenci kontenjanları ve bazı öğrencilerin anketlerinin geçersiz sayılmasıdır. Mükerrer işaretleme, bütün soruların aynı seçeneğini işaretlenmesi nedeniyle katılımcılardan 164 kişinin anketi geçersiz sayılmıştır.

4.2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar ve Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşleri

Yükseköğretim öğrencilerinin görsel sanatlara ilişkin görüşlerinin yüzde frekans istatistikleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Üniversiteli öğrencilerin görsel sanatlar ve görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinin yüzde frekans istatistikleri

	Katılıyorum		Katılmıyorum	
	N	%	N	%
1. Resim sanatını sevmem.	161	19,3%	675	80,7%
2. Heykel sanatını severim.	471	56,6%	361	43,4%
3. Görsel sanatlar dersini sevmezdim.	257	30,8%	577	69,2%
4. Görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik.	292	35,0%	542	65,0%
5. İlköğretim veya lise okurken sanat galerilerine giderdim.	157	18,8%	679	81,2%
6. Üniversiteyi kazanmadan evvel yaşadığım yerde sanat galerisi vardı.	351	42,2%	481	57,8%
7. İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle hayale dönük çalışmalar yaptık.	330	39,6%	504	60,4%
8. İlköğretimde görsel sanatlar genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık.	245	29,4%	589	70,6%
9. İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık.	646	77,5%	188	22,5%
10. İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle tamamen soyut çalışmalar yaptık.	173	20,8%	657	79,2%
11. İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi.	194	23,4%	636	76,6%
12. Görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk.	229	27,5%	603	72,5%
13. İlköğretimde Görsel sanatlar dersi işlemedik.	67	8,0%	766	92,0%
14. Görsel sanatlar dersi öğretmenimiz hiç olmadı.	58	7,0%	775	93,0%

Birinci bölümdeki, daha önce alınan sanat eğitimleri ve sanata karşı yaklaşımlarına dair cevaplar da, “Resim sanatını sevmem” yargısına katılan 161 kişidir. Severim yargısına katılan 675 kişidir.

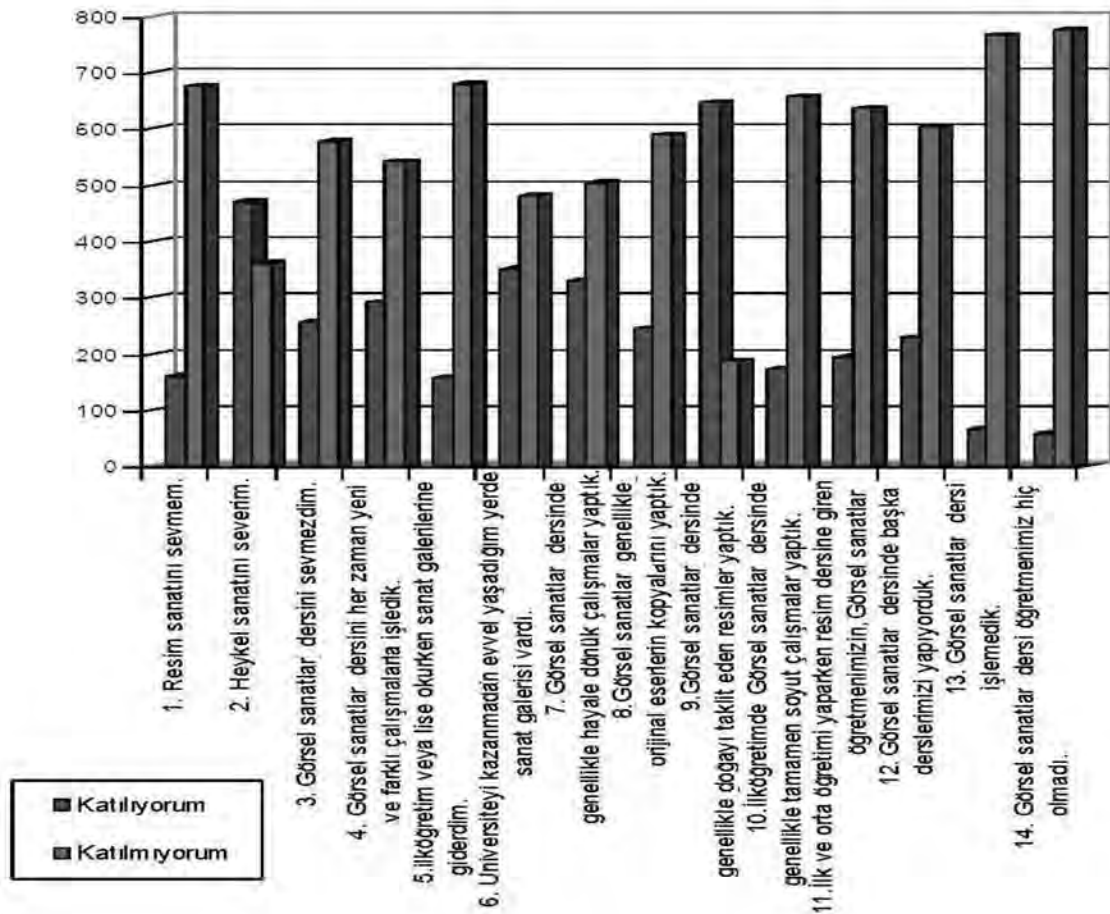
“Heykel sanatını sevmem” yargısına katılan 361 kişi, severim yargısına katılan 471 kişidir.

Daha önceki alınan sanat eğitimi bilgilerini öğrenmek istediğimiz kişilerle ilgili bulgulara ise, “görsel sanatlar dersini sevmeydim” yargısına katılan 257 kişi, “görsel sanatlar dersini severdim” yargısına katılan 577 kişidir. Rakamlar önce alınan görsel sanatlar dersini sevenlerin 3/2 oranında fazla olduğunu göstermektedir.

“Görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla (yeni yöntem ve tekniklerle) işledik” yargısına katılan 292 kişi iken, işlemedik yargısına katılan 542 kişidir.

“İlköğretim veya lisede okurken sanat galerilerine giderdim” yargısına katılmayanlar 676 kişidir.

Şekil 4: Üniversiteli öğrencilerin görsel sanatlar ve görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinin yüzde frekans istatistikler grafiği

4.2.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersinde Yeni Çalışmalar Yapıp Yapmadıklarına Dair Bilgiler

Tablo 4: Üniversite öğrencilerinin anketteki 4. Soruya ait istatistiksel sonuçları

	4. Görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik.	N	Ortalama	Std. sapma	t	Sd	P
Biçimci	Katılıyorum	268	2,86	0,73	1,817	761	0,070
	Katılmıyorum	495	2,76	0,69			
İşlevselci	Katılıyorum	272	3,63	0,63	3,675	775	0,000
	Katılmıyorum	505	3,46	0,61			
Yansıtmacı	Katılıyorum	273	3,82	0,61	2,364	776	0,018
	Katılmıyorum	505	3,71	0,63			
Anlatımcı	Katılıyorum	266	3,41	0,71	2,866	750	0,004
	Katılmıyorum	486	3,25	0,70			
kitsch	Katılıyorum	260	3,67	0,58	3,556	734	0,000
	Katılmıyorum	476	3,52	0,56			
Sanat Yapıtı	Katılıyorum	276	3,29	0,61	2,130	782	0,033
	Katılmıyorum	508	3,20	0,56			

Ortalamalar arasındaki fark “t testi” ile test edilmiştir.

Görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik yargısına katılanların, biçimci estetik kuramına ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işlemedik yargısına katılmayanların biçimci estetik kuramına ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik yargısına katılanların, işlevsel estetik kuramına ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işlemedik yargısına katılmayanların işlevsel estetik kuramına ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik yargısına katılanların, yansıtmacı estetik kuramına ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işlemedik yargısına katılmayanların yansıtmacı estetik kuramına ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik yargısına katılanların, anlatımcı estetik kuramına ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik yargısına katılmayanların anlatımcı estetik kuramına ait görsellere ilişkin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik yargısına katılanların, kitsch görsellere ait tercih düzeylerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik yargısına katılmayanların kitsch görsellere ait tercih düzeylerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik yargısına katılanların, sanat yapıtına ait görselleri tercih düzeylerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik yargısına katılmayanların sanat yapıtı tercih düzeylerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

4.2.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersinde Genellikle Orijinal Eserlerin Kopyalarını Yapmalarına Ait Bilgiler

Tablo 5: Üniversite öğrencilerinin anketteki 8. Soruya ait istatistiksel sonuçları

	8.İlköğretimde görsel sanatlar genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık.	N	Ortalama	Std. sapma	t	Sd	p
Biçimci	Katılıyorum	230	2,90	0,66	2,808	761	0,005
	Katılmıyorum	533	2,75	0,72			
İşlevselci	Katılıyorum	234	3,59	0,58	2,063	775	0,039
	Katılmıyorum	543	3,49	0,64			
Yansıtmacı	Katılıyorum	231	3,80	0,62	1,618	776	0,106
	Katılmıyorum	547	3,72	0,63			
Anlatımcı	Katılıyorum	224	3,39	0,68	2,090	751	0,037
	Katılmıyorum	529	3,27	0,72			
Kitsch	Katılıyorum	221	3,62	0,58	1,486	734	0,138
	Katılmıyorum	515	3,55	0,57			
Sanat yapıtı	Katılıyorum	234	3,29	0,59	1,991	782	0,047
	Katılmıyorum	550	3,20	0,58			

Ortalamalar arasındaki fark t testi ile test edilmiştir.

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılanların, biçimci estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılmayanların, biçimci estetik kurama ait görsellere ilişkin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. ($p<0.05$).

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılanların, işlevsel estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılmayanların, işlevsel estetik kurama ait görsellere ilişkin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. ($p<0.05$).

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılanların, yansıtmacı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılmayanların, yansıtmacı estetik kurama ait görsellere ilişkin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p<0.05$).

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılanların, anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılmayanların, anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. ($p<0.05$).

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılanların, kitsch'e ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılmayanların, kitsch'e ait görsellere ilişkin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p<0.05$).

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılanların, sanat yapıtına ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık. Yargısına katılmayanların, sanat yapıtına ait görsellere ilişkin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. ($p<0.05$).

4.2.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersinde Doğayı Taklit Eden Resimler Yapmalarına Ait Bilgiler

Tablo 6: Üniversite öğrencilerinin anketteki 9. Soruya ait istatistiksel sonuçları

	9. İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık.	N	Ortalama	Std. sapma	t	Sd	p
Biçimci	Katılıyorum	596	2,79	0,71	-0,024	761	0,981
	Katılmıyorum	167	2,79	0,69			
İşlevselci	Katılıyorum	607	3,55	0,60	2,701	775	0,007
	Katılmıyorum	170	3,41	0,71			
Yansıtmacı	Katılıyorum	605	3,78	0,58	3,283	776	0,001
	Katılmıyorum	173	3,61	0,74			
Anlatımcı	Katılıyorum	591	3,31	0,70	-0,033	751	0,974
	Katılmıyorum	162	3,31	0,76			
Kitsch	Katılıyorum	573	3,59	0,56	1,395	734	0,163
	Katılmıyorum	163	3,52	0,63			
Sanat Yapıtı	Katılıyorum	611	3,25	0,56	2,072	782	0,039
	Katılmıyorum	173	3,15	0,66			

Ortalamalar arasındaki fark t testi ile test edilmiştir.

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılanların, biçimci estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile ilköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden

resimler yaptık. Yargısına katılmayanların, biçimci estetik kurama ait görsellere ilişkin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p<0.05$).

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılanların, işlevsel estetik kurama ait görsellere ilişkin ortalaması ile ilköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılmayanların, işlevsel estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılanların, yansıtmacı estetik kurama ait görsellere ilişkin ortalaması ilköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılmayanların, yansıtmacı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılanların, anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile ilköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılmayanların, anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılanların, kitsch'e ait görselleri tercih düzeylerinin ortalaması ile ilköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılmayanların, kitsch'e ait görselleri tercih düzeylerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılanların, sanat yapıtlarına ait görselleri tercih düzeylerinin ortalaması ile ilköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılmayanların, sanat yapıtlarına ait görselleri tercih düzeylerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

4.2.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine Branş Öğretmenin Girmesine Ait Bilgiler

Tablo 7: Üniversite öğrencilerinin anketteki 11. Soruya ait istatistiksel sonuçları

	11. İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi.	N	Ortalama	Std. sapma	t	Sd	p
Biçimci	Katılıyorum	173	2,80	0,70	0,088	758	0,930
	Katılmıyorum	587	2,79	0,71			
İşlevselci	Katılıyorum	182	3,50	0,63	-0,462	772	0,645
	Katılmıyorum	592	3,52	0,62			
Yansıtmacı	Katılıyorum	183	3,75	0,59	0,095	773	0,925
	Katılmıyorum	592	3,74	0,64			
Anlatımcı	Katılıyorum	169	3,23	0,68	-1,708	748	0,088
	Katılmıyorum	581	3,33	0,72			
Kitsch	Katılıyorum	176	3,59	0,53	0,503	731	0,615
	Katılmıyorum	557	3,57	0,59			
Sanat Yapıtı	Katılıyorum	186	3,18	0,54	-1,325	780	0,185
	Katılmıyorum	596	3,24	0,60			

Ortalamalar arasındaki fark t testi ile test edilmiştir.

İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılanların, biçimci estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılmayanların biçimci estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılanların, işlevsel estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile ilk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılmayanların işlevsel

estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılanların, yansıtmacı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile ilk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılmayanların yansıtmacı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılanların, anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile ilk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılmayanların anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılanların, kitsch'e ait görsellere ait tercih düzeylerinin ortalaması ile ilk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılmayanların kitsch'e ait görsellere ait tercih düzeylerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılanların, sanat yapıtlarına ait görselleri tercih düzeylerinin ortalaması ile ilk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılmayanların sanat yapıtlarına ait görselleri tercih düzeylerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.2.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin, Görsel Sanatlar Dersinde Başka Dersler Yapmalarına Ait Bilgiler

Tablo 8: Üniversite öğrencilerinin anketteki 12. Soruya ait istatistiksel sonuçları

12. Görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk.		N	Ortalama	Std. sapma	t	Sd	p
Biçimci	Katılıyorum	210	2,72	0,69	-1,688	760	0,092
	Katılmıyorum	552	2,82	0,71			
İşlevsel	Katılıyorum	219	3,47	0,59	-1,540	774	0,124
	Katılmıyorum	557	3,54	0,64			
Yansıtmacı	Katılıyorum	216	3,71	0,63	-0,993	775	0,321
	Katılmıyorum	561	3,76	0,63			
Anlatımcı	Katılıyorum	213	3,25	0,71	-1,409	750	0,159
	Katılmıyorum	539	3,33	0,71			
Kitsch	Katılıyorum	205	3,48	0,59	-2,745	733	0,006
	Katılmıyorum	530	3,61	0,56			
Sanat Yapıtı	Katılıyorum	216	3,16	0,54	-2,171	780	0,030
	Katılmıyorum	566	3,26	0,60			

Ortalamalar arasındaki fark t testi ile test edilmiştir.

Görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılanların, biçimci estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılmayanların biçimci estetik kurama ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılanların işlevsel estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılmayanların işlevsel estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılanların, yansıtmacı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılmayanların yansıtmacı

estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılanların, anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılmayanların anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşlerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılanların, kitsch'e ait görsellere ait tercih düzeylerinin ortalaması ile görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılmayanların kitsch'e ait görsellere ait tercih düzeylerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılanların, sanat yapıtlarına ait görselleri tercih düzeylerinin ortalaması görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılmayanların sanat yapıtlarına ait görselleri tercih düzeylerinin ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

4.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kitsch ve Sanat Yapıtlarına ait görselleri Tercihleri

4.3.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin, Kitsch ve Sanat yapıtlarına Ait Görselleri Ortalama Tercih istatistikleri

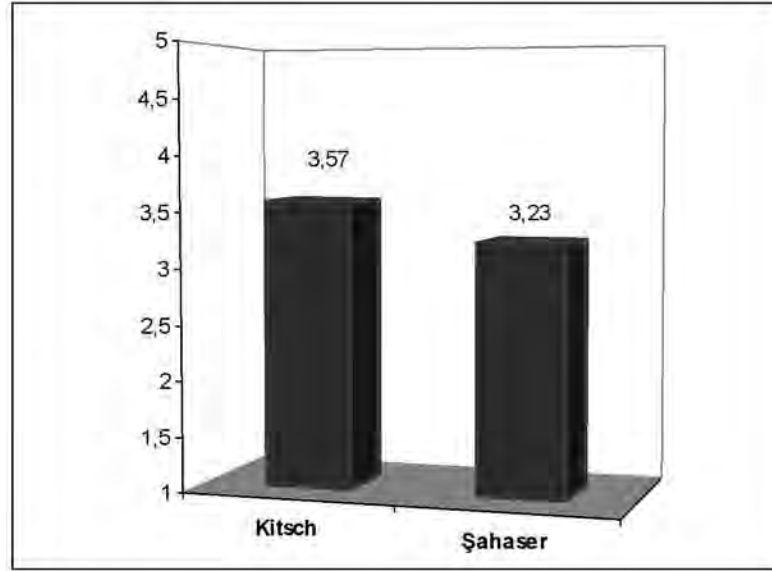
Üniversite öğrencilerinin, gösterilen kitsch'e ve sanat yapıtlarına ait görselleri tercih etme istatistik bilgileri Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 9: Üniversite öğrencilerin kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercihleri

	Ortalama	S. Sapma	Tercih Düzeyi
Kitsch	3,57	0,57	Yüksek
Sanat yapıtı	3,23	0,58	Orta

Üniversite öğrencilerinin kitsch'e ait görselleri tercih düzeyleri ($\bar{X}=3.57$), Sanat yapıtına ait görselleri tercih düzeylerinden ($\bar{X}=3.23$) daha yüksek bulunmuştur (Şekil 2).

Şekil 5: Üniversiteli öğrencilerin kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercihlerin grafiği

Üniversite öğrencilerinin kitsch'e ait görsel tercihleri sanat yapıtlarına ait görsellerin tercihlerinin üstündedir. Kitsch ve sanat yapıtlarına ait görselleri tercihleri karşılaştırmalı değerlendirildiğinde kitsch'e ait görsel tercihinin daha yüksek olduğu görülüyor.

4.3.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Kitsch'e ve Sanat Yapıtlarına Ait Görselleri Tercihleri.

Kitsch'e ve sanat yapıtlarına ait görselleri, öğrencilerin tercih etme derecesi.

Tablo 10: Üniversiteli öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görselleri tercihleri

Fakülte-Bölüm	Kitsch’e ait görseller	Sanat yapıtına ait görseller
Müzik Öğretmenliği	3,73	3,54
Tıp	3,30	3,05
Hukuk	3,53	3,06
Sanat tarihi	3,24	3,26
Mühendislik	3,59	3,18
Teknik okul	3,75	3,16
Sağlık Teknik	3,67	3,35
Veteriner	3,51	3,16
Resim-İş Öğretmenliği	2,73	3,63
İngilizce Öğretmenliği	3,70	3,32
Tarih	3,61	3,13
Halkla İlişkiler	3,51	3,33
T. Dili ve Edebiyatı	3,64	3,18
Sosyoloji	3,66	3,21

Tabloda da görüldüğü gibi kitsch’e ait görselleri 1’inci sırada Teknik Meslek Yüksek Okulu (3,73) ile tercih etmiştir. En son sırada tercih eden bölüm ise Resim-İş Öğretmenliği (2,73) öğrencileridir.

Sanat yapıtlarına ait görseller, tercihini 1’inci sırada Resim-İş Öğretmenliği (3,63), 2’inci sırada müzik öğretmeni (3,54) oranında tercih etmiştir. En az tercih eden bölüm ise Tıp Fakültesi öğrencileridir (3,05).

4.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Estetik Kuramlara Ait Görselleri Tercihleri

4.4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yansıtmacı, Biçimci, Anlatımcı, İşlevsel Estetik Kuramlara Ait Görselleri Tercih Ortalamaları

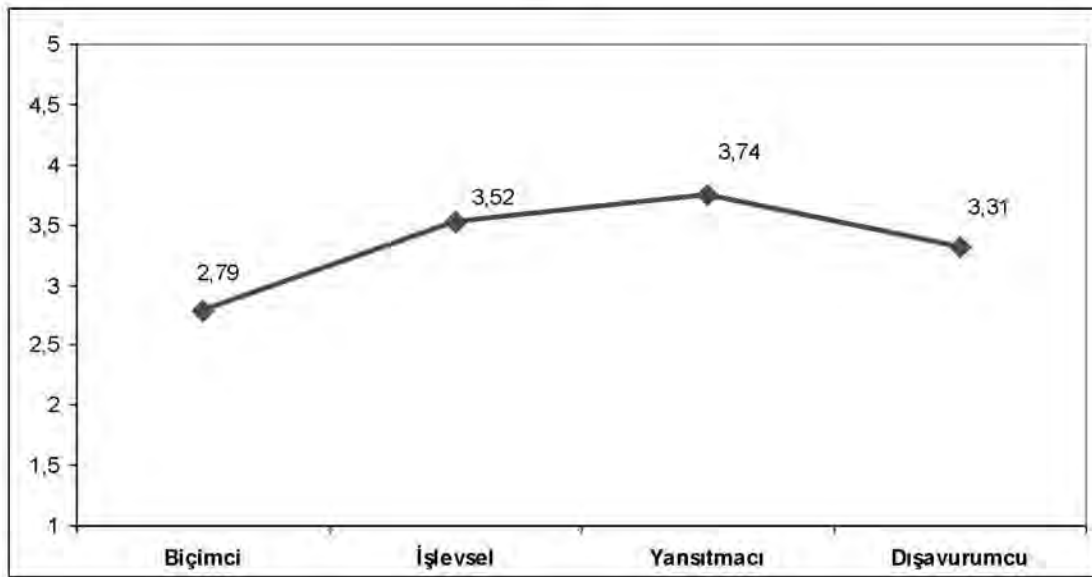
Üniversite öğrencilerinin “anlatımcı, biçimci, işlevsel ve yansıtmacı” estetik kuramlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeylerine ait puan değerleri toplanarak kuramlara ait toplam puan elde edilmiş ve öğrencilerinin “estetik kuramlarını temsil eden görselleri” tercih düzeylerinin ortalama istatistikleri Tablo 10’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Üniversite öğrencilerinin estetik kuramlarına ait görsellere ilişkin tercihleri

	Ortalama	S. Sapma	Tercihlerin Düzeyi
Bıçımci	2,79	0,70	Orta
İşlevsel	3,52	0,62	Yüksek
Yansıtmacı	3,74	0,63	Yüksek
Anlatımcı	3,31	0,71	Orta

Üniversite öğrencileri estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerinde “yansıtmacı ($\bar{X}=3.74$)” estetik kuramına ait görselleri yüksek düzeyde tercih etmiş oldukları görülmüştür. Gösterilen eserlerden “bıçımci” estetik kuramına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri “($\bar{X}=2.79$)” diğer estetik kuramlara göre daha az bulunmuştur (Şekil 3).

Şekil 6: Üniversiteli öğrencilerin estetik kuramlarına ait görsellere ilişkin tercihlerin grafiği

4.4.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Biçimci Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri

Üniversite öğrencilerinin biçimci estetik kurama ait görselleri tercihlerinin yüzde frekans istatistikleri Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Üniversite öğrencilerinin biçimci estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihleri

Biçimci	Hiç beğenmedim		Beğenmedim		Fikrim yok		Beğendim		Çok beğendim	
	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%
Eser1	72	9,0%	213	26,6%	217	27,1%	234	29,2%	66	8,2%
Eser9	82	10,0%	195	23,8%	160	19,5%	232	28,3%	150	18,3%
Eser14	101	12,4%	187	23,0%	232	28,5%	184	22,6%	109	13,4%
Eser15	145	17,7%	329	40,1%	120	14,6%	151	18,4%	76	9,3%
Eser18	173	21,2%	270	33,1%	199	24,4%	134	16,4%	40	4,9%
Eser19	159	19,3%	325	39,4%	186	22,6%	105	12,7%	49	5,9%
Eser22	96	11,8%	247	30,3%	177	21,7%	225	27,6%	71	8,7%
Eser24	144	17,6%	210	25,7%	206	25,2%	166	20,3%	92	11,2%
Eser26	118	14,5%	278	34,1%	184	22,5%	162	19,9%	74	9,1%
Eser30	109	13,3%	299	36,5%	159	19,4%	201	24,5%	52	6,3%
Eser38	93	11,4%	254	31,2%	169	20,8%	201	24,7%	96	11,8%

Üniversite öğrencileri “Biçimci estetik kurama” ait görselleri çoğunlukla tercih etmemişlerdir.

4.4.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anlatımcı Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri

Üniversite öğrencilerinin “anlatımcı” estetik kuramına ait görselleri tercihlerinin yüzde frekans istatistikleri Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13: Üniversite öğrencilerinin anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihleri

Anlatımcı	Hiç beğenmedim		Beğenmedim		Fikrim yok		Beğendim		Çok beğendim	
	N	%	N	%	n	%	n	%	n	%
Eser2	28	3,6%	150	19,2%	110	14,1%	388	49,7%	105	13,4%
Eser4	50	6,2%	243	29,9%	133	16,4%	277	34,1%	109	13,4%
Eser7	67	8,2%	172	21,0%	122	14,9%	268	32,7%	191	23,3%
Eser11	36	4,4%	118	14,3%	71	8,6%	342	41,4%	259	31,4%
Eser16	110	13,5%	215	26,3%	138	16,9%	259	31,7%	95	11,6%
Eser29	58	7,1%	197	24,0%	86	10,5%	318	38,7%	162	19,7%
Eser31	77	9,4%	254	31,0%	132	16,1%	233	28,4%	124	15,1%
Eser37	72	8,8%	239	29,1%	121	14,8%	272	33,2%	116	14,1%

Üniversite öğrencileri “anlatımcı estetik kurama” ait görselleri çoğunlukla tercih etmişlerdir.

4.4.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin İşlevsel Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri

Üniversite öğrencilerinin “işlevsel” estetik kurama ait görselleri tercihlerinin yüzde frekans istatistikleri Tablo 14’da gösterilmiştir.

Tablo 14: Üniversite öğrencilerinin işlevsel estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihleri

İşlevsel	Hiç beğenmedim		Beğenmedim		Fikrim yok		Beğendim		Çok beğendim	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Eser3	25	3,0%	55	6,7%	45	5,5%	281	34,1%	417	50,7%
Eser6	60	7,5%	150	18,6%	96	11,9%	309	38,4%	190	23,6%
Eser8	53	6,5%	93	11,4%	70	8,6%	254	31,1%	346	42,4%
Eser12	45	5,5%	57	7,0%	46	5,7%	247	30,3%	419	51,5%
Eser17	41	5,0%	97	11,7%	67	8,1%	309	37,4%	312	37,8%
Eser20	70	8,6%	215	26,3%	150	18,4%	290	35,5%	92	11,3%
Eser25	98	12,0%	239	29,1%	122	14,9%	234	28,5%	127	15,5%
Eser27	117	14,3%	243	29,6%	113	13,8%	244	29,7%	104	12,7%
Eser28	84	10,2%	243	29,6%	131	16,0%	289	35,2%	73	8,9%
Eser34	100	12,2%	224	27,4%	77	9,4%	281	34,4%	135	16,5%
Eser36	44	5,4%	150	18,4%	109	13,4%	298	36,5%	215	26,3%

Üniversite öğrencileri “işlevsel estetik kurama” ait görselleri çoğunlukla tercih etmişlerdir.

4.4.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yansıtmacı Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri

Yükseköğretim öğrencilerinin “Yansıtmacı” estetik kuramına ait görselleri tercihlerinin yüzde frekans istatistikleri Tablo 15’de gösterilmiştir.

Tablo 15: Üniversite öğrencilerinin yansıtmacı estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihleri

Yansıtma	Hiç beğenmedim		Beğenmedim		Fikrim yok		Beğendim		Çok beğendim	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Eser5	24	2,9%	97	11,8%	57	7,0%	382	46,6%	259	31,6%
Eser10	139	17,1%	226	27,8%	111	13,7%	201	24,8%	135	16,6%
Eser13	16	1,9%	62	7,5%	52	6,3%	398	48,3%	296	35,9%
Eser21	49	5,9%	123	14,9%	78	9,4%	343	41,5%	234	28,3%
Eser23	31	3,8%	115	13,9%	78	9,5%	350	42,4%	251	30,4%
Eser32	47	5,7%	131	16,0%	66	8,0%	356	43,4%	220	26,8%
Eser33	28	3,4%	98	11,9%	59	7,2%	366	44,5%	272	33,0%
Eser35	25	3,0%	49	5,9%	30	3,6%	338	40,9%	384	46,5%
Eser39	30	3,7%	125	15,3%	89	10,9%	370	45,3%	203	24,8%
Eser40	58	7,1%	204	25,1%	110	13,5%	289	35,6%	151	18,6%

Üniversite öğrencileri “işlevsel estetik kurama” ait görselleri çoğunlukla tercih etmişlerdir.

4.4.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri

Tablo 16: Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih ortalamaları

Fakülte-Bölüm	Biçimci	İşlevsel	Yansıtmacı	Anlatımcı
Müzik Öğretmenliği	3,23	3,75	3,92	3,71
Tıp	2,47	3,07	3,60	3,02
Hukuk	2,56	3,45	3,68	3,24
Sanat tarihi	2,51	3,63	3,95	2,91
Mühendislik	2,81	3,46	3,67	3,25
Teknik okul	2,76	3,58	3,67	3,27
Sağlık Teknik	2,96	3,67	3,80	3,40
Veteriner	2,51	3,57	3,71	3,13
Resim-İş Öğretmenliği	3,56	3,74	4,12	3,57
İngilizce Öğretmenliği	3,01	3,57	3,88	3,54
Tarih	2,67	3,45	3,58	3,17
Halkla İlişkiler	2,91	3,52	3,79	3,40
T. Dili ve Edebiyatı	2,75	3,50	3,78	3,34
Sosyoloji	2,79	3,43	3,74	3,42

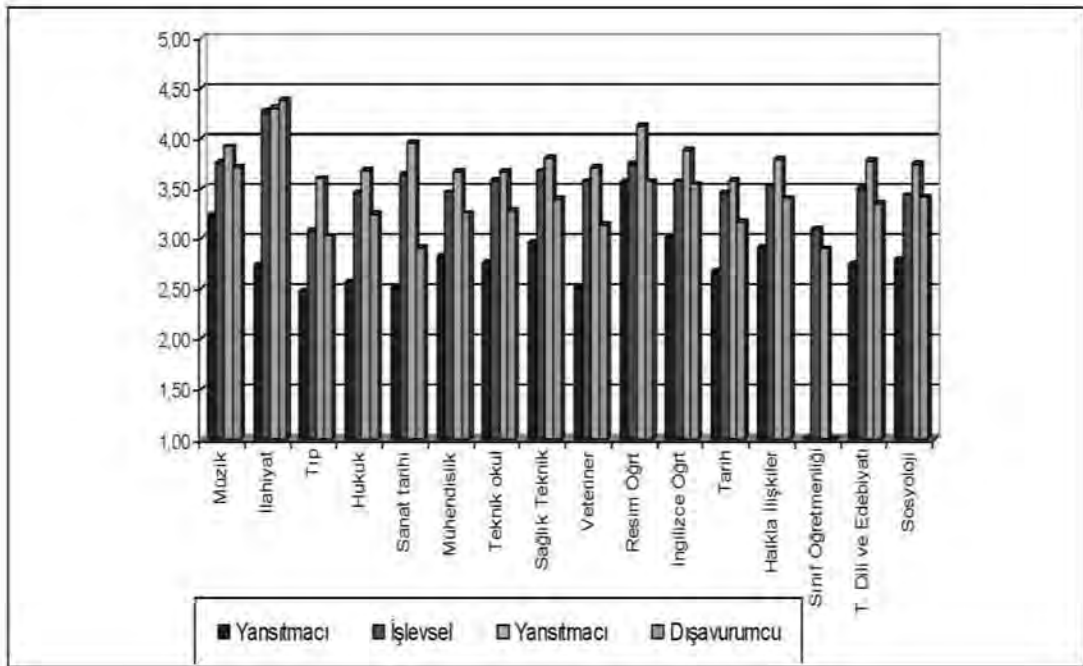
Tablo 16'ya göre, “Biçimci” estetik kuram görsellerini 1’inci sırada tercih eden Resim-İş öğretmenliği (3,56), 2’inci sırada müzik bölümü (3,23), en sonunda tıp fakültesi (2,47) öğrencileridir. Sanat tarihi ve veterinerlik bölümü öğrencileri 2,51 oranda tercih etmişlerdir.

“İşlevsel” estetik kuram görsellerini 1’inci sırada tercih eden müzik (3,75), 2’inci sırada tercih eden Resim-İş Öğretmenliği (3,74), en son sırada tercih eden ise tıp fakültesi bölümü (3,07) öğrencileridir.

“Yansıtmacı” estetik kuram görsellerini 1’inci sırada Resim-İş Öğretmenliği (4,12), ikinci sırada müzik (3,95) yer almıştır.

“anlatımcı” estetik kuram görsellerini 1’inci sırada Müzik Öğretmenliği (3,71), en son sırada tercih eden ise Sanat Tarihi (2,91) bölümü öğrencileridir.

Şekil 7: Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre estetik kuramlarına ait görsellere ilişkin tercihlerin grafiği

4.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Estetik Kuramlar, Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait görsellere İlişkin Tercihleri.

4.5.1. Biçimci Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Eden Öğrencilerin Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.

“Biçimci” Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih edenler (Ortalama Puanı 4.20 Ve Üzeri) İle kitsch Ve Sanat Yapıtlarına Ait Görselleri Tercih Etme Oranlarına İlişkin Düzeyler

	N	Ortalama	Tercihlerin düzeyi
Kitsch	8	4,36	Çok yüksek
Sanat yapıtı	8	4,34	Çok yüksek

Ortalama Aralığı	Düzy
1-1,8	Çok düşük
1-8-2,6	Düşük
2,6-3,4	Orta
3,4-4,2	Yüksek
4,2-5,0	Çok yüksek

4.5.2. Anlatımcı Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Eden Öğrencilerin Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.

	N	Ortalama	Tercihlerin düzeyi
Kitsch	89	3,95	Yüksek
Sanat Yapıtı	89	3,03	Düşük

Ortalama Aralığı	Düzy
1-1,8	Çok düşük
1-8-2,6	Düşük
2,6-3,4	Orta
3,4-4,2	Yüksek
4,2-5,0	Çok yüksek

**4.5.3. İşlevsel Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Eden Öğrencilerin
Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.**

“İşlevsel” Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Edenler (Ortalama Puanı 4.20 Ve Üzeri) İle kitsch Ve Sanat Yapıtlarına Ait Görselleri Tercih Etme Oranlarına İlişkin Düzeyler

	N	Ortalama	Tercihlerin düzeyi
Kitsch	91	4,01	Yüksek
Sanat Yapıtı	98	3,85	Yüksek

Ortalama Aralığı	Düzy
1-1,8	Çok düşük
1-8-2,6	Düşük
2,6-3,4	Orta
3,4-4,2	Yüksek
4,2-5,0	Çok yüksek

**4.5.4. Yansıtmacı Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Eden Öğrencilerin
Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.**

“Yansıtmacı” Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Edenler (Ortalama Puanı 4.20 ve Üzeri Olanlar) ile kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görselleri Tercih Oranlarına İlişkin Düzeyleri

	N	Ortalama	Tercihlerin düzeyi
Kitsch	176	3,95	Yüksek
Sanat Yapıtı	186	3,69	Yüksek

Ortalama Aralığı	Düzy
1-1,8	Çok düşük
1-8-2,6	Düşük
2,6-3,4	Orta
3,4-4,2	Yüksek
4,2-5,0	Çok yüksek

4.5.5. Kitsch’e Ait Görselleri Tercih Edenlerin (Ortalama Puanı 4.20 ve Üzeri Olanların) Estetik Kuramlara İlişkin Tercih Ortalamalarına İlişkin Bulgular

	N	Ortalama	Tercihler düzeyi
Biçimci	91	3,32	Orta
Anlatımcı	89	3,95	Yüksek
İşlevsel	93	4,06	Yüksek
Yansıtmacı	92	4,39	Çok yüksek

Ortalama Aralığı	Düzye
1-1,8	Çok düşük
1-8-2,6	Düşük
2,6-3,4	Orta
3,4-4,2	Yüksek
4,2-5,0	Çok yüksek

“Biçimci” estetik kurama ait görselleri tercih eden öğrenciler sadece 8 kişidir. Bu öğrenciler, kitsch ve sanat yapıtına ait görselleride yüksek oranda tercih etmişlerdir.

“Anlatımcı” estetik kuram, kitsch ve sanat yapıtına ait görselleri 89 kişi tercih etmiştir. Kitsch’e ait görsellerin tercih düzeyi yüksek. Sanat yapıtına ait görselleri tercih düzeyi ise düşüktür.

“İşlevselci” estetik kuram, kitsch ve sanat yapıtına ait görselleri 98 kişi tercih etmiştir. Kitsch ve sanat yapıtına ait görsellerin tercih düzeyi yüksektir.

“Yansıtmacı” estetik kuram, kitsch ve sanat yapıtına ait görselleri 186 kişi tercih etmiştir. Kitsch ve sanat yapıtına ait görsellerin tercih düzeyi çok yüksektir.

4.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri

4.6.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Kitsch ve Sanat Yapıtına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kitsch ve sanat yapıtlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem için t testi ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 17’de gösterilmiştir.

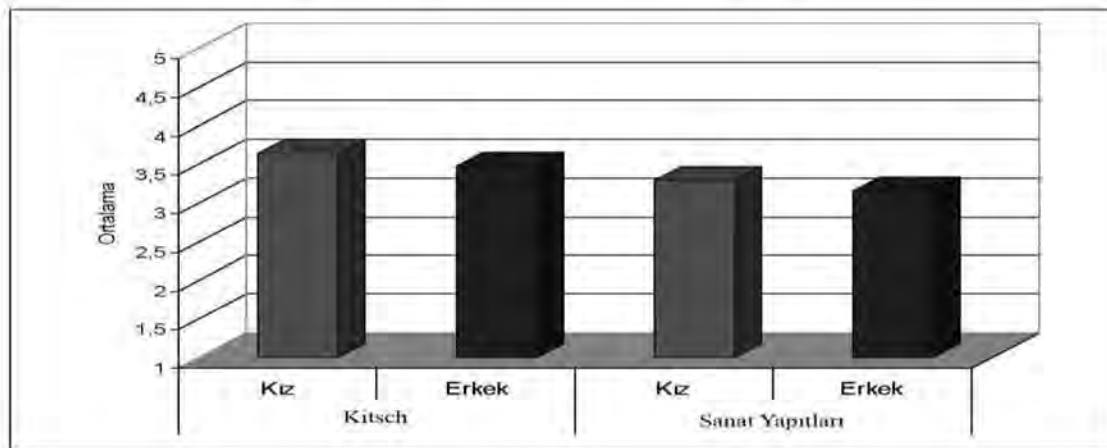
Tablo 17: Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri

	Cinsiyet	N	Ortalama	S. Sapma	t	Sd	P
Kitsch	Kız	428	3,64	0,59	3,657	691,634	0,000*
	Erkek	305	3,48	0,54			
Sanat yapıtı	Kız	445	3,29	0,60	3,268	776	0,001*
	Erkek	333	3,15	0,55			

*p<0.05

Kız öğrencilerin kitsch’e ($\bar{X}=3.64$) ve sanat yapıtlarına ($\bar{X}=3.29$) ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri, erkek öğrencilere göre daha yüksektir. İstatistiksel olarak, kız ve erkek öğrencilerin kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Şekil 8: Üniversiteli öğrencilerin cinsiyetlerine göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri grafiği

4.6.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşa Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri

Üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görselleri ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18: Üniversite öğrencilerin yaşlarına göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri

		N	Ortalama	S. Sapma	F	p	Anlamlı Fark
Kitsch	18-20	123	3,68	0,55	2,833	0,037*	*18-20 ile 21-22 *18-20 ile 25-26
	21-22	261	3,59	0,55			
	23-24	244	3,53	0,58			
	25-26	92	3,47	0,65			
Sanat yapıtı	18-20	129	3,26	0,61	0,414	0,743	Yok
	21-22	270	3,23	0,59			
	23-24	270	3,20	0,58			
	25-26	92	3,25	0,59			

*p<0.05

Yaşı 18-20 arasında olan öğrencilerin kitsch’e ait görseller ($\bar{X}=3.68$) ve sanat yapıtlarına ait görsellere ($\bar{X}=3.26$) ilişkin tercih düzeyleri, farklı yaşlardaki öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak da üniversiteli öğrencilerin yaşlarına göre kitsch’e ait görselleri ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Bulunan bu fark yaşı 18-20 olan öğrencilerin tercih düzeyleri ile yaşı 21-22 ve 25-26 olan öğrencilerin tercih düzeyleri arasındadır. Ancak üniversiteli öğrencilerin yaşlarına göre sanat yapıtı ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

4.6.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Babanın Öğrenim Durumuna Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri

Öğrenci babalarının eğitim durumlarına göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 19’de gösterilmiştir.

Tablo 19: Üniversite öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri

Baba eğitim durumu		N	Ortalama	S. Sapma	F	P
Kitsch’e Ait Görseller	İlköğretim	333	3,61	0,54	2,164	0,091
	Lise	165	3,59	0,54		
	Üniversite	170	3,49	0,66		
	Lisansüstü	56	3,50	0,56		
Sanat Yapıtlarına Ait Görseller	İlköğretim	353	3,22	0,56	0,179	0,911
	Lise	175	3,22	0,58		
	Üniversite	185	3,21	0,63		
	Lisansüstü	57	3,28	0,51		

Babasının eğitim durumu ilköğretim düzeyinde olan öğrencilerin kitsch’e ait Görselleri ($\bar{X}=3.61$); babasının eğitim durumu lisansüstü düzeyde olan öğrencilerin ise sanat yapıtlarına ait görsellere ($\bar{X}=3.28$) ilişkin tercih düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Ancak, babalarının eğitim durumlarına göre kitsch’e ait görseller ve sanat yapıtlarına ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

4.6.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annenin Öğrenim Durumuna Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.

Üniversiteli annelerin eğitim durumlarına göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri konusunda anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20: Üniversite öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri

Anne eğitim durumu	N	Ortalama	S. Sapma	F	P
Kitsch'e Ait Görseller	İlköğretim	489	3,59	0,56	1,260 0,287
	Lise	121	3,59	0,62	
	Üniversite	65	3,45	0,60	
	Lisansüstü	26	3,51	0,55	
Sanat yapıtlarına Ait Görseller	İlköğretim	517	3,21	0,59	1,534 0,204
	Lise	131	3,33	0,56	
	Üniversite	68	3,25	0,59	
	Lisansüstü	28	3,22	0,58	

Annesinin eğitim durumu lise düzeyinde olan öğrencilerin, kitsch'e ait görselleri ($\bar{X}=3.59$) ve sanat yapıtlarına ait görsellere ($\bar{X}=3.33$) ilişkin tercih düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Ancak, üniversiteli öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre kitsch'e ait görselleri ve sanat yapıtı ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

4.6.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailenin Aylık Gelirine Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Tercihleri.

Üniversite öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre kitsch'e ait görseller ve sanat yapıtlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 21'de gösterilmiştir.

Tablo 21: Üniversite öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri

		N	Ortalama	S. Sapma	F	p	Anlamlı Fark
Kitsch'e Ait Görseller	500–1000	101	3,68	0,50	2,789	0,040*	*500–1000 ile 1500–3000 *500–1000 ile 3000–6000
	1000–1500	114	3,65	0,53			
	1500–3000	252	3,52	0,62			
	3000–6000	107	3,51	0,62			
Sanat yapıtlarına Ait Görseller	500–1000	113	3,19	0,59	0,857	0,463	Yok
	1000–1500	121	3,27	0,57			
	1500–3000	263	3,21	0,59			
	3000–6000	114	3,29	0,57			

*p<0.05

Üniversiteli öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi 500–1000 TL arasında olan öğrencilerin kitsch'e ait görsellere ($\bar{X}=3.68$) ilişkin tercih düzeyleri; gelir düzeyi 3000–6000 TL arasında olan öğrencilerin sanat yapıtlarına ait görsellere ($\bar{X}=3.29$) ilişkin tercih düzeylerinden yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak da üniversite öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre kitsch'e ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Ancak ailelerin gelir düzeylerine bağlı sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

4.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre

Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri

4.7.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşa Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri

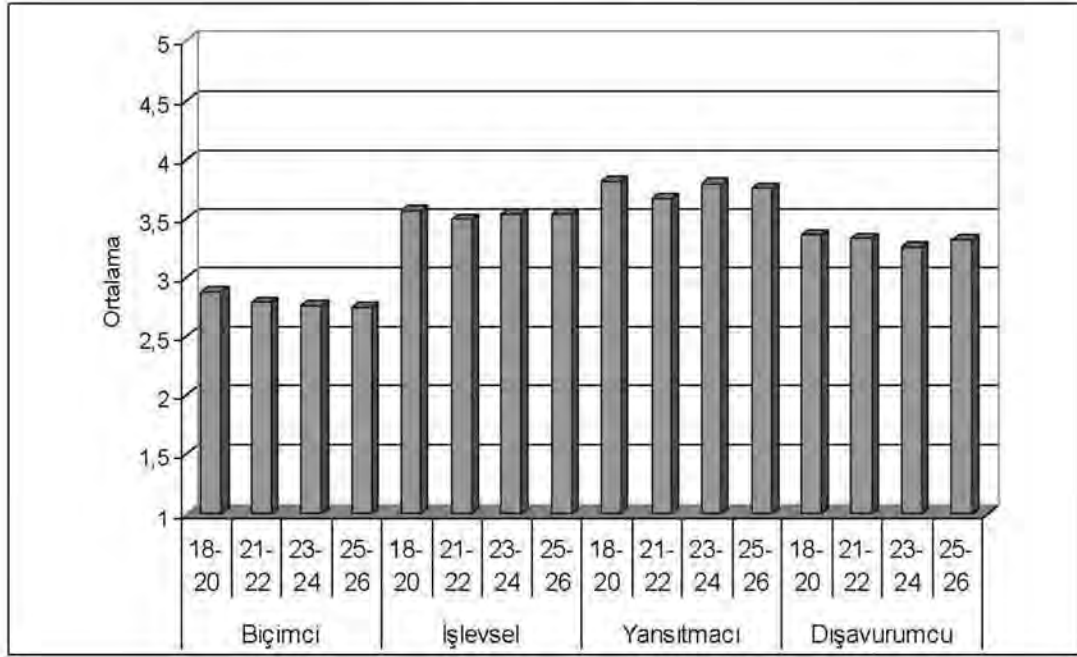
Üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre estetik kuramlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22: Üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri

		N	Ortalama	S.Sapma	F	p
Biçimci	18-20	112	2,56	0,41	0,123	0,946
	21-22	256	2,59	0,41		
	23-24	251	2,59	0,38		
	25-26	87	2,59	0,37		
İşlevsel	18-20	106	3,33	0,33	1,187	0,314
	21-22	235	3,34	0,30		
	23-24	240	3,33	0,32		
	25-26	86	3,27	0,34		
Yansıtmacı	18-20	117	3,18	0,46	0,694	0,556
	21-22	256	3,17	0,43		
	23-24	262	3,13	0,40		
	25-26	90	3,11	0,38		
Anlatımcı	18-20	115	3,34	0,37	0,711	0,545
	21-22	254	3,32	0,38		
	23-24	257	3,31	0,39		
	25-26	95	3,38	0,37		

Üniversiteli öğrencilerin yaş durumlarına göre; Yaşı 21-22 arasında öğrencilerin biçimci estetik kurama ait görselleri ($\bar{X}=2.59$) ve işlevsel estetik kurama ait görselleri ($\bar{X}=3.34$); yaşı 18-20 arasında olan öğrencilerin yansıtmacı estetik kurama ait görselleri ($\bar{X}=3.18$) ve 25-26 yaş arasında olan öğrencilerin anlatımcı estetik kurama ait görsellere ($\bar{X}=3.38$) ilişkin tercihleri daha yüksek bulunmuştur. Ancak, üniversiteli öğrencilerin yaşlarına göre biçimci, işlevsel, yansıtmacı ve anlatımcı estetik kuramlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Şekil 9: Üniversiteli öğrencilerin yaşlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihleri grafiği

4.7.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre estetik kuramlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem için t testi ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 23: Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri

	Cinsiyet	N	Ortalama	S. Sapma	t	Sd	P
Biçimci	Kız	434	2,90	0,68	5,145	757	0,000*
	Erkek	325	2,64	0,71			
İşlevsel	Kız	440	3,52	0,61	-0,056	769	0,955
	Erkek	331	3,52	0,64			
Yansıtmacı	Kız	437	3,79	0,61	2,444	770	0,015
	Erkek	335	3,68	0,64			
Anlatımcı	Kız	422	3,46	0,68	6,709	745	0,000*
	Erkek	325	3,11	0,71			

*p<0.05

Erkek öğrencilerin “işlevsel” ($\bar{X}=3.52$) estetik kurama ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri, kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Kız öğrencilerin ise “yansıtmacı” ($\bar{X}=3.79$), “biçimci” ($\bar{X}=2.90$) ve “anlatımcı” ($\bar{X}=3.46$) estetik kurama ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri, erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Kız ve erkek üniversite öğrencilerinin “biçimci” ve “anlatımcı” estetik kuramlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında da anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Ancak öğrencilerin cinsiyetlerine göre “işlevsel ve yansıtmacı” estetik kuramlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

4.7.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Babanın Öğrenim Durumuna Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri

Üniversite öğrencilerinin babalarının eğitim durumlarına göre estetik kuramlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 24’de gösterilmiştir.

Tablo 24: Üniversite öğrencilerinin babalarının eğitim durumlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri

Baba eğitim durumu	N	Ortalama	S.Sapma	F	p	Anlamlı Fark
Biçimci	İlköğretim	321	2,61	0,38	1,401	0,241
	Lise	158	2,59	0,40		
	Üniversite	172	2,54	0,41		
	Lisansüstü	56	2,62	0,36		
İşlevsel	İlköğretim	300	3,30	0,31	1,450	0,227
	Lise	155	3,33	0,32		
	Üniversite	158	3,37	0,34		
	Lisansüstü	52	3,32	0,33		
Yansıtmacı	İlköğretim	325	3,14	0,41	5,086	0,002*
	Lise	168	3,17	0,43		
	Üniversite	175	3,22	0,40		
	Lisansüstü	55	2,98	0,47		
Anlatımcı	İlköğretim	324	3,32	0,37	0,873	0,454
	Lise	170	3,32	0,38		
	Üniversite	169	3,36	0,38		
	Lisansüstü	57	3,28	0,39		

*ilköğretim – üniversite
*ilköğretim – lisansüstü
*üniversite - lisansüstü

Lisansüstü eğitim düzeyine sahip babaların çocuklarının biçimci ($\bar{X}=2.62$) estetik kurama ait görsellere ilişkin görüşleri; üniversite eğitim düzeyine sahip babaların çocuklarının ise işlevsel ($\bar{X}=3.37$); yansıtmacı ($\bar{X}=3.22$) ve anlatımcı ($\bar{X}=3.36$) estetik kurama ilişkin görüşlerinden daha yüksek bulunmuştur. Ancak, üniversiteli öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre biçimci, işlevsel ve anlatımcı estetik kuramlarına ait görsellere ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$). Yalnızca, üniversiteli öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre yansıtmacı estetik kuramlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Bulunan bu fark, babasının eğitim durumu ilköğretim olan öğrencilerin yansıtmacı estetik kuramlarına ilişkin görüşleri ile babasının eğitim durumu üniversite ve lisansüstü olan öğrencilerin yansıtmacı estetik kuramlarına ilişkin görüşleri arasındadır. Yine babasının eğitim durumu üniversite olan öğrencilerin yansıtmacı estetik kuramlarına ait görsellere ilişkin görüşleri ile babasının eğitim durumu lisansüstü olan öğrencilerin yansıtmacı estetik kuramlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

4.7.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annenin Öğrenim Durumuna Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri

Üniversite öğrencilerinin annelerinin eğitimine göre estetik kuramlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25: Üniversite öğrencilerinin annelerinin eğitim durumlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri

Anne eğitim durumu		N	Ortalama	S. Sapma	F	P
Biçimci	İlköğretim	502	2,78	0,70	0,758	0,518
	Lise	129	2,87	0,70		
	Üniversite	67	2,82	0,76		
	Lisansüstü	25	2,72	0,58		
İşlevsel	İlköğretim	518	3,51	0,64	0,463	0,708
	Lise	127	3,57	0,64		
	Üniversite	66	3,58	0,57		
	Lisansüstü	26	3,50	0,46		
Yansıtmacı	İlköğretim	511	3,73	0,64	0,575	0,632
	Lise	132	3,77	0,57		
	Üniversite	67	3,81	0,68		
	Lisansüstü	26	3,82	0,57		
Anlatımcı	İlköğretim	495	3,28	0,69	2,559	0,054
	Lise	127	3,46	0,74		
	Üniversite	67	3,40	0,72		
	Lisansüstü	23	3,27	0,66		

Annesinin eğitim durumu lise olan öğrencilerin biçimci estetik kurama ait görselleri tercihi ($\bar{X}=2.87$) ve anlatımcı estetik kurama ait görselleri tercihi ($\bar{X}=3.46$); Annesinin eğitim durumu üniversite olan öğrencilerin işlevsel estetik kurama ait görselleri tercihleri ($\bar{X}=3.58$); Annesinin eğitim durumu lisansüstü olan öğrencilerin ise yansıtmacı estetik kurama ait görselleri tercihleri ($\bar{X}=3.82$) estetik kuramlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Ancak öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre biçimci, işlevsel, anlatımcı ve yansıtmacı estetik kuramlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

4.7.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailenin Aylık Gelirine Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Tercihleri

Üniversite öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre, estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 26’te gösterilmiştir.

Tablo 26: Üniversite öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri

		N	Ortalama	S. Sapma	F	P
Biçimci	500–1000	107	2,78	0,67	0,189	0,904
	1000–1500	119	2,79	0,63		
	1500–3000	260	2,78	0,71		
	3000–6000	113	2,84	0,71		
İşlevsel	500–1000	111	3,53	0,64	0,545	0,652
	1000–1500	123	3,53	0,64		
	1500–3000	263	3,47	0,60		
	3000–6000	115	3,54	0,65		
Yansıtmacı	500–1000	108	3,75	0,67	0,775	0,508
	1000–1500	120	3,77	0,66		
	1500–3000	267	3,70	0,64		
	3000–6000	113	3,79	0,61		
Anlatımcı	500–1000	102	3,19	0,67	2,203	0,087
	1000–1500	120	3,28	0,67		
	1500–3000	254	3,32	0,70		
	3000–6000	108	3,43	0,73		

Ailesinin gelir düzeyi 3000–6000 TL arasında olan öğrencilerin işlevsel estetik kurama ait görselleri tercihleri ($\bar{X}=3.54$), yansıtmacı estetik kurama ait görselleri tercihleri ($\bar{X}=3.79$), biçimci estetik kurama ait görselleri tercihleri ($\bar{X}=2.84$) ve anlatımcı estetik kurama ait görselleri tercihleri ($\bar{X}=3.43$) estetik kuramlarını temsil eden görsellere ilişkin tercih düzeyleri, farklı gelir düzeylerine sahip öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre “biçimci, işlevsel, anlatımcı ve yansıtmacı” estetik kuramlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

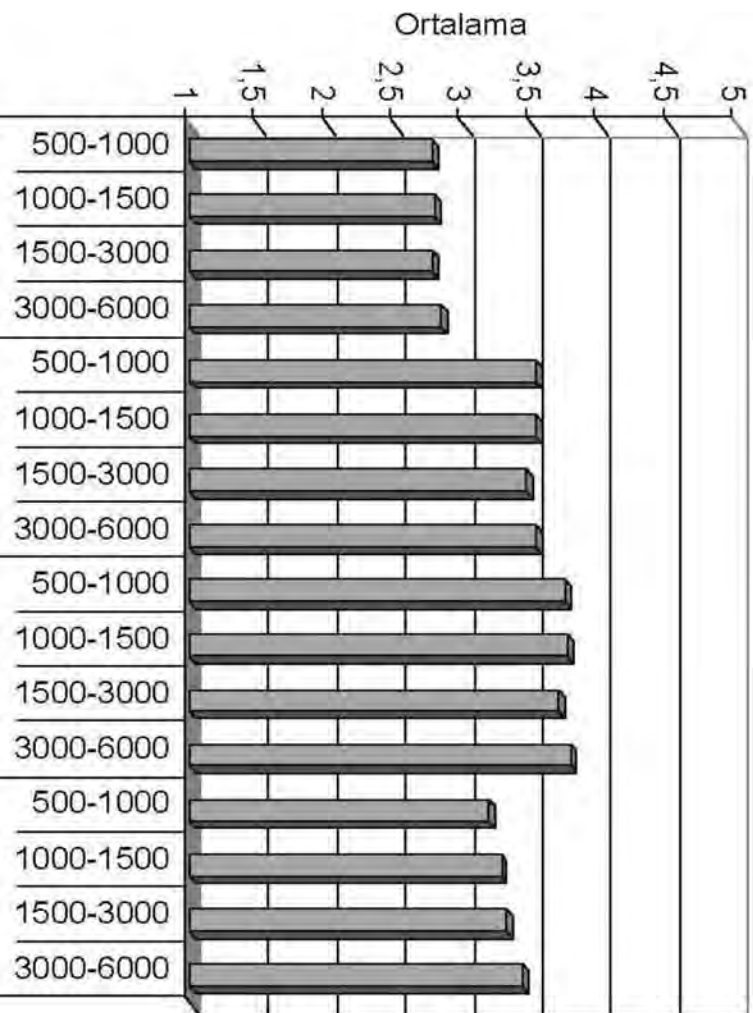
Biçimci

İşlevsel

Yansıtmacı

Dişavurumcu

Şekil 10: Üniversiteli öğrencilerin yaşlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihleri grafiği

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan araştırma, üniversite öğrencilerinin estetik tercihlerini değerlendirebilmek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Bu bölümde yapılan araştırma yoluyla elde edilen bulgular yorumlanarak bir sonuç çıkarılmıştır. Sonucun içeriğini oluşturan konular şunlardır: Estetik tercihler ve sanat eğitimi.

5.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Bilgilerin Sonuçları

Anketin uygulandığı öğrenci ebeveynlerinin öğretim düzeyleri ile ilgili bulgulardan babalarının % 45 oranında en fazla ilköğretimi bitirdikleri, % 0,9 oranında en az doktora öğrenimine; annelerinin ise % 70 oranında en fazla ilköğretim, % 0,6 oranında en az doktora öğrenimine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Öğrenci aileleri % 43'ü aylık 1.500–3.000 TL gelir elde etmektedirler. Katılımcıların, % 70,7'sinin yaşları da 21–24 aralığındadır.

5.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar ve Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşlerinin Sonuçları

Araştırmaya katılan öğrencilerin resim sanatını sevme oranlarının yüksek olduğu (% 80,7) ancak, heykel sanatını sevenlerin % 56,6 olduğu, görsel sanatlar dersini sevenlerin oranının % 69,2 olduğu,

“Görsel sanatlar dersini sevmezdim.” yargısına katılanların-katılmayanların biçimci, işlevsel, yansıtmacı, anlatımcı, estetik kuram, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin görüşlerinin estetik beğenileri için bir ölçü olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sanat geçmişlerinde görsel sanatlar dersinde farklı değişik uygulamalar yapanların oranının düşük (% 35,0) olduğu,

“Üniversiteyi kazanmadan evvel yaşadığım yerde sanat galerisi” vardı. Yargısına 351 kişinin “Katılıyorum” diye yanıt verdiği, araştırmaya katılan öğrencilerin,

üniversite öncesi yaşadığı yerde sanat galerileri (% 42,2) olmasına karşın, sanat galerilerine gitme etkinliğinin düşük (% 18,8) olduğu belirlenmiştir.

Genel olarak ortalamalar göz önüne alındığında, öğrencilerin daha önce yaşadıkları yerlerde sanat galerisi olmasına karşın ziyaretine gitmedikleri, görsel sanatlara etkinliklerinin çok az olduğu söylenebilir.

“İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle hayale dönük çalışmalar yaptık.” Yargısına katılmayan öğrencilerin sayısı 504 kişidir ve bütün katılımcıların % 60,4’sini oluşturmaktadır (İlköğretimde, ortaöğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle hayale dönük çalışmalar yapmanın birçok olumlu yönü bulunmaktadır. Öğrencilerin sevdiği nesneleri çizme, inşa etme, düzenleme yaratma, hayal kurma, nesneleri hayal etme, değişiklikleri fark etme, görselleştirme ve zihin gözüyle görme, gibi yararları vardır).

Daha önce alınan görsel sanatlar dersinde, hayale dayalı çalışmalar yapılmamış olmasının öğrencilerin yaptığı estetik kuramlara ait görseller tercihinde etkili olduğu düşünülebilir.

“İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle tamamen soyut çalışmalar yaptık.” Yargısına katılmayan öğrencilerin sayısı 657 kişidir ve bütün katılımcıların % 79,2’sini oluşturmaktadır (Soyut sanat bugün büyük oranda imgelere dayanır. Bu imgeleri anlamak ancak daha önceki sanat eğitiminin ve şimdiki sanat eğitiminin amaca uygun gerçeklemesi ile olur). Araştırmaların da belirttiği gibi, öğrencilerin daha önce aldıkları görsel sanatlar dersinde soyut çalışmalar yapmamış olmaları, sofistike-soyut düşünebilme, soyut biçimleri analitik yolla anlama değerlendirebilme ve görsel algıdan aldıkları mesajları zihinsel olarak keşfetme, aslına benzemeyen biçimleri düzenleyip onlardan akılsal ve biçimsel anlamlar çıkartamama, soyut sezgi ve düşünsel yönünün gelişmemesi sonucunu doğurmuş olabilir. Bundan dolayı biçimci estetik kurama ait görselleri az tercih etmiş olabilirler.

Genel olarak ortalamalar göz önüne alındığında, yanıtlardan öğrencilerin daha önceki görsel sanatlar eğitim-öğretimlerinde soyut çalışmalar yapmamış olmalarının onların şimdiki tercihlerini etkileyen bir düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırmaya katılan öğrencilerin görsel sanatlar dersinde yeni çalışmalar yapıp yapmadıklarına dair bilgilerin sonuçları:

Öğrencilerin %35,0'i görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik demişlerdir. Ortalamalar arasındaki farka göre, görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik-işlemedik yargısı ile yansıtmacı, işlevsel, anlatımcı estetik kuramına, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin öğrencilerin görüşleri estetik beğenileri için bir ölçüdür. Ancak görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik yargısına katılanların, “biçimci” estetik kuramına ait görsellere ilişkin öğrencilerin görüşlerinin estetik beğenileri için bir ölçü olmadığı söylenebilir.

Genel olarak ortalamalar göz önüne alındığında öğrencilerin daha önceki yıllarda görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işleyip işlememelerinin onların şimdiki tercihlerini belirgin şekilde etkileyen düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin görsel sanatlar Dersinde Genellikle Orijinal Eserlerin Kopyalarını Yapmalarına Ait Bilgilerin sonuçları:

Öğrencilerin% 29,4'ü İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık demişlerdir. Ortalamalar arasındaki farka göre,

“İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık” yargısına katılanların-katılmayanların biçimci, işlevsel, anlatımcı estetik kurama ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin öğrencilerin görüşlerinin estetik beğenileri için bir ölçüt olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin görsel sanatlar dersinde doğayı taklit eden resimler yapmalarına ait sonuçları:

Öğrencilerin% 77,5'i ilköğretimde görsel sanatlar dersinde doğayı taklit eden resimler yaptık demişlerdir. Ortalamalar arasındaki farka göre,

İlköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılanların-katılmayanların, yansıtmacı, işlevsel estetik kuram ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin öğrencilerin görüşleri estetik beğenileri için bir ölçü olduğu söylenebilir. Ancak ilköğretimde görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık. Yargısına katılanların-katılmayanların biçimci, anlatımcı estetik kuram ve kitsch'e ait görsellere ilişkin öğrencilerin görüşleri estetik beğenileri için bir ölçü olmadığı söylenebilir.

Genel olarak ortalamalar göz önüne alındığında, yanıtlardan öğrencilerin daha önceki görsel sanatlar eğitim-öğretimlerinde doğayı taklit eden resimler yapmalarının onların şimdiki tercihlerini etkileyen bir değişken olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırmaya katılan öğrencilerin görsel sanatlar dersine branş öğretmenin girmesine ait bilgilerin sonuçları:

Öğrencilerin %23,4'ü “ilköğretim ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi” demişlerdir.

“İlk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi” Yargısına katılıyorum demekte olan 194 öğrencinin oranı % 20,8'dir.

Ortalamalar arasındaki farka göre, ilk ve orta öğretimi yaparken görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı görsel sanatlar değildi. Yargısına katılanların-katılmayanların biçimci, işlevsel, yansıtmacı, anlatımcı, estetik kurama, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin öğrencilerin görüşlerinin estetik beğenileri için bir ölçü olmadığı söylenebilir.

Genel olarak ortalamalar göz önüne alındığında, görsel sanatlar dersine giren öğretmenin alan bilgisini sınıf ortamında amaçlanan biçimde aktarması-aktarmaması öğrencide gerçekleşmesi gereken bilgi tutum değişikliğini ve öğrencilerin şimdiki tercihlerini belirgin şekilde etkileyen bir düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Ancak yukarıdaki sonuç bunu doğrulamakta yeterli olmamıştır.

Bunun nedenleri; derse giren öğretmenin branş dışı olmasına rağmen özverili çalışması, öğrencilerin daha sonraki eğitim öğretim döneminde diğer öğrencilerle olan farklılaşmamasının azalması, ilgili ders saatinin fark oluşturmayacak kadar kısıtlı olması, uzmanlık alanı görsel sanatlar olan öğretmenlerin fark yaratabilecek bir niteliğe sahip uygulama yapmamaları olabilir.

Görsel sanatlar dersinde başka dersler yapmalarına ait bilgi ve bulguların sonuçları da bunu doğrulayan bir bilgi olarak düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, görsel sanatlar dersinde başka dersler yapmalarına ait sonuçları:

Öğrencilerin %27,5'i “görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk” demişlerdir.

Ortalamalar arasındaki farka göre, görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılanların-katılmayanların biçimci, işlevsel, yansıtmacı, anlatımcı estetik kurama kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin görüşlerinin öğrencilerin estetik beğenileri için bir ölçü olmadığı söylenebilir. Ancak görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk. Yargısına katılanların-katılmayanların biçimci, işlevsel, yansıtmacı, anlatımcı estetik kuramlara ait görsellere ilişkin görüşlerinin öğrencilerin estetik beğenileri için bir ölçü olduğu söylenebilir.

Genel olarak ortalamalar göz önüne alındığında görsel sanatlar dersinde başka dersler yapmalarına ait bilgilerin öğrencilerin şimdiki kitsch ve sanat yapıtlarına ait görseller tercihlerini belirgin şekilde etkileyen düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

5.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin, Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görselleri Ortalama Tercih İstatistiklerine Ait Sonuçları

Ortalamalara bakıldığında kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih bulgularına göre; katılımcıların, kitsch'e ait görselleri tercih düzeyleri (3,57), sanat yapıtlarına ait görselleri tercih düzeylerinden (3,23), daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Üniversite öğrencileri kitsch'e ait görselleri sanat yapıtlarına ait görsellerden daha çok beğenmektedirler.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görselleri Ait Sonuçları

Üniversiteli öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre; yapılan tercihlerden, kitsch'e ait görselleri en çok tercih eden fakültenin Teknik Meslek Yüksek Okulu (3,75) olduğu, 16 farklı alanda öğrenim gören öğrencilerin arasında kitsch görsellerini en az tercih edenlerin ortalama 2,73 ile Resim-İş Öğretmenliği Eğitimi Anabilim dalında öğrenim gören öğrenciler olduğu görülmüştür.

Genel olarak ortalamalar göz önüne alındığında üniversite öğrencilerinin farklı bölüm tercihlerini yaparken aradaki istatistik farka göre, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellerin tercihi düzeyinde en fazla estetik kararlılık gösteren Resim-İş Öğretmenliği

Bölümü öğrencileridir. En fazla kararsızlık gösteren öğrenciler ise Meslek Teknik Yüksek Okul öğrencileri olduğu söylenebilir.

5.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Estetik Kuramlara Ait Görselleri

Tercih Sonuçları

Üniversite öğrencilerinin, estetik kuramlarını temsil eden görsellerden yansıtmacı estetik kurama ait görselleri birinci derecede yüksek (3,74), işlevsel estetik kurama ait görselleri ikinci derecede yüksek (3,52) anlatımcı estetik kurama ait görselleri üçüncü derecede orta (3,31), biçimci estetik kurama ait görselleri ise son sırada (2,79) en düşük tercih etmiş oldukları bulunmuştur. Gösterilen görsellerden biçimci estetik kurama dayalı görselleri tercih düzeyleri (2,79), diğer estetik kuramlara ait görseller tercihinden daha az bulunmuştur.

Genel olarak ortalamalar göz önüne alındığında üniversite öğrencilerinin estetik kuramlardaki yönelimleri yansıtma kuramına ait görsellerde yoğunlaşmıştır. Buna karşın biçimci estetik kurama ait görsellerin tercihi düşüktür. Ekte görüldüğü gibi, biçimci kurama ait görseller genellikle figüratif olmayan, çağdaş sanat ve modern sanat yapıtlarına ait görsellerden seçilmiştir. Öğrenciler bu görselleri Yansıtmacı estetik kurama ait görsellerden (manzaralar, portreler, natürmortlar) daha az tercih etmişlerdir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yansıtmacı, Biçimci, Anlatımcı, İşlevsel Estetik Kuramlara Ait Görselleri Tercih Sonuçları:

Biçimci estetik kurama ait görselleri tercihleri sonuçlarına göre; yüzdeliğe göre en çok tercih edilen çalışma Kübist bir yorumlama olan 9 numaralı görseldir. En az tercih edilen ise Mondrian'ın soyut kompozisyona ait görseldir. Geometrik soyut biçimlendirme çalışmalarından olan 19 numaralı görsel de çok az tercih edilmiştir. 24 numaralı Pollock'a ait görseli de biçimci estetik kurama ait görsellere yaklaşımın genel durumunu yansıtacak oranda çok az tercih edilmiştir.

Anlatımcı Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri sonuçlarına göre; üniversite öğrencilerinin tercihlerinde “anlatımcı estetik kurama ait görselleri” fikrim yok diyenlerin oranı biçimci estetik kuramdan daha azdır. Tercihlerin oranı ise biçimci kuramdan yüksektir. Ernst Barlackh'ın “Der Racher” adlı anlatımcı estetik kurama ait heykele ait görsellin tercih edilmeme tercihi yüksektir.

İşlevsel Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri sonuçlarına göre; Üniversite öğrencileri “işlevsel” estetik kurama uygun üretilmiş yapılara ait görsellerden 1. derecede 12 numaralı görseli (Türk ordusunun İzmir’e girişi), 2. derecede 3. Numaralı görseli (Milli mücadele) 3. derecede 8. Numaralı görseli (İnkılap yolunda) tercih etmişlerdir. Bu derecelendirme öğrencilerin estetik kuramlara ait görseller tercihinde, ulusal mücadeleyi temsil eden görsellerin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Öğrencilerin 28. Numaralı (Sies bye) görselinin tercih oranı ancak % 8,9 oranında kalabilmiştir.

Yansıtmacı Estetik Kurama Ait Görselleri Tercihleri sonuçlarına göre; Üniversite öğrencilerinin “yansıtma” estetik kuramına ait görselleri tercihlerinin değerlendirilmesinden denilebilir ki en çok tercih edilen % 46,5 ile bir manzara çalışması olan John Constable’nin “Carro de Feno” yapıtına ait görseldir. İkinci en çok tercih edilen çalışma eser 13’teki James John Hill imzalı “Shephaerd boy and Sheep Dog” tablosudur. Öğrencilerin tercihlerinde yansıtmacı estetik kurama ait görsellerde; yapıtın içinde doğa tasvirinin konu edilmesi etkili olmuş olabilir. Yansıtmacı estetik kurama ait görsellerde en az tercih edilen çalışma ise “Disk Atan” heykelidir. Öğrencilerin bu yönüyle bu çalışmayı dengeli oranlarda % 17 hiç beğenmedim, % 16,6 çok beğendim yargısı bulunsa da tercih edilme-edilmeme oranları diğer çalışmalardan düşüktür. İkinci tercih edilen çalışma görsel 40 numaradaki Rembrant imzalı “Jan Six” isimli yapıta ait görseldir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Estetik Kurama Ait Görselleri Tercih Sonuçları:

Örneklem grubunun tümü incelendiğinde, öğrencilerin bölümlere göre anlamlı farklılaşmadığını söyleyebiliriz. Bu nedenle öğrencilerin bölüm tercihleri “değişkeninin” estetik tercihlerine göre beğeni düzeyinin artıp azalmasında önemli bir değişken olmadığını ancak, ölçek uygulanmadan önce alınan görsel sanatlar eğitiminin estetik kuramlara ait görseller tercihinde önemli bir değişken olduğunu söyleyebiliriz.

Resim-İş Öğretmenliği Bölümü öğrencileri almış bulundukları eğitimin etkisinde kalarak “biçimci” estetik kurama ait görselleri de diğer kuramlara ait görsellerle birlikte tercih etmişlerdir. Bunun yanı sıra Resim-İş Öğretmenliği öğrencilerinin kuramlar arasında yansıtma estetik kuramının ait görselleri tercihlerinde 1’inci olmasının nedenleri şu şekilde sıralanabilir; öğrencilerin diğer

görselleri değerlendirmede plastik değerlendirmede bulunmaları ve bildiklerini var saydığımız yapıtlara ait görselleri tercih etmeleri olabilir.

Sonuç olarak; Resim-İş Öğretmenliği Bölümü öğrencilerine ait bulgulardan hareketle “estetik tercihlerinin” diğer bölümlerden farklı çıkması daha önce alınan görsel sanatlar ve kapsamındaki estetik eğitimi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bölümlere göre tek tek ele alınarak değerlendirme yapıldığında bütün bölüm öğrencilerinin “yansıtma” kuramına ait görselleri en fazla tercih ettiği görülmektedir. Bulgulara göre yansıtma estetik kuramına ait görsellerin tercihinde (1’inci derecede tercih edilmesinde) öğrencinin daha önce aldığı görsel sanatlar eğitiminin uygulama yönteminden dolayı, öğrencilerin taklit görsellere karşı duyduğu hayranlık olabilir. Bunun yanında, yansıtma kuramına ait görselleri seçmeleri onların estetik düzeyine sadece tanımlama yapmamıza neden olabilir. İyi veya kötü yargısında bulunulamaz. Ancak öğrencilerin kitsch ve sanat yapıtlarına ait görseller tercihlerinde kitsch tercihinin sanat yapıtlarına ait görsellerden fazla çıkması ve daha önceki alınan eğitimle estetik tercihlerin ilişkisi bize yansıtma estetik kuramına ait görseller tercihinde anlamlı bir ilişki olduğunu düşündürmektedir.

Biçimci estetik kurama ait görselleri en az tercih eden bölümler Sanat Tarihi ve Veteriner bölümleridir. Tercih eden öğrencilerin sözel, sayısal öğrencisi olmalarının tercihlerinde etkili olmadığı kanaatine varılabilir. Örneğin, Tıp Fakültesi ele alındığında bölüm öğrencilerinin en fazla “yansıtmacı” estetik kuramına ait eserleri tercih ettikleri Mühendislik ve Veterinerlik bölümü öğrencilerinin, sözel bölüm öğrencilerinden (örn. Sanat Tarihi, Sosyoloji) farklılaşmadığı anlaşılr.

5.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Estetik Kuramlar, Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görsellere İlişkin Sonuçları

Sonuçlardan da görüleceği üzere, öğrencilerin daha önce aldıkları görsel sanat eğitimi ile tercihleri arasında anlamlı olan ve olmayan ilişkiler bulunmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan estetik kuramlara ait görselleri tercih yönü, cinsiyete göre kısmen farklılaşması, daha önceki araştırmalarda bulunan benzer sonuçlarla tutarlılık göstermektedir. Öğrencilerin estetik felsefi kuramlara ait görseller tercihlerini etkileyen

değişkenlerden; görsel sanatlar a ilişkin görüşleri, öğrencilerin estetik, kitsch ve sanat yapıtı tercihlerinde belirleyici en önemli etmendir.

Kitsch'e Ait Görselleri Tercih Edenlerin, Estetik Kuramlara İlişkin Tercih Ortalamalarına İlişkin Sonuçları:

Biçimci, anlatımcı, işlevsel, yansıtmacı estetik kuramlar arasında, kitsch'e ait görseller tercihi çok yüksek çıkan "yansıtmacı" estetik kuramlara ilişkin görsellerdir. "Biçimci" estetik kuramlara ilişkin görseller ise en son sırada ve en düşük oranda tercih edilmiştir.

Beğeni tercihleri ortalamalarına bakıldığında biçimci kurama ait görselleri tercih eden öğrencilerin estetik tercihlerinde kitsch'e ait görselleri tercih etmediği düşünülmektedir. "Biçimci" kurama ait görselleri tercih edenlerin kitsch'e ait görselleri tercih oranının diğer kuramlardan daha düşük olması, birinci bölümdeki yargıları da, paralellik gösterdiği düşünülebilir. Ancak yansıtmacı estetik kurama ait görselleri tercih edenlerin kitsch'e ait görselleri tercih edenler arasındaki ilişkinin en yüksek orana sahip olması, aralarında bir ilişki olduğu sonucunu doğurabilir.

5.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre, Kitsch Ve Sanat Yapıtına Ait Görsellere İlişkin Tercih Sonuçları

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Kitsch ve Sanat Yapıtına Ait Görsellere İlişkin Sonuçları:

Üniversiteli öğrencilerin cinsiyetine göre; kız öğrencilerin kitsch'e ait görselleri tercih ortalaması (3,64) ve sanat yapıtına ait görselleri tercih ortalamasına (3,29) ilişkin tercih düzeyleri, erkek öğrencilere göre daha yüksektir.

Ortalamalara bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin kitsch'e ait görsellerin sanat yapıtlarına ait görsellerden daha fazla tercih edildiğini görmekteyiz (kitsch 'in üretilme nedeni; sosyal, psikolojik etmenler; bayağılığın tüketimi, basit duygusallık, basit sevimlilik, ucuz tüketim eşyası olması, doğrudan mesaj verebilmesi, hemen tanınmasıdır. Bu ürünleri bir çırpıda alımlanmasına olanak verecek biçimsel özellikleri içerir. Bütün bu özellikler kitsch'e ait görsellerin tercihinde "kişisel, sosyo demografik" özelliklerin etkisini ortaya koyabilir).

Kız ve erkek öğrencilerin, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görselleri tercih düzeylerinin estetik beğenileri için bir ölçü olduğu cinsiyetlere göre farklılaştığını görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşa göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin sonuçları :

Üniversiteli öğrencilerin yaşlarına göre kitsch'e ait görseller tercihinin estetik beğenileri için bir ölçü olduğu söylenebilir. Yaş durumuna göre öğrencilerin kitsch tercihinde azalma görülmüştür.

Ortalamalar, karşılaştırmalar dikkate alındığında kitsch'e ait görselleri tercihleri ile yaş arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Bu verilerden hareketle, öğrencinin üniversite eğitimi sırasında çevre ve öğretim gibi birçok faktörle kitsch tercihinin azaldığı düşünülebilir. Üniversite öğretimindeki olumlu kültürlenme süreci kişisel gelişim ve çevre kişinin tercihlerinde olumlu etki yapmış olabilir. Üniversiteye yeni başlamış öğrencilerin kitsch'e ait görselleri tercihlerinde tercih düzeyi yüksektir. Yaş değişkenine göre, öğrencilerin kitsch ait görselleri tercihleri düzeyi üniversitenin ileriki sınıflarında düşme gösterirken, en belirgin anlamlı farkı 25-26 yaşlarında göstermektedirler.

Ancak Üniversiteli öğrencilerin yaşlarına göre sanat yapıtlarına ait görseller tercihinin estetik beğenileri için bir ölçü olmadığı söylenebilir. Genel olarak puanların ortalamalarının karşılaştırılması göz önüne alındığında, öğrencinin yaş durumuna göre sanat yapıtlarına ait görselleri beğenme tercih düzeylerinde artış olduğu buna karşın sanat yapıtlarına ait görsellerde farklılaşmanın istenen düzeyde olmadığını göstermektedir. Kitsch'e ait görselleri tercihleri tercihindeki bu olumlu gelişme, sanat yapıtları tercihlerinde anlamlı gerçekleşmediğinden, öğrencinin sanat yapıtlarını tercih etmede yalnızca belli bir aşamaya kadar yükselebildiği, o aşamada beklediği biçiminde yorumlanabilir.

Bunun nedeni estetik eğitimin uzmanlar tarafından öğretilmesi-yönlendirilmesi-gerekliliği olabilir. Estetik eğitiminde amaca uygunluk, kültürel-toplumsal öğretimle ancak belirli bir seviyeye kadar olabilmektedir. Kişinin estetik eğitimi; aynı zamanda entelektüel açıklığa bilgiye sahip bireyler (sanatçılar, sanat eğitimcileri) tarafından uygulamalı ve teorik olarak daha ileriye taşınabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babanın öğrenim durumuna göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin sonuçları:

Babasının eğitim durumu ilköğretim düzeyinde olan öğrencilerin kitsch'e ait görselleri babasının eğitim durumu lisansüstü düzeyde olan öğrencilerin ise sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Üniversiteli öğrencilerin babanın öğrenim durumuna göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görseller tercihinin estetik beğenileri için belirgin bir ölçü olmadığı ancak belli bir seviyede anlamlı olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annenin öğrenim durumuna göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin sonuçları:

Annesinin eğitim durumu lise düzeyinde olan öğrencilerin, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Üniversiteli öğrencilerin annesinin öğrenim durumuna göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görseller tercihinin estetik beğenileri için belirgin bir ölçü olmadığı ancak belli bir seviyede anlamlı olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailenin aylık gelirine göre kitsch ve sanat yapıtlarına ait görsellere ilişkin sonuçları:

Üniversiteli öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine göre; 500–1000 TL arasında aile geliri olan öğrencilerin kitsch'e ait görsellere ilişkin tercih düzeyleri (3,68); gelir düzeyi 3000–6000 TL arasında olan öğrencilerin sanat yapıtlarına ait görsellere (3,29) ilişkin tercih düzeylerinden yüksek bulunmuştur.

Üniversiteli öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine göre kitsch'e ait görseller tercihinin estetik beğenileri için bir ölçü olduğu söylenebilir.

Üniversiteli öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine göre sanat yapıtlarına ait görseller tercihinin estetik beğenileri için bir ölçü olmadığı söylenebilir. Ailenin ekonomik seviyesinin, sanat yapıtları tercihinde belirgin etkisi vardır. Ancak aile ekonomik durumu iyi olsa bile sanat ve estetiğe duyarlı olmayabilir.

Ailelerin gelir düzeylerinin kitsch görselleri tercihlerini etkilediği açıktır. Gelir düzeyi artıkça kitsch tercihinin azaldığı görülmektedir. Gelir düzeyi, ideal olan ideal

olmayan tercihi etkilemektedir. Bu yüzden, öğrencilerin ekonomik yetersizliklerinin kötü tercihi yol açmış olabileceği düşünülmektedir.

5.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşa Göre Estetik Kuramlara Ait Görsellere İlişkin Sonuçları

Üniversiteli öğrencilerin yaş durumlarına göre; yaşı 21–22 arasında öğrencilerin biçimci estetik kurama ait görselleri 18–20 arasında olan öğrencilerin yansıtmacı estetik kurama ait görselleri ve 25–26 yaş arasında olan öğrencilerin anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihleri daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte, yaş ortalamaları tercihlerine göre ele alındığında, bütün yaş aralıklarındaki öğrencilerin biçimci kurama ait görselleri, diğer estetik kuramlara ait görsellerden daha az tercih ettiği görülmüştür.

Üniversiteli öğrencilerin yaş durumlarına göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerinde estetik beğenileri için belirgin bir ölçü olmadığı ancak belli bir seviyede anlamlı olduğu söylenebilir. Ancak istatistik sonuçlara göre farklılaşma yaş değişkeninde bulunmaktadır. Örneklem grubundaki öğrencilerin kapsamının değişikliği bu sonucu daha anlaşılır verebileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerin sonuçları:

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerinde. Kız öğrencilerin yansıtmacı biçimci anlatımcı estetik kuramlara ait görselleri beğenileri için bir ölçü olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerinde. Erkek öğrencilerin işlevsel estetik kuramlara ait görselleri beğenileri için bir ölçü olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerinde erkek ve kız öğrencilerin biçimci anlatımcı estetik kuramlara ait görselleri beğenileri için bir ölçü olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerinde. Erkek ve kız öğrencilerin biçimci işlevsel yansıtmacı estetik kuramlara ait görselleri beğenileri için bir ölçü olduğu söylenebilir.

Ortalamalara bakıldığında, kız ve erkek öğrencilerin estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerin cinsiyete göre farklılaştığını görmekteyiz. Dolayısıyla buradan çıkan sonuçlar doğrultusunda kız ve erkek öğrenciler arasındaki cinsiyet farkının estetik beğeni tercihlerinde önemli bir faktör olduğu yorumunu yapabiliriz.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babanın öğrenim durumuna göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin sonuçları:

Baba öğrenim düzeyi arttıkça estetik felsefi kuramdaki görsel tercihleri 1) biçimci, 2) işlevsel, 3) anlatımcı, 4) yansıtmacı estetik felsefi kuram şeklinde sıralanmıştır. Bu nedenle, baba öğrenim düzeyinin öğrencinin estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerinde etkili olduğu düşünülebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babanın öğrenim durumuna göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih sonuçlarında biçimci işlevsel anlatımcı estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihlerde estetik beğenileri için bir ölçü olmadığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babanın öğrenim durumuna göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih sonuçlarında yansıtmacı estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihlerde estetik beğenileri için belirgin bir ölçü olmadığı ancak belli bir seviyede anlamlı olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babanın öğrenim durumu arttıkça estetik kuramlara göre farklılaşma olacağı düşünülmektedir. Baba eğitiminin öğrencilerin estetik kurama ait görsellere ilişkin tercihlerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annenin öğrenim durumuna göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin sonuçları:

Araştırmaya katılan öğrencilerin annenin öğrenim durumuna göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih sonuçlarında biçimci işlevsel anlatımcı yansıtma estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerde estetik beğenileri için belirgin bir ölçü olmadığı ancak belli bir seviyede anlamlı olduğu söylenebilir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annenin Öğrenim Durumu artıkça estetik kuramlara göre farklılaşma olacağı düşünülmektedir. Anne eğitiminin öğrencilerin estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailenin aylık gelirine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihleri sonuçları:

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailenin aylık gelirine göre estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercih sonuçlarında biçimci işlevsel anlatımcı yansıtma estetik kuramlara ait görsellere ilişkin tercihlerde estetik beğenileri için belirgin bir ölçü olmadığı ancak belli bir seviyede anlamlı olduğu söylenebilir.

Yukarıda detayları verilen araştırma sonuçların değerlendirilmesinden genel bir değerlendirme yapılmıştır. Buna göre, öğrencilerin estetik kuramlara ait görsel tercihlerini aşağıdaki değişkenlerin etkileri ile yaptığını söyleyebiliriz.

1. Daha önce alınan sanat eğitimi; Eğitimin düzeyi, branş öğretmen yeterliliği ve dersi amacına uygun yapıp-yapmaması, sanat eğitimi derslerinde başka dersler yapmaları-yapmamaları, öğretmenlerin hayale dayalı çalışmalar yapıp-yapmamaları, öğretmenlerin yeni çalışmalar yapıp-yapmamaları. Öğrencilerin geldikleri kentin sosyo kültürel ve üniversite olanaklarından yararlanmaları,

2. Baba eğitimi, ekonomik durum, anne eğitimi,

3. Üniversitede öğrencilerin aldıkları öğrenim ve üniversitenin getirdiği sosyal ve kültürel etkileşim olanakları,

4. Yaş olgunlaşması ve Cinsiyet

Parsons'un estetik gelişim evrelerine göre, ideal gerçekçi resimler, “akılcı gerçekçi” yedi-dokuz yaş, “estetik karmaya, biçim güzelliği ile konu güzelliğini karıştırma” dokuz-on iki yaşla evrelendirilmiştir. Öğrencilerin estetik tercihlerine göre, estetik gelişim basamakları ile öğrenciler ilişkilendirilirse, üniversitenin ilk basamağındaki öğrencilerin çoğunlukla yansıtmacı estetik felsefi kuram çalışmalarını tercih ettiği, kitsch ve sanat yapıtlarına ait görselleri birbirinden ayıramadıkları, Konu olarak “simgesel konular, mecazlar” içeren estetik kurama ait görselleri az tercih etmelerinden, üniversiteye yeni başlamış öğrencilerin estetik evrelerden ikinci-üçüncü evrede olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin öğrenimleri sürecindeki gelişimleri nedeniyle estetik gelişim dönemlerindeki tercihlerinde farklılaşmanın söz konusu olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı öğrencilerin üniversite lisans öğreniminin üst sınıflarında estetik tercihlerinin ileriki safhalarında oldukları estetik gelişimin üçüncü evrede beklediği söylenebilir.

Katılımcıların, estetik kuramlar, kitsch ve sanat yapıtlarının görsellerinin tercih etme-etmeme düzeylerine değerlendirilip yorumlanarak; estetik gelişim aşamalarında öğrencilerin çoğunlukla 2. ve 3.'üncü aşamalarda kaldığı, 4.'üncü aşamaya çıkabilen öğrenci sayısının azınlıkta kaldığı anlaşılmıştır.

5.8. Öneriler

Yükseköğrenim gören öğrencilerin estetik tercihlerinin betimlenmesi, öğrencinin sanat eğitimi kazanımlarının değerlendirilmesi bakımından bilime katkı sağlamıştır.

Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Bilgilerin sonuçlarına göre:

— Aile, öğrencilerin estetik tercihlerde önemli bir etkidir. Anne babanın öğrenim düzeyi öğrencilerin estetik tercihlerini değiştirmektedir. Öğrencilerin tercihlerindeki niteliği ve estetik duyarlılıklarını artırmak için, Bireyin içinde geliştiği ailenin, estetik bakış açısını genişletmesi, estetik gelişim basamaklarında öğrencilerin daha üst basamaklara çıkmasına neden olabilir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar ve Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşlerinin Sonuçlarına göre:

Yapılan araştırmaya göre, öğrencilerin kitsch görsellere ait tercihleri, sanat yapıtı tercihleri düzeyinden daha yüksektir. İnsanın içinde bulunduğu bütün çevrelerde kitsch ve sanat yapıtını birbirinden ayırabilmeleri ve estetik olanı seçebilmeleri için yaşam alanlarında kitsch'e yer verilmemelidir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin, Kitsch ve Sanat Yapıtlarına Ait Görselleri Ortalama Tercih İstatistiklerine Ait Sonuçlarına göre:

Ayrıca, kötü tercihi fark etmeleri ve ideal olan-olmayan nesnelerin ayırdına varabilmeleri için, Kişide bulunması gereken istendik tercihler önce ailede öğrenilir.

— Okul öncesi ilk basamak ana sınıfıdır. Estetik eğitim, birçok ülkede olduğu gibi ana sınıfından itibaren başlatılabilir ve yapılan etkinliklerle öğrencilere duyarlık eğitimi verilebilir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Estetik Kuramlara Ait Görselleri Tercih Sonuçlarına göre:

— İlkokul ve ortaokul formal eğitiminde bireyin estetik tercihlerinin gelişmesini sağlayan görsel sanatlar dersinde, estetik eğitimin çağdaş sanat ile bağlantılı konu ve materyallerle çok çeşitli görsel çalışmalarla yapılması önemlidir.

Dersin uygulanabilirlik kalitesini artırmak için, geniş bir amaca, hizmet eden görsel sanatlar dersinin saatlerinin de artırılması gerekir. Pratikte yalnızca bir ders saatinin yeterli olmadığı, göz önüne alınarak dersin bir saat uygulamalı, bir saat de teorik olacak şekilde düşünülmesi yararlıdır.

— Ortaöğretim düzeyinde; estetik gelişim için, uygun ortam yaratılması gerekir, görsel sanatlar ve diğer branş öğretmenlerinin de alan uzmanlarının yönlendirmesiyle duyarlılık, duyu eğitimi kapsamında daha fazla planlama, çalışma yapmaları gereklidir.

— Öğrencilerin verdiği bilgilere göre, sanat eğitimcilerinin yeterliliği işlevselliği önemlidir.

UygulATICIların, ezbere dönük olmayan yaratıcı ve soyut kompozisyonlar yapmalarının da kötü tercihi azaltacağı düşünülebilir. Öğrencinin demokratik olarak sanat eğitimi uygulamalarına katılımını sağlamak, öğrencilerin kendi başına da estetik problem çözmesini, estetik olanı seçmesini, sağlayabilir. Sanat eğitimcileri, hizmet içi eğitimler, çalıştaylar, bienaller, sergiler ve benzer çalışmalarla sanat ve sanat eğitiminin sürekli içinde kalmalıdır.

— Sanat eğitimi öğretimi alanında sadece ilgili alandan mezun öğretmenler çalışmalı, öğretimin bütün aşamalarında görsel sanatlar dersinde başka derslerin yapılmaması sağlanmalıdır.

— Orta öğretimde, duyarlılık eğitimi veren görsel sanatlar öğretmenleri uygulama yanında estetikle ilgili çeşitli konulara ağırlık verebilirler. Örneğin öğretmenler,

öğrencilere estetik duyarlılığı benimsetmek için sanat yapıtlarıyla ilgili panolar, görsel konulu kitaplar, slayt sunumları, kısa videolar, hazırlatabilir.

Bütün öğretim kademelerinde görsel sanat eğitimi uygulama atölyelerinin var edilmesi, eğitim alanlarındaki estetik görünüşünde iyileştirilmesi ve estetik eğitimi gerçekleştirmek üzere;

Öğrencilerin kendilerini ifade edecekleri ve yaptığı etkinliği uygun bir şekilde sergileyebilecekleri çevreler oluşturulmalıdır.

— Üniversite düzeyinde; günümüz estetik değerlerinin farkındalıklarını artıracak yeni düzenlemeler önerilebilir. Üniversitede öğrencilerin gelişimini artıracak uygun galeriler sanat bölümleri üniversite yönetimlerince oluşturulmalı, bunlara öğrenciler teşvik edilip, cazibe merkezi haline getirilebilmelidir. Duyarlı kişileri, estetik anlamda besleyen donanımları artırmak için, sanat eserleri ve sanatçılarla iletişim kurma kolaylaştırılmalıdır.

Üniversitede estetik gelişimin ilerletilebilmesi konusunda üniversite yönetimlerinin estetik alanla ilgili çalışmalarda etkin rol almaları, öğrencilerin performans gösterme alanlarını geliştirmeleri onlara gerekli kolaylıkları sağlamaları önerilebilir. Örneğin; sosyal alanlar, mekânlar ayrılabilir. Yarışmalar düzenlenebilir. Öğrencilerin öğrenim gördüğü bölümdeki ortalama başarı puanları yaptıkları estetik üretime göre artırılabilir. Farklı bölümlerden öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurmaları için sanal ağlar oluşturulabilir. Üniversite sanat eğitimi bölümlerince estetik niteliği yüksek olan yapıtlar kamusal alanlarda sergilenebilir.

— Çevre düzeyinde;

Yaşadığımız bütün alanlarda bağ kurduğumuz bütün nesnelerde estetik bir tasarımın, birliğin, uyumun, olması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Öğrencilerin estetik tercihleri içinde yaşadıkları çevrenin olumlu ve olumsuz etkilerine göre biçimlenir.

Her türlü fiziksel ortamın, estetik ölçütlere uygun ve uyumlu olması, estetik açıdan tasarlanmış ve estetik uygulanmış fiziksel mekânın, estetik yapıtlarla desteklenmesi gerekir. Kentsel estetikte, kamusal alanların planlanması, yapımı ve estetiğin gündelik yaşamımıza dahil edilebilmesi için, tasarımcıların estetik bakışlarını genişletmeleri gerekir. Görsel iletişim araçlarının tümü estetiğe uygun düzenlenmeli,

örneğin dekorasyonu içine alan bütün nesneler; park ve bahçeler, şehir mobilyaları, heykeller, tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Grafik alanındaki bütün tasarımların estetik ilkelere uygun olması, niteliğin artmasına yardımcı olacaktır. Görsel medya, afişler, web siteleri, estetik bir bakış açısıyla yeniden yapılandırılmalı ve toplama estetik bir zevk estetik bir bakış açısı kazandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acer, D., Ulutaş, İ. ve Ömeroğlu, E. (2007). Aesthetics in Early Childhood: Is Aesthetic Judgement of six-year old Children Attending Kindergartens Affected by their Emotional Intelligence?, *XVIIth International Congress Of Aesthetics "Aesthetics Bridging Cultures"*, July 9-13, Ankara: METU.
- ARAL, N.ve Erturan N. (1999). *Frostig Görsel Algılama Testi ve Eğitim Programına Dayalı Olarak Dört-Sekiz Yaş Arası Serebral Palsili Çocuklarda Görsel Algılama Davranışının İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Dergisi. 2(3), 58-63.
- Akerson, F.E. (2005). *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayın.
- Akın, O. (2006). *İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitiminde Estetik Öğretimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akurgal, E. (2008). *Anadolu Kültür Tarihi*. (20. basım). Ankara: Tübitak Yay.
- Alakuş, A.O. (2005). *Çok Alanlı Sanat Eğitimi*. (1. basım). Edt: Vedat Özsoy, Ankara: Varan Matbaası.
- Altar, C.M. (1996). *Sanat Felsefesi Üzerine*. İstanbul: YKY Yay.
- Altıntaş, O. (2007). *Türk Kültür ve Sanatından Kesitler / Sanat Toplum İlişkisi ve Azerbaycan Devlet Mezarlığı Anıtları*. (Edt: Mezahir Avşar). Konya: Kömen Yay.
- Altuğ, T. (2007). *Kent Estetiği*. (2. basım). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Amstine, D. (1990). *Art, Aesthetics, and the Pitfalls of Discipline-Based Art Education*. *İllionis: Education Theory*, 40 (4), 415 – 422.
- Anne P. Taylor, G. C (1971). *A Preliminary Pair Comparison Test for Measuring Aesthetic Judgment in Young Children* Washington: ERIC Clearinghouse.
- Arat, N. (1987). *Etik ve Estetik Değerler*. (2. basım). İstanbul: Telos Yay.
- Aristoteles (2009). *Poetika*. (Çev. İ. Tunalı). (18. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aristoteles (1995). *Retorik*. (Çev. M.H.Doğan). İstanbul: YKY Yay.

- Arnheim, R. (2012). *Görsel Düşünme*. (Çev. R. Ögdül). (3. basım). Ankara: Metis Yay.
- Arnold, H. (2008). *Sanatın Toplumsal Tarihi C. 2*. (Çev. Y. Gölönü). (1. basım). İstanbul: Deniz Yayın.
- Artut, K. (1994). Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünde Öğrenim Gören Öğrencilerin Estetik Beğeni Düzeylerine İlişkin Bir Araştırma. *Uludağ Üniversitesi I. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Artut, K. (2007). *Okul öncesinde Resim Eğitimi*. (2. basım). Ankara: Anı Yay.
- Artut, K. (2010). *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri*. (Edt: Kazım Artut Danışman: Haşan Pekmezci). (2. basım). Ankara: Anı Yay.
- Aslan, T. U. (2003). Görsel Olanı Okumak: Eleştirel Görsel Okur-Yazarlık. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1, 39-64.
- Ataç, E. (1994). *Görsel Sanatlar da İletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Atalayer, F. (1996). *Görsel Sanatlar da İletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Vural, Ü. D., (2009). *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. (Edt: A.O. Alakuş, L. Mercin). Ankara: Pegem Yay.
- Ayktut, A. (2008). *Güzel Sanatlar Fakülteleri Programlarında Yer Alan Estetik Derslerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ayktut, A. (2008). *III. Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu Sanat Eğitimi ve Şiddet*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayın.
- Ayktut, A. (2006) Günümüzde Görsel Sanatlar Eğitiminde Kullanılan Yöntemler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 21, 33-42.
- Babür, S., Çotulkesen, B. (1989). *Metinlerle Ortaçağda Felsefe*. İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. (10. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. (3. basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Badiou, A. (2009). *Başka Bir Estetik / Sanatlar İçin Küçük Bir Kılavuz*. (Çev. A.U. Kılıç). İstanbul: Metis Yay.
- Bahtin, M. (2005). *Sanat ve Sorumluluk*. (Çev. V. Liapunov). İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Balcı, Y.B. (2008). *III. Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu Sanat Eğitimi ve Şiddet*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayın.
- Balcı, A. (1997). *Sosyal Bilimlerde AraştırmaYöntem, Teknik ve İlkeler*. 2.Basım Ankara: Pegem yay.
- Barnard, M. (2002). *Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür*. (Çev. G. Korkmaz). Ankara: Ütopya Yay.
- Barnes, M.L. (2012). *Between modern and postmodern worlds: Theodor W. Adorno's struggle with the concept of musical Kitsch*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). University of North Carolina: USA
- Batman, B. (2011). *Felsefe ve Şiir*. (2. basım). İstanbul: Yaba Yay.
- Bayi, F. (1999). *Modernizmin Serüveni*. (Haz: E. Batur). (3. basım). İstanbul: YKY Yay.
- Baynes, K. (2002). *Toplumda Sanat*. (2.Basım). İstanbul: Yapı Kredi yayınları.
- Berger, J. (1986). *Görme Biçimleri*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Berger, J. (1992). *Picasso'nun Başarısı ve Başarısızlığı*. (Çev. Y. Salman, M. Gürsoy). İstanbul: İmge Yay.
- Berk, N. (1971). *Resim Bilgisi*. (3. basım). İstanbul: Varlık Yay.
- Bock, P.K. (2001). *İnsan Davranışının Kültürel Temelleri*. (Çev. S. Altunek). İstanbul: İmge Yay.
- Bodei, R. (2008). *Güzelin Biçimleri*. (Çev. D. Kundakçı). Ankara: Dost Yay.
- Bolla, P. (2006). *Sanat ve Estetik*. (Çev. K. Koç). İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Boydaş, N. (2002) *Estetik ve Sanat Kuramları*, Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları.
- Boydaş, N. (2004). *Sanat Eleştirisine Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Boyladı, D. (2008). *Pythagoras Bir Gizem Peygamberi*. İstanbul: Say Yay.

- Bozkurt, N. (2004). *Sanat ve Estetik Kuramları*. (4. basım). Bursa: Asa Yay.
- Bölükoğlu, H.İ. (2004). Grafik Tasarım Eğitiminin Toplumsal Sorunların Kavranmasındaki Rolü. 2. *Sanat Eğitimi Sempozyumu*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayın.
- Bölükoğlu, H.İ. (2003) Görsel Kirlilik Ve Sanat Eğitimi. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8, 102-112.
- Budak, S. (2001). *Psikoloji Sözlüğü*. İstanbul: Bilim Sanat Yayınları.
- Burke, E. (2008). *Yüce ve Güzel Kavramlarımızın Kaynağı Hakkında Felsefi Bir Soruşturma*. (Çev. M. Barış Gümüşbaş). (1. basım). Ankara: Bilge Su Yay.
- Buyurgan, S., Buyurgan, U. (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. (2. basım). Ankara: Pegem Yay.
- Bürger, P. (2010). *Avangard Kuramı*. (Çev. E. Özbek). (6. basım). İstanbul: İletişim Yay.
- Büyükdüvenci, S. (2006). *Felsefe Dergisi*. 2, 47. Ankara: TFK Yay.
- Büyükoztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*. (2. basım) Ankara: Pegem Yayınları.
- Camus, A. (1990). *Başkaldıran İnsan*. (Çev. T. Yücel). (3. basım). Ankara: Verso Yay.
- Cassirer, E. (1997). *İnsan Üstüne Bir Deneme*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Caudwell, C. (1988). *Yanılsama ve Gerçeklik*. (Çev. M.H. Doğan). (2. basım). İstanbul: Payel Yay.
- Caudwell, C. (2002). *Ölen bir Kültür Üzerine İncelemeler*. (Çev. M.G. Sökmen, Ali Bucak). (2. basım). İstanbul: Metis Yay.
- Collingwood, R.G. (2011). *Kısaca Sanat Felsefesi*. (Çev. T. Karadayı). Ankara: Bilgesu Yay.
- Connolly,
- Connerton, P. (1999). *Toplumlar Nasıl Anımsar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları).
- Copleston, F. (1989). *Felsefe Tarihi: Kant*. (Çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea Yay.
- Cömert, B. (2006). *Croce'nin Estetiği*. Ankara: De ki Yay.
- Cömert, B. (2008). *Estetik*. Ankara: De ki Basım Yay.

- Croce, B. (1983). *İfade Bilimi ve Genel Linguistik Olarak Estetik*. (Çev. İ. Tunalı). (2. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çivi, C., Büyükkaragöz, S. (1997). *Genel Öğretim Metotları*. (7. basım). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çotuksöken, B., Babür, S. (1989). *Ortaçağda Felsefe*. İstanbul: Ara Yay.
- Da Vinci, L. (2007). *Paragone Sanatların Karşılaştırılması*. (Çev. K. Atakay). İstanbul: Notus Yay.
- Dag, S. (2010). *Pietizmin Eliği ve Sanatın Ruhu*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Danto, A. (2010). *Sanatın Sonundan Sonra*. (Çev. Z. Demirsü). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- David H., Silvera, I., Robert A., and Brian R. (2002) *Journal of Behavioral Decision Making*. J. 15 189–202. <http://www.interscience.wiley.com>
- Davun, B. (2009), *Okul öncesi dönemde etkinliklerle desteklenmiş sanat eğitiminin estetik beğeni düzeyine etkisi (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu örneği)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Deleuze, G., Guattari, F. (1993). *Felsefe Nedir?* (Çev. T. Ilgaz). (2. basım). İstanbul: YKY Yay.
- Dewey, J. (1987). *Özgürlük ve Kültür*. (Çev. Vedat Günyol). (2. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Doğan, M. H. (2003). *Estetik*. (3. basım). İzmir: Dokuz Eylül Yay.
- Eagleton, T. (2003). *Estetiğin İdeolojisi*, (Çev. B. Gözkan, H. Hünler, T. Armaner, N. Ateş, A. Dost, E. Kılıç, E. Akman, N. N. Domanıç, A. Çitil, B. Kiroğlu) Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Eco, U. (1999). *Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik*. (Çev. K. Atakay). (2. basım). İstanbul: Can Yay.
- Eco, U. (2001). *Açık Yapıt*. (Çev. P. Savaş). İstanbul: Can Yay.
- EDMAN, Irwin. (1977). *Sanat ve İnsan, Estetiğe Giriş*, (Çev. Turhan Oğuzkan), İkinci Baskı, İstanbul: İnkılap ve Aka Basımevi.

- Edman, İ. (1977). *Sanat ve İnsan*. (Çev. T. Oğuzkan). (1.basım). İstanbul: İnkılap ve Aka Yay.
- Erbay, F., Erbay, M. (2006). *Cumhuriyet Dönemi (1923–1938) Atatürk'ün Sanat Politikası*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Erbay, M. (1997). *Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Ergüden, A. (1990). *Felsefe ve Sanat Sempozyumu*. İstanbul: Ara Yay.
- Ergüven, M. (2007). *Görmece*. (2. basım). İstanbul: Metis Yay.
- Erinç, S.M. (1998). *Sanat Psikolojisine Giriş*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Erinç, S.M. (2004). *Sanatın Boyutları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Erinç, S.M. (2006/1). *Estetik Eğitiminde Sanat Biliminin Rolü*. Estetik Eğitiminde Sanat Biliminin Rolü Semineri. Ankara: Naturel Yay.
- Erinç, S.M. (2009). *Sanat Sosyolojisine Giriş*. (1. basım). Ankara: Ütopya Yay.
- Erinç, S.M. (2011). *Sanat Psikolojisine Giriş*. (3. basım). Ankara: Ütopya Yay.
- Erkman, F.A. (2005). *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Multilingual Yay.
- Ersoy, A. (1995). *Sanat Kavramlarına Giriş*. (2. basım). İstanbul: Yorum Sanat ve Yayıncılık.
- Eruran, N., Aral, N. (1999). Frostig Görsel Algılama Testi ve Eğitim Programına Dayalı Olarak Dört-Sekiz Yaş Arası Serebral Palsili Çocuklarda Görsel Algılama Davranışının İncelenmesi, *Özel Eğitim Dergisi*. 2 (3) 58-63
- Erzen, J. (2006). *Estetik Eğitiminde Sanat Biliminin Rolü*. Estetik Eğitiminde Sanat Biliminin Rolü Semineri. Ankara: Naturel Yay.
- Erzen, J.N. (2006). *Çevre Estetiği*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.
- Erzen, J.N. (2011). *Çoğul Estetik*. İstanbul: Metis Yay.
- Farago, F. (2006). *Sanat*. (Çev. Ö. Doğan). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Ferraris, M. (2008). *İmgelem*. (Çev. Fırat Genç). Ankara: Dost Yay.
- Ferry, L. (2012). *Demokrasi Çağında Beğenin İcadı*. (Çev. D. Çetinkasap). İstanbul: Pinhan Yay.
- Feyerabend, P.K. (1991). *Yönteme Hayır*. (Çev. A. İnam). (2. basım). İstanbul: Ara Yayıncılık.

- Flaccus, L.W. (2011). *Sanatçılar ve Düşünürler*. (Çev. O. Düz). (1. basım). İstanbul: Kayıp Yay.
- Freedman, K. (2003). *Teaching Visual Culture: Curriculum, Aesthetics And The Social Life Of Art*. USA: Teachers College Press
- Freedman, K. (2000). *Teaching Visual Culture In A Democracy*. Amsterdam: Columbia University
- Freud, S. (1996). *Kitle Psikolojisi*. (Çev. K. Şipal). İstanbul: Cem Yay.
- Freville, J. (1991). *Plehanov ve Toplum, Sanat, Estetik, Eleştiri*. (Çev. A. Bezirci). İstanbul: Yön Yay.
- Gadamer, H. (2003). *Sanat Eserinin Kökeni*. (Çev. F. Tepebaşı). Erzurum: Babil Yay.
- Gagnebin, M. (2011). *Psikanalitik Bir Estetik İçin*. (Çev. S. Ongan). İstanbul: Yky Yay.
- Bamossey G. ; Scammon, D. L. ; Johnston, M. (1983), "A Preliminary Investigation Of The Reliability And Validity Of An Aesthetic Judgment Test". *Advances in Consumer Research*. Volume 10, eds. Richard P. Bagozzi and Alice M. Tybout, Ann Arbor: Association for Consumer Research, Chicago:Pages: 685-690. Bamossey, Scammon, Johnston
- Genç, A., Sipahioğlu, A. (1990). *Görsel Algılama*. İzmir: Sergi Yay.
- Gençaydın, Z. (2003). *Sanat Sosyolojisi*. Ankara: Meb basımevi:
- Gençaydın, Z. Eripek, S. (1993). *Sanat eğitimi* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları:
- Giacometti, A. (2005). *Yazılar*. (Çev. A. Derman). (2. basım). İstanbul: YKY Yay.
- Gokberk, Macit. (1974). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Goldsmith, L.T. & Feldman D.H. (1988). Estetik Doğa Estetik. *Eğitimi Geliştirme Dergisi*. 22 (4), 83-93.
- Gombrich, E.H. (1992). *Sanatın Öyküsü*. (Çev. B. Cömert). (4. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gombrich, E.H. (1993). *Sanat ve Yanılsama- Resim Yoluyla Betimlemenin Psikolojisi*. (Çev. A. Cemal). İstanbul: Remzi Kitebevi.

- Gökay, M. (2005). *İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitiminde Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönteminin Uygulanması*. (Editör: Vedat Özsoy) Ankara: Varan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Gökay, M., Demir, A. (2006). Farklı Eğitim Seviyelerdeki Estetik Beğeni. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 329–342.
- Gökberk, M. (1974). *Felsefe Tarihi*. (3. basım). İstanbul: Bilgi Yay.
- Gökberk, M. (1979). *Felsefenin Evrimi*. İstanbul: Meb Yay.
- Guattari, G.D.F. (1993). *Felsefe Nedir?* (Çev. T. Ilgaz). İstanbul: YKY Yay.
- Guthrie S.K. (1918). *Plotinos Complete Works*. California: Comparative Literature Press.
- Gündoğan, A.O. (2007). *Bergson*, İstanbul: Say Yayın.
- Gürer, L. (1992). *Görsel Sanat Eğitimi ve Mekân-Form*. (1. basım). Sayı: 1471, İstanbul: İtü Yay.
- Silvera, H. ; Robert A. Josephs; Brian R. Giesler Bigger is Better: The Influence Of Physical Size On Aesthetic Preference Judgement. *Journal of Behavioral Decision Making*. 15, 189
- Hançerlioğlu, O. (1993). *Düşünce Tarihi*. (5. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hegel, G.W.F. (1986). *Tinin Görüngübilimi*. (Çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea Yay.
- Hegel, G.W.F. (1994). *Estetik*. (Çev. T. Altuğ, H. Hünler). İstanbul: Payel Yay.
- Hegel, G.W.F. (2011). *Estetiğe Giriş*. (Çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea Yay.
- Heidegger, M. (2001). *Zaman ve Varlık Üzerine*. (Çev. D. Kanıt). Ankara: A Yayınevi.
- Heidegger, M. (2003). *Sanat Eserinin Kökeni*. (Çev. F. Tepebaşılı). Erzurum: Babil Yay.
- Heidtx, M.H. (19779 *Visual Aesthetic Preferences: Effects Of Stimuli And Knowledge On Community College Students* (Yayınlanmamış Doktora tezi).
- Howells, R., Negreiros, J. (2012). *Visual Culture*. USA: Polity Press
- Hume, D. (1997). *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme*. (Çev. A.Yardımlı). İstanbul: İdea Yayıncılık.

- Hünler, H. (1998). *Estetik'in Kısa Tarihi Modern Kültür ve Sanat Üzerine Felsefi Bir Araştırma*. İstanbul: Paradigma Yay.
- Hünler, H. (2011). *Estetiğin Kısa Tarihi*. Ankara: Doğu Batı Yay.
- Iwao, S. Irvin, C. (1968) Personality And Esthetic Sensitivity: Extension Of Findings To Younger Age And To Different Culture. *American Journal of Personality and Social Psychology*. 8 (3), 308–312.
- İlkyaz. A. (2004). Popüler Kültür, kitsch (kiç) ve Sanat Eğitime Etkileri. 2. *Sanat Eğitimi Sempozyumu*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayın.
- İnan, A. (1993). *Schopenhauer'da Estetik Kurtuluş*. Ankara: Türkiye Felsefe Derneği Yayını, Felsefe Dünyası, Sayı: 9.
- İnfarma, T. (2005). *Geography's Visual Culture*. Published: Routledge Canada.
- James P. M. (1974) A Study Of Aesthetic Preferences. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi) the University of Wyoming: USA
- Jaspers, K. (1981). *Felsefeye Giriş*. (2. basım). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Jeffers, C.S. (1997). *Discovering a gap: A comparison of personal and educational aesthetic preferences of students and teachers*. USA/Canada: Studies in Art Education, National Art Education Association. 39, 57–73.
- Jimenez, M. (2008). *Estetik Nedir?* (Çev. A. Karaçoban). İstanbul: Doruk Yayınları.
- Hovanec, J. L. (1992) *Preferences And Judgments In The Visual Arts: An Analysis Of The Perceptions, Concepts And Attitudes Of Culturally Diverse third Grade Students*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). Kutztown University: Pennsylvania
- Kagan, M.M. (1993). *Estetik ve Sanat Dersleri*. (Çev. A. Çalışlar). İstanbul: İmge Yay.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2008). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yay.
- Kalaycı, Ş. (2005). *SPSS Uygulamalı Çok değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kandinsky, V. (1993). *Sanatta Zihinsellik Üstüne*. (Çev. T. Turan), (2. basım). İstanbul: YKY Yay.

- Kant, I. (1964). *Th Critique of Judgement*, (Translated by. J.K. Meredith). Oxford: University Press.
- Kant, İ. (2007). *Eğitim Üzerine Ruhun Eğitimi-Ahlaki Eğitim-Pratik Eğitim*. (Çev. Ahmet Aydoğan). (5. basım). İstanbul: Say Yay.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma yöntemi* ,(14.basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaynardağ, A. (1997). *İnsan Felsefesi*. (Takiyyettin Mengüşoğlu'nun Anısına Haz: İ. Kuçuradi). Ankara: TFK.
- Kehnemuyi, Z. (2006). *Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi*. İstanbul: YKY Yayınları.
- Kırıçoğlu, O., Stokrocki, M. (1997). *İlköğretim Sanat Öğretimi*. Ankara: Yök Yay.
- Kırıçoğlu, O.T. (2002). *Sanatta Eğitim*. (2. basım). Ankara: Pegem Yay.
- Kuban, D. (1981). *Türkiye Sanatı Tarihi*. (4. basım). İstanbul: Gerçek Yay.
- Kuçuradi, L. (2009). *Sanata Felsefeye Bakmak*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yay.
- Kukla, T. (1996). *Kitsch and Art*, University Park, Pennsylvania: State Press.
- Kula, O.B. (2008). *Kant Estetiği ve Yazın Kuramı*. İstanbul: Doruk Yay.
- Kula, O.B. (2010). *Hegel Estetiği ve Edebiyat Kuramı* . (1. basım). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları 312.
- Kumral, Ç. (2008). *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Resim Öğretmenlerinin ve Yöneticilerinin Öğrencilerin Estetik Gelişimlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Görüşleri*, (Yayınlanmamış Doktora tezi) Ankara: Gazi üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurtuluş, Y. (2006/1). *Estetik Eğitiminde Sanat Biliminin Rolü*. Estetik Eğitiminde Sanat Biliminin Rolü Semineri. Ankara: Naturel Yay.
- Kuspit, D. (2006). *Sanatın Sonu*. (Çev. Y. Tezgiden). İstanbul: Metis Yay.
- Lalo C. (2004). *Estetik*. (Çev. B. Toprak). Ankara: Hece Yay.
- Lange, A.F. (1990). *Materyalizmin Tarihçesi*. (Çev. A. Arslan). Ankara: Gündoğan Yay.
- Lassere, P. (1997). *Nietzsche'nin Müzik Üzerine Düşünceleri*. (Çev. İ. Usmanbaş). (2. basım). İstanbul: Pan Yay.

- Lenoir, B. (2005). *Sanat Yapıtı*. (Çev. A. Derman). (4. basım). İstanbul: YKY Yay.
- Leppert, R. (2002). *Sanatta Anlamanın Görüntüsü*. (Çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Lhote, A. (2000). *Sanatta Değişmeyen Plastik Değerler*. (Çev. K. Özsezgin). Ankara: İmge Yay.
- Lifshitz, M. (1984). *Marx'ın Sanat Felsefesi*. (Çev. M. Belge). Ankara: Kuzey Yay.
- Locke, J. (2000). *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Lukacs, G. (1978). *Estetik-I*. (Çev. A. Cemal). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Yılmaz, M. (2004). *Sanatın Felsefesi Felsefenin Sanatı*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Magee, B. (1990). *Kari Popper'ın Bilim Felsefesi ve Siyaset Kuramı*. (Çev. M. Tunçay). (2. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel Bir kültür Teorisi*. (Çev. S. Özkal). İstanbul: Kabalcı Yay.
- Masiero, R. (2006). *Mimaride Estetik*. (Çev. F. Genç). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mcmanus, I. C., Weatherby, P. (1997), The Golden Section And The Aesthetics Of Form And Composition: A Cognitive Model. *Empirical Studies Of The Arts*. University College: London. 15(2) 209-232.
- McNiff, S. (1998). *Art Based Research*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Mekjan, S. (2010). *Kitsch Üzerine*. İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (2008). *Felsefeye Giriş*. (11. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mercin, L., Buyurgan, S. (2005). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları*. (Edt: Vedat Özsoy). (9. basım). Ankara: Görsed Yay.
- Mirzoeff, N. (2002). *The Visual Culture Reader*. Canada: Roudledge press
- Murdoch, İ. (2008). *Ateş ve Güneş Platon Sanatçıları Niçin Dışladı?*. (Çev. S.F. Kırkoğlu). (2. basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mutluel, O. (2008). *Kur'an-ı Kerim ve Estetik*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri, İslam Felsefesi Anabilim Dalı.

- Nerdrum, O. (2010). *Kitsch Yaşama Hizmet Eder*. Kitsch üzerine, İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.
- Nerdrum, O., Jan-E. E. Hansen , Tuv, J.O. (2010). *Kitsch ve Sanat*. Kitsch üzerine, İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.
- Tuv, J.O. (2010). *Kitsch'i Savunmak*. İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.
- Tuv, J.O., Nerdrum, O. (2010). *Kitsch Anketi*. İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.
- Tuv, J.O., Hansen, E. B., Nerdrum, O. (2010). *Kitsch ve Sanat*. İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.
- Nietzsche, F. (1990). *Ahlakın Soykütüğü Üstüne Bir Kavga Yazısı*. (Çev. A. İnam). İstanbul: Ara Yayın.
- Nietzsche, F. (1994). *Tarih Üzerine (Çağ Aykırı Düşünceler)*. (2. basım). İstanbul: Say Yay.
- Nietzsche, F. (1994). *Tragedyanın Doğuşu*. (Çev. İ.Z. Eyüboğlu). (2. basım). İstanbul: Say Yay.
- Nietzsche, F. (2003). *Tan Kızıllığı (Ahlaksal Önyargılar Üzerine Düşünceler)*. İstanbul: Say Yayınları.
- Nietzsche, F.W. (1991). *Gelecekteki Felsefe*. (Çev. Ü. Özdağ). (3. basım). Ankara: İmge Yay.
- Nietzsche, F. (1990). *İyi ve Kötünün Ötesinde Bir Gelecek Felsefesini Açış*. (Çev. Ahmet İnam). (2. basım). İstanbul: Ara Yay.
- Nutku, U. (1997). *Yüzyılımızda İnsan Felsefesi*. (Haz: İ. Kuçuradi). Ankara: Tfk. Yayınları.
- Oizerman, T. I. (1988). *Felsefe Tarihinin Sorunları*. (Çev. A. Kanat). İstanbul: Amaç Yayıncılık.
- Ötgün, C. (2008). Sanat Yapıtına Yaklaşım Biçimleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*. Sayı: 2, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
- Özer, B. (2009). *Kültür Sanat Mimarlık*. (1. basım). İstanbul: Yapı Yay.
- Özgüven, E.İ. (2000). *Psikolojik Testler*, Ankara: Prodem Yay.

- Özleyen, B. (2002). *Mimarlıkta Kitsch Kavramı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özsezgin, K. (2009). *Yorum ve Anlam*. İstanbul: Çekirdek Sanat Yay.
- Özsoy, V. (1996). Görsel Sanatlar Eğitimi (*Sanat Eğitimi*): Amacı ve Yapılanması. Ankara: Milli Eğitim Basım 131, 37–40.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Parsons, M. (1987). *How we understand art: A cognitive development account of aesthetic experience*. Cambridge University Press: New York.
- Parsons, M. J. & Blocker, H. G. (1993). *Aesthetics and Education*. Champaign, Illinois: University of Illinois Press.
- Parsons, Michael J. (1987). *How We Understand Art*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Peterson, A., Brown, S. (2000). *Art Aesthetics Research*. Canada: Print by Roudletge
- Piaget, J. (2007). *Çocukta Karar Verme ve Akıl Yürütme*. (Çev. S.E. Siyavuşgil). Ankara: Palme Yay.
- Platon, (2010). *Devlet*. (Çev. S. Berker). (4. basım). İstanbul: Athena Yay.
- Plehanov, G.V. (1987). *Sanat ve Toplumsal Hayat*. (Çev. S. Mimoğlu). İstanbul: Sosyal Yay.
- Ponty, M.M. (2010). *Algılanan Dünya Sohbetler*. (Çev. Ö. Aygün). (3. basım). İstanbul: Metis Yay.
- Portakal, H. (2000). *Çocukta Zihinsel Gelişim*. (Çev. H. Portakal). (2. basım). İstanbul: Cem Yay.
- Ranciere, J. (2008). *Görüntülerin Yazgısı*. (Çev. A.U. Kılıç). İstanbul: Versus Yay.
- Rapaille, C. (2010) *Kültür kodu* (Çev. D. Dölek). (2. basım). İstanbul: Fgp Yay.
- Read, H. (1953). *Art and industry* (3rd ed.). London: Faber and Faber,
- Read, H.G. (1943). *Education Through Art*, London: UK: Faber.
- Read, H.G. (1953). *Art And Industry* (3rd ed.). London: Faber and Faber.
- Read, H.G. (1955). *The Grass Roots of Art*. London, UK: Faber.
- Russel, B. (2004). *Eğitim Üzerine*. (Çev. N. Bezel). İstanbul: Say Yay.

- San, İ. (1985). *Sanat ve Eğitim*. (2. basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 151.
- San, İ. (1999). *Sanatlar Eğitimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 155.
- San, İ. (2003). *Sanat Eğitimi Kuramları*. (8. basım). Ankara: Ütopya Yay.
- Sartre, J.P. (2000). *Estetik Üzerine Denemeler*. (Çev. M. Yılmaz). (2. basım). Ankara: Doruk Yay.
- Schiller, (1999). *Estetik Üzerine*. İstanbul: Kaknus Yayınları.
- Schiller, (2011). *Felsefe ve Şiir*. (Çev. Burhanettin Batman). (2. basım). İstanbul: Yaba Yay.
- Schopenhauer (2010). *Güzelin Metafiziği*. (Çev. A. Aydoğan). İstanbul: Say Yay.
- Schopenhauer, A. (2005). *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*. (Çev. Levent Özşar). Bursa: Biblos Kitabevi.
- Selçuk, Z. (2012). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Selvi, E. (2008). *Kitsch Olgusunun Lise Öğrencilerinin Estetik Algı ve Beğenilerine Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Mesleki Eğitimi Bilim Dalı.
- Shiller, S. (1990/2). *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Bir Dizi Mektup*. (Çev. M. Özgü). Ankara: Meb Yay.
- Smarz, K. C . (2004). *Psychological Understanding Of Aesthetic Perception*. Yayınlanmamış Doktora tezi. Long Island University.
- Smith, C. M. (1974) Approach To A Theory Of Aesthetic Education. University of Illinois at Urbana-Chaiiroaign. (Yayınlanmamış Doktora tezi). The Graduate College of the University of Illinois: Illinois.
- Solhelj, D. *Pietizmin Etiği ve Sanatın Ruhu, Kitsch ve Sanat Üzerine*, İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.
- Sözen, M., Tanyeli, U. (1999). *Sanat Kavram Terimleri ve Sözlüğü*. (5. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Staudek, T. (1999). *On Birkhoff's Aesthetic Measure of Vases*, Faculty of Informatics, Masaryk University of Brno, Botanick, Brno, Czech Republic

- Stich, C. (2005). *Development of Scales For Aesthetic Research*. (Yayınlanmamış Doktora tezi), Berlin University: Almanya.
- Straus, C.L. (2010). *İrk, Tarih ve Kültür*. (Çev. H. Bayrı, R. Erdem, A. Oyacıoğlu, I. Ergüden). (5. basım). Ankara: Metis Yay.
- Susan L.M. (2001). *Northern Illinois University Preservice Elementary Teachers' Perception Of Taste And Aesthetics In Art Education*. (Yayınlanmamış Doktora tezi). Education Department Of Teaching And Learning: Illinois
- Tansuğ, S. (1983). *Karşıtı Aramak*. Arkeoloji ve Sanat Yay.
- Tansuğ, S. (1997). *Gelenek Işığında Çağdaş Sanat*. İstanbul: İz Yay.
- Tansuğ, S. (2008). *Çağdaş Türk Sanatı*. (8.basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Teber, S. (1982). *Doğanın İnsanlaşması*. İstanbul: Öncü Yay.
- Tekin, Z.,Turan, K. (2006). *Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Sanat Eserlerini İnceleme Dersi Öğretim Programı* (12. Sınıf) Ankara: Meb Basım.
- Tepecik, A. (2002). *Grafik Sanatlar: Tarih-Tasarım-Teknoloji* (1.Basım). Ankara: Detay& Sistem Ofset.
- Tepecik, A. Demirci, A. (2011). *Beery Görsel Motor Entegrasyon Testinin Beş – Altı Yaşlarındaki Türk Çocuklarına Uyarlanması*, Ankara:1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu, 27, 28, 29 Nisan 2011.
- Tepecik, A. . (2007). Güzel Sanatlar Fakültelerinde Yüksek Lisans Programları ve Günümüzdeki Durumu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sanat Dergisi*.11
- Timuçin, A. (2005). *Estetik Bakış*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timuçin, A. (2008). *Estetik*. (8. basım). İstanbul: Bulut Yay.
- Tolstoy, (2004). *Sanat Nedir*. (Çev. A. B. Dural. B. Karınca). İstanbul.
- Townsend, D. (2002). *Estetiğe Giriş*. (Çev. S. Büyükdüvenci). İstanbul: İmge Yay.
- Tunalı, İ. (1984). *Sanat Ontolojisi*. İstanbul: Sosyal Yay.
- Tunalı, İ. (1993). *Marksist Estetik*. (3. basım). İstanbul: Kaynak Yay.

- Tunalı, İ. (1996). *Estetik*. (4. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tunalı, İ. (2003). *Marksist Estetik*. (3. basım). İstanbul: Kaynak Yay.
- Tunalı, İ. (2007). *Grekt Estetiği*. (6. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tunalı, İ. (2008). *Felsefenin Işığında Modern Resim*. (8. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tunalı, İ. (2010). *Estetik Beğeni*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turani, A. (1992). *Dünya Sanat Tarihi*. (4. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turani, A. (1995). *Sanat Terimleri Sözlüğü*. (6. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turani, A. (1998). *Çağdaş Sanat Felsefesi*. (2. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turgut, İ. (1990). *Sanatta Anlam ve Biçim. Felsefe ve Sanat Sempozyumu*. İstanbul: Ara Yay.
- Türkhan, B. (2008). *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Bağlamında Görsel Kültür Çalışmaları: Bir Eylem Araştırması*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yayımlanmamış doktora tezi.
- Uysal, A. (2009). *Çağdaş Görsel Kültürde Resimsel İmge Ve Sanat Eğitiminde Yeni İmge Düzenleri*. (Yayımlanmamış Doktora tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uz, N. (2002). *Heykelde Özne Nesne*. (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üstündağ, T. (2005). *Yaratıcılığa Yolculuk*, 3.baskı .Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Velioğlu, S. (2000). *İnsanın yaratma edimi*, Ankara : Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Von Schiller, F. (1990). *Estetik Üzerine*. (Çev. M. Özgü). (1. basım). İstanbul: Kaknüs Yay.
- Weber, J.P. (1995). *Sanat Psikolojisi*. (Çev. İ.C. Erseven). Ankara: Ürün Yayınları.
- Wilde, O. (2010). *Sanatçı Eleştirmen Yalancı Katil, Estetik ve Etik Üzerine*. (Çev. Elçin Gen). (2. basım). İstanbul: İletişim Kay.
- Williams, R. (1993). *Kültür*. (Çev. Suavi Aydın). Ankara: İmge Yay.
- Wittgenstein, L. (1997). *Estetik, Ruhbilim, Dinsel İnanç Üzerine Dersler ve Söyleşiler*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

- Worringer, W. (1985). *Soyutlama ve Özdeşleyim*. (Çev. İ. Tunalı). İstanbul: Evrim Yay.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk Psikolojisi*. (21. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yetişken, H. (2009). *Estetiğin ABC'si*. (3. basım). İstanbul: Say Yay.
- Yetkin, S.K. (1979). *Estetik ve Ana Sorunları*. İstanbul: İnkılap ve Aka Yay.
- Yetkin, S.K. (2007). *Estetik Doktrinler*. Ankara: Palme Yay.
- Yıldırım, C. (2008). *Bilim Felsefesi*. (12. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, G. (2009/1). *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. (Edt: Ali Osman Alakuş, Levent Mercin). Ankara: Pegem Yay.
- Yılmaz, M. (2008). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Şiddete Yönelmesiyle Mücadelede Eğitim Programının Sanat Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi. III. Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu Sanat Eğitimi ve Şiddet*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayın.
- Yılmaz, M. (2009). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*. (3. basım). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayın.
- Yolcu, E. (2004). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yay.
- Yurtsever, H. (1988). *Uygulamalı Estetik*. (1. basım). Ankara: Büro-tek Yay.
- Yurtsever, H. (2008). *Uygulamalı Estetik*. Ankara: Kişisel Yayınları.
- Ziss, A. (2011). *Estetik Gerçekliği Sanatsal Özümsemenin Bilimi*. (Çev. Y. Şahin). (2. basım). İstanbul: Hayalbaz Kitap Yay.

İnternet

- www.dr.com.tr 10.6.2011 tarihinde internetten indirilmiştir.
- www.bookapex.com 10.6.2011 tarihinde internetten indirilmiştir.
- www.osym.gov.tr 28.4.2012 tarihinde internetten indirilmiştir.
- www.selcuk.edu.tr 10.6.2012 tarihinde internetten indirilmiştir.
- www.blog.lib.umn.edu 18.6.2012 tarihinde internetten indirilmiştir.
- www.ttkb.meb.gov.tr 18.6.2012 tarihinde internetten indirilmiştir.
- www.cfa.arizona.edu 18.6.2012 tarihinde internetten indirilmiştir.

www.felsefeekibi.com/site 18.6.2012 tarihinde internetten indirilmiştir.

www.tdk.gov.tr 10.6.2011 tarihinde internetten indirilmiştir.

www.enveryolcu.com 18.6.2009 tarihinde internetten indirilmiştir.

www.eric.ed.gov tarihinde internetten indirilmiştir.

EKLER

EK – 1 ANKET

Sayın katılımcı yükseköğretim öğrencilerinin estetik tercihleri ile ilgili bir araştırma yapıyorum. Çünkü yükseköğretim öğrencilerinin estetik tercihlerini anlamamız günümüz sanat eğitiminin niteliğini artırmada bir katkıda bulunacağını ümit ediyorum. Bu nedenle sizin, estetik tercihlerinizi öğrenmek istiyorum. Burada yanıtlayacağınız her soru gizli kalacaktır. Bu bilgileri araştırmacıların dışında kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca araştırma sonuçlarını yazarken görüştüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağım.

Mustafa Cevat ATALAY

0 532 362 1640

Cinsiyetiniz : ☐ Bayan ☐ Erkek

Yaşınız :

Baba eğitim durumu: ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek ☐ Lisans ☐ Doktora

Anne eğitim durumu: ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek ☐ Lisans ☐ Doktora

Üniversite eğitime başlamadan önce yaşadığınız yer :

Şimdi, okuduğunuz bölüm :

Ailenizin aylık geliri :

1. Resim sanatını sevmem.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum.

2. Heykel sanatını severim.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum.

3. Görsel sanatlar dersini sevmezdim.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum.

4. Görsel sanatlar dersini her zaman yeni ve farklı çalışmalarla işledik.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum.

5. İlköğretim veya lise okurken sanat galerilerine giderdim.

☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum.

6. Üniversiteyi kazanmadan evvel yaşadığım yerde sanat galerisi vardı.

☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum.

7. İlköğretimde Görsel sanatlar dersinde genellikle hayale dönük çalışmalar yaptık.

☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum.

8. İlköğretimde Görsel sanatlar genellikle orijinal eserlerin kopyalarını yaptık.

☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum.

9. İlköğretimde Görsel sanatlar dersinde genellikle doğayı taklit eden resimler yaptık.

☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum.

10. İlköğretimde Görsel sanatlar dersinde genellikle tamamen soyut çalışmalar yaptık.

☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum.

11. İlk ve orta öğretimi yaparken Görsel sanatlar dersine giren öğretmenimizin, branşı Görsel sanatlar değildi.

☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum.

12. Görsel sanatlar dersinde başka derslerimizi yapıyorduk.

☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum.

13. İlköğretimde Görsel sanatlar dersi işlemedik.

☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum.

14. Görsel sanatlar dersi öğretmenimiz hiç olmadı.

☐Katılıyorum ☐Katılmıyorum.

Ekleme isterseniz yazabilirsiniz;

.....

.....

.....

Bölüm 2.

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

ESER 1

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

ESER 2

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

ESER 3

ESER 4

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 5

ESER 6

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 7

ESER 8

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 9

ESER 10

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 11

ESER 12

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 13

ESER 14

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 15

ESER 16

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

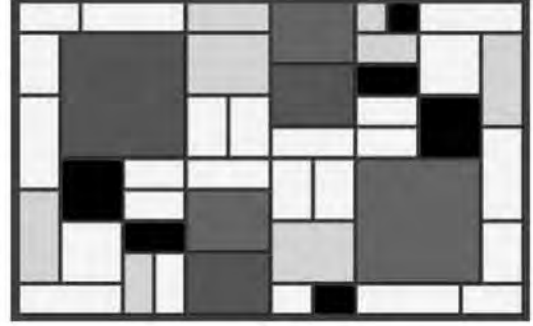
☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 17

RESİM 18

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 19

ESER 20

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 21

ESER 22

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 23

ESER 24

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 25

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 26

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 27

ESER 28

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 29

ESER 30

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 31

ESER 32

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 33

ESER 34

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 35

ESER 36

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 37

ESER 39

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

ESER 38

ESER 40

Bölüm 3

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 41

RESİM 42

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 43

RESİM 44

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 45

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 46

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 47

RESİM 48

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 49

RESİM 50

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 51

RESİM 52

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 53

RESİM 54

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 55

RESİM 56

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 57

RESİM 58

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 59

RESİM 60

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

RESİM 61

RESİM 62

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

RESİM 63

RESİM 64

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

RESİM 65

RESİM 66

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

RESİM 67

RESİM 68

Aşağıdaki resimleri inceleyip, kendinize uygun olanı işaretleyiniz.

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

RESİM 69

RESİM 70

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

- ☐ Kesinlikle beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok
☐ Kesinlikle beğenmedim

- ☐ Beğendim
☐ Beğenmedim

RESİM 71

RESİM 72

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 73

RESİM 74

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

☐ Kesinlikle beğendim

☐ Beğendim

☐ Hiçbir fikrim yok

☐ Beğenmedim

☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 75

RESİM 76

- ☐ Kesinlikle beğendim ☐ Beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok ☐ Beğenmedim
☐ Kesinlikle beğenmedim

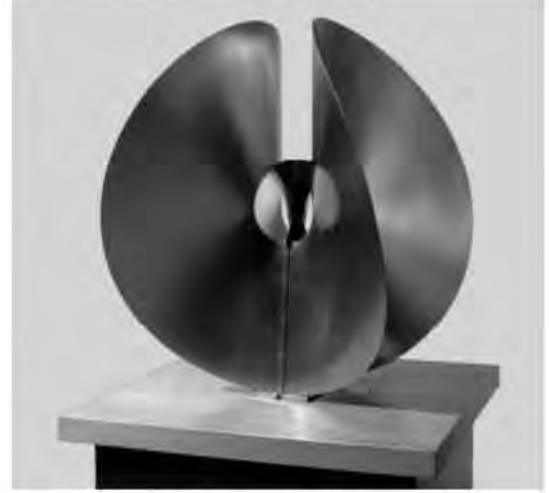
RESİM 77

- ☐ Kesinlikle beğendim ☐ Beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok ☐ Beğenmedim
☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 79

- ☐ Kesinlikle beğendim ☐ Beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok ☐ Beğenmedim
☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 78

- ☐ Kesinlikle beğendim ☐ Beğendim
☐ Hiçbir fikrim yok ☐ Beğenmedim
☐ Kesinlikle beğenmedim

RESİM 80

EK – 2 Araştırmaya katılan öğrencilerin, estetik tercihlerini anlamak için ölçekte gösterilen görseller.

Görsel no	Görsel adı	Görsel no	Görsel adı
1. Adnan Çoker	“Kubbeler”	2. Fikret Mualla	“İsimsiz”
3. Amıkabir	“Büyük taarruz panoraması”	4. Karl Schmidh	“Double portrait”
5. Shishkin Ivan Ivanovich	“Morning in a pine forest”	6. Afiş	“Fair Wages”
7. Edvard Munch	“Çılgılık”	8. Zeki Faik İzer	“İnkılap yolun da”
9. Georges Braque	“Compotier et cartes”	10. Myron	“Disk atan adam”
11. Edvard Munch	“Melankoli”	12. Ahmet Ziya Akbulut	Türk ordusunun izmir’e girişi
13. James John Hill	“Shepherd boy and sheep dog”	14. Kuzgun Acar	Soyut kompozisyon
15. Erinç Henkel	“Crouching woman”	16. Ernst Barlach	“Der Racher”
17. Michael Lazarev.	“Vüyük vatanseverlik savaşı”	18. Piet Mondrian	“Abstract trees art painting”
19. Julet Olitski	“Fair charlotte”	20. Eti eski krallık dönemi (i.ö 1600-1500)	“Gaga ağızlı testi”
21. Jan Van Eyck	“ Giovanni Arnolfini and his wife Giovanna Cenami”	22. Ömer Uluç	“İcono”
23. Claesz Pieter	“Stilllife_with_musical_instruments”	24. Pallock	“Krasner foundation/artists rights society”
25. Ernst Barlach:	“Das wiedersehen”	26. Sabri Berkel	“Kompozisyon”
27. Mısır sanatı 5.yüzyıl	“Öküz başlı kap”	28. Alev Ebuzziya	“Sies bye”
29. Ernst Ludwig Kirchner	“Frauen auf der strasse”	30. Victor Vasarely	“Hexa 5”
31. Lyonel Feininger	“Bathers on the beach”	32. Jan vermer	“girl with pearl earring”
33. Millet, Jean François	“With a hoe painting”	34. Yevgeny vuchetich	“Let us beat swords into plowshares”
35. John Constable	“Carro de feno”	36. El Greco	“The agony in the garden”
37. Franz Marc	“Cow, yellow, red, green”	38. Osman Hamdi	“İstanbul hanım efendisi”
39. Frank Stella	“K.81 protogen rpt”	40. Rembrandt Harmenszoon Van Rijn	“Jan six”

41. Kitsch	"Kartpostal"	42. Kitsch	"Kartpostal"
43. Kitsch	"Kartpostal"	44. Kitsch	"Kartpostal"
45. Constantin Brancusi	"Mlle pogany"	46. Donatello	"Heykel"
47. Bruno Amadio	"Ağlayan çocuk"	48. Jean Michel Basquiat	"Skull"
49. Mehmet Aksoy	"Şahmeran"	50. Kitsch	"Kartpostal"
51. Kartpostal	"Elvis Presley"	52. Leonar Da Vinci	"St. John the baptist"
53. Auguste Rodin	"François Auguste- rené"	54. Kitsch nesne	"Power Rangers"
55. Salvador Dali	"The Rose"	56. Gustave Dore	"The enchantment of don quixote"
57. Alberto Giacometti	"Yürüyen adam"	58. Albrecht Dürer	"Hare"
59. Edgar Degas	"Ballerina"	60. Kitsch	"Kartpostal"
61. Osman Hamdi	"İlahiyatçı"	62. Jeff Koons	"Michael Jackson and bubbles"
63. Kitsch	"Kartpostal"	64. Salvador Dali	"Still life fast moving"
65. Kitsch	"Kartpostal"	66. Nuri İyem	"Köylü kadınları"
67. Kitsch	"Kartpostal"	68. Kitsch	"Kartpostal"
69. Kitsch	"Kartpostal"	70. Van Gogh	"The starry night"
71. Turner	"Gün doğumu/izlenim"	72. Kitsch	"Kartpostal"
73. Kitsch	"Heykel"	74. Kitsch	"Kartpostal"
75. Kitsch	"Heykel"	76. Kitsch	"Kartpostal"
77. Michelangelo	"Musa"	78. Naum Gabo	"Bronze spheric theme"
79. Jacques Lipchitz	"Figure"	80. Henri Moore	"Reclining figure- festival"

EK – 3 Ankette bulunan görsellerin ait oldukları kuramlara ilişkin uzman görüşleri

Görsel Numarası	Yrd. Doç. Dr. Onur Bingöl	Yrd. Doç. Dr. Mustafa Diğler	Öğrt. Gör. Tamer Balıkçı	Seda Atalay Görsel Sanatlar Öğrt.	Toplam Puan.
1.	B	B	B	B	4
2.	A	A	A	A	4
3.	İ	İ	İ	İ	4
4.	A	A	A	A	4
5.	Y	Y	Y	Y	4
6.	İ	İ	İ	İ	4
7.	A	A	A	A	4
8.	İ	İ	İ	İ	4
9.	B	B	B	B	4
10.	Y	Y	Y	Y	4
11.	A	A	A	A	4
12.	İ	İ	İ	İ	4
13.	Y	Y	Y	Y	4
14.	B	B	B	B	4
15.	A	A	A	A	4
16.	D	D	D	D	4
17.	İ	İ	İ	Y	3
18.	B	B	B	B	4
19.	B	B	B	B	4
20.	İ	İ	İ	İ	4
21.	Y	Y	Y	İ	3
22.	B	B	B	B	4
23.	Y	Y	İ	Y	3
24.	B	B	B	B	4
25.	A	A	A	İ	3
26.	B	B	B	B	4

27.	İ	İ	İ	İ	4
28.	B	İ	İ	İ	3
29.	A	A	A	A	4
30.	B	B	B	B	4
31.	D	D	D	D	4
32.	Y	Y	Y	Y	4
33.	Y	İ	Y	Y	3
34.	İ	İ	İ	İ	4
35.	Y	Y	Y	Y	4
36.	İ	İ	İ	Y	3
37.	A	A	A	A	4
38.	Y	Y	Y	Y	4
39.	B	B	B	B	4
40.	Y	Y	Y	Y	4

Y: Yansıtmacı Kuram B: Biçimci Kuram A: Anlatımcı Kuram İ: İşlevsel Kuram

41.	K	K	K	K	4
42.	K	K	K	Y	3
43.	K	K	K	K	4
44.	K	K	K	K	4
45.	Y	Y	Y	Y	4
46.	Y	Y	Y	Y	4
47.	K	K	K	Y	3
48.	Y	Y	Y	Y	4
49.	Y	Y	Y	Y	4
50.	K	K	K	K	4
51.	K	K	K	K	4
52.	Y	Y	Y	Y	4
53.	Y	Y	Y	Y	4
54.	K	K	K	K	4
55.	Y	Y	Y	Y	4
56.	Y	Y	Yy	Y	4
57.	Y	Y	Y	Y	4
58.	Y	Y	Y	Y	4
59.	Y	Y	Y	Y	4
60.	K	K	K	K	4

61.	Y	Y	Y	Y	4
62.	K	K	K	K	4
63.	K	K	K	K	4
64.	Y	Y	Y	Y	4
65.	K	K	K	K	4
66.	Y	Y	Y	Y	4
67.	K	K	K	K	4
68.	K	K	K	K	4
69.	K	K	K	K	4
70.	Y	Y	Y	Y	4
71.	Y	Y	Y	Y	4
72.	K	K	K	K	4
73.	K	K	K	K	4
74.	K	K	K	K	4
75.	K	K	K	K	4
76.	K	K	K	K	4
77.	Y	Y	Y	Y	4
78.	Y	Y	Y	Y	4
79.	Y	Y	Y	Y	4
80.	Y	Y	Y	Y	4

Y: Yapıt K: Kitsch

Yrd. Doç. Dr. Onur Bingöl	Yrd. Doç. Dr. Mustafa Diğler	Öğrt. Gör. Tamer Balıkçı	Seda Atalay Görsel Sanatlar Öğret.
3.4.2012	7.2.2012	1.3.2012	15.4.2012